

ŻYCIE GOSPO DARCZE

TREŚĆ:

Rocznica leninowska	97
Akcja podniesienia produkcji hodowlanej	98
JERZY ZBOROWSKI — Unikać błędów	101
MGR JAN KOZIŃSKI — Budżet państwowy na 1949 r.	102
G. SOROKIN — Planowanie socjalistyczne prawem rozwoju radzieckiej ekonomiki	105
STANISŁAW TOTA — Planowe zaopatrzenie przemysłu państwowego	109
INŻ. L. DZIEWICKI — INŻ. J. WAGNER — Elektro-energetyka w walce o pokrycie zapotrzebowania na energię w 1948 r.	111
Przemysł mineralny przekroczył plan	116
J. APT — Zbyt węgla w r. 1948	119
MGR P. LIPKA — Przemiany w dystrybucji produktów naftowych	123
Centrala Handlowa Przemysłu Metalowego	127
Z ukosa	133
Kronika przemysłu państwowego. Planowanie. Z całego świata. Przegląd Wydawnictw.	

DODATEK: „USTAWODAWSTWO GOSPODARCZE“ Nr 1 (7)

ZBIGNIEW RZEPKA — Rola radcy prawnego w przedsiębiorstwie państwowym	1
Instrukcja w sprawie radców prawnych	3
RYSZARD OLESZYŃSKI — Premiowanie pomysłów pracowniczych	4
ZOFIA WYROBKOWA — Odszkodowanie za wypadki przy pracy	7
CZESŁAW PRZYMUSIŃSKI — Przegląd ustawodawstwa gospodarczego	10
Orzecznictwo Sądu Najwyższego w sprawach gospodarczych	14
Orzecznictwo Komisji Specjalnej	18
Notatki. Gdzie szukać? Z ukosa. Odpowiedzi redakcji. Przegląd wydawnictw.	

DWUTYGODNIK

ŻYCIE GOSPODARCZE

DWUTYGODNIK • 1—15 LUTEGO 1949 • ROK IV • NUMER 3

REDAKCJA NACZELNA: WARSZAWA, UL. MŁODZIEŻY JUGOSŁOWIAŃSKIEJ 15, TEL. 850-07 i 858-18.

REDAKCJA: KATOWICE, UL. 3 MAJA 23. TEL. 317-73 — ADMINISTRACJA: TEL. 317-71

ROCZNICA LENINOWSKA

ROCZNICA śmierci Lenina, jaka przypadła w styczniu, nie może być i nie jest obojętna dla nikogo z pośród mas pracujących świata, a najżywsze echo znalazła oczywiście tam, gdzie leninizm stał się orężem ideologicznym o decydującym znaczeniu, to jest w Związku Radzieckim i w krajach demokracji ludowej.

Zasługą Marksa i Engelsa jest, że socjalizm z marzenia o lepszej przyszłości przekształcił się w naukę. „A zatem — pisał Stalin — gwiazdą przewodnią partii proletariatu powinna się stać łączność nauki z działalnością praktyczną, łączność teorii z praktyką, jedność teorii i praktyki”.

Ta łączność dwóch dziedzin znalazła uosobienie w postaci Lenina. Poznawszy we wczesnej młodości zasady materializmu dialektycznego i historycznego, przyswoił sobie ich istotę i wzbogacił myśl marksistowską. Lenin odrodził rewolucyjną treść marksizmu, pogrzebaną przez oportunistów z II Międzynarodówki. W nowych warunkach kapitalizmu i walki klasowej proletariatu powstał leninizm.

„Leninizm jest to marksizm epoki imperializmu i rewolucji proletariackiej. Ściślej mówiąc: leninizm — to teoria i taktyka rewolucji proletariackiej wogóle, teoria i taktyka dyktatury proletariatu w szczególności. Działalność Marksa i Engelsa przypada na okres przedrewolucyjny (mamy tu na myśli rewolucję proletariacką), kiedy nie było jeszcze rozwiniętego imperializmu, na okres przygotowywania proletariuszy do rewolucji, na okres, kiedy rewolucja proletariacka nie była jeszcze w praktyce bezpośrednio nieunikniona. Działalność zaś Lenina, ucznia Marksa i Engelsa, przypada na okres rozwiniętego imperializmu, na okres rozwijającej się rewolucji proletariackiej, kiedy rewolucja proletariacka zwyciężyła już w jednym kraju, rozbiła demokrację burżuazyjną i zapoczątkowała erę demokracji proletariackiej, erę Rad”. (Stalin).

Niezwykła przenikliwość umysłowa, pozwalająca dostrzegać istotę zjawisk poprzez ich zewnętrzną osłonę i żelazna logika pozwalały Leninowi trafnie oceniać rzeczywistość i naukowo przewidywać przyszłość. Naprzeciw tej przyszłości, kształtując ją w walce o społeczeństwo bezklasowe, szedł Lenin. W teorii i praktyce wykazał, że w okresie imperializmu proletariatus, jako przywódca mas pracujących, może obalić panowanie kapitalistów i zbudować ustrój socjalistyczny.

Zgon Lenina 21 stycznia 1924 roku nastąpił w chwili, gdy Związek Radziecki wychodził dopiero z największych trudności, spowodowanych interwencją obcą i działalnością kontrrewolucyjnej rodzimej reakcji. Od tego czasu Związek Radziecki przeszedł długą drogę rozwojową, stając się państwem socjalistycznym i wzorem dla reszty krajów, gdzie masy pracujące pod przewodnictwem klasy robotniczej przystąpiły do likwidacji i burzenia ustroju, opartego na wyzysku.

Od tego też czasu nastąpiły poważne zmiany w światowym układzie sił postępu i sił reakcji. Kroczące do komunizmu masy narodów radzieckich, przystępujące do kładzenia fundamentów socjalizmu masy krajów demokracji ludowej, zmagające się z burżuazyjnym wyzyskiem masy krajów kapitalistycznych oraz walczące z niewolą imperialistyczną narody kolonialne widzą swój drogowskaz w dziele Lenina i jego kontynuatora, Stalina.

W ćwierć wieku po zgonie Lenina, oparta na zasadach marksizmu-leninizmu, walka o postęp i realizację społeczeństwa bezklasowego poszczycić się może wielkimi zwycięstwami. Marsz po drodze, na której wielkim drogowskazem była postać Lenina, trwa nadal.

Akcja podniesienia produkcji hodowlanej

UCHWAŁA Rady Ministrów z dnia 28 stycznia 1949 r. w sprawie podniesienia produkcji hodowlanej ma na celu stworzenie właściwych podstaw dla zaopatrywania ludności w mięso i tłuszcze zwierzęce.

W stosunku do poważnego wzrostu naszej produkcji przemysłowej w okresie powojennym produkcja rolna pozostaje w tyle. Jeśli wskaźnik produkcji przemysłowej w roku 1948 wyniósł 140%, w porównaniu z r. 1937, to wskaźnik produkcji rolnej za tenże okres wyniósł zaledwie 80%. Lepiej nieco wygląda sprawa, jeśli porównać produkcję na głowę ludności: w tym wypadku wskaźnik produkcji rolnej w r. 1948 w porównaniu z okresem przedwojennym wynosi 110%, pozostając jednakże daleko w tyle za produkcją przemysłową, której wskaźnik za tenże okres stanowi 200%.

Jak widać, rozwój rolnictwa w chwili obecnej nie tylko nie idzie w parze z rozwojem przemysłu, ale może stać się wąskim gardłem w ogólnym rozwoju naszej gospodarki narodowej, jeśli nie zostaną zastosowane środki poprawy.

Jednakże i w samej produkcji rolniczej istnieje niewspółmierność pomiędzy produkcją rolną i zwierzęcą. Jeśli nasza produkcja rolnicza osiągnęła w roku ub. 80% stanu przedwojennego, to produkcja roślinna stanowi 86%, natomiast produkcja zwierzęca tylko 66%.

PRZYCZYNY NISKIEGO STANU PRODUKCJI ZWIERZĘCEJ.

Główną przyczyną jest zniszczenie pogłowia w czasie wojny i okupacji. Według danych Międzynarodowego Biura F. A. O. stan pogłowia trzody w r. 1947 wyniósł w Polsce zaledwie 17% w porównaniu z rokiem 1937, podczas gdy w innych krajach wojujących za tenże okres wynosił: we Włoszech 95%, we Francji 62%, w Anglii 47% i w Niemczech 39%.

Odhodowanie pogłowia i przywrócenie go do stanu przedwojennego mimo olbrzymich wysiłków w tym kierunku nie dało się zrealizować w ciągu pierwszych lat powojennych. Tak więc, według danych F. A. O., w roku 1947 w całej Europie stan pogłowia w porównaniu z okresem przedwojennym wyniósł: bydło rogate 90%, trzoda chlewna 59%. W roku 1948 produkcja mięsa w całej Europie wyniosła tylko 66% produkcji przedwojennej. Taki sam stan rzeczy istnieje, jeśli idzie o masło (66%), mleko (71%) i jaja (64%).

W Polsce, mimo największego zniszczenia pogłowia i będącego podstawą hodowli rolnictwa — tempo budowy hodowli przekracza osiągnięcia innych państw. Przyjmując stan pogłowia trzody chlewnej w roku 1945 za 100, w 1946 współczynnik wynosił 152, w r. 1947 — 270 a w r. 1948 — 292. Powolniej, ale bardziej równomiernie powiększa się pogłowie bydła rogatego. Przyjmując rok 1945 za 100, w roku 1946 wskaźnik wynosi 118%, w roku 1948 — 142%, a w roku 1948 — 172%.

Spożycie mięsa w Polsce na głowę ludności w roku 1948 przekroczyło już stan przedwojenny i wynosi 109% w porównaniu ze średnią okresu 1934 — 38, podczas gdy w innych krajach Europy wynosi średnio zaledwie 70—80%. W porównaniu z rokiem

1946 produkcja towarowa wieprzowiny w roku 1948 była dwa razy większa. Niemniej jednak obecna produkcja mięsa i tłuszczów okazuje się niedostateczna.

Z szeregu głównych przyczyn tego stanu rzeczy wymienić należy: zwiększenie się ciężaru gatunkowego ludności miejskiej, (nierolniczej) oraz ogólne podniesienie stopy życiowej.

Miarą wzrostu stopy życiowej w Polsce w roku 1947 w stosunku do roku 1946 jest fakt, że konsumpcja chleba zmniejszyła się o 7%, ziemniaków o 23%, natomiast zwiększyło się w tymże okresie spożycie mięsa o 37%, tłuszczów i cukru o 34%, a wędlin i konserw przeszło w dwójnasób.

Z tych właśnie przyczyn, mimo wysokiego tempa odhodowania pogłowia, jest ono jednakże niedostateczne, szczególnie zaś w roku 1947—48, kiedy to tempo zostało zahamowane na odcinku trzody chlewnej. Przyczyną tego był słaby urodzaj w roku 1947 oraz wynikiłe stąd trudności w zaopatrzeniu w pasze treściwe. Jednakże zagadnienie pasz i produkcji roślinnej ciążyło na hodowli przez cały okres powojenny.

Jak wiadomo produkcja zwierzęca jest funkcją produkcji rolnej. Natomiast produkcja rolna w pierwszych latach powojennych była jawnie niedostateczna i nie mogła stanowić dostatecznej bazy dla rozwoju hodowli.

Likwidacja odlogów zwiększyła areal siewny i jednocześnie przy zapewnieniu niezbędnej produkcji roślinnej o charakterze konsumcyjnym dała poważną rezerwę na bazę paszową. Dobry urodzaj roku 1948 stworzył sprzyjające warunki dla wielkiego rozwoju hodowli.

Wreszcie jedną z najpoważniejszych przyczyn niskiego stanu produkcji zwierzęcej był brak właściwej polityki hodowlanej oraz niski poziom hodowli w Polsce, zarówno przed wojną, jak i po wojnie.

Pozostawienie rynku mięsnego w rękach elementów prywatno-kapitalistycznych, z wynikającymi stąd tendencjami spekulacyjnymi, nie mogło pozostać bez wpływu na samą hodowlę. Mimo akcji koncesjonowania prywatne firmy skupi deprawowały rynek mięsny przez masy „zgonników” wędrujących przez cały kraj, z jednego punktu spędu na drugi i wykorzystujących koniunkturę na niekorzyść chłopahodowcy, który często nie znajdował w oferowanej mu cenie żywca równoważnika swych kosztów i wysiłków oraz bodźca dla rozwijania hodowli. Aczkolwiek ceny były ustalone, dla firm prywatnych stanowiło to fikcję, ponieważ istniała możliwość „klasyfikacji” na oko, a więc zakup u chłopę po cenie np. przykład III kategorii, a sprzedaż tejsze sztuki po cenie I lub II kategorii. Równocześnie tworzyły się kanały nielegalnego uboju z ominięciem kontroli jakości żywca, przyczem często szły na mięso sztuki, które z punktu widzenia polityki hodowlanej winny były pozostać na tuczu lub dla reprodukcji.

Prócz powyższych istniał jeszcze cały szereg innych przyczyn, które wpływały ujemnie na produkcję zwierzęcą. Nie bez znaczenia był fakt, że gospodarstwa rolne, prowadzące działy specjalne w postaci rozwiniętego mleczarstwa lub hodowli bydła podlegały zwiększonemu opodatkowaniu, jak rów-

niez i wysokie opłaty weterynaryjne, przy słabo rozwiniętej sieci punktów lecznic i przychodni weterynaryjnych.

Uchwała Rady Ministrów z dnia 28 stycznia 1949 r. stwarza nowe i właściwe warunki dla hodowli bydła i trzody chlewnej. Środki przewidziane w tym celu przez Rząd idą w 3 zasadniczych kierunkach:

1. Racjonalizacja i podnoszenie jakości produkcji zwierzęcej oraz rozszerzenie bazy paszowej (Akcja „H”);
2. Akcja kontraktowania trzody chlewnej i ulg podatkowych dla hodowców;
3. Organizacja rynku mięsnego.

AKCJA „H”

Celem akcji „H” jest stworzenie niezbędnych warunków dla optymalnego podniesienia produkcji zwierzęcej. Stąd konieczność przede wszystkim rozszerzenia bazy paszowej przez:

- a) zagospodarowanie użytków zielonych,
- b) zorganizowanie akcji budowy silosów i konserwowania pasz;
- c) wyposażenie cukrowni w urządzenia do suszenia wytlóków, zwiększenie produkcji maczek mięsnych, mięso-kostnych, rybnych i innych dla potrzeb hodowli, uruchomienie mechanicznych suszarni oraz zorganizowanie dystrybucji pasz treściwych pomiędzy drobnymi producentami rolnymi za pośrednictwem gminnych spółdzielni „Samopomoc Chłopska” i mleczarni spółdzielczych.

W naszej gospodarce rolnej istnieją pokaźne rezerwy na odcinku pasz, które dotychczas były niedostatecznie wykorzystane. Przyspieszenie zagospodarowania zielonych użytków i roślin pastewnych (lubin pachnący, wyka, peluszką, saradela) przysporzy masę paszy o dużym znaczeniu dla hodowli. Warto zaznaczyć, że w roku ub. spółdzielnie Samopomocy Chłopskiej nie miały roślin pastewnych, co dotknęło głównie chłopów mało- i średniorolnych, którzy stanowią 80% dostawców żywca na rynek mięsny. Usprawnienie konserwacji pasz przez kiszonkarstwo, suszarnictwo itp. wpłynie na zrównoważenie bilansu pasz w poszczególnych okresach roku rolniczego.

Wchodzące w zakres akcji „H” środki racjonalizacji i podniesienia jakości produkcji mają na celu zarówno zwiększenie pogłowia, jak i intensyfikację hodowli.

Plan na r. 1949 przewiduje zwiększenie pogłowia bydła rogatego do 6,3 miliona szt. oraz trzody chlewnej do 6 milionów szt. Równocześnie winna nastąpić intensyfikacja hodowli w postaci zwiększenia udaju mleka, produkcji tłuszczu i przychowu młodzieży na jednostkę. Na cele te, zarówno w gospodarstwach chłopskich, jak i w majątkach państwowych. Rząd przeznacza kwotę powyżej 6 miliardów złotych, a mianowicie 4.747 milionów w ramach planu inwestycyjnego oraz 1.472 miliony z sum budżetowych.

Rozbudowa fachowego aparatu instruktorskiego, który winien dotrzeć do każdej gminy, przyniesie popularyzację racjonalnych metod żywienia i hodowli trzody chlewnej. Prócz tego przy mleczarniach powstanie przeszło 300 poradni żywieniowych. Równocześnie zostanie zorganizowana kontrola mleczności bydła.

Rozbudowa sieci lecznic i przychodni weterynaryjnych doprowadzi ilość punktów do 400, dzięki czemu w każdym powiecie będzie przynajmniej jedna przychodnia. Jednocześnie nastąpi niżenie ceny

szczepień weterynaryjnych lub pełne zwolnienie biednych chłopów od opłat za szczepienia.

Dalszymi punktami akcji „H” jest rozbudowa sieci punktów i stacji kopulacyjnych oraz rozszerzenie zarodowej hodowli bydła i trzody chlewnej. W tym celu dostarczone zostaną rozplodniki dla mało i średniorolnych hodowców, przy czym 50% kosztów utrzymania ich pokryje państwo, na pozostałe zaś 50% udzielone zostaną kredyty lub w miarę możliwości — zapomoga. Wreszcie nastąpi rozbudowa sieci mleczarni i zlewni spółdzielczych.

KONTRAKTACJA I ULGI PODATKOWE.

W roku bieżącym podjęta zostanie szeroka akcja kontraktowania trzody chlewnej przede wszystkim w gospodarstwach mało i średniorolnych w ilości 1 miliona sztuk. W akcji kontraktacyjnej obowiązywać będą bieżące ceny, płacone w poszczególnych rejonach przez Centralę Mięsną oraz udzielane będą premie za terminową dostawę w wysokości 1 tys. zł od sztuki, co stanowić będzie poważny dodatek do ceny. Wreszcie na sztuki zakontraktowane hodowcy, rozszerzający swą produkcję hodowlaną, otrzymywać będą zaliczki.

Akcja kontraktowania w tych warunkach stanowi dla chłopów poważny bodziec zwiększenia produkcji, zapewnia bowiem jej rentowność przez eliminację czynnika spekulacji rynkowej i nieuzasadnionych zniżek cen w rezultacie zwiększonego popytu, a jednocześnie przez system premii i zaliczek wprowadza dodatkowe elementy wyższej opłacalności i pomocy finansowej w okresach cięższych.

Ulgi podatkowe mają dla chłopów szczególne znaczenie. Idą one w 3 kierunkach:

- a) Zawieszone zostały przepisy o zwiększonym opodatkowaniu gospodarstw rolnych prowadzących działy specjalne: rozwinięte mleczarstwo, hodowlę bydła i innych zwierząt użytkowych, co umożliwi właściwy rozwój mleczarstwa i hodowli.
- b) Ulgi progresywne w podatku gruntowym dla gospodarstw rolnych prywatnych i spółdzielczych, w zależności od ilości dostarczonej trzody chlewnej, zarówno w ramach kontraktacji, jak i normalnej sprzedaży.
- c) Ulgi z tytułu przychówku bydła rogatego.

Ulgi podatkowe za żywca dostarczony od dnia 1 lutego rb. ustalone są według tabeli od 50% do 70%, przy czym gospodarstwa małorolne korzystają z największych ulg. Normy dostawy różniczkowane są stosownie do rejonów gospodarczych (4 grupy), przy czym wewnątrz rejonów mogą być zwiększone lub zmniejszone o 10% dla poszczególnych powiatów, gmin lub gospodarstw w zależności od miejscowych warunków na podstawie decyzji władz w porozumieniu z czynnikiem społecznym. Specjalne ulgi stosowane będą dla prosiąt o wadze do 15 kg, które będą przyjmowane w stosunku dwukrotnym do wagi żywca, oraz dla knurów, obliczonych za 100 kg żywca. Ulgi za przychówek bydła rogatego, stosowane będą jako premie w wysokości 500 zł za każdą sztukę przychówka, urodzoną w 4 kwartale 1948 r. lub w ciągu roku 1949. Premia ta będzie odliczana od sumy podatku gruntowego.

Charakter i progresywność ulg podatkowych stanowi wielki bodziec dla rozwoju hodowli. Progresywność ulg nosi charakter wyraźnie klasowy, ponieważ

zwiększa ulgi dla gospodarstw mało- i średniorolnych, a tym samym kieruje je na wmożenie hodowli i stwarza dla tej hodowli najbardziej sprzyjające warunki.

ORGANIZACJA RYNKU MIĘSNEGO.

Dotychczasowa organizacja rynku mięsnego, opierająca się w wielkiej mierze na żywiołowości speku i skupu i pozostawiająca miejsce na grę elementów spekulacyjnych, podlega gruntownej przemianie. Dotychczas skupem zajmowało się tylko 65 spółdzielni rejonowych, a więc średnio jedna na 5 powiatów oraz powyżej 300 prywatnych firm koncesjonowanych. Firmy te miały zasadniczo przydziały terenowe, które jednakże nie pokrywały się z terenami województw — co utrudniało kontrolę i znacznie zmniejszało dyspozycyjność za strony państwa.

Z drugiej strony skup odbywał się na spędach i targowicach przez aparat przyjezdny, zgonników, którzy wędrowali ze spędu na spęd, co uniemożliwiało kontrolę cen skupu i podważało utrzymanie stałych cen. Również i wspomniane spółdzielnie, które dokonywały 50% obrotu żywcem, często wykorzystywały koniunkturę rynkową na niekorzyść chłopu, czym niejako „odganiały” hodowcę do kupców i pośredników prywatnych.

Obecnie do akcji skupu zostały wciągnięte spółdzielnie gminne. 1084 spółdzielni już przystąpiło do akcji, liczba ta powiększy się jeszcze w najbliższym czasie o 300 spółdzielni, a może i więcej. Sektor prywatny w skupie zostaje również utrzymany, acz z pewnymi ograniczeniami i poprawkami w koncesjonowaniu.

Inowacją jest wprowadzenie zasady, że skup może być dokonywany tylko przez aparat miejscowy, osiadły, znany chłopu — hodowcy i po stałych cenach, wyznaczonych według kategorii, przy czym kategorie te ustalane będą nie, jak dotąd, „na oko” i „od — do” pewnej sumy, lecz według obowiązującej tabeli wag. Tabela cen w tej urzędowej klasyfikacji na trzodę chlewną została ogłoszona i obowiązuje od 1 lutego, z tym że podstawą jej są obecnie istniejące ceny rynkowe.

Również zostanie poddane ścisłej kontroli przetwórstwo mięsne. Nie idzie tu bynajmniej o ograniczenie spożycia wędlin i kiełbas, lecz o doprowadzenie przetwórstwa do zaplanowanej normy i przestrzeganie planów przetwórstwa, celem niedopuszczenia do przejścia rzeźników prowincjonalnych do handlu, a tym samym do przecieków mięsa poprzez utajone kanały.

Akcja kontraktacyjna przyczyni się do uniezależnienia się od sezonowości podaży. Z drugiej strony chłop niewątpliwie będzie ciągnął do urzędowych miejsc skupu, ponieważ otrzyma od spółdzielni kwit o zakupie, a tym samym nabędzie prawo do znacznych ulg podatkowych.

Te dwa ważne elementy, a mianowicie kontraktacja i kwit zakupu przyczynią się do podważenia i stopniowego zanikania rynku nielegalnego. Rzecz jasna, że wyeliminowane obecnie czynniki spekulacyjne w najbliższym okresie ciążyć jeszcze będą na rynku i działać deprawująco na akcję skupu. Te same czynniki również rozsiewają pogłoski o rzekomym braku doświadczenia fachowego w obrocie mięsem ze

strony aparatu spółdzielczego, a tym samym o możliwych trudnościach w skupie. Jednakże aparat spółdzielczy został do akcji skupowej przygotowany przez zorganizowanie kursów i przeszkolenie klasyfikatorów (300 klasyfikatorów zostało już przeszkolonych) i tak, jak już uczynił to na innych odcinkach handlu, wypełni swą rolę.

Należy podkreślić, że podczas gdy w obrocie trzodą chlewną wprowadzone zostały normy klasyfikacji i stałe ceny, to zakup bydła rogatego, ze względu na mniejszy ciężar gatunkowy podaży wołowiny, pozostaje w dotychczasowej formie.

PALĄCE ZADANIA.

Uchwała Rady Ministrów z dn. 28 stycznia 1949 r. wskazuje drogi podniesienia produkcji hodowlanej i stwarza właściwe warunki dla powiększenia produkcji zwierzęcej i organizacji rynku mięsnego. **Obecnie staje przed nami palące zadanie przeprowadzenia tej uchwały i wykonanie planu zwiększenia pogłowia i jego intensyfikacji.**

Ażeby zadanie to wypełnić, konieczna jest szeroka mobilizacja aparatu spółdzielczego, rolniczego i handlowego oraz akcja uświadamiająca szerokie masy chłopskie o znaczeniu uchwał rządowych, które przynoszą olbrzymią poprawę przede wszystkim mało- i średniorolnym gospodarstwom. Uchwały te wskazują przede wszystkim na to, że polityka Państwa Ludowego nie idzie w kierunku „zbiednienia” chłopu, aby go w ten sposób skłonić do zakładania spółdzielni, jak to usiłuje wmówić szeptana propaganda antyrządowa. Wręcz przeciwnie. **Państwo pragnie, aby mało- i średniorolni chłopci lepiej się zagospodarowali, ażeby prowadzili szeroko zakrojoną hodowlę, podwyższając w ten sposób swój własny dobrobyt i dobrobyt kraju. Każdy chłop — hodowcą, oto zadanie, które należy zrealizować.**

Zapewnioną rentowność hodowli wskazuje najlepiej stosunek pomiędzy ceną żywca a ceną pasz. Przed wojną stosunek ten wynosił od 5 do 6, to jest cena 1 kg żywca odpowiadała cenie 5—6 kg pasz treściwych. Obecnie stosunek ten wynosi ok. 10, a więc jest znacznie pomyślniejszy dla hodowcy, pozostawia mu bowiem większą marżę zyskowności.

Wielką uwagę należy zwrócić na siłosowanie i odpowiednie przygotowanie pasz. Warto by sięgnąć do ostatnich doświadczeń radzieckich w tej dziedzinie, jak np. przyspieszonego siłosowania według metody Polańskiego itp. itp. Również należałoby przemysleć stworzenie punktów tuczenia trzody chlewnej w pobliżu większych miast, gdzie możnaby wykorzystać odpadki kuchenne zakładów gastronomicznych (lupiny, pomyje itd.). Szczególnie sprawą tą zająć się winny uspołecznione restauracje i stołówki, mogące w ten sposób dysponować własnymi punktami tuczu.

Jeśli idzie o rozszerzenie hodowli zarodowej, należało by zaprowadzić dokładną ewidencję regeneracji.

Przy opracowaniu zarządzenia wykonawczego w sprawie ulg podatkowych, a bardziej jeszcze przy wykonywaniu tego zarządzenia w terenie, należy pamiętać, że **nie powinno ono obciążać chłopów jakkolwiek procedurą lub trudnościami, a wręcz przeciwnie, ułatwić i udostępnić mu korzystanie z tych ulg.**

UNIKAĆ BŁĘDÓW

W SWOIM referacie na I Kongresie Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej Min. H. Minc postawił zagadnienie przeprowadzenia w roku 1949 stopniowej i przemysłanej reorganizacji całej administracji gospodarczej i jej władz nadrzędnych pod hasłem przybliżenia kierownictwa do kierowanych obiektów.

Nie jest bynajmniej sekretem, że zdarza się często, iż władze nadrzędne przedsiębiorstw oddalone są, a niekiedy nawet izolowane od kierowanych obiektów chińskim murem funkcjonalizmu i biurokracji. Ten stan rzeczy wynika z „centryzmu”, to jest z przerostów centralizacyjnych, ze skupienia we władzach nadrzędnych przedsiębiorstw całości dyspozycji i odpowiedzialności.

W praktyce jednakże, wbrew założeniu, „centryzm” prowadzi do osłabienia kierownictwa i do zmniejszenia odpowiedzialności za pracę podległych jednostek organizacyjnych. W ten sposób powstaje bolączka „centryzmu”, która wyraża się zarówno w zmniejszeniu elastyczności pracy, zdolności manewrowej i dyspozycyjności oddzielnych przedsiębiorstw, jak również w stopniowym zmniejszaniu się odpowiedzialności, którą żongluje, nawzajem przerzucając ją na siebie kierownictwo nadrzędne i kierownictwo terenowe.

Rzecz jasna, że w pierwszym etapie organizacji gospodarki społecznej konieczne było scentralizowanie ośrodków dyspozycyjnych, zarówno ze względu na szczupłość kadr, jak i na istotną nikłość rozmiarów organizacyjnych jednostek przedsiębiorstw.

W miarę wzrostu przedsiębiorstw państwowych, przy czym tempo tego wzrostu było niezwykle szybkie, rósł krąg działalności i aparat, pozostawała jednakże bez zmian struktura organizacyjna. W ten sposób powstały u nas gigantyczne jak na nasze stosunki przedsiębiorstwa, których struktura organizacyjna w swoim rozwoju nie mogła dotrzymać kroku temu rozwojowemu działaniu.

Szczególnie widoczne stało się to na odcinku obrotu towarowego, gdzie równocześnie z olbrzymim rozszerzeniem zasięgu działalności w postaci wielosetprocentowego zwiększenia obrotów, struktura organizacyjna pozostała bez zmian, doprowadzając do „centryzmu”, to jest istnienia centralnego ośrodka dyspozycyjnego nie tylko w zakresie funkcji nadrzędnego i planowego kierownictwa, ale i również w postaci kierownictwa operatywnego i centralizacji administracyjnej.

Ze względu na nieprzerwany wzrost zasięgu i zakresu działania centralny ośrodek kierowniczy i operatywny coraz bardziej rozczłonkowywał się na komórki funkcjonalne, z których każda zajmuje się jedną tylko stroną zagadnienia. W ten sposób „centryzm” rodzi „funkcjonalizm”, zarówno w postaci tworzenia pośrednich ogniw funkcjonalnych, jak i odśrodkowych komórek dyspozycyjnych (działów, wydziałów itd.), wszystko to zaś razem rodzi i wzmacnia biurokratyzm.

W swoim przemówieniu na Kongresie Jedności min. Szyr przytoczył jako przykład los ważnych za-

mówień przemysłowych, które, acz zaopatrzone w rezolucje, zarządzające wykonanie ich w pierwszej kolejności, wędrowały przez różne biura i wydziały w ciągu kilkudziesięciu dni.

Takich i podobnych przykładów przytoczyć można wiele, a wszystkie one świadczą, że biurokracja w naszym aparacie administracyjno-gospodarczym stanowi czynnik deformujący jego pracę i wypaczający ogólne tendencje rozwojowe.

Tępienie biurokracji stanowi jedno z najpoważniejszych zadań. **Ale tępienie biurokracji polega przede wszystkim na tępieniu źródeł, które tworzą w wielkiej mierze tę biurokrację, a więc przerostów centryzmu i funkcjonalizmu w strukturze organizacyjnej przedsiębiorstw społecznych.**

Szczególnie ważne zadanie stanowi przełamanie przerostów centryzmu i funkcjonalizmu w organizacji obrotu towarowego. Na tym właśnie odcinku nastąpił najbujniejszy rozwój działalności i najbardziej może uwypukliła się niewspółmierność pomiędzy olbrzymim wzrostem obrotów a powolnym narastaniem nowych form organizacyjnych. Ta niewspółmierność powiększa się niejako w postępie geometrycznym w miarę rozszerzania się handlu społecznego i wyraża się zarówno w postaci wzrostu funkcjonalizmu, jak i w postaci pewnych zatrudnień w dystrybucji.

Tak na przykład jedną z przyczyn ostatnich perturbacji na rynku mięsnym stanowił przerost centralizacji, w rezultacie którego ośrodek dyspozycyjny i jednocześnie operatywny — Centrala Mięsna, oddaliła się od terenu i straciła przez to nad nim kontrolę. Stała się więc konieczna reorganizacja rynku mięsnego przez przesunięcie punktu ciężkości działalności operatywnej na placówki terenowe Samopomocy Chłopskiej i nadanie tym ostatnim pewnej samodzielności działania, przy zachowaniu dla Centrali Mięsnej funkcji koordynacyjnych, nadzorczych i planowych.

Tego rodzaju rozwiązanie świadczy, że stworzony został wyłom w tendencjach centrycznych w organizacji obrotu towarowego, że coraz bardziej dojrzeła świadomość konieczności decentralizacji działalności operatywnej organów dystrybucji towarowej.

Po jakiej linii winna pójść ta decentralizacja?

Jeśli sięgniemy do przykładów radzieckich, to ujrzymy, że w pewnym okresie również w ZSRR panowały tendencje tzw. „gławkizmu”, co równoznaczne jest z panującym u nas centryzmem. Również i w ZSRR „gławkizm” narodził „funkcjonalkę” — to jest odpowiednik istniejącego u nas funkcjonalizmu. Partia bolszewicka wydała ostrą wojnę zarówno „gławkizmowi”, jak i „funkcjonalce”, w rezultacie czego usprawniona została struktura organizacyjna sektora państwowego i stworzono racjonalne podstawy organizacji.

Doświadczenia radzieckie uczą, że zarówno centryzm jak i funkcjonalizm nie są normalnymi tendencjami społecznego układu stosunków produkcyjnych, lecz ich deformacją.

Są one bolączkami, zrodzonymi częstokroć przez manię wielkości niektórych kierowników przedsię-

biorstw uspołecznionych, pragnących rozszerzyć swą władzę na odcinki, których nie są w stanie ani ogarnąć, ani opanować. Stąd więc tworzenie nowych, coraz bardziej różniczkowanych działów, np. centralnych biur sprzedaży, które stanowią dodatkowe ogniwa, nie tylko zwalniające tempo operatywnej dyspozycyjności, ale i zwiększające koszty handlowe.

Korzystając z doświadczeń radzieckich oraz w rezultacie gruntownej analizy specyficznych warunków współistnienia w naszej ekonomice obok sektora uspołecznionego, także i sektorów prywatnego — kapitalistycznego i drobnotowarowego, winniśmy w myśl postawionego przez Kongres zadania przystąpić do szybkiej reorganizacji administracji gospodarczej na odcinku obrotu towarowego. Reorganizacja ta nie powinna znaleźć wyrazu w jednej, uniwersalnej formie, lecz musi być przystosowana zarówno do obiektywnych warunków każdej poszczególnej gałęzi dystrybucji towarowej, jak i do potrzeb rynku i szerokich rzesz konsumentów.

Równolegle z zagadnieniami reorganizacji struktury i administracji obrotu towarowego stoi zagadnienie kontroli handlu. Idzie tu nie tylko o kontrolę cen i finansów, ale przede wszystkim o kontrolę z punktu widzenia interesów i potrzeb konsumentów. Brak Państwowej Inspekcji Handlowej, obejmującej swoim zasięgiem również i sektor prywatny, stanowiący czynnik stałego nadzoru nad całokształtem działalności handlowej przedsiębiorstw handlowych i gastronomicznych, przerzuca obecnie ciężar zagadnienia na kontrolę społeczną.

Wciągnięcie czynnika społecznego, a przede wszystkim aktywistów z szeregów kół partyjnych i związków zawodowych, do kontroli przedsiębiorstw handlowych, stanowi element wielkiej wagi i musi być stale rozszerzany. Jednakże niedość jest wyznaczyć ludzi i posłać ich w teren. Należy przede wszystkim z ludzi tych uczynić kontrolerów społecznych, a więc zapoznać ich z podstawowymi zasadami handlu i żywienia zbiorowego, z zakresem ich funkcji i z metodami pracy. Dlatego więc należy urządzić dla kontrolerów społecznych wykłady, seminaria, należy również zaopatrzyć ich w materiały pomocnicze w postaci broszur, lub też spopularyzować w prasie zagadnienia, z którymi będą musieli się zetknąć. Tylko w ten sposób odpowiednio przygotowani kontrolerzy społeczni będą

mogli wypełnić pracę, której szerokie rzesze konsumentów od nich oczekują.

Zadania bowiem, stojące przed kontrolerami społecznymi, są bardzo duże. Nasze przedsiębiorstwa handlowe zbyt często hołdują jeszcze zasadzie, która zapanowała w czasie, gdy na rynku istniał głód towarowy, że klienci kupują byle co i byle jak. Tak jednak nie jest. Jak wiadomo, dysponujemy już taką masą towarową, że winna ona zaspokoić potrzeby konsumentów. W miarę wzrostu ogólnego dobrobytu i podnoszenia się stopy życiowej mas pracujących, rosną potrzeby konsumentów i ich wymagania w stosunku do jakości i asortymentu towarów i z tymi wzrastającymi potrzebami handel winien się liczyć.

Stąd więc konieczność likwidacji wszelkich zahamowań przy kupnie w postaci ogonków przed sprzedawcami i kasami, będących wynikiem złej organizacji sprzedaży, stąd również konieczność posiadania na składzie szerszego wachlarza asortymentowego. Wreszcie, na co szczególnie należy zwrócić uwagę, konieczność zwiększenia przez handel wymagań w stosunku do przemysłu co do jakości towaru i uważnego brakowania każdej nadesłanej partii.

Ażeby usprawnić handel detaliczny, masy konsumentów, które pozostają z nim w stałym, codziennym kontakcie i najlepiej odczuwają jego osiągnięcia i jego braki, winny uaktywnić się, wpisując swe opinie do książek zażaleń i wystawiając kontrolerów społecznych, którzy książki te winni sprawdzać i wyciągać z nich odpowiednie wnioski. Należy również szeroko publikować rezultaty akcji kontrolerów społecznych, co będzie miało niezawodnie znaczenie profilaktyczne.

Znajdujemy się obecnie w okresie, gdy z okresu odbudowy gospodarki narodowej, zniszczonej przez wojnę i okupację, wchodzimy w okres budownictwa fundamentów socjalizmu w Polsce. Jest to również okres reorganizacji i rozwoju form i stosunków, nierozłącznych z wzrostem i potężnieniem naszego organizmu gospodarczego. Wyrazem tego jest wzmoczenie troski o człowieka pracy, o stopniowe, lecz stałe podnoszenie jego stopy życiowej i jego dobrobytu, i zapewnienie należnego mu miejsca w nowej rzeczywistości. Temu właśnie służyć będzie reorganizacja administracji gospodarczej na odcinku obrotu towarowego i podniesienie kontroli handlu.

MGR JAN KOZIŃSKI

Budżet państwowy na 1949 rok

ZALEŻNOŚĆ systemu budżetowego od ustroju polityczno-gospodarczego znajduje wyraz zarówno w formie jak i treści budżetu. Z powyższego twierdzenia wynika, że kapitalistyczne formy budżetu Polski za lata 1946—1948 nie różniły się jeszcze zasadniczo swą konstrukcją od budżetów przedwojennych, wprowadzane częściowo zmiany nosiły charakter szukania dróg do rozwiązania tego zagadnienia. Istotne zmiany, w oparciu o nowe metody budżetowania, zostały wprowadzone po raz pierwszy w preliminarzu budżetowym na rok 1949.

Minister Skarbu na plenarnym posiedzeniu Sejmu dnia 10 stycznia br. scharakteryzował tendencje powyższych zmian następująco:

„Budżet państwowy coraz bardziej przekształcać się będzie na prawdziwy bilans gospodarstwa społecznego, zestawiający w formie rachunkowej zasoby posiadane i zasoby, które mają być w danym okresie wytworzone, z jednej strony oraz z drugiej strony szczegółowy obraz sił i środków, w ich rozkładzie na poszczególne cele i zadania“.

Pod względem formalnym preliminarz na rok 1949 dzieli się na dwie grupy, a mianowicie na gru-

pe A (Administracja) i B (Przedsiębiorstwa i Zakłady). Dawna grupa C (Monopole) została zespolona z grupą B (Przedsiębiorstwa i Zakłady), a grupa D (Fundusze) z grupą A (Administracja). Również w szczegółowszym podziale budżetu wprowadzono obecnie 31 części budżetowych, w miejsce 27-miu, jakie występowały w roku 1948. Jako nowe samodzielne części budżetowe wprowadzono:

Część 11 a	—	Daniny Publiczne,
„ 28	—	Samorządowy Fundusz Wyrównawczy,
„ 29	—	Państwowy Fundusz Ziemi,
„ 30	—	Fundusz Pracy,
„ 31	—	Lokaty Inwestycyjne.

Daniny publiczne w ubiegłych budżetach były włączone do dochodów Ministerstwa Skarbu, natomiast Samorządowy Fundusz Wyrównawczy wprowadzony ustawą z dnia 9 marca 1948 r. (Dz. U. R. P. Nr 16 poz. 111) w miejsce dawnego Komunalnego Funduszu Pożyczkowo-Zapomogowego, oraz Państwowy Fundusz Ziemi i Fundusz Pracy w roku 1948 były objęte dawną grupą budżetową D (Fundusze) i były budżetowane netto. Obecnie w roku 1949 powyższe fundusze zostały włączone do grupy A (Administracja), są więc budżetowane brutto, a więc pełnymi sumami dochodów i wydatków wchodzi do ogólnych sum budżetowych. **Lokaty inwestycyjne poraz pierwszy zostały zamieszczone w preliminarzach dochodach na rok 1949.** Dotychczas sumy powyższe przechodziły wyłącznie poprzez rachunki poszczególnych instytucji bankowych. Włączenie powyższych lokat do dochodów budżetowych nastąpiło w związku z objęciem przez budżet wydatków inwestycyjnych. W dążeniu bowiem do osiągnięcia zasady jedności i powszechności budżetu włączono do preliminarza budżetowego na rok 1949, obok wydatków bieżących i majątkowych, wydatki inwestycyjne, a obok dochodów bieżących również dochody majątkowe.

Wprowadzone zmiany w metodzie budżetowania zgodnie z założeniami gospodarki planowej w kierunku centralizacji dyspozycji finansowej spowodują **zwiększenie dyscypliny i oszczędności w gospodarce finansowej.** Przede wszystkim zasadnicze znaczenie, ze względu na wzmocnienie stabilizacji waluty, posiada objęcie budżetem wydatków inwestycyjnych i utrzymywanie równowagi budżetowej. W ten sposób budżet zapewnia, że całość wydatków budżetowych, a więc i wydatki inwestycyjne objęte budżetem, będą zaspokojone w drodze wygosporowanych bezpośrednio względnie pośrednio dochodów bez czerpania środków finansowych w drodze powiększenia emisji, co przyczyni się do dalszego umocnienia wartości pieniądza będącego w obiegu.

Przeprowadzając porównanie budżetu 1949 roku z latami ubiegłymi należy pamiętać jednak o zmianach budżetowania opisanych wyżej i innych, polegających na zastosowaniu przy niektórych składnikach budżetowych metody brutto w miejsce netto i odwrotnie (np. Państwowy Zakład Emerytalny, Państwowe Zakłady Chowu Koni) jak również objęciu grupą B budżetu większej liczby przedsiębiorstw i zakładów, które to zmiany powodują **częściową nieporównywalność roku 1949 z latami ubiegłymi.**

Ogólną strukturę wydatków i dochodów charakteryzuje niżej podane zestawienie:

Rodzaje wydatków i dochodów	1949 a)	1948 b)	1947 b)
W Y D A T K I			
Wydatki ogółem	602 927	342 057	198 417
w tym wydatki budżetowe bez nakładów inwestycyjnych	335 931	299 753	175 376
Wydatki administracyjne, społeczne i gospodarcze c)	298 595	252 894	168 804
w tym: wydatki osobowe d)	69 700	28 802	23 422
zaopatrzenie ludności emerytury i renty	11 412 e)	89 328	48 696
subwencje f)	9 600	3 799	2 450
	3 826	2 626	2 096
Obsługa długów Państwowych	2 032	2 150	748
Wydatki funduszy specjalnych	23 387	16 869	1 879
Dopłaty Skarbu Państwa do wydatków bieżących przedsiębiorstw i zakładów	4 568	22 540	3 881
w tym: przedsiębiorstwa podległe Min. Przemysłu i Handlu	—	20 000	—
Wydatki majątkowe g)	7 350	5 300	—
w tym: długi państwowe (spłaty kapitału)	3 185	5 150	264
Wydatki inwestycyjne	266 996	42 404	21 841
D O C H O D Y			
Dochody ogółem	602 927	342 364	186 737
Dochody administracyjne	21 911	16 773	16 378
Daniny publiczne	349 700	218 233	120 664
w tym: podatek obrotowy	229 400	146 319 h)	78 318 h)
" dochodowy	70 200	54 000	19 846
" od wynagr.	22 500	6 900	4 500
Zaopatrzenie ludności	7 587 i)	5 331	9 100
Dochody przedsiębiorstw i zakładów (bieżące i majątkowe)	125 270	77 068	38 716
w tym: przedsiębiorstwa podległe Min. Przemysłu i Handlu	118 300	71 500	38 000
Dochody majątkowe administracji państw.	5 225	8 000	—
Dochody funduszy specjalnych	19 303 k)	16 870	1 879
Lokaty inwestycyjne	61 700	x	x
Nadwyżka budżetowa z roku ubiegłego	12 231	—	—

U w a g i: a) Preliminarz budżetowy, b) Budżet bez kredytów dodatkowych, c) Bez wydatków na cele inwestycyjne, d) Nie obejmują wydatków osobowych z kredytów rzeczowych (w r. 1949 — 2708 miln. zł) oraz całości wydatków osobowych Ministerstwa Obrony Narodowej i Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego, e) Na pokrycie nieuregulowanych należności za okresy ubiegłe, f) Pomoc pieniężna dla instytucji społecznych na wykonanie zadań statutowych, g) Spłata długów państwowych oraz kupno nieruchomości, h) Podatek obrotowy, podatki pośrednie i opłaty monopolowe, i) Sumy uzyskane ze sprzedaży po cenach wolnorynkowych remanentów reglamentowanych artykułów żywnościowych i towarów przemysłowych, k) Bez 8% wpływów z podatku obrotowego, które preliminowane są łącznie w daninach publicznych.

Celem uzyskania porównywalności wprowadziliśmy do powyższego zestawienia zmiany w wydatkach i dochodach budżetowych według ustaw skarbowych za lata 1947 i 1948, wynikające z zastosowania w zasadzie analogicznych metod budżetowania, jakie uwzględniono w preliminarzu budżetowym na rok 1949. **Podobnie jak w roku 1949 również i w latach ubiegłych budżety były zrównoważone.** Różnica między wydatkami a dochodami w roku 1947 powstaje przez **włączenie w nasz zestawienie wydatków inwestycyjnych do ogólnych wydatków**

budżetowych, które w tym roku nie były objęte szczegółowym zestawieniem ustawy skarbowej. Jest to kwota rzeczywistych wydatków inwestycyjnych, które zostały zrealizowane z osiągniętej w tym roku nadwyżki budżetowej.

Zasadniczą różnicą w stosunku do lat ubiegłych w strukturze wydatków budżetowych na rok 1949 jest znacznie zwiększony zakres wydatków inwestycyjnych objętych budżetem oraz likwidacja wydatków związanych z systemem zaopatrzenia kartkowego. Wydatki inwestycyjne w preliminarzu na rok bieżący osiągają bowiem 44,3%, natomiast w roku 1948 wynosiły 12,4%, a w 1947 r. — 11,1% ogólnych wydatków budżetowych. W stosunku do Państwowego Planu Inwestycyjnego powyższe wydatki obejmują w 1949 r. — 86,5%, w 1948 r. — 22,2%, a w 1947 r. — 25,6% całości planowanych wydatków inwestycyjnych.

Nasuwa się pytanie, jaki jest wzrost kwot preliminowanych na rok 1949 w stosunku do roku ubiegłego?

Preliminarz bieżący po odjęciu wydatków inwestycyjnych zamyka się sumą 335.931 miln. zł przy analogicznej sumie wydatków budżetu na rok 1948 w kwocie 299.753 miln. zł, czyli wzrost wynosi około 12%. Stosunek ten jest wyprowadzony do budżetu z 1948 r. bez kredytów dodatkowych, gdy natomiast uwzględnimy przyznane kredyty dodatkowe ustawą z dnia 13 listopada 1948 r. w kwocie 50.137 miln. zł (bez kredytów na wydatki inwestycyjne) wówczas suma wydatków na rok 1948 wyniesie 343.890 miln. złotych, czyli w preliminarzu na rok 1949 obserwujemy ostatecznie spadek wydatków budżetowych (bez inwestycyjnych) w stosunku do 1948 roku o około 3%.

Jest to wynikiem planowanego w roku 1949 wzrostu rentowności przedsiębiorstw państwowych (w roku 1948 budżet obejmował dopłatę na kapitał obrotowy przedsiębiorstw państwowych w kwocie 20 milrd. zł) i zastosowanej **dużej oszczędności w wydatkach administracyjnych przy jednoczesnym zachowaniu hierarchii potrzeb wynikających z realizowania polityki społecznej Państwa Ludowego.** Polityka ta znajduje wyraz w znacznym wzroście wydatków na płacę, celem stopniowego polepszenia warunków materialnych pracowników państwowych oraz w zwiększeniu wydatków na oświatę, kulturę i sztukę, opiekę społeczną, zdrowie itp. Naprzykład budżet Min. Oświaty wzrósł o 83,2%, Ministerstwa Kultury i Sztuki o 38,9%, Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej o 26,8%, a Ministerstwa Zdrowia o 21,3% w stosunku do budżetu łącznie z kredytami dodatkowymi na rok 1948.

Na pokrycie wydatków preliminarz budżetowy na r. 1949 przewiduje wpływy z poszczególnych źródeł dochodu w ogólnej sumie 602.927 miln. zł.

Struktura preliminowanych wpływów podatkowych na rok 1949 uległa istotnej zmianie w związku z poszerzeniem zakresu budżetu o wydatki inwestycyjne. W konsekwencji tej zmiany zapreliminowa-

no również w dochodach budżetowych wpływy z funduszy inwestycyjnych w wysokości 61.700 miln. zł. Na sumę tę składają się wpływy ze Społecznego Funduszu Oszczędnościowego w wysokości 30 miliard. zł, lokaty inwestycyjne instytucji ubezpieczeniowych w kwocie 11 miliard. zł, wpływy z rozrachunków zagranicznych w łącznej sumie 18.200 miln. zł oraz 2.500 miln. zł z lokat inwestycyjnych przedsiębiorstw państwowych podległych Ministerstwu Przemysłu i Handlu. W ubiegłych latach sumy powyższe przechodziły wyłącznie po przez rachunki lokacyjne w instytucjach bankowych i nie były wliczone do dochodów budżetowych.

Pierwsze miejsce w ogólnych dochodach budżetowych zajmują daniny publiczne (58,0%), drugie wpłaty przedsiębiorstw i zakładów państwowych (20,8%), a trzecie lokaty inwestycyjne (10,2%). Struktura danin publicznych na rok 1949 uległa istotnej zmianie, przede wszystkim w związku z nowym dekretem o podatku obrotowym z dnia 25 października 1948 r. (Dz. U. R. P. Nr 52, p. 413). Mianowicie dekret powyższy **znosi akcyzy i opłaty monopolowe** jako samodzielne daniny, wprowadzając natomiast **odrębne stawki podatku obrotowego** dla towarów, od których dotychczas były pobierane akcyzy i opłaty monopolowe.

Następnie należy podkreślić wzrost wagi w daninach publicznych podatku od wynagrodzeń w wyniku reformy płac i objęcie powyższym podatkiem również pracowników administracji publicznej. Wpływy z danin publicznych w roku 1948 wynoszą około 265 miliard. zł, a za tym zapreliminowano wzrost w wysokości 85 miliard. zł. Ogólne wpływy budżetowe za rok 1948 (bez lokat inwestycyjnych) zamykają się sumą około 370 miliard. zł (dane za grudzień ustalono szacunkowo), co w porównaniu z analogiczną zapreliminowaną pozycją wskazuje ogólny wzrost dochodów o około 158 miliard. zł, czyli około 42%. **Zapreliminowany wzrost jest zupełnie uzasadniony, gdy uwzględnimy przeprowadzoną reformę ustawodawstwa podatkowego, dynamikę wzrostu produkcji i obrotów oraz zwiększenie siły nabywczej ludności pracującej w wyniku przeprowadzonej od 1 stycznia br. reformy płac.**

Jak wynika z ogólnej analizy preliminarz budżetowy na rok 1949 jest zrównoważony, a zapreliminowana równowaga jest realna. Na podstawie doświadczenia z zakresu gospodarki budżetowej w okresie powojennym, jesteśmy pewni, że Rząd w wykonaniu budżetu osiągnie nie tylko równowagę lecz — w oparciu o wzmoczoną dyscyplinę finansową i gospodarkę oszczędnościową wygospodaruje również nadwyżkę budżetową. Realizację powyższych zadań zapewnia ustawa skarbowa na rok 1949, która między innymi przepisami wprowadza i ustala szeroki zakres działalności kontrolerów budżetowych, jako organu Ministra Skarbu.

Wykonanie postawionych zadań w preliminarzu budżetowym na rok 1949 zapewni wykonanie planu gospodarczego, a zatem przyczyni się do dalszego rozwoju całego życia gospodarczego Państwa.

ZŁÓŻ DATEK NA ODBUDOWĘ WARSZAWY!

Planowanie socjalistyczne — prawem rozwoju radzieckiej ekonomiki*)

DOŚWIADCZENIE planowania socjalistycznego w gospodarce narodowej Z.S.R.R. wykazuje naczynie wielką przewagę planowej gospodarki socjalistycznej nad ekonomiką kapitalistyczną, którą rozkłada anarchia w produkcji i którą okresowo wstrząsają rujnujące kryzysy. Zabezpieczając rozszerzoną reprodukcję socjalistyczną na podstawie planowego kierownictwa gospodarką, naród radziecki, prowadzony przez partię Lenina-Stalina, osiągnął pełną niezależność gospodarczą Z.S.R.R., zbudował społeczeństwo socjalistyczne i realizuje stopniowe przejście od socjalizmu do komunizmu.

Ekonomika socjalistyczna jest nie do pomyślenia bez planu. W warunkach kapitalizmu ekonomika rozwija się na podstawie praw żywiołowych, niezależnie od woli i świadomości ludzi, po przez kryzysy i wstrząsy. **Socjalizm, którego podstawę stanowi społeczna własność środków produkcji, zakłada świadome kierownictwo rozwojem ekonomiki. Przy socjaliźmie skala, proporcje i tempo reprodukcji socjalistycznej określane są przez narodowy plan gospodarczy. Socjalistyczne planowanie — to prawo rozwoju radzieckiej ekonomiki** „... Socjalistyczne planowanie oparte na racjonalnym wykorzystaniu i zastosowaniu praw ekonomicznych w produkcji i rozdziale staje się samo w sobie społecznym prawem rozwoju i w tym charakterze — przedmiotem ekonomii politycznej”. (N. Wozniesiński. Wojenna ekonomika Z.S.R.R. w czasie wojny ojczyźnej. str. 151).

* * *

Planowanie w gospodarce narodowej Z.S.R.R. uwarunkowane jest istnieniem socjalistycznego państwa robotników i chłopów oraz socjalistycznej własności środków produkcji. Planowanie socjalistyczne w oparciu o twórczą aktywność ludzi pracujących stanowi jedną z charakterystycznych cech stosunków wytwórczych socjalizmu.

Przy kapitalizmie nie jest możliwa planowa organizacja społecznej produkcji. „Ażebym kierować w planowym porządku — mówił Stalin — trzeba mieć inny, socjalistyczny a nie kapitalistyczny system przemysłowy, trzeba mieć conajmniej unarodowiony przemysł, unarodowiony system kredytowy, unarodowioną ziemię, socjalistyczną spólinę ze wsią, władzę klasy robotniczej w kraju itp.”.

Ustanowienie socjalistycznej własności środków produkcji likwiduje sprzeczności między społecznym charakterem produkcji a prywatno-kapitalistyczną formą przywłaszczenia, właściwą kapitalizmowi; tym samym likwidowane są korzenie anarchii, bezplanowość, kryzysy.

Planowanie socjalistycznej własności środków produkcji czyni nie tylko możliwym, lecz i niezbędnym planowe kierownictwo produkcją. „W Radzieckiej Rosji, gdzie główne środki produkcji i transportu należą do jednego, właściciela — państwa, aktywne jego wkroczenie w życie gospodarcze winno z konieczności mieć planowy charakter” ... głosi rezolucja XII Zjazdu RPK (b).

Społeczna własność socjalistyczna jednoczy przedsiębiorstwa i gałęzie gospodarstwa narodowego w jeden organizm gospodarczy. Normalne bezkryzysowe funkcjonowanie tak olbrzymiego organizmu gospodarczego, jego rozwój, odpowiadający interesom całego społeczeństwa, jest tylko możliwy przy istnieniu jednego planu.

Ważną cechą charakterystyczną socjalistycznego społeczeństwa jest systematyczny wzrost sił wytwórczych i powiększanie funduszy produkcyjnych gospodarki narodowej. Szybki wzrost przedsiębiorstw, gdzie skoncentrowane są nowoczesne narzędzia i środki produkcji, stawia w formie ważnego życiowo zadania społecznego planową i szarmonizowaną pracę tych przedsiębiorstw, ponieważ niepowodzenie w pracy jednego z nich podważa interesy całego społeczeństwa.

W socjalistycznym systemie gospodarowania rozwija się podział pracy między przedsiębiorstwami a gałęziami. Postęp techniczny przy socjaliźmie, rozkładając proces wytwórczy na oddzielne operacje odosobnione, ciągle wydziela z siebie nowe specjalne gałęzie przemysłu. „Specjalizacja pracy społecznej, pisał Lenin, w swej istocie nie ma końca tak samo, jak i rozwój techniki”. (Dzieła t. I str. 84). Lecz rozwijająca się specjalizacja wymaga planowego współdziałania gałęzi i przedsiębiorstw. Racjonalna organizacja złożonych i licznych związków, wynikających na podstawie specjalizacji po linii zabezpieczenia się w surowce, paliwo, urządzenia techniczne, po linii zbytu produkcji — możliwa jest tylko na zasadzie planu ogólnopaństwowego.

Przy socjaliźmie po raz pierwszy urzeczywistnia się racjonalny podział pracy między rejonami gospodarczymi na zasadzie równomiernego rozmieszczenia sił wytwórczych i zmniejszenia nakładów pracy społecznej na jednostkę produkcji. Współpraca rejonów gospodarczych uwarunkowana klimatem radzieckiej ekonomiki socjalistycznej, również wyznacza konieczność istnienia jednego planu.

Społeczństwo socjalistyczne, organizując racjonalne wykorzystanie sił wytwórczych, wychodzi z założenia osiągnięcia znacznie wyższej wydajności pracy społecznej niż przy kapitalizmie. Rozwiązanie tego zadania wymaga wszechstronnego i dalej idącego rozwoju i umocnienia materialno-technicznej bazy gospodarki narodowej — ciężkiego przemysłu i elektryfikacji całego kraju.

Przy socjaliźmie wytworzony produkt i dochód narodowy należy do całego społeczeństwa. Społeczństwo winno je rozdzielać pod kątem zwiększenia rozmiarów akumulacji socjalistycznej, jak również pod kątem podniesienia materialnego i kulturalnego poziomu narodu. Aby zapewnić nieprzerwane rozszerzanie produkcji, społeczeństwo socjalistyczne winno rozdzielać zasoby materialne według gałęzi gospodarstwa narodowego w ściśle określonych proporcjach. **Z panowania własności socjalistycznej wypływa konieczność planowego rozdziału produktu społecznego i dochodu narodowego.**

*) Z artykułu w „Bolszewiku”, Nr 24 — 1948 r.

Narodowe planowanie gospodarcze w Z.S.R.R. realizowane jest przez radzieckie państwo socjalistyczne. „W ekonomice radzieckiej źródłem ruchu i rozwoju gospodarki narodowej staje się planujące państwo socjalistyczne. Ono zmieniło ślepe sprzeczności i siły ruchu, ono rozwiązuje i likwiduje sprzeczności, powstające w procesie rozwoju radzieckiej ekonomiki między narastającymi potrzebami społeczeństwa socjalistycznego i osiągniętym poziomem produkcji”. (N. Woźniesiński, „Wojenna gospodarka Z.S.R.R. w czasie wojny ojczystej”, str. 150). Państwo socjalistyczne staje się rozstrzygającym czynnikiem budownictwa socjalistycznego. Zasadnicza różnica między państwem socjalistycznym i państwem burżuazyjnym w sferze ekonomiki, jak również w sferze polityki, wyraziła się od pierwszych dni powstania dyktatury proletariatu. **Program WPK (b) stanowi: „W epoce początkowego uspołecznienia wywłaszczonych od kapitalistów środków produkcji władza państwowa przestaje być aparatem pasożytniczym, stojącym poza procesem produkcyjnym; zaczyna przeobrażać się w organizację, bezpośrednio wykonującą funkcję kierowania ekonomiką kraju”.**

Kierowniczą i kierunkową siłą państwa socjalistycznego staje się partia bolszewicka. Opierając się na teorii marksizmu—leninizmu i uogólniając doświadczenia budownictwa socjalistycznego, partia bolszewicka na zasadach naukowych określa politykę gospodarczą państwa radzieckiego, którą wciela się w narodowe plany gospodarcze. Powodzenie planowania socjalistycznego objaśnia się przede wszystkim tym, że w swej praktycznej działalności partia i rząd wychodzą z praw rozwoju produkcji i z praw rozwoju społeczeństwa. Partia bolszewicka — to kierownicze jądro wszystkich społecznych i państwowych organizacji ludzi pracy. Ona zespala masy pracujące i organizuje je do wykonywania i przekraczania planów państwowych.

Bardzo ważnymi funkcjami państwa socjalistycznego stają się: funkcja ochrony własności socjalistycznej przed złodziejami i szkodnikami dobra narodowego i funkcja pracy gospodarczo-organizacyjnej. Gospodarczo-organizacyjna praca radzieckich organów państwowych zawarta jest przede wszystkim w ustanawianiu planów rozwoju gospodarstwa narodowego i w organizacji ich wykonania. Będąc narzędziem państwa socjalistycznego, radzieckie plany gospodarcze odgrywają ogromną rolę organizującą, mobilizującą i przeobrażającą. W planach tych wyraża się polityka partii bolszewickiej—życiodajna podstawa ustroju radzieckiego.

Plany radzieckie mają charakter dyrektywy obowiązującej, ich wykonanie staje się świętym obowiązkiem wszystkich ludzi radzieckich. Rozwijając znane stwierdzenie Lenina, że plan jest państwowym zadaniem proletariatu, Stalin na XV Zjeździe WPK(b) mówił: „Nasze plany — to nie są plany — prognozy, p'any — domysły, lecz plany — dyrektywy, które wiążą kierownicze organy i które określają kierunki naszego gospodarczego rozwoju na przyszłość i w skali całego kraju”.

Państwo socjalistyczne, ustanawiając plany gospodarcze, staje się tym samym tą siłą, która organizuje ludzi i ich pracę w celu wykonania planu, a więc przyspiesza rozwój sił wytwórczych. Wykonanie planu zależy przede wszystkim od prawidłowej organizacji pracy, od przestrzegania norm pracy i

norm zapotrzebowania, ustalonych przez państwo. I to jest właśnie tym obrachunkiem i kontrolą pracy i rozdziału produktów, o których mówił Lenin. Socjalizm jest nie do pomyślenia „bez planowej organizacji państwowej, podporządkowującej dziesiątki milionów ludzi najsurowszemu obowiązkowi przestrzegania jedynej normy w dziele wytwórczości i rozdziału produktów (Lenin. Dzieła t. XXII str. 517).

U podstaw organizacji pracy w Z. S. R. R. leży socjalistyczna zasada: „od każdego — według uzdolnień, każdemu — według jego pracy.” Praca według uzdolnień, znajdująca swój wyraz w rosnącej aktywności roboczej i w twórczej inicjatywie, wynagrodzenie za pracę w zależności od jej ilości i jakości — oto rozstrzygający czynnik w wykonaniu i przekraczaniu narodowych planów gospodarczych.

Państwo socjalistyczne, zapewniając pracę wszystkim zdolnym do pracy obywatelom, określa w planowym porządku podniesienie wydajności pracy i systematyczne ulepszanie warunków życia pracowników. Planowa organizacja pracy społecznej, oznaczająca racjonalne wykorzystanie siły roboczej — głównej siły wytwórczej społeczeństwa, wypływa z istoty socjalistycznego systemu gospodarki, którego podstawowym zadaniem staje się bezodchyleniowy rozwój sił wytwórczych, racjonalne wykorzystanie wszystkich czynników produkcji, rozwój fizycznych i duchowych sił robotnika, jego talentów i uzdolnień organizacyjnych.

W ekonomicznym współzawodnictwie z kapitalizmem racjonalne wykorzystanie siły roboczej jest jednym z rozstrzygających warunków zwycięstwa socjalistycznego sposobu produkcji. **„Ekonomia czasu — mówił Marks — jak również planowy podział czasu roboczego według różnorodnych gałęzi produkcji pozostanie pierwszym prawem ekonomicznym na bazie produkcji kolektywnej. Staje się nawet prawem najwyższego stopnia (Archiwum Marksa i Engelsa. t. IV. str. 119).**

Działalność w przeobrażaniu ekonomiki przez państwo socjalistyczne opiera się na produkcyjnej aktywności milionów ludzi. Państwowe plany gospodarcze bazują na poparciu ich przez cały naród radziecki, ponieważ odpowiadają one interesom narodowym. Powodzenie w realizacji planów polepsza materialną i kulturalną sytuację ludzi pracy. Zainteresowanie pracowników ZSRR w pomyślnym realizowaniu planów produkcyjnych stwarza sprzyjające warunki dla organizacji masowego socjalistycznego współzawodnictwa w zakresie wykonania i przekroczenia planów. Współzawodnictwo socjalistyczne stanowi potężną siłę, poruszającą społeczeństwo socjalistyczne. Odegrało ono wyjątkowo wielką rolę w wykonaniu i przekroczeniu stalinowskich pięcioletek, w umocnieniu ekonomicznej potęgi radzieckiego państwa. **„Byłoby głupio myśleć — mówił Stalin — że plan produkcyjny ogranicza się do zarejestrowania cyfr i zadań. W rzeczy samej plan produkcyjny jest żywą i praktyczną działalnością milionów ludzi. Realizm naszego planu — to miliony pracowników, tworzących nowe życie. Realizm naszego programu — to żywi ludzie, to my i wy, nasza wola pracy, nasza gotowość do pracy według nowych zasad, nasze zdecydowanie w kierunku wykonania planu” („Zagadnienia leninizmu”).**

Organizacja pracy narodu, zmierzająca do wykonania wielkich zadań, wysuwanych przez partię ko-

munistyczną, realizowana jest przez państwo radzieckie przy pomocy planów, sporządzonych na podstawie przodujących norm średnioprogresywnych. Jak powiedziano w postanowieniach Rady Ministrów ZSRR o narodowym planie gospodarczym na 1947 r., plany państwowe, ustanawiane dla przedsiębiorstw, winny organizować pracowników i mobilizować ich do walki o plan, o pokonanie trudności i zabezpieczenie nowego rozwoju gospodarki narodowej. Nieodzownym jest, mówi się w tych postanowieniach, skończyć z praktyką ustalania planów zniżonych, które nikogo nie mobilizują i zmuszają ludzi do wleczenia się za wąskimi gardłami i osiągniętymi normami w produkcji. Plany państwowe winny być bolszewickimi, ich punktem założenia winny być nie średnioarytmetyczne normy, osiągnięte w produkcji, lecz średnioprogresywne, to znaczy winny się równać z normami przodującymi. O powodzeniu wykonania i przekroczenia planów państwowych decydują ludzie, dlatego plan należy orientować na przodowników pracy, inżynierów i techników, którzy są dowodem pełnej możliwości osiągnięcia norm progresywnych w wykorzystywaniu maszyn i mechanizmów i w ten sposób — dowodem możliwości przekroczenia planów państwowych.

Mołotow w raporcie o 31 rocznicy Wielkiej Rewolucji Październikowej mówił:

„Jak wiadomo, plany produkcji i budownictwa ustalane są obecnie dla przedsiębiorstw przy założeniu wyjścia z progresywnych techniczno-ekonomicznych norm w zakresie wykorzystywania urządzeń i materiałów, co sprzyja przyspieszaniu rozwoju produkcji, transportu i innych gałęzi gospodarki narodowej.“

Wozniesiński następująco charakteryzuje źródła siły państwowego planowania socjalistycznego, źródła, które przeobrażają planowanie w prawo rozwoju gospodarki narodowej ZSRR:

„po pierwsze, siła planu socjalistycznego oparta jest na aktywnej twórczej działalności narodu Związku Radzieckiego, partii Lenina-Stalina i radzieckiego rządu. Plan państwowy, posiada siłę prawa rozwoju gospodarczego, ponieważ opiera się na autorytecie i praktyce całego narodu radzieckiego, zorganizowanego w państwo; bez codziennej twórczej działalności narodu, partii komunistycznej i państwa plan pozostałby stożem martwych cyfr;

po drugie, siła planu państwowego oparta jest na tym, że ześrodkowuje on wszystkie zasoby materialne kraju dla rozwiązania zadań zasadniczych, postawionych przez WKP (b) i państwo radzieckie, dla umocnienia socjalizmu i socjalistycznej własności środków produkcji, dla ochrony niezależności ekonomiki radzieckiej przed kapitalistycznym okrażeniem, a w okresie wojny ojczystej — dla zaspokojenia potrzeb gospodarki wojennej;

po trzecie, powodzenie planu socjalistycznego określa się prawidłowym podziałem siły roboczej i funduszy materialnych, istnieniem rezerw dla likwidacji możliwych wyrw w wykonaniu planu, prawidłowym stosunkiem wzajemnym między gałęziami produkcji materialnej a rozdziałem, między produkcją a transportem. Plan, który nie zapewnia tych zależności, nie liczy się z prawami produkcji i rozdziału skazany jest na załamanie się.“ (Wojenna gospodarka w okresie wojny ojczystej, str. 144—145).

Planowanie socjalistyczne podporządkowane jest trzem podstawowym zadaniom. Pierwsze polega na zabezpieczeniu samowystarczalności i niezależności gospodarki narodowej ZSRR od kapitalistycznego okrażenia. Realizacja tego zadania jest bezpośrednio związana ze wzmocnieniem zdolności obronnej kraju.

Drugie zadanie polega na umocnieniu niepodzielnego panowania socjalistycznego systemu gospodarowania i na zamknięciu wszystkich kanałów powsta-

wania elementów kapitalistycznych w ZSRR, na zabezpieczeniu stopniowego przejścia od socjalizmu do komunizmu.

Trzecim zadaniem planowania socjalistycznego jest niedopuszczenie do dysproporcji w gospodarce narodowej i pokrywanie możliwych wyrw przez zwiększone rezerwy państwowe.

Wszystkie te najważniejsze zadania w planowaniu socjalistycznym powiązane są ze sobą, są uwarunkowane wzajemnie i były realizowane z powodzeniem w procesie budownictwa socjalistycznego, w przebiegu wykonywania planów pięcioletnich. Plany pięcioletnie kierują życiem gospodarczym kraju w celu umocnienia i wzrostu systemu gospodarki narodowej. Zabezpieczyły one koncentrację zasobów materialnych i mobilizację milionów ludzi do przeprowadzenia leninowsko-stalinowskiego programu uprzemysłowienia kraju, do stworzenia potężnego przemysłu ciężkiego, jako podstawy samowystarczalności kraju. Do ważniejszych wyników budownictwa socjalistycznego należy przekształcenie ZSRR z kraju zacofanego w potężne niezależne mocarstwo socjalistyczne.

Stalin, charakteryzując wyniki potencjalnego rozwoju gospodarki narodowej ZSRR w okresie pięcioletek przedwojennych, mówił, że „tak niebywałego wzrostu produkcji nie należy uważać za prosty i zwykły rozwój kraju od zacofania do postępu. To był wyścig, przy którego pomocy nasza Ojczyzna przekształciła się z kraju zacofanego w przodujący, z rolniczego w przemysłowy.“

Charakterystyczną osobliwością radzieckiego budownictwa gospodarczego w okresie pięcioletek stalinowskich stał się w pierwszym rzędzie rozwój gałęzi ciężkiego przemysłu i jego rdzenia — budownictwa maszyn. Tylko tego rodzaju metoda mogła mieć zastosowanie. Pomogła ona stworzyć własną bazę materialno-techniczną, jako gospodarczą podstawę niezależności kraju, przebroić w toku uprzemysłowienia wszystkie gałęzie gospodarki narodowej na bazie nowej techniki, zbudować socjalizm w warunkach wrogiego okrażenia kapitalistycznego i obronić go w walce z wrogami.

Stworzywszy potężny, technicznie przodujący przemysł, naród radziecki zabezpieczył techniczno-ekonomiczną niezależność kraju. Zwiększywszy kilkudziesięciokrotnie produkcję budowy maszyn w porównaniu z okresem przedrewolucyjnym, stworzywszy nowe gałęzie budowy maszyn, ZSRR uwolnił się od konieczności zaopatrywania się w urządzenia techniczne z innych krajów. Została także zlikwidowana zależność gospodarki narodowej ZSRR od importowanych surowców i materiałów (bawełna, kauczuk, i in.).

Potężny przemysł socjalistyczny, stworzony w wyniku wykonania stalinowskich planów pięcioletnich, stał się techniczno-ekonomiczną podstawą wojennego potencjału Z. S. R. R. Na bazie ciężkiego przemysłu rozwinął się wysokiej klasy przemysł wojenny. Stalinowskie pięcioletki służyły jako najważniejsze stopnie, po których wspinał się w górę wojenno-ekonomiczny potencjał Z. S. R. R. W okresie pięcioletek ZSRR, przygotował materialne możliwości dla sukcesów w prowadzeniu wojny współczesnej. Przystępując do wojny z hitlerowskimi Niemcami, ZSRR, miał kilkakrotnie wyższy poziom produkcji od tego, jakim dysponowała Rosja w przeddzień I wojny

światowej. Pomyślne wykonanie stalinowskich pięciolatek przygotowało ekonomiczne zwycięstwo ZSRR w ojczystej wojnie przeciwko hitlerowskim Niemcom.

„Dopiero teraz w całej pełni można ocenić historyczne znaczenie stalinowskich pięciolatek dla losów socjalistycznej rewolucji. Geniusz Stalina wcielony został w plany pięcioletnie. Narody Związku Radzieckiego po przez swój trud przeobraziły plany stalinowskie w groźną siłę materialną, która zburzyła zbrojecki imperializm Niemiec. (N. Wozniesiński. Wojenna gospodarka ZSRR. w okresie wojny ojczystej, str. 15).

Z tą samą konsekwencją, z jaką plany pięcioletnie wysuwały zadania zabezpieczenia ekonomicznej samowystarczalności i niezależności ZSRR, przewidywały one wszechstronny rozwój socjalistycznej produkcji we wszystkich dziedzinach gospodarki narodowej. W ciągu całego okresu budownictwa socjalistycznego **planowanie w ręku państwa socjalistycznego było potężnym narzędziem walki z elementami kapitalistycznymi.** Klasy wyzyskiwaczy i ich agendury we wszelki sposób usiłowały szkodzić zamierzeniom państwa radzieckiego i partii bolszewickiej, skierowanym ku budownictwu socjalizmu. Umacniając pozycje socjalizmu w gospodarce narodowej, państwo radzieckie w zaciętej walce klasowej likwidowało elementy kapitalistyczne.

Na podstawie planów pięcioletnich rozwiązane zostało najtrudniejsze po zdobyciu władzy zadanie proletariackiej rewolucji — zadanie socjalistycznego przekształcenia drobnego gospodarstwa chłopskiego i likwidacji kułactwa na bazie całkowitej kolektywizacji.

Kolektywizacja chłopskich gospodarstw zabezpieczyła w ZSRR stworzenie wielkotowarowego socjalistycznego gospodarstwa wiejskiego, zdolnego w przeciwstawieniu z chłopskim gospodarstwem drobnotowarowym — do rozszerzonej produkcji z roku na rok i do zaopatrywania przemysłu w niezbędny surowiec, a ludności — w chleb i inne produkty żywnościowe.

Przebudowa wiejskiego gospodarstwa na socjalistycznej podstawie, uzbrojenie kolchozów i sowchozów w nową technikę przekształciły nasze gospodarstwo wiejskie w największe i najbardziej zmechanizowane na świecie. Ze zwycięstwem ustroju kolchozowego gospodarstwo wiejskie poczęło się rozwijać według zasad rozszerzonej reprodukcji socjalistycznej na drodze do nieustannego rozwoju.

W wyniku wykonania stalinowskich pięciolatek w ZSRR zrealizowana została w zasadzie pierwsza faza komunizmu — socjalizm. Socjalistyczny system produkcji stał się niepodzielnie panującym w całej gospodarce narodowej kraju.

Narodowe plany gospodarcze ZSRR koordynują pracę wszystkich gałęzi gospodarki narodowej, zabezpieczają bezkryzysowy rozwój radzieckiej ekonomiki, pełne wykorzystanie aparatu produkcyjnego i siły roboczej, prawidłowe połączenie między wzrostem socjalistycznej akumulacji a potrzebami narodowymi.

W warunkach powojennych „twórcze wysiłki ludzi radzieckich skierowane są na realizację wielkich planów rozwoju przemysłu i gospodarstwa wiejskiego o niebywałym rozmachu i znaczeniu.“ (Mołotow).

Powojenny rozwój ekonomiki radzieckiej cechuje szybki rozwój przemysłu ciężkiego, który stanowi

podstawę ekonomicznej samowystarczalności i niezależności, a także zdolności obronnej kraju. W ZSRR w ciągu lat 1946—1948 osiągnięte zostały wielkie sukcesy w zakresie odbudowy i rozwoju gałęzi ciężkiego przemysłu i metalurgii, paliw, budowy maszyn, przemysłu chemicznego i energetycznego. To stanowi trwałą bazę dla wykonania i przekroczenia pięciolatki powojennej we wszystkich gałęziach gospodarki narodowej.

Budowa maszyn — to podstawa postępu technicznego w gospodarce narodowej, podstawa mechanizacji prac cięższych i likwidacji pracy ręcznej (niezmechanizowanej). W raporcie o 31 rocznicy Wielkiej Rewolucji Październikowej Mołotow podkreślił wybitniejsze osiągnięcia budownictwa maszyn. „Przemysł Związku Radzieckiego — powiedział on — może obecnie produkować wszelkie maszyny, przy czym rozmiary budownictwa maszyn przekroczyły już znacznie przedwojenny poziom. Pracujący zespół maszyn w naszym kraju zwiększył się znacznie w porównaniu z 1940 r. i w krótkim czasie może być jeszcze powiększony.

Pomyślny rozwój przemysłu ciężkiego pozwoli w przyspieszonym tempie wzmacniać techniczne uzbrojenie gospodarki narodowej; „planowe wprowadzenie przodującej techniki we wszystkie gałęzie gospodarki narodowej stanowi potężną dźwignię w dziele dalszego zwiększania potencjału państwa radzieckiego“ (Mołotow).

W technicznym uzbrojeniu przemysłu widoczne miejsce zajmuje radzieckie budownictwo obrabiarek, które w szczególności powinno się rozwijać w gałęzi ciężkich, wysokoprodukcyjnych i dokładnych obrabiarek; ważne miejsce zajmuje również produkcja narzędzi i instrumentów precyzyjnych.

Powojenny rozwój radzieckiej ekonomiki ogarnął wszystkie gałęzie gospodarki narodowej. W powojennym czasie z powodzeniem likwiduje się w poszczególnych gałęziach wąskie gardła, powstałe na skutek wojny i zniszczeń w rejonach, podlegających okupacji niemieckiej. Podjęte przez państwo kroki w zakresie odbudowy i rozwoju ciężkiego przemysłu i gospodarstwa wiejskiego, które dały już poważne wyniki, zapewniają szybkie osiągnięcia i podniesienie przedwojennego poziomu we wszystkich gałęziach przemysłu. W ręku państwa zwiększają się rezerwy materialne dla uniknięcia dysproporcji i sezonowych wahań w przemyśle. Narodowe planowanie gospodarcze ma charakter aktywny, skuteczny i jest skierowane na budownictwo społeczeństwa komunistycznego. Dlatego wielkie i ciągle wzrastające znaczenie ma planowanie perspektywiczne.

Stalin wysunął wobec Związku Radzieckiego jako najważniejsze zadanie gospodarcze: dogonić i przegonić główne kraje kapitalistyczne w zakresie rozmiarów wytwarzania produkcji przemysłowej na głowę ludności. W mowie na zebraniu wyborczym Stalinowskiego okręgu wyborczego Moskwy 9 lutego 1946 r. wysunął wspaniały program nowego rozwoju radzieckiej ekonomiki, obliczony na kilka pięcioleci i przewidyujący w porównaniu z poziomem przedwojennym potrojenie rozmiarów produkcji przemysłowej i doprowadzenie wytopu żelaza do 50 miln. ton rocznie, wytopu stali do 60 miln. ton rocznie, wydobywania węgla do 500 miln. ton rocznie, wydobywania ropy do 60 miln. ton rocznie.

Rozwiązanie podstawowego zadania gospodarczego w ZSRR związane jest z budową setek i tysięcy nowych przedsiębiorstw, ze stworzeniem nowych przedsiębiorstw, ze stworzeniem nowych gałęzi przemysłu, zmianą proporcji między kategoriami pracy, co wymaga dla zrealizowania szeregu lat i co może być przeprowadzone na podstawie planów perspektywicznych.

Wozniesiński, charakteryzując planowanie perspektywiczne, wskazał:

„Dla uniknięcia dysproporcji w rozwoju gospodarki narodowej i rozwiązania nowych zadań gospodarczych mają olbrzymie znaczenie państwowe plany perspektywiczne. Dla radzieckiej ekonomiki jest to wypróbowana i sprawdzona droga planowej reprodukcji rozszerzonej w gospodarce narodowej, droga organizowanego potężnego rozwoju sił wytwórczych”. (Wojenna gospodarka ZSRR w okresie wojny ojczystej, str. 181).

Na podstawie planowania perspektywicznego państwo socjalistyczne rozwiązuje zadania racjonalnego wykorzystania gospodarczego naturalnych zarobków ZSRR. Partia bolszewicka i władza radziecka, rozwijając naszą ekonomię na planowych początkach włączyły na służbę narodu pracującego najbogatsze zasoby naturalne kraju.

W Związku Radzieckim nieprzerwanie rośnie wydobywanie surowców mineralnych. W związku z tym, a jednocześnie mając na widoku dalszy rozwój przemysłu wydobywczego, wzmogły się bardzo badania geologiczne naturalnych źródeł surowcowych. Zbadane w ciągu lat pokojowego budownictwa socjalistycznego rezerwy surowców mineralnych zwiększyły się w węglu 50-ciokrotnie, w rudzie żelaza — więcej niż 5-ciokrotnie, w rudzie manganowej — 70-ciokrotnie. Po raz pierwszy odkryte zostały olbrzymie rezerwy soli potasowych, apatytów, bauksytu i rzadkich metali, mających duże ogólnonarodowe znaczenie

gospodarcze. W związku z zadaniem forsownego rozwoju wschodnich rejonów kraju w praktyce odnowa przeprowadzono zbadanie zasobów mineralnych nad Uralem i w Syberii.

W latach budownictwa socjalistycznego zaczęły być wykorzystywane wodne zasoby energetyczne ZSRR. Zostały zbudowane elektrownie wodne Dnieprowska, Wołchowska, Swirska, Niwska, Szczerbakowska i inne. Przed wojną rozpoczęto prace dla największej w świecie pod względem urządzeń hydrotechnicznych Kujbyszewskiej elektrowni wodnej na Wołdze. Pełna realizacja hasła Lenina o elektryfikacji kraju, zapewnienie bardziej szybkiego rozwoju elektrowni w porównaniu z innymi gałęziami przemysłu i konieczność ekonomii paliw wymagają rozwiniętego budownictwa elektrowni wodnych. W ZSRR istnieją olbrzymie źródła energii wodnej. Budownictwo elektrowni wodnych odgrywa wielką rolę w zaopatrywaniu energią elektryczną ośrodków przemysłowych, pozwalając w szerokiej skali na nawadnianie wiejskich gospodarstw rolnych i na radykalne polepszenie żeglugi rzecznej.

Wykorzystując w szerokim wachlarzu zasoby naturalne, społeczeństwo socjalistyczne zmienia czynniki przyrody w kierunku najbardziej odpowiadającym wzrostowi produkcji społecznej. Tylko przy socjalizmie staje się możliwym racjonalne wykorzystanie wszystkich sił przyrody, pełne podporządkowanie jej człowiekowi. Z inicjatywy Stalina KC WKP (b) i Rada Ministrów ZSRR wysunęły wspaniałe zadanie gruntownego przekształcenia przyrody w rejonach stepowych i leśnostepowych wschodnio-europejskiej części ZSRR. Historyczne postanowienie o planie polowoobronnych zalesień, wprowadzeniu trawopolnych zasiewów i budowy stawów i studni w stepach i leśnostepowych rejonach europejskiej części ZSRR rozwiązuje zagadnienie stworzenia pomyślnych warunków dla uzyskania trwałych i wysokich urodzajów.

STANISŁAW TOTA

Planowe zaopatrzenie przemysłu państwowego

DYSKUSJA jaka się wywiązała na łamach „Życia Gospodarczego” dookoła problemu pośrednictwa Central Zaopatrzenia w obiegu faktur, stwarza konieczność omówienia zagadnienia zaopatrzenia materialowego przemysłu państwowego, a z nim czynności Central Zaopatrzenia jako całości.

Stosownie do zarządzeń Ministra Przemysłu i Handlu, wydanych w porozumieniu z Ministrem Skarbu i Prezesem Centralnego Urzędu Planowania o utworzeniu Central Zaopatrzenia poszczególnych przemysłów — przedmiotem działalności każdej Centrali Zaopatrzenia jest planowe zaopatrzenie przedsiębiorstw, nadzorowanych przez odnośny Centralny Zarząd Przemysłu, w surowce, materiały techniczne i pomocnicze, maszyny, narzędzia itp. potrzebne do produkcji wytworów tego przemysłu oraz do utrzymywania zakładów w ruchu.

Jak należy rozumieć w ustroju socjalistycznym organizację planowego zaopatrzenia przedsiębiorstw? Gospodarka planowa w przemyśle wymaga obok planowania produkcji i obok planowania finansowego — planowania zaopatrzenia. Planowanie zaopatrzenia jest funkcją równorzędną w stosunku do planowania

produkcji i kosztów własnych. Na podstawie planów zaopatrzenia materialowego poszczególnych przemysłów, planów zaopatrzenia inwestycyjnego, planów dostaw maszyn i urządzeń oraz danych statystycznych konsumpcji bezpośrednio opracowuje się plany zbytu Central Handlowych; plany zaś zbytu są ściśle i wzajemnie powiązane z produkcją przemysłową w skali ogólnopaństwowej.

Logiczne powiązanie zaopatrzenia jednego przemysłu ze zbytem i produkcją innych gałęzi przemysłowych daje podstawę do rozwiązania form organizacyjnych Central Zaopatrzenia. **Centrala Zaopatrzenia powinna synchronizować pracę komórek zaopatrzeniowych swoich przedsiębiorstw i fabryk z jednej strony, a Central Handlowych innych przemysłów z drugiej strony.**

Zsynchronizowanie tej pracy musi być oparte na pewnym ustalonym porządku na wszystkich szczeblach organizacyjnych danego przemysłu. Tego rodzaju porządek ustala indeks materiałowy.

Indeks materiałowy ułatwia zaprowadzenie jednolitej ewidencji materiałowej i usystematyzowanie zapasów magazynowych i kartotek w fabrycznych ma-

gazynach zaopatrzenia, zapewnia prawidłową pracę księgowości materiałowej, poza tym daje możliwość zaprowadzenia dokładnej i analitycznej sprawozdawczości dla całej gałęzi przemysłu i co najważniejsze pozwala na właściwe planowanie zopatrzenia pod względem materiałowym i finansowym.

Aby indeks materiałowy spełnił swoją rolę, musi być dostosowany do:

1. Jednolitego Planu Kont,
2. organizacji przemysłu, któremu ma służyć,
3. wymagań Centralnego Urzędu Planowania,
4. Wykazu Statystycznego Wyrobów Głównego Urzędu Statystycznego,
5. norm, ustalonych przez Polski Komitet Normalizacyjny.

Dostosowanie do potrzeb JPK narzuca samo przez się podział zebranych w indeksie materiałów na:

surowce i półsurowce,
materiały pomocnicze,
materiały ruchu I,
materiały ruchu II,
inne materiały (deputaty),
materiały do opakowania.

Organizacja poszczególnych przemysłów wymaga odpowiedniego podziału w dziełach surowce i półsurowce, materiały pomocnicze i materiały ruchu II.

Tak np. państwowy przemysł papierniczy dzieli się na grupę celulozowo-papierniczą (wytwórczą), grupę przetworów papierowych (przetwórczą) i grupę przemysłu materiałów biurowych. W ramach zatem działu surowców i półsurowców musi być zastosowany w tym przemyśle podział na:

surowce i półsurowce dla wytwórstwa papierniczego,
surowce i półsurowce dla przetwórstwa papierniczego,
surowce i półsurowce do produkcji materiałów biurowych.

Największy i najróżnorodniejszy dział indeksu „materiały ruchu I”, który obejmuje według obecnie obowiązującego układu JKP paliwo, materiały do konserwacji i naprawy, narzędzia i przyrządy, odzież ochronną i roboczą, materiały do środków transportowych oraz materiały biurowe—powinien być w swoim układzie dostosowany do wymagań Centralnego Urzędu Planowania w dziedzinie planowania zaopatrzenia na artykuły produkowane przez przemysł krajowy.

Wymagania te idą w tym kierunku, aby planowanie zakupów i sprawozdawczość z zużycia materiałów dokonywane były w ramach czynności poszczególnych Central Handlowych, a nawet jeszcze szczegółowej w zakresie branżowych oddziałów i biur sprzedaży tych Central. Tak np. w indeksie w grupie „wyroby hutnicze” musi być utrzymany następujący podział:

surówki i żelazostopy,
wyroby walcowane,
półwyroby i bednarka,
blachy,
materiały nawierzchni kolejowej,
stałe szlachetne.

Centrala Handlowa Żelaza i Stali bowiem dzieli się na takie oddziały sprzedaży.

Wykonywanie czynności zaopatrzenia według tak pomyślnego układu indeksu daje możliwość dokładnego powiązania pracy Centrali Zaopatrzenia jednego przemysłu z komórkami zaopatrzeniowymi

swoich przedsiębiorstw i Centralami Handlowymi innych przemysłów.

W osobnym dziale indeksu muszą być ujęte „materiały ruchu II”. Dział ten specyfikuje t. zw. umundurowanie maszyn produkcyjnych oraz specjalne części tych maszyn, które nie są produkowane masowo, ani też nie mogą być ujęte w normy Komitetu Normalizacyjnego. W dziale tym nie należy zatem umieszczać pasów napędnych, transporterów i tkanin technicznych o ujednoliconej masowej produkcji ani też znormalizowanych części maszyn jak np. łożyska kulkowe, koła zębate itp., które to artykuły są w sprzedaży poszczególnych Central Handlowych.

Jako „materiały ruchu II” należy przyjąć te materiały, które muszą być zamówione na specjalne zlecenie na podstawie dokładnych opisów technicznych i rysunków.

Przyjęcie do indeksu tej samej nomenklatury i tych samych jednostek miary, które są użyte w Wykazie Statystycznym Wyrobów GUS, daje ciągłość pracy na odcinku sprawozdawczym w Państwie i rozwiązuje najtrudniejsze zagadnienia w statystyce przemysłowej, a mianowicie obliczenie ilościowego zużycia produkcji różnych przemysłów na rzecz jednego przemysłu i odwrotnie.

Wykaz Statystyczny Wyrobów GUS może jednak stanowić tylko w ogólnych zarysach podstawę dla opracowania indeksu materiałowego z uwagi na to, że jedynie pewną część wyrobów ujmuje w samodzielne pozycje. Przy szczegółowym rozpracowaniu indeksu przede wszystkim należy się oprzeć o Polskie Normy, które dokładnie i w sposób wykluczający wszelkie wątpliwości podają definicję wyrobów normowanych, warunki ogólne i techniczne oraz warunki odbioru i opakowania.

Ostatnie kryterium, które musi służyć za podstawę do usystematyzowania materiałów w indeksie—to normatywy zapasów

Różne są normy zapasów dla poszczególnych materiałów z różnych powodów. Tak np. w przemyśle włókienniczym wskaźnik techniczny dla materiałów barwiących wynosi 180 dni, a dla innych materiałów pomocniczych może wynosić 30 dni; materiały barwiące pochodzą przeważnie z importu, nie można ich zatem sprowadzać w drobnych ilościach. Przy materiałach biurowych inny będzie normatyw dla materiałów piśmiennych (30 dni), a inny dla formularzy i druków (180 dni); formularzy nie można drukować w małym nakładzie, gdyż nakład taki się nie opłaca. W indeksie zatem dla ułatwienia kontroli zapasów materiały o różnych wskaźnikach zapasów muszą być ujęte w osobnych grupach.

Uwarunkowaniem prawidłowej gospodarki materiałowej w przedsiębiorstwach i kontroli nad nią Centrali Zaopatrzenia jest bieżąco prowadzona księgowość materiałowa. Praktykowany dotychczas system obiegu faktur z Centrali Handlowej przez Centralę Zaopatrzenia do przedsiębiorstwa utrudnia bieżące księgowanie i nie ma właściwie żadnego uzasadnienia ani organizacyjnego ani też praktycznego.

Jedyną korzyścią, jaka wynika z tego systemu, jest tylko ta, że księgowość finansowa przedsiębiorstwa nie jest zmuszona otwierać kont dla każdego dostawcy z osobna, prowadzić jedno konto swojej Centrali Zaopatrzenia. Korzyść ta jednak w żadnym stosunku nie wyrównuje wad tego systemu a mianowicie:

1. Stałe opóźnianie się w nadsyłaniu rachunków. W dotychczasowej praktyce nie spotkałem wypadku, aby rachunek nadszedł w tym samym miesiącu, co towar. Refakturowanie np. rachunków za węgiel trwa 3—5 miesięcy.
2. Centrala Zaopatrzenia refakturowując rachunki zasadnicze, nie sprawdza sumowania i przemnażania ilości przez cenę jednostkową, przepisując rachunki automatycznie.
3. W rachunkach Centrali Zaopatrzenia brak przeważnie odpowiednich załączników; potrzebne dane są upraszczane względnie opuszczane tak, że przedsiębiorstwa o kilku zakładach nie mogą się orientować, do której fabryki został towar wydany, w jakich wagonach i w jakim czasie.

Refakturowanie zatem rachunków przez Centralę Zaopatrzenia mimo jednej zalety ma kardynalne wady, które powodują niepotrzebny biurokratyzm.

Centrala Zaopatrzenia fakturować może zasadniczo towary tylko w następujących wypadkach:

- a) przy dostawach zagranicznych,
- b) przy dostawach z własnych magazynów,
- c) w przypadku stosowania ceny zaliczeniowej w obrocie wewnętrznym.

INŻ. L. DZIEWICKI — INŻ. J. WAGNER

Elektro-energetyka w walce o pokrycie zapotrzebowania na energię w 1948 r.

TREŚCIA ogólnej rocznej oceny pracy każdego przemysłu jest odpowiedź na pytania: czy w roku ubiegłym przemysł ten spełnił zadania, które na nim ciąży wobec gospodarki narodowej, czy nie był „wąskim gardłem” wskutek dysproporcji między zadaniami a ich wykonaniem.

I. ENERGIA ELEKTRYCZNA MODERNIZUJE GOSPODARKE NARODOWĄ.

Oceniając ogólnie stan zaspokojenia potrzeb gospodarki narodowej nie wolno zapominać o tym, iż **rozwój produkcji energii elektrycznej winien być szybszy, niż rozwój produkcji przemysłowej.** Unowocześnienie procesów technologicznych w przemyśle jest związane z szybkim wzrostem konsumpcji energii. Podniesienie poziomu życiowego mas pracujących jest nie do pomyślenia bez elektryfikacji gospodarstwa domowego. Również mechanizacja pracy na roli i elektryfikacja transportu powołują do życia nowe i wciąż nowe zastosowanie energii elektrycznej.

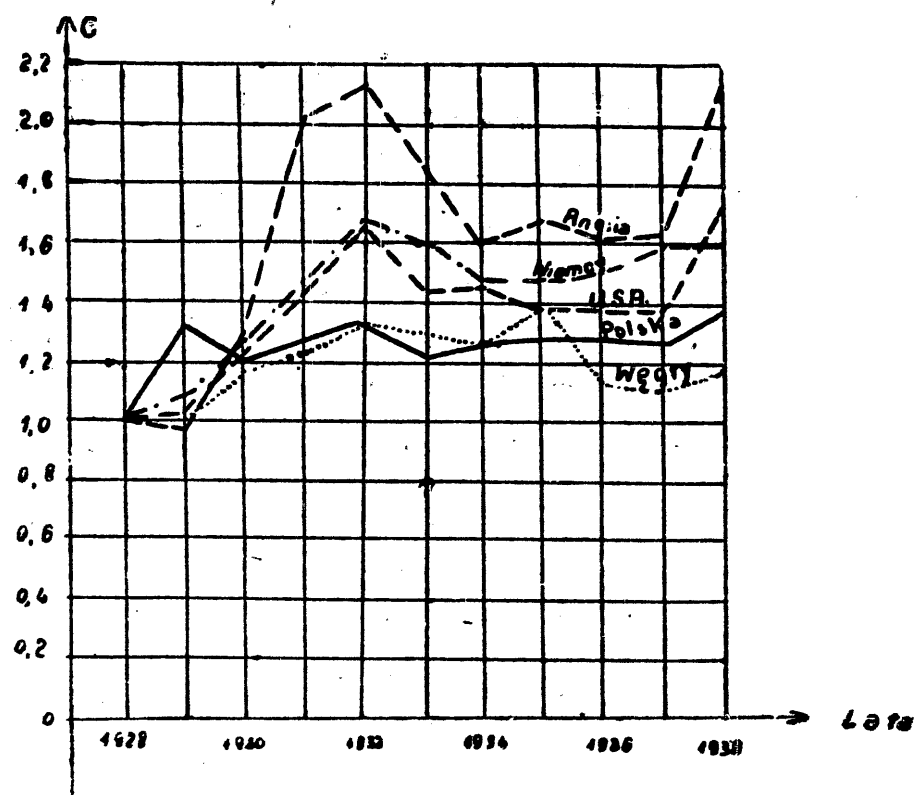
Jeżeli wskaźnik produkcji energii elektrycznej podzielimy przez wskaźnik produkcji przemysłowej, to otrzymamy nowy wskaźnik, który nazwiemy „**wskaźnikiem szybkości modernizacji**”, przebieg którego jest przedstawiony na rysunku Nr 1 dla niektórych państw. Im większy jest ten wskaźnik, im szybciej on rośnie, tym szybszy jest proces modernizacji całości gospodarstwa narodowego. Wskaźnik ten nie jest miernikiem osiągniętego stanu, lecz wskazuje na szybkość unowocześnienia przemysłu, transportu, gospodarstwa domowego, rolnictwa lub też jednej z tych dziedzin.

Dla państw kapitalistycznych o wysokim poziomie ekonomicznym w okresie kryzysu następuje gwałtowny wzrost tego wskaźnika. Wzrost ten jest wywołany spadkiem wskaźnika produkcji przemysłowej przy znacznie mniejszym spadku produkcji

Aby w zsumowaniu niniejszych wywodów postawić organizację planowego zaopatrzenia przedsiębiorstw przemysłowych na właściwym poziomie, uważam, że czynności Centrali Zaopatrzenia powinny opierać się na:

1. Planowaniu zaopatrzenia wg indeksu materiałowego, opracowanego na zasadach omówionych powyżej,
2. zatwierdzeniu rocznych i odcinkowych planów zaopatrzenia poszczególnych przedsiębiorstw swojego przemysłu z równoczesnym wskazaniem Centrali Handlowych, do których zamówienia należy skierować,
3. opracowaniu dla poszczególnych Centrali Handlowych zbiorowych planów, zapotrzebowania całego reprezentowanego przez siebie przemysłu, celem umożliwienia im opracowania własnego planu zbytu,
4. wypracowywaniu zamówień specjalnych dotyczących przede wszystkim grupy określonej w indeksie jako „materiały ruchu II”,
5. ustalaniu koniecznych normatywów zapasów poszczególnych artykułów i kontroli zużycia,
6. upłynnieniu zbędnych remanentów materiałowych,
7. fakturowania towarów, jednakże tylko w trzech wyżej określonych przypadkach.

Rys. 1

Wskaźnik „szybkości modernizacji” dla niektórych krajów.

energii elektrycznej. Niektóre odbiory energii w przemyśle, w gospodarstwie domowym i transporcie są mało zależne od koniunktury. Po przejściu przez dolny poziom kryzysu, zaznacza się spadek wskaźnika i ustalenie się jego na nowym, wyższym poziomie, niż to miało miejsce przed kryzysem. Jeżeli wyeliminujemy okresy kryzysu, to dla okresu względnej koniunktury 1934—1937 otrzymamy średnie wskaźniki:

dla Anglii	1,62
„ Stan. Zjedn. A. P.	1,39
„ Niemiec	1,46
„ Polski	1,28
„ Węgier	1,15

to znaczy, że wzrost produkcji przemysłowej o 1% powoduje wzrost produkcji energii elektrycznej

w wysokości określonej wskaźnikiem. Jeżeli dla Polski w okresie 1946—1948 r. weźmiemy wskaźniki produkcji energii i produkcji przemysłowej, to otrzymamy szereg malejących liczb, a mianowicie: 1 0,9 0,76; jeżeli odniesiemy nie do 1946 r. a do 1938 r., to wskaźniki będą również maleły, a mianowicie 1,9 1,70 1,48.

Tabela Nr 1

	1946 r.	1947 r.	1948 r.
Ogólna produkcja przemysłowa . . .	100	130,5	171,0
Produkcja energii elektrycznej . . .	100	116,0	131,0
Zużycie energii dla przemysłu . . .	100	114,0	132,0
Moc szczytowego obciążenia . . .	100	110,0	115,0
Straty przesyłowe	100	94,0	91,0

Oczywista jest rzecz, iż trzyletni okres odbudowy jest zbyt specyficzny i zbyt krótki, aby wyciągnąć wnioski ogólne co do modernizacji gospodarstwa narodowego w Polsce w okresie od 1946 do 1948 r. Widocznym jest jednak, iż w okresie tym przemysł rozwijał się znacznie szybciej niż produkcja energii elektrycznej.

Deficyt energii elektrycznej w Polsce nie jest zjawiskiem przejściowym: wynika on z dynamiki rozwoju gospodarki narodowej i struktury przemysłu polskiego. Rozwiązania tego problemu należy szukać w nowych inwestycjach.

II. WYTYCZNE PLANU PRZEWYCIĘZENIA DEFICYTU MOCY.

Po odzyskaniu niepodległości została sformułowana koncepcja rozbudowy energetyki polskiej. Koncepcja ta polega:

1. na rozbudowie bazy energetycznej na podstawie wykorzystania nisko-wartościowego węgla w pobliżu miejsc jego wydobycia,
2. na budowie szeregu elektrowni podstawowych o mocy 100.000—300.000 kW,
3. na stworzeniu sieci średniego i wysokiego napięcia, obejmującej cały kraj, gęstej i nadającej się do rozbudowy,
4. na budowie podstawowych linii przesyłowych bardzo wysokiego napięcia do transportu dużych ilości energii na duże odległości,
5. na wykorzystaniu oraz skompletowaniu istniejących siłowni, rozsianych po kraju, ze stopniowym przejściem ich z pracy w roli elektrowni podstawowych na pracę w roli elektrowni szczytowych i rezerwowych.

Zasadnicza trudność w rozbudowie energetyki polskiej polega na tym, iż podstawowe elementy elektrowni, a więc kotły, turbiny i generatory, nie są produkowane w kraju, albo też produkowane są w niedostatecznej ilości.

Import urządzeń energetycznych uzależnia nas od zagranicznych dostawców i skazuje na długie (3—7 lat) terminy dostaw.

Realizacja zamówień Centralnego Zarządu Energetyki nastąpi w pewnym, jakkolwiek mało odczuwalnym stopniu w 1949 r., a będzie miała decydujące znaczenie dopiero w pierwszych latach planu 6-letniego.

Tak np. o ile plan inwestycyjny na rok 1949 przewiduje uruchomienie kotłów o wydajności ok. 450 ton/h, turbozespołów parowych o mocy sumarycznej ok. 140.000 kW i turbozespołów wodnych o mocy

4.600 kW, to w r. 1948 zasadniczo moc zainstalowana w turbozespołach prawie nie wzrosła i uruchomiono tylko kotły w dwóch elektrowniach o łącznej wydajności ok. 150 t/h, co w rezultacie prowadzi do wzrostu mocy dyspozycyjnej o ok. 20.000 kW. Zainstalowanie generatora do istniejącej turbiny w innej elektrowni doprowadziło do wzrostu mocy dyspozycyjnej o dalsze 12.500 kW.

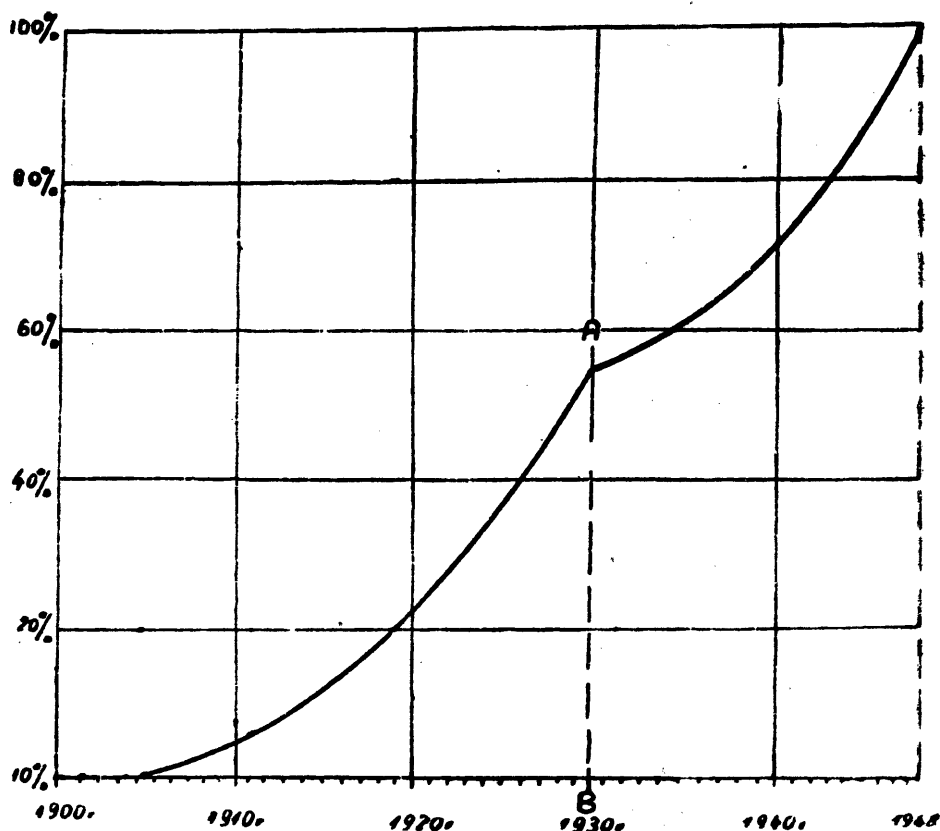
W roku 1948 prace nad właściwymi inwestycjami miały w zasadzie charakter robót wstępnych do przyjęcia inwestycji w latach późniejszych i wobec tego prawie nie miały wpływu na pokrycie zapotrzebowania energii.

III. POKONANE TRUDNOŚCI SĄ MIARĄ OSIĄGNIĘĆ.

Dlatego, żeby we właściwy sposób ocenić osiągnięcia w 1948 r. 54 tysięcznej armii energetyków zatrudnionych w zakładach Centralnego Zarządu Energetyki, samorządach i w elektrowniach poszczególnych C. Z. Przemysłów, należy wziąć pod uwagę stan urządzeń zakładów elektrycznych.

Moc osiągalna elektro-energetyki w 1948 r. wynosiła 1752 tys. kW, co stanowi 71% mocy instalowanej elektrowni.

Rys. 2

Urządzenia elektro-energetyki w % w funkcji czasu ich zainstalowania.

O ile weźmiemy pod uwagę rys. 2 ilustrujący wiek urządzeń, to z łatwością określimy, iż z mocy instalowanej 2456 tys. kW, 1760 tys. kW, czyli 55% stanowią urządzenia, których wiek przekroczył 18 lat; urządzenia te są już zamortyzowane.

Nasze turbiny są małe; średnia ich wielkość w elektrowniach zawodowych wynosi 7.000 kW na jednostkę. Tymczasem wielkość naszych układów energetycznych usprawiedliwia już instalowanie jednostek 50.000 kW.

Małym turbinom odpowiadają małe kotły. Jednostki o wydajności 25 ton pary na godzinę stanowią 82% ogólnej ilości kotłów, gdy współczesne jednostki mają wydajność 100—200 ton pary na godzinę.

Stan ten jest pogorszony jeszcze przez rabunkową gospodarkę w okresie okupacji, gdy, na skutek

braku należytej konserwacji, zużycie urządzeń energetycznych następowało w przyspieszonym tempie. Utrzymanie w stanie zdolności do ruchu zużytego sprzętu wymaga wielkiej dbałości w czasie eksploatacji oraz planowych i częstych kapitalnych remontów.

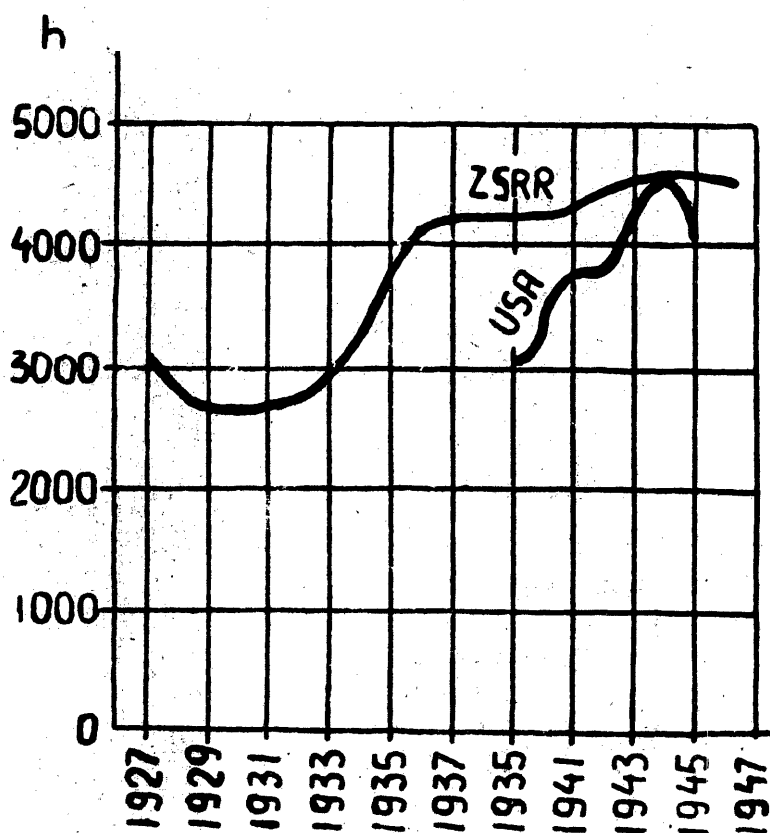
W I, II i III kwartałach 1948 r. w elektrowniach systemu administracji Centralnego Zarządu Energetyki przeprowadzono kapitalne remonty 175 kotłów o wydajności 3.435 ton pary na godzinę, co stanowi przeszło 60% ogólnej wydajności kotłów oraz 83 turbin o łącznej mocy 520 tys. kW, co stanowi 46% ogólnej mocy turbin.

Kredyty Centralnego Zarządu Energetyki na kapitalne remonty w 1948 r. wynosiły powyżej blisko 30% ogólnych kredytów inwestycyjnych przemysłu (bez gazownictwa i elektryfikacji wsi). Ten wielki wkład finansowy odzwierciedla wysiłek, włożony w utrzymanie zdolności produkcyjnej sprzętu energetycznego.

Staranność i szybkość remontów oraz wykonanie ich w okresach niższego obciążenia obok planowania udziału w szczycie odbiorców umożliwiły osiągnięcie w 1948 r. ilości godzin użytkowania mocy osiagalnej w ilości 4260 godzin.

Z rys. 3 widzimy, iż dochodzimy do rekordu w osiągnięciu najwyższego średniego czasu wykorzystywania elektrowni.

Rys. 3

Średni czas pracy elektrowni ZSRR i USA

Jest rzeczą jasną i zrozumiałą, iż robotnik przedsiębiorstwa kapitalistycznego, niezainteresowany w rezultatach produkcji, nie byłby zdolny do wydobywania mocy z wysłużonych maszyn, które dziś jeszcze dzielnie obsługują naszą gospodarkę narodową. Unarodowienie przemysłu ożywiło stare urządzenia, dało możliwość wytwarzania energii elektrycznej dla potrzeb gospodarki narodowej.

IV. OSZCZĘDNOŚĆ MOCY I ENERGII ELEKTRYCZNEJ.

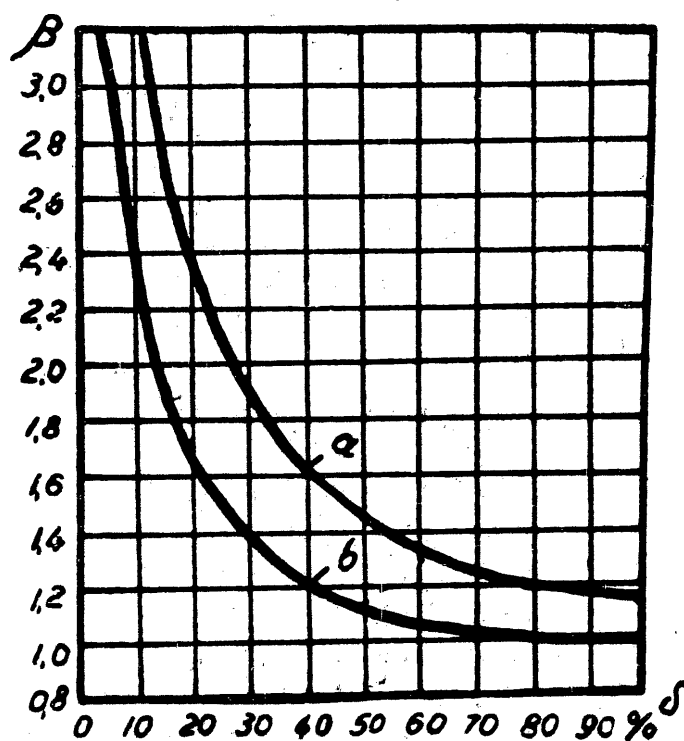
Nasz przemysł w okresie 1946 do 1948 r. wzmógł swoją produkcję nieomal dwukrotnie. Szczególnie

silny był ten wzrost w okresie 1948 r. W trybie kontyngentowania przemysł w 1948 r. został ograniczony przez Zjednoczenia Energetyczne o ok. 50.000 kW mocy szczytowej, co stanowi ok. 7,5% ogólnego zapotrzebowania przemysłu na moc. W latach ubiegłych 1946 i 1947 przy zwalczaniu deficytu mocy były stosowane tradycyjne metody obniżania częstotliwości i napięcia: jest to równoznaczne z rozłożeniem deficytu mocy na wszystkich odbiorców proporcjonalnie do poboru. Metoda ta, stosowana szeroko w krajach Europy Zachodniej, jest sprzeczna z podstawowymi zasadami gospodarki planowej i dlatego została w 1948 r. całkowicie zaniechana.

Została natomiast wprowadzona metoda planowych restrykcji, a więc ograniczenia konsumpcji przy minimalnych stratach uzasadnionych społecznie i gospodarczo. Został ułożony dokładny plan ograniczenia mocy w godzinach szczytu dla zakładów, które bez szkody dla swego procesu wytwarzania mogły przenieść pracę na godziny pozaszczytowe. Zjednoczenia Energetyczne mają ponad 8 tys. wielkich odbiorców energii. Niemal wszyscy odbiorcy przeszli przez kontrolę zapotrzebowania mocy, wielu zakładom okazana została fachowa pomoc w zmniejszeniu zapotrzebowania na moc szczytową. Jest rzeczą oczywistą, że tego rodzaju ograniczenia stanowią dodatkowe trudności dla kierownictwa technicznego zakładu, jednakże wyrobienie obywatelskie pracowników unarodowionego przemysłu pozwoliło przeprowadzić akcję ograniczenia mocy szczytowej sprawnie bez ujemnych następstw w produkcji.

Zjednoczenia Energetyczne miały do pomocy również i środki nacisku w postaci systemu kar za przekroczenie mocy szczytowej. System kar tylko w nieznacznym stopniu mógłby podnieść koszt produkcji, ponieważ koszty te stanowią nikły procent w ogólnych kosztach przedsiębiorstw przemysłowych. Ten system kar byłby nieskuteczny, gdyby nie ambicja zawodowa technicznych kierowników zakładu, a przede wszystkim powszechne zrozumienie trudności, jakie mają elektrownie w pokryciu za-

Rys. 4

Krzywa zużycia energii elektrycznej na jednostkę pracy użytecznej. Krzywa (a) przy 50% czasu biegu luzem. Krzywa (b) po wyeliminowaniu biegu luzem

potrzebowania na moc elektryczną, w powszechnym dążeniu do ulżenia tym trudnościom.

Przerwy w dostawach, częste w 1946 r., coraz rzadsze w 1947, można w 1948 r. uważać już za zjawisko wyjątkowe. Wielcy odbiorcy energii są ograniczeni przez zakład elektryczny w wysokości poboru i godzinach dysponowania mocą, lecz jednocześnie mają oni gwarancję, iż przyrzeczona moc będzie nieprzerwanie dostarczana.

W roku 1948 notujemy zmniejszenie jednostkowego zużycia energii elektrycznej w przemyśle do 0,77 zużycia z roku 1946 na jednostkę produkcji. Jest to wynik pełnego obciążenia maszyn roboczych, eliminowania biegu luzem oraz zmniejszenia strat mechanicznych u odbiorców.

Z rys. Nr 4 widzimy jak wyeliminowanie biegu luzem (przejście z krzywej „a” na krzywą „b”) oraz zwiększenie obciążenia do 100% zmniejsza zużycie do 0,38 pierwotnego. Maszyna, która biegła połowę czasu luzem, a w pozostałym okresie obciążona była w 50%, po pełnym obciążeniu i wyeliminowaniu biegu luzem zwiększa produkcję 4-krotnie, a zużycie energii tylko 2,8 razy. Jeżeli za 100 przyjąć rok 1946, to produkcja przemysłu 1948 r. wynosiła 171, a zużycie energii przez przemysł 132. Zawdzięczając polepszeniu wykorzystania maszyn, nasz przemysł zwiększył swą produkcję oszczędzając moc i energię.

Planowa gospodarka i socjalistyczny stosunek do pracy robotników i kierowników przemysłów i energetyki zniwelowały skutki deficytu mocy, które dla przemysłu kapitalistycznego musiałaby być katastrofalne.

W stosunku do gospodarstw domowych zastosowano kontyngentowanie energii w okresie jesienno-zimowym, dzięki czemu obniżono udział gospodarstw domowych w szczycie do 18,3% mocy i udział w zużyciu do 7,83% — 7,45%. Ta akcja dała w 1948 r. ponad 50.000 kW oszczędności.

Z drobnych wyrzeczeń milionów odbiorców energii elektrycznej powstała „elektrownia dobrej woli” o mocy 50.000 kW, która w okresie zimowym 1948/1949 r. pracowała na potrzeby naszego przemysłu.

W przeprowadzeniu akcji kontyngentowania spożycia, z natury rzeczy dotkliwej i niepopularnej, dużą rolę odegrało, podobnie jak ograniczenie szczytu przemysłu, poczucie obywatelskie odbiorców. Oplata karna w wysokości zł 25/kWh nie spowodowała wzmożenia kradzieży prądu — zjawiska niezmiernie rozpowszechnionego w czasach okupacji. Aparat kontrolny zakładów elektrycznych jakościowo jest odmiennym aparatem, niż mieliśmy go w r. 1946. Nie mniej jego praca nie mogłaby być tak efektywna, bez atmosfery aprobaty moralnej działalności kontrolerów, którą udało się w znacznym stopniu wytworzyć. Nie mniej akcja uświadamiania odbiorców o społecznej ważności ograniczenia mocy żarówek i kuchenek jest jeszcze niewystarczająco naświetlana przez prasę codzienną i fachową.

W łagodzeniu deficytu mocy ważną rolę odgrywa również zmniejszenie strat przy przesyłaniu. Sposobem działania na tym odcinku są remonty kapitalne i inwestycje właściwe sieci przesyłowej i rozdzielczej, jak np. powiększenie przekroju sieci, wymiana przewodów żelaznych na przewody z aluminium i miedzi, rozbudowa sieci państwowej i okrę-

gowej. Ażeby mieć właściwy stosunek do zagadnienia zmniejszenia strat przesyłania należy przypomnieć, iż przy wzroście obciążenia procent strat przesyłania rośnie — w przybliżeniu — w tym samym stosunku, co wzrost obciążenia. Ponieważ w okresie 1946—1948 ilość energii wprowadzonej do sieci wzrosła o 31%, należałoby spodziewać się mniej więcej takiego samego wzrostu procentu strat. Pracownicy sieci elektrycznej zmniejszając straty przesyłania poważnie przyczyniają się do złagodzenia deficytu mocy, straty bowiem w 12,6% uczestniczą w rocznym szczycie obciążenia.

Ponieważ kradzież energii jest zaliczana do strat, więc aspekt społeczny miał niewątpliwie duży wpływ na zmniejszenie strat do 0,91 ich wielkości procentowej z 1946 r.

V. PODZIAŁ MOCY I ENERGII ELEKTRYCZNEJ W LATACH 1947 — 1948 i 1949.

Zapotrzebowanie różnych odbiorców energii elektrycznej było pokrywane po uwzględnieniu hierarchii ich ważności z punktu widzenia gospodarki narodowej.

Jak widać z przytoczonej tabelki nr 2 różne grupy odbiorców nie w jednakowym stopniu uczestniczą w szczycie obciążenia i w zużyciu energii.

L. p.	Grupa odbiorców	% udział w szczycie rocznym	Sprzedaż i zużycie energii w %		
			1947 r.	1948 r. przew.	1949 r. (plan)
b	b	c	d	e	f
1	Wielki przemysł	48,2	80,94	82,43	82,70
2	Komunikacja	5,8	(w 1)	(w 1)	(w 1)
3	Drobny przemysł	6,8	2,68	2,57	2,31
4	Eksport	1,8	1,85	1,14	1,46
5	Straty	12,6	—	—	—
6	Wodociągi i kanalizacja . .	0,7	(w 1)	(w 1)	(w 1)
7	Oświetlenie ulic	0,4	0,39	0,46	0,45
8	Rolnictwo	1,6	1,36	1,38	1,38
9	Gospodarstwo domowe . . .	18,3	7,83	7,53	7,45
10	Lokale mieszkalne	3,8	3,50	3,00	2,94
11	Cele administracyjne CZE .	(w 1)	0,28	0,28	0,30
12	Deputaty pracowników . .	(w 9)	0,61	0,61	0,63
13	Sprzedaż innym	(w 1)	0,56	0,60	0,38
	Razem sprzedaż	100	100	100	100

Z tabeli nr 2 możemy wyciągnąć ważny wniosek co do charakteru przemysłu energetycznego.

Grupy odbiorców od 1—5 z łącznym udziałem w szczycie w wysokości 75,2% są to odbiorcy na potrzebę produkcji, odbiorcy zaś od 6—13 z 24,8% udziałem w szczycie są to odbiorcy o charakterze konsumcyjnym. Z przytoczonej tabeli jest widoczne, iż w szczycie rocznym grupą największą poza przemysłem jest grupa gospodarstw domowych razem z lokalami niemieszkalnymi (teatry, kina, szkoły, kościoły, biura itp.) oraz grupa strat.

VI. PRZEZ ORGANIZACJĘ DO NOWYCH SUKCESÓW.

W 1948 r., a również i w r. 1949 walka elektro-energetyki o pokrycie rosnącego zapotrzebowania idzie po linii jaknajdalej idącej mobilizacji dostępnych jej elementów produkcji — człowieka i maszyny, zespolenia tych dwóch elementów w ramach nowoczesnej planowej organizacji elektro-energetyki.

nakazanej ustawą o planowej gospodarce energetycznej z dn. 4. 7. 1947 r.

W myśl tej ustawy wszystkie zakłady, zajmujące się wytwarzaniem, przetwarzaniem, przesyłaniem i rozdziałem energii elektrycznej dla celów zawodowego jej zbytu, stanowią część jednego przedsiębiorstwa, posiadającego wyłączność na terenie danego okręgu.

Przedsiębiorstwo to nosi nazwę Zjednoczenia Energetycznego i przejmie w swoją administrację zakłady elektryczne, stanowiące własność samorządów terytorialnych.

Akcja przejmowania zakładów samorządowych dotyczyła 19-tu większych przedsiębiorstw i kilkuset mniejszych; w roku 1948 akcja została w zasadzie zakończona, tak że w 1949 r. wszystkie były zakłady samorządowe będą pracować w ramach planu państwowej elektro-energetyki zawodowej, obejmującej 58% ogólnej wytwórczości energii elektrycznej.

Z ogólnej ilości 14 Zjednoczeń Energetycznych 5 Zjednoczeń w r. 1948 miało jeszcze księgowość zdecentralizowaną; w r. 1949 Zjednoczenia te uczestniczące w 61% bilansu z 1948 r. otrzymają nową organizację.

Zostaną zniesione pozostałości odrębnej osobowości prawnej poszczególnych zakładów elektrycznych. Elektrownie o mocy ponad 1000 kW i grupy elektrowni wodnych będą podległe bezpośrednio Zjednoczeniu; elektrownie mniejsze, sieci elektryczne państwowe, okręgowe i lokalne będą podległe terytorialnym podokręgom sieciowym, te zaś z kolei będą podzielone na placówki terytorialne.

Inkaso rachunków drobnych odbiorców za energię będzie przeprowadzane bezpośrednio przez funkcjonariuszy placówek, rachunki zaś wielkich odbiorców będą realizowane za pośrednictwem banku.

Taka organizacja odpowiada obecnej fazie rozwojowej elektro-energetyki zawodowej: jej zastosowanie w ciągu 3-ech lat w dziewięciu Zjednoczeniach, obejmujących 66% terytorium Państwa, dało niezbędne doświadczenie dla ujednolinitenia struktury organizacyjnej.

Po przejęciu Zakładów Samorządowych zostanie zrealizowany podstawowy postulat gospodarki planowej: zbudowanie scentralizowanej, mocnej i sprawnej organizacji zarządu i kierownictwa.

Dla elektro-energetyki sprawna organizacja jest warunkiem sprawnego ruchu zakładów: ilość wyprodukowanej energii elektrycznej w każdym momencie musi równać się ilości spożywanej energii, oczywiście po uwzględnieniu strat; wobec powyższego każde zakłócenie w ruchu urządzeń musi być likwidowane natychmiast w sposób niedostrzegalny dla odbiorcy energii. Te zadania wypełnia w skali ogólnopaństwowej specjalna techniczna organizacja — układ energetyczny — stojąca ponad organizacją Zjednoczeń, lecz ściśle współpracująca z nimi. Układ energetyczny jest to zespół elektrowni i łączących je linii elektrycznych, kierowanych jedną służbą rozrządu mocy, posiadających wspólną rezerwę mocy, którą można użyć w dowolnej części układu.

W chwili obecnej posiadamy trzy takie układy: Śląski, Dolno-Śląski i układ Wybrzeża, które razem dysponują ponad 80% mocy instalowanej wszystkich

elektrowni polskich. W latach najbliższych układy te zostaną połączone siecią państwową w jeden układ.

Nowa organizacja elektro-energetyki daje potężny oręż w ręce kierownictwa, co pozwoli w najbliższych latach zwalczać skutki deficytu mocy w sposób jeszcze bardziej sprawny niż to miało miejsce w 1948 r.

VII. LUDZIE DECYDUJĄ O WYKONANIU PLANU.

Najlepsze plany, najbardziej szczegółowe schematy organizacyjne pozostałyby na papierze, byłyby martwymi liczbami i wykresami, gdyby nie wola ludzi, ożywionych świadomością, iż pracują na rzecz wspólnego dobra dla dobrobytu i siły narodu polskiego.

Ruch współzawodnictwa pracy obejmuje coraz szersze kręgi pracowników; ruch ten początkowo natrafiał w energetyce na opory. Wielkość zespołów robotniczych, których praca składa się i określa wzajemne wyniki pracy każdego z nich, motywowała nieufność specjalistów — techników do ruchu współzawodnictwa. Okazało się jednak i doświadczenie każdego dnia to potwierdza, że pogląd o niemożliwości ruchu współzawodnictwa pracy w elektrowniach był niesłuszny.

Osiągnięcia elektrowni Zagłębia Węglowego, opanowanie deficytu mocy, aktywizowanie mocy instalowanej, pełne wyzyskanie mocy osiągalnej są w znacznym stopniu wynikiem współzawodnictwa pracy.

Podniesienie wydajności pracy znalazło swój wyraz w stosunkowym zmniejszeniu zatrudnienia, tak więc zatrudnienie w przemyśle CZE we wrześniu 1948 r. w porównaniu ze styczniem 1948 r. wzrosło o 2,2%, gdy jednocześnie zakres pracy wzrósł znacznie poważniej. Produkcja energii elektrycznej w tym okresie wzrosła o 12,6%, moc dyspozycyjna o 5,4%, czynna sieć elektryczna wysokiego napięcia o 15,7%, ilość obsługiwanych punktów odbioru energii o 11,2%.

Szczytowym osiągnięciem współzawodnictwa pracy był Czyn Kongresowy załóg, w którym brały udział nieomal wszystkie jednostki organizacyjne. Zobowiązania, przyjmowane masowo przez tysiące ludzi, dotyczyły zarówno małych spraw, jak i obiektów o ogólnym znaczeniu. W sumie dają one duże osiągnięcie, jakkolwiek trudne do ujęcia liczbowego. Dlatego przytaczamy jeden symbol tego ruchu: montaż wielkiego kotła o wydajności 100 ton pary na godzinę elektrowni łódzkiej. Specjaliści oceniali termin ukończenia prac na połowę marca 1949 r. Wyśiłkiem całej załogi montaż kotła został zakończony 15 grudnia 1948 r. przez co stwarza możliwość zwiększenia produkcji jeszcze w okresie szczytu 1948/49. Oznacza to nie tylko niezwykle cenny wkład w postaci ułatwienia przejścia przez szczyt zimowy przemysłu włókienniczego Łodzi, ale zmniejsza też obciążenie Zagłębia Węglowego w zasilaniu tego przemysłu linią 220 V. Oznacza to równocześnie ożywienie dotychczas bezużytecznych turbozespołów, które te 100 ton pary na godzinę przetwarzają na energię elektryczną.

Wydarzenie to świadczy o zmianie stosunku pracownika do zakładu swej pracy. Robotnik poczuł się gospodarzem swego warsztatu pracy, wziął na siebie współodpowiedzialność za wyniki pracy.

Przemysł Mineralny przekroczył plan

PRZEMYSŁ Mineralny w roku 1948 osiągnął maksymalne wyniki w porównaniu z poprzednimi latami i w poszczególnych asortymentach przekroczył kilkakrotnie produkcję przedwojenną. Wg przybliżonych obliczeń rok 1948 zakończył się następującymi wskaźnikami:

Ogólna wartość produkcji Przemysłu Mineralnego w 1948 r. w zł z 1937 r.:

N a z w a	Jedn. miary	Produkcja w r. 1947	Wartość prod. 1948 r.		Stosunek % %	
			Plan	Wykonanie	rubr. 5 : 3	rubr. 5 : 4
1	2	3	4	5	6	7
Ogólna wartość prod. Przemysłu Mineralnego	tys. zł	213.395,7	224.146,1	263.198,8	123	117
Cement	"	79.014,8	80.006,2	89.852,2	115	112
Szkło	"	60.417,0	58.603,4	69.735,8	115	118
Ceram. Szlachetna i Techn.	"	22.329,9	27.122,7	31.938,0	143	117
Papa i Izolacja	"	9.417,6	8.106,4	11.021,9	117	136
Wapno	"	17.036,7	13.489,4	18.739,3	109	139
Surowce Mineralne	"	1.269,9	2.057,4	2.438,0	192	118
Kamień	"	12.810,9	15.269,9	17.402,3	136	114
Ceramika Czerwona	"	12.098,9	15.490,7	22.071,3	182	113

Wykonanie ważniejszych artykułów ilościowo w roku 1948:

Lp.	A r t y k u ł	Jedn. miary	Wykonanie 1947 r.	Plan roczny 1948 r.	Przewidywane wykonanie do dnia 31. XII. 1948 r.	Stosunek % %	
						rubr. 6 : 4	rubr. 6 : 5
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Materiały brukowe	ton	112 075	123 655	128 557	114,7	104,0
2	Wapno budowlane	"	385 928	375 000	600 450	155,6	160,0
3	Klinkier cementowy	"	1 561 951	1 618 000	1 842 440	118,0	114,0
4	Cement portlandzki	"	1 519 327	1 664 000	1 855 667	122,0	111,5
5	Cegła i dziurawka	tys. szt.	167 242	188 035	233 554	139,6	124,0
6	Porcelana stołowa	ton	4 362	4 662	5 382	123,0	115,0
7	Balони żarówkowe	tys. szt.	12 164	17 000	21 118	173,6	124,0
8	Szkło okienne	tys. m ²	8 295	9 640	10 602	128,0	110,0
9	Papa smołowcowa	tys. m ²	10 471	12 000	13 424	128,0	112,0

Jak z powyższego wynika, wszystkie branże przekroczyły produkcję poprzedniego roku przeciętnie w 120%, przy czym poszczególne branże mają wzrost blisko dwukrotny. Plan 1948 r. został przekroczony przeciętnie w 117%, przy czym poszczególne branże przekroczyły go w znacznie wyższym stopniu jak np. papa i izolacja w 136%, a wapno w 139%. Tak wysokie przekroczenie tłumaczy się z jednej strony bardzo znacznym zapotrzebowaniem rynkowym, zwłaszcza w budownictwie, a z drugiej strony w przemysłach sezonowych łagodną zimą 1947 — 1948 r. i wczesną wiosną, które ułatwiły przekroczenie planów produkcyjnych. Należy zwrócić uwagę, że ten **znaczny wzrost produkcji wynoszący około 50 mln. zł przedwojennych nastąpił bez budowy nowych zakładów i przy minimalnych inwestycjach w zakładach istniejących.**

W Przemśle Mineralnym korzystamy przeważnie z surowców krajowych: w ceramice, wapnie, kamieniu, ceramice czerwonej, cemencie, częściowo nawet w szkłe — z surowców miejscowych, wydobywanych przez jednostki produkcyjne. Jeśli idzie o surowce obce, to zaopatrzenie przedstawiało się zadawalająco — czy to w sodzie, a zatem produkcji krajowej, czy w kaolinach importowanych z Czechosłowacji. Poważne trudności natomiast nasuwał brak glin ognio-

trwałych i kamieni szklarskich oraz niewłaściwa częstokroć jakość węgla opałowego.

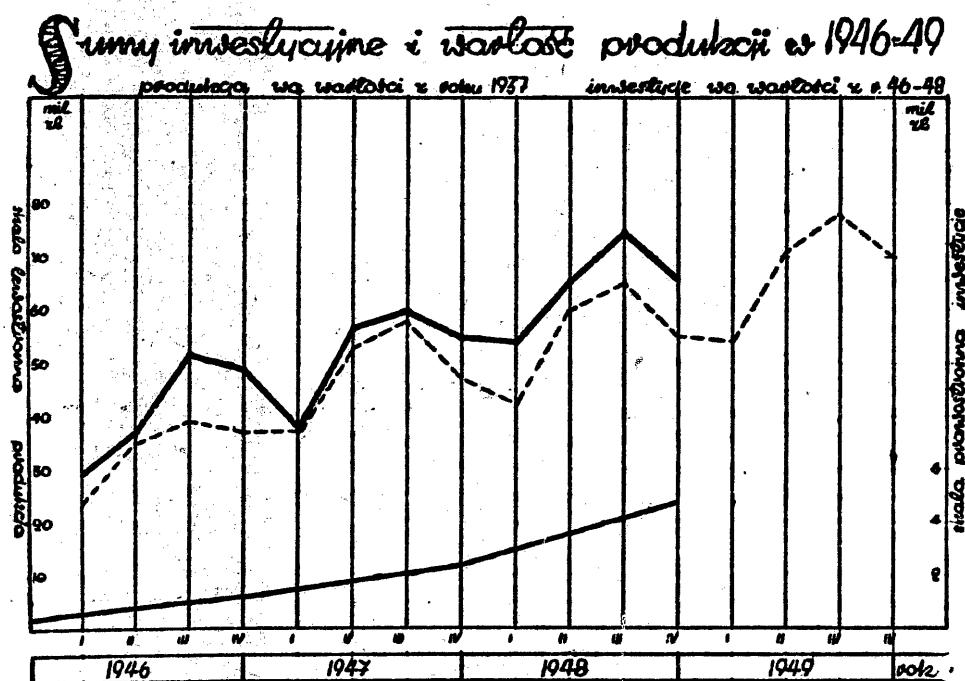
Niemniej poważne trudności nasuwało zaopatrzenie w surowce węglowe i naftopochodne dla produkcji papy. Zakłady papy, pomimo znacznego zapotrzebowania, dały towaru zbyt mało i nie wykorzystwały swych możliwości produkcyjnych z powodu braku smoły, paku i asfaltu.

Trudności odczuwa się stale, jeśli idzie o materiały pomocnicze: np. barwniki i różne chemikalia oraz, w artykułach wymiennych i częściach maszynowych. Pomimo wyraźnie zaznaczonego wzrostu produkcji, przede wszystkim artykułów budowlanych, zarysowuje się w przyszłości niedobór tych artykułów i naczelnym zadaniem Przemysłu Mineralnego w planie 6-letnim jest bardzo znaczne zwiększenie ich produkcji.

Wg planu długofalowego globalna wartość produkcji w roku 1955 ma być przeszło dwukrotnie wyższa od produkcji roku 1949. Wzrost produkcji w tych 6 latach jest nierównomierny i w stosunku do innych przemysłów raczej odwrotny. Ostatnie lata planu wykazują mniejszy wzrost nawet w cyfrach absolutnych — od pierwszych lat. Jest to spowodowane faktem, że Przemysł Mineralny musi wyprzedzać inne przemysły w swym rozwoju, gdyż musi dać zasad-

nicze artykuły budowlane zanim inne przemysły rozpoczną swą produkcję.

WYKRES.

Dotychczasowe inwestycje, jak to wynika z wykresu, były stosunkowo niskie i wynosiły niecałe 5% wartości produkcji. Było to możliwe dzięki temu, że inwestycje w roku 1946, a w znacznej części i w roku 1947, były to inwestycje krótkofalowe dające niemal natychmiastowy efekt produkcyjny i w znacznej części ograniczające się do stosunkowo niewielkich remontów względnie do likwidowania poszczególnych wąskich przejść, limitujących produkcję zakładu.

W planie 6-letnim zwiększona produkcja w większości wypadków jest wynikiem rozbudowy starych zakładów produkcyjnych i budowy nowych. Pośród nowych — jest szereg cegielni średniej wielkości, ale są tam też np. 4 cementownie, których produkcja będzie równa produkcji obecnej, złożonej z 13 istniejących cementowni. W tym stanie rzeczy kwoty inwestycyjne muszą wzrosnąć bardzo znacznie, ażeby otrzymać efekty żądane.

Jest to warunek konieczny, ale nie wystarczający. Wspomniane nowe zakłady wytwórcze, które zatrudnią blisko 30.000 robotników, stawiają drugie nie mniej zasadnicze zadanie: wyszkolenia odpowiedniej kadry zarówno robotników wykwalifikowanych jak i majstrów, techników i inżynierów, biorąc pod uwagę, że obecny stan nasycenia fachowcami jest wybitnie niewystarczający i przyczynia się do wielu trudności w wykonaniu planu zarówno ilościowym jak i jakościowym.

Centralny Zarząd Przemysłu Mineralnego posiada w obecnej chwili 4 licea, 7 gimnazjów i 19 szkół zawodowych. Jest to niewystarczające. Konieczne będzie również szkolenie nie tylko młodzieży ale i robotników, zwłaszcza wysuniętych na stanowiska kierownicze. Niezależnym problemem jest szkolenie nowego personelu inżynieryjnego na wyższych uczelniach. Wszystkie te poczynania jednak nie rozwiązują jeszcze bardzo ostrego zagadnienia kadr wysoko-kwalifikowanych, tym bardziej, że w latach 1951—1952 planowany wzrost produkcji w cyfrach absolutnych będzie o przeszło 60% wyższy od wzrostu obecnego.

Aby osiągnąć taki poziom, trzeba niezależnie od bardzo wysokich inwestycji i od dostarczenia przemysłowi nowych kwalifikowanych kadr pracowni-

czych zwiększyć bardzo znacznie i wydajność pracy.

Zadania przyszłości nie pozwalają na likwidowanie istniejących i pracujących obecnie zakładów przemysłowych, nawet jeśli są przestarzałe. Pomimo budowy kilkudziesięciu nowych cegielni trzeba będzie tolerować przestarzałe. Mimo to wzrost wydajności w planie 6-letnim, w wysokości blisko 50%-owej, jest realny, choć nie łatwy. Czyn Kongresowy wykazał w ramach ponadplanowego wzrostu produkcji również i bardzo znaczny wzrost wydajności pracy.

W przemyśle mineralnym porównywanie wydajności w poszczególnych miesiącach jest rzeczą zawodną, gdyż w okresie letnim wydajność jest wyższa, a w miesiącach zimowych spada. Jeśli jednak porównamy wydajności poszczególnych miesięcy roku 1943 do tych samych miesięcy roku 1947, to okazuje się, że niemal przez cały rok wzrost wydajności wynosi ok. 6%, podczas gdy w listopadzie 1948 r. wzrost ten wynosił ok. 10%. Możemy zatem przyjąć — uwzględniając, że warunki atmosferyczne tej jesieni są zbliżone do zeszłej, że różnica 4% jest różnicą spowodowaną całkowicie i jedynie współzawodnictwem pracy i wolą dokonania Czynu Kongresowego.

Przemysł mineralny w roku 1948 zwycięsko pokonywał trudności i plan produkcyjny wykonał jako jeden z pierwszych przemysłów, już w dniu 5 listopada 1948 r. Według prowizorycznych obliczeń, wykonanie całorocznego planu osiągnęło ponad 117%, a przekroczenie następuje we wszystkich 8 branżach i przebiega na ogół równomiernie. Plan inwestycyjny nie został wykonany w całości na 1 stycznia 1949 r., jednakże mamy pewność, że całość sum inwestycyjnych zostanie przerobiona w terminie dodatkowym do 1 kwietnia. Trudna sytuacja na odcinku inwestycji powstała mniej więcej w połowie 1948 r., a była spowodowana opóźnieniem się dostaw niektórych ciężkich agregatów maszynowych (specjalnie dla przemysłu cementu).

Zbyt wyrobów Przemysłu Mineralnego kształtował się w przeciągu roku 1948 na ogół pomyślnie, przy czym podkreślić należy, że był to pierwszy rok, w którym (poza nielicznym asortymentem) zbyt dorównywał produkcji, a w niektórych wypadkach nawet — i przekraczał. W ten sposób, w roku 1948, Przemysł Mineralny wyszedł z kryzysu zbytu, rozładował w bardzo poważnym stopniu zwały towarów leżących na składach, — co w znacznym stopniu odbiło się na poprawieniu możliwości produkcyjnych. W grupie najważniejszych materiałów budowlanych, nasilenie zbytu kształtowało się w sposób bardziej ciągły niż w latach ubiegłych, aczkolwiek jeszcze w dalszym ciągu notowano punktowe szczyty zapotrzebowania w miesiącach sezonu letniego. Zjawisko to, aczkolwiek opanowane w roku 1948, jest jednakże niepokojące w perspektywie roku 1949 i lat następnych. Dlatego też na tym odcinku specjalnie należy zwrócić uwagę na prace aparatu dystrybucyjnego. Na odcinku dystrybucji przeprowadzone zostało w roku 1948 rozdzielenie aparatu zbytu od aparatu produkcji z wynikami, co dziś możemy bezwzględnie stwierdzić, pozytywnymi dla obu stron.

W szczególności pozytywnym zjawiskiem jest nacisk wywierany w coraz silniejszym stopniu, przez Centralę Handlową, w kierunku poprawienia jakości produkcji.

WADY I ZALETY OBECNEJ STRUKTURY ORGANIZACYJNEJ.

Reorganizacja Przemysłu Mineralnego w roku 1948 poszła w dwóch kierunkach, a mianowicie: utworzenia przedsiębiorstw (Zjednoczeń) o produkcji jednorodnej oraz reorganizacji przemysłu w związku z przejęciem zakładów od Ministerstwa Odbudowy.

W ramach Centralnego Zarządu Przemysłu Mineralnego jedynie cementownie zorganizowane były w jednym przedsiębiorstwie, a mianowicie w Zjednoczeniu F-k Cementu w Sosnowcu, pozostałe zaś przemysły należały do różnych terenowych Zjednoczeń rozrzuconych po całym kraju. Trudności wynikające z tego rodzaju wadliwego systemu organizacyjnego zmusiły C. Z. P. Min., już w roku 1947, do opracowania planu utworzenia Przedsiębiorstw Branżowych oraz przekazywania zakładów właściwemu przedsiębiorstwu. Akcja ta, rozpoczęta w roku 1947, zakończona została w drugiej połowie 1948 r.

Drugi etap organizacji Przemysłu Mineralnego, spowodowany został koniecznością przejęcia od Ministerstwa Odbudowy kilkuset zakładów produkujących ceramikę czerwoną, wapno oraz papę i izolację, na podstawie uchwały Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z 5 marca 1948 r. Centralny Zarząd Przemysłu Mineralnego do czasu ogłoszenia powyższej uchwały posiadał 4 przedsiębiorstwa ceramiczne: w Warszawie, Katowicach, Jeleniej Górze i Poznaniu.

Ministerstwo Odbudowy natomiast posiadało sieć Zakładów Wytwórczych, objętych Centralnym Zarządem Wytwórni Materiałów Budowlanych wraz z 16 Oddziałami terenowymi. Reorganizacja polegała na przejęciu C. Z. W. M. B. i jego zakładów oraz postawienia w stan likwidacji i C. Z. W. M. B. i jego Oddziałów, na opracowanie planów rozmieszczenia przedsiębiorstw z uwzględnieniem warunków umożliwiających jak najsprawniejsze kierowanie zakładami, na przekazywaniu zakładów właściwemu przedsiębiorstwu, wreszcie na połączeniu 4 Zjednoczeń należących do C. Z. P. Min. z 4 Oddziałami C. Z. W. M. B., znajdujących się w tych samych miastach wojewódzkich.

W wyniku tych prac utworzono 12 przedsiębiorstw (Zjednoczeń) ceramiki czerwonej na miejsce 20 Zjednoczeń. Przekazano zakłady wapiennicze do przemysłu miejscowego, zakłady zaś wyrabiające papę i izolację, pozostające pod administracją C. Z. W. M. B., wcielono do Ogólnopolskiego Zjednoczenia F-k Papy i Izolacji w Katowicach.

Zjednoczenie w rękach C. Z. P. Min. cegielni własnych i Ministerstwa Odbudowy niewątpliwie wywarło dodatni wpływ na organizację i technikę tego przemysłu. Jednak dla osiągnięcia planowej gospodarki, w pełnym znaczeniu tego słowa, racjonalnej organizacji i maksymalnegoniżenia kosztów własnych należy pogłębić koordynację planowania w szerokim znaczeniu tego słowa pomiędzy C. Z. P. Min. a zakładami branży mineralnej, znajdującymi się w administracji innych Centralnych Zarządów Przemysłu.

Pomimo niewątpliwych korzyści, otrzymanych na skutek reorganizacji naszego przemysłu, występują również poważne trudności, polegające na znacznych odległościach, dochodzących do kilkuset km w rozmieszczeniu terenowym zakładów wytwórczych.

Poważnym balastem dla pracy Zjednoczeń jest również znaczna ilość małych zakładów wytwórczych, zarówno ze względu na stan ich urządzeń technicznych, jak również na brak dostatecznego oparcia o bazy surowcowe. Zakłady te wymagają bądź poważnych nakładów inwestycyjnych, bądź też całkowicie nie nadają się do prowadzenia w ramach przemysłu kluczowego. Akcja eliminacji tych zakładów jest w toku i dopiero po jej zakończeniu Zjednoczenia będą mogły wejść na drogę całkowicie rentownej gospodarki. Przejmowanie zakładów od C. Z. W. M. B. trwało od 1 kwietnia 1948 r. do końca tegoż roku i na dzień 1 stycznia 1949 r. C. Z. W. M. B. został postawiony w stan likwidacji.

Po przejęciu zakładów od C. Z. W. M. B. Centralny Zarząd Przemysłu Mineralnego zarządza ponad 430 zakładami czynnymi i ponad 220 nieczynnymi, administrowanymi przez 31 Zjednoczeń. Produkcja podzielona jest na 8 branż, a mianowicie: ceramika czerwona, cement, wapno, kamień, szkło, ceramika szlachetna i półszlachetna, surowce mineralne, papa i izolacja.

Ze względu na różnorodność przemysłu mineralnego powstają Dyrekcje Branżowe, mające za zadanie rozpatrywanie zagadnień produkcyjnych, technicznych, inwestycyjnych i jakości produkcji.

WALKA O JAKOŚĆ PRODUKCJI.

Wychodząc z założenia, że wszystkie czynności i funkcje pośrednio związane z przemysłem winny być zasadniczo oddzielone od funkcji produkcyjnych, C. Z. P. Min. ze względu na różnorodność produkcji zdecydował rozpocząć kontrolę jakości na odcinku najbardziej trudnym, tj. ceramiki szlachetnej. Równocześnie położono duży nacisk na przeprowadzenie Narad Technicznych w zakładach wytwórczych, których jednym z najważniejszych celów było zagadnienie podniesienia jakości produkcji.

Odbiór produkcji Przemysłu Mineralnego, ze względu na swą wielobranżowość, nie może odbywać się w tych samych warunkach dla wszystkich branż. W związku z tym C. Z. P. Min. dąży do tego, aby tylko główne zasady zorganizowanej kontroli odbioru były w całym przemyśle jednakowe. Kontrola — jeszcze nie jest dostatecznie rozpracowana. Prace nad jej usprawnieniem są kontynuowane.

Kontrola produkcji winna iść w następujących kierunkach:

- 1) badanie surowców i materiałów pomocniczych poprzez laboratoria fabryczne;
- 2) kontrola produkcji, prowadzona bezpośrednio na miejscu roboczym;
- 3) kontrola międzyoperacyjna;
- 4) kontrola gotowego wyrobu.

Zagadnienie jakości produkcji i jej wydajności ilościowej wiąże się bezpośrednio z problematą norm i racjonalizacji pracy. W związku z tym Centralny Zarząd Przemysłu Mineralnego jeszcze w I kwartale 1948 r. przystąpił do zagadnień dotyczących racjonalizacji pracy przede wszystkim na odcinku opracowania norm wydajności robotnika w poszczególnych branżach. Przy Centralnym Zarządzie powstała Główna Komisja Norm Pracy z udziałem Przedstawicieli Zarządu Głównego Związku Zawodowego Robotników i Pracowników Przemysłu Budow-

lanego, Ceramicznego i Pokrewnych Zawodów w Polsce, obejmująca zakresem swego działania wszystkie branże przemysłowe, reprezentowane przez Centralny Zarząd z wyjątkiem branży szklarskiej.

Akcja współzawodnictwa pracy, szerokim nurtem obejmująca rzesze robotnicze w kraju, znalazła poważny oddźwięk wśród załóg poszczególnych cementowni i hut szkła, które we własnym zakresie i w spontanicznym odruchu przystępowały do współzawodnictwa.

Duże zapotrzebowanie, jakie było na materiały budowlane w związku z realizacją planu inwestycyjnego i odbudową kraju stanowiło istotną podniecie dla załóg do możliwie największego wzmożenia produkcji. Stanowiło to piękny dowód świadomości zadań stojących przed robotnikiem w obliczu odbudowy kraju.

Wszystkie wymienione tu elementy, jak współzawodnictwo pracy i wzrost wydajności pracy, podane powyżej w omówieniu wyników produkcji, wpłynęły bezpośrednio na **poprawę zarobków robotniczych.** Pośrednio na poprawę bytu robotniczego, w sposób istotny, oddziaływały: rozbudowa urządzeń socjalnych i usprawnienie akcji socjalnej. Gdy w r. 1947 z akcji wczasów korzystało 1.267 pracowników, w roku 1948 skorzystało z nich 5.500 pracowników.

Akcja opieki nad dzieckiem, która w r. 1947 wyraziła się kwotą 11 milionów złotych, w r. 1948 podniosła się do kwoty 130 milionów zł. W różnych gałęziach przemysłowych przemysłu mineralnego akcja socjalna ma różne natężenie. W przemyśle cementowym — prowadzona jest z dużym rozmachem i posiada duże osiągnięcia w postaci licznych żłóbków dla dzieci, przedszkoli, kolonii i półkolonii, świetlic i prewatoriów leczniczych. W przemyśle kamieniarskim natomiast akcja socjalna jest zaledwie zapoczątkowana i nie obejmuje wszystkich zakładów i pracowników.

Zaopatrzenie przemysłu mineralnego w roku 1948 mimo poważnych trudności nie dopuściło do poważniejszych zakłóceń w ruchu zakładów wytwórczych. Roboty zaopatrzeniowe przeprowadzone były bez Centrali Zaopatrzenia, w grupie nielicznych przemysłów, które z C. Z. nie korzystały, a zatem w warunkach obiektywnie trudniejszych. Nie zdołano jednak odbudować właściwych rezerw w artykułach

deficytowych i na niektórych odcinkach, szczególnie w materiałach ogniotrwałych, wchodzimy w rok 1949 z trudnymi perspektywami.

Osobnym, bardzo trudnym zagadnieniem jest sprawa planu technicznego.

Z uwagi na wielobranżowość przemysłu mineralnego i na wielką ilość małych często zakładów wytwórczych, zagadnienie to było i jest bardzo trudne do rozpracowania. Z drugiej strony stan techniczny przemysłu mineralnego, jego zacofanie techniczne i częstokroć wielka prymitywność technologiczna, zmusza do natychmiastowej realizacji tego zadania. Niewątpliwym ułatwieniem w realizacji planu technicznego jest ankieta organizacyjno-techniczna, rozpisana przez C. Z. P. Min. do podległych mu zakładów, której wyniki dadzą materiał wstępny do planu. Niezależnie od tego na terenie większych zakładów wytwórczych jest rozpracowywany szczegółowy plan techniczny, oparty o właściwe wskaźniki. W skali całego przemysłu natomiast jest rozpracowywany plan mechanizacji wszystkich jego gałęzi branżowych.

Poważne osiągnięcia, jakie uzyskano w 1948 roku na odcinku przekroczenia planu produkcji, unormowania podstawowych zagadnień dystrybucji, zrealizowania zaopatrzenia materiałowego oraz postępu w szeregu odcinków organizacyjnych, są wynikiem wyteżonej i ofiarnej pracy robotników i sił inżynierjno-technicznych oraz administracyjnych przemysłu mineralnego.

Specjalny nacisk kładziono na właściwe wykorzystanie doświadczenia mas robotniczych przez wysuwanie doświadczonych robotników na stanowiska kierownicze, wyciąganie wniosków z narad technicznych i realizowanie ich na drodze skromnej narazie, ale efektywnie rozwijającej się wynalazczości robotniczej, zawdzięczając której udawało się i udaje poprawiać błędy, dokonywać usprawnień, polepszać produkcję i zwiększać wydajność.

Doniosłe znaczenie dla pracy przemysłu miała narada aktywu gospodarczego, zorganizowana przez Komitet Centralny PPR, w wyniku której naświetlony został szereg błędów i usterek w pracy aparatu administracyjnego, a wytyczne narady — stały się podstawą do usunięcia wykazanych niedomagań i niedociągnięć.

J. APT

Zbyt węgla w roku 1948

NA charakter działalności, jej kierunek i rozmiary wywiera w Centrali duży wpływ masowość zbywanych produktów oraz ich doniosła rola w życiu gospodarczym kraju. Zagadnienie masowości wymaga rozwiązania środkami organizacji i techniki, dominujące zaś stanowisko węgla w Polsce, jako podstawowego i wyjściowego surowca, nakazuje najbardziej racjonalną gospodarkę.

Rozpatrzenie dokonanej w ub. roku pracy z powyższych punktów widzenia pozwoli uwypuklić uzyskane wyniki.

Na podstawie ustawy o przejęciu na własność państwa podstawowych gałęzi gospodarki narodowej została całość wydobywania węgla kamiennego i brunatnego zmonopolizowana w C. Z. P. W., a produkcja koksu również częściowo w C. Z. P. H. i C. Z. P. Ch.; zarządzeniem zaś Ministerstwa Przemysłu z dnia 20. II. 1945 r. została Centrala powołana, do wyłącznej gospodarki paliwem stałym (węglem, koksem i brykietami), przez co funkcja C. Z. P. P. W. w życiu gospodarczym Polski została podniesiona do pozycji kluczowej.

Masowość zbytu wspomnianych produktów wyraziła się w ubiegłym roku cyfrą 75 miln. ton. Nieustanny potok wydobywanego węgla (wydobycie węgla kamiennego w latach od 1945 do 1948 r.: 21,8, 47,3, 59,1 i 70,2 miln. ton), wobec niemożności większego zwałowania na kopalniach, zmusza siłą faktu do stworzenia sprężystej organizacji rozprowadzenia po kraju i zagranicę. Problem węglowy zatrudnia wiele instytucji i kilkaset tysięcy ludzi na całym obszarze kraju.

Centrala zatrudniała w końcu ub. roku 7.261 osób, w tym pracownicy fizyczni stanowili 63,5%. Dalsza rozbudowa własnych składów opa'owych zwiększy tę liczbę do ok. 8 tys. osób. Działy finansowy, sprzedaży i ekspedycji obejmują łącznie ok. 70% ogółu pracowników umysłowych.

ODBIORCY

Centrala posiada około 30 tysięcy stałych odbiorców krajowych. Rozpracowanie ich zapotrzebowań, ustalenie realności potrzeb pod względem tonażu, sortymentu czy gatunku paliwa wymaga dokładnej znajomości rynku opa'owego.

Sporządzanie planu zbytu, wyznaczającego kontyngenty w skali ogólnopolskiej, jest punktem wyjścia pracy Centrali.

Ze względów technicznych należy grupować pojedynczych odbiorców, by współpracować bezpośrednio z ich przedstawicielami. Okresowe konferencje węglowe, w których biorą udział przedstawiciele ministerstw, centralnych zarządów przemysłów i spółdzielczości, reprezentującej interesy najdrobniejszych odbiorców, stanowią sprawny, o dużym już doświadczeniu instrument w polityce zbytu Centrali. Tu znajdują swoje odbicie zarówno wszelkie niedomagania, niedociągnięcia planowania i wykonania, jak też wyniki sprawności pracy.

15-oddziałów terenowych w kraju oraz 4 delegatury i pewna ilość towarzystw mieszanych z udziałem Centrali w poszczególnych państwach Europy oddają ważne usługi w zwiększaniu obrotów handlowych. Praca na tym odcinku doznała w ub. roku pogłębienia i usprawnienia w zakresie metod z myślą o podo'aniu zadaniom, jakie przynosi postępująca stabilizacja stosunków gospodarczych i coraz wyższe wymagania odbiorców.

SIEĆ DYSTRYBUCYJNA

Ponad 90% paliwa otrzymują odbiorcy bezpośrednio, pozostałe paliwo sprzedaje się poprzez składy opa'owe. Na tym odcinku zaszły w 1948 roku najdalej sięgające zmiany, nastąpiło bowiem uporządkowanie krajowej sieci dystrybucyjnej węgla. Kiedy do połowy 1948 r. było jedynie 15 własnych składów opa'owych, przy 1037 składach spółdzielczych i 593 prywatnych, to stan na 1. I. 1949 r. wykazuje 86 składów Centrali Zbytu i ponad 2000 spółdzielczych. Do końca 1949 r. będzie Centrala dysponowała ponad 200 składami. Składy prywatne przestały odgrywać w dystrybucji węgla znaczenie.

Obecnie Centrala, posiadając prawie w każdym większym mieście co najmniej jeden własny skład opa'owy, w pełni może zaopatrywać ludność w opał. Wysoka produkcja oraz rozgałęziona organizacja spółdzielczych składów opa'owych, szczególnie „Zw.

Samopom. Chłopskiej“, docierająca do najdalszych zakątków kraju, umożliwiła w bieżącej zimie zaopatrzenie ludności w opał w stopniu dotychczas najwyższym i to bez żadnego ograniczenia, przy ustalonych nowych i niezmiennych cenach w całym kraju. Aparat własnych i spółdzielczych składów, ściśle ze sobą współpracujący na szczeblu central i oddziałów, znajdujący się w bezpośredniej styczności z konsumentem, pozwala uzyskiwać informacje o stosunkach, zachodzących między zapotrzebowaniem i zaopatrzeniem; są to materiały niezbędne dla analizy rynku z jego właściwej oceny. W ten sposób zorganizowany został ważny odcinek gospodarczy.

TRANSPORT I PRZELADUNEK

Zagadnienie transportu węgla przy jego ogromnej masowości i skupieniu kopalń stanowiło zawsze newralgiczny punkt problemu racjonalnej dystrybucji. W związku z tym każde posunięcie na szachownicy torów kolejowych winno być głęboko przemyślane, aczkolwiek często sytuacje zmuszają do błyskawicznych wręcz decyzji. Każdy odbiorca w kraju i zagranicą wymaga dla siebie pewnych określonych gatunków i sortymentów pochodzących z różnych kopalń, co zmusza często do krzyżowania wysyłek, z drugiej zaś strony ta koronkowo często przygotowana praca zostaje w ciągu godziny podważona wypadkami siły wyższej jak np. sztormy w portach itp. Dla zobrazowania rzędu wielkości problemu należy podać, że ponad 60 milionów ton zostało przewiezionych publicznymi środkami transportowymi.

Wiadomo, że przewozy towarowe stanowią ponad $\frac{3}{4}$ pracy P. K. P., z nich zaś transport węgla zabiera co najmniej 60%. Wagony — węglarki stanowią prawie połowę kolejowego taboru towarowego.

Przy dziennym wydobywaniu w grudniu ub. r., wynoszącym jak wiadomo około 235 tysięcy ton, przeciętnie co 8 minut wychodził łącznie z kopalń i koksowni jeden pociąg.

Nateżenie wysyłek kolejowych w poszczególnych kierunkach jest nierównomierne. Rozpiętość między obciążeniem stacji wylotowych jest znaczna. Widać stąd, ile sprawności organizacyjnej i technicznej potrzeba dla sprostania zadaniom transportu paliwa.

Jedynie system gospodarki planowej daje w tej mierze warunki, pozwalające w skali ogólnokrajowej uzyskiwać pożądane wyniki. Wiadomo, że w okresie jesieni koleje są przeciążone sezonowymi przewozami zboża, kartofli, buraków i że również w tym czasie znacznie zwiększa się zapotrzebowanie na paliwo opa'owe. Trudności, jakie zwykle z początkiem zimy cechowały rynek opa'owy, tu znajdowały swe przyczyny. Otóż w 1948 roku letnią akcją zaopatrywania kraju w paliwo uprzedzono falę najwyższego nateżenia przewozów kolejowych, dostarczając od lipca do września ok. 1,5 miln. t węgla opa'owego. Place składów własnych i spółdzielczych zostały zapełnione węglem, to też w okresie jesiennym węgiel w dowolnych ilościach znajdował się już w rozsprzedaży w całym kraju.

Przeładunek węgla i koksu w naszych portach kształtował się następująco:

Przeładunek węgla i koksu w naszych portach kształtował się następująco:

Przeladunek w miln. ton.

1938 r.	1945 r.	1946 r.	Wskaźnik	1947 r.	Wskaźnik	1948 r.	Wskaźnik	1949 r. plan	Wskaźnik
10.566	0.537	4.710	100	7.093	151	12.500	265	14,5	308

Zagadnienie przeladunku morskiego węgla narastało w ciągu ubiegłych lat. Jeżeli chodzi o porty Gdańsk—Gdynia, tempo rozbudowy zmalało, gdyż uzyskany został poziom przedwojenny. Natomiast w ub. roku została zapoczątkowana na szeroką skalę rozbudowa przeladunku w Szczecinie; port ten przeladował w 1948 r. 2,5 miln. t węgla, podczas gdy w 1947 r. zaledwie 574 tys. ton. Plan na r. 1949 przewiduje łączny przeladunek węgla w portach w wysokości ok. 14,5 miln. t, w tym dla Szczecina ok. 4,5 miln. ton. Cyfry przeladunku wyrażają, podobnie jak przy wydobywaniu, czy transporcie, dynamizm, który cechuje powojenne życie gospodarcze Polski.

FINANSE.

Obrót miesięczny Centrali osiągnął w końcu ub. r. 8 miliardów zł. Masowość zbywanej produkcji zmusiła również na tym odcinku do zastosowania nowoczesnych urządzeń technicznych.

Miesięcznie wystawia się ok. 26 tys. faktur, przy czym w rachunkach podać należy szczegółowo dla każdego z 350 tys. wagonów kopalni węgla wzgl. koksowni, sortyment, klasę, tonaż, przeznaczenie paliwa, odbiorcę i wartość; dla celów sprawozdawczości ewidencjonuje się jeszcze zbyt wg województw, D. O. K. P. i powiatów.

Cykl obrotowy środków finansowych trwa ok. 25 dni; faktury wystawia się do 15 dni, inkaso następuje do 10 dni. Centrala wypłaca należności swym dostawcom za paliwo do 15 dni. Sprawność finansowa Centrali wymaga posiadania kapitału obrotowego na okres 25 dni, czyli ok. 6,5 miliarda zł. Składają się nań własne środki obrotowe, kredyt bankowy i fundusze z zaliczek.

Odcinek finansowej działalności Centrali uzyskał szczęśliwie w 1948 roku formy stabilizacji, pozwalające na osiągnięcie tej precyzji i przejrzystości pracy, jakiej nieodzownie wymagają warunki gospodarki planowej. Przeprowadzenie zadań w tak wysokiej skali zostało umożliwione dzięki zaprowadzeniu buchalterii maszynowej systemu „Hollerith”. Uzyskane oszczędności jedynie na odcinku płac wyniosły w skali rocznej ok. 28 miln. zł, po zatem skrócono obieg faktur, co pozwoliło zmniejszyć normatyw środków obrotowych i uniezależnić się stopniowo od kredytów.

KONTROLA ZUŻYCIA PALIWA I CZYSTOŚĆ ZAŁADUNKU.

W związku z koniecznością stosowania jak najbardziej racjonalnej i oszczędnej gospodarki paliwami stałymi, C. U. P. zlecił Centrali prowadzenie stałej akcji kontrolnej, polegającej na badaniu realności zapotrzebowania, właściwego zużycia paliw oraz stanu zapasów u odbiorców. Uruchomiony w Centrali i w jej oddziałach terenowych aparat kontrolny

przeprowadza stałą kontrolę gospodarki węglowej w zakładach produkcyjnych. Zarządzono księgowość przychodu, rozchodu i stanu zapasów węgla. Aparat ten, szczególnie w pierwszych latach powojennych, pozwalał wykrywać nadużycia w przesyłkach węgla. Obecnie jego rola przejawia się głównie we współpracy z większymi odbiorcami w kierunku wprowadzania większego zużycia mialu. Odrębnym zagadnieniem pracy aparatu kontrolnego jest dopilnowanie na terenie kopalń przestrzegania czystości ładunku. wysyłania właściwych sortymentów itp.

Brak dostatecznie fachowo wyszkolonego personelu nie pozwala jeszcze na pełne pogłębienie tak ważnego odcinka pracy Centrali i stawia przed nami na najbliższą przyszłość zadanie dużej wagi.

ZAGADNIENIA GOSPODARKI PALIWEM.

Głęboki wpływ, jaki wywiera węgiel na przekształcanie struktury gospodarczej kraju, powoduje, obrazującym osiągnięte przeobrażenia. (Patrz tabele na str. 122).

3-letni plan jest planem odbudowy; zestawienie zbytu węgla i koksu daje temu wyraz. Eksport w znacznym stopniu przyczynia się do realizacji naszej odbudowy, stąd jego stały i silny wzrost. Zużycie na cele produkcyjne również ciągle zwiększa się, lecz właściwy swój wyraz uzyska dopiero w następnych latach, kiedy rozbudowana energetyka, przemysł chemiczny i hutniczy pochłaniać będą duże ilości węgla dla dalszej przeróbki i przemiany.

Zużycie węgla na cele komunikacji, szczególnie przez P. K. P., mimo wzrostu pracy przewozowej kolei, zbliża się do przedwojennych norm zużycia na t/km. Spożycie na cele opałowe (opał gmachów publicznych oraz opał domowy) ustala się na poziomie ok. 11 miln. t, a będzie rosnać w ścisłym związku z podnoszeniem się stopy życiowej.

Pomyślnym przejawem jest znaczny wzrost zużycia węgla na przeróbkę przez koksownie i brykietownie. Planowana produkcja żelaza i stali zakłada zwiększoną produkcję koksu wielkopiecowego i metalurgicznego. Wiąże się z tym dalsze zagadnienie. Wiadomo, iż posiadamy zasoby węgla, dorównujące zasobom Zagłębia Ruhry, lecz w ok. 80% są one w gatunku węgla płomiennego. Natomiast węgiel koksujący, nadający się do przeróbki na koks, posiadamy w ilościach ograniczonych. Obecnie, kiedy za granicą można ułokować każdą ilość koksu, ulokowanie węgla płomiennego warunkowane jest wymogami co do czystości, sortymentu czy ceny. Stąd wskazana jest oszczędna gospodarka węglem koksującym i gazowym. Dokładne wydzielenie na kopalniach, tam gdzie to jest możliwe, tych gatunków węgla, szczególnie zaś racjonalne zaopatrywanie w nie odbiorców, należy również do zadań Centrali.

Sytuacja na rynku międzynarodowym wymaga, aby nasze wysiłki eksportowe tak pod względem jakości, czystości, jak i solidności dostaw były bez zarzutu. Wymagać to będzie od nas dalszych wzmożonych wysiłków na tym odcinku, chociażby było to, związane z pewnymi trudnościami w kraju. Rabunkowa gospodarka okupanta pozostawiła bowiem w wielu wypadkach nasze kopalnie i sortownie w sta-

1. Zbyt węgla kamiennego z brykietami wg. grup odbiorców (w tys. ton)

Grupa odbiorców	1 9 4 6			1 9 4 7			1 9 4 8			1 9 4 9 (plan)		
	tonaż	%	Wska- źnik	tonaż	%	Wska- źnik	tonaż	%	Wska- źnik	tonaż	%	Wska- źnik
Wydobycie	47.311,7		100	59.114,2		124,9	70.421,—		148,8	74.057,—		156,4
1. Cele produkcyjne . .	17.510,3	36,6	100	19.709,8	33,5	112,5	22.112,5	32,1	126,3	23.405,—	31,6	133,6
2. Komunikacja	5.972,6	12,5	100	6.515,2	11,—	109,1	6.590,6	9,6	110,3	6.606,—	8,9	110,5
3. Opał	6.357,4	13,3	100	9.408,8	16,—	148,—	10.595,7	15,4	166,6	10.600,—	14,3	166,7
4. Razem kraj	29.840,3	62,4	100	35.633,8	60,5	119,4	39.298,8	57,1	131,7	40.605,—	54,8	131,1
5. Eksport	13.561,5	28,4	100	17.812,5	30,5	131,3	24.253,5	35,2	178,8	26.800,—	36,3	197,6
6. Razem przeróbka na koks i brykiety	4.404,9	9,2	100	5.436,2	9,2	123,4	5.285,5	7,7	119,9	6.652,—	9,—	151,1
7. Ogółem rozchód	47.806,7	100,—	100	58.882,5	100,—	123,2	68.837,8	100,—	143,9	75.057,—	100,—	154,7

2. Zbyt koksu wg. grup odbiorców (w tys. ton)

	1 9 4 6			1 9 4 7			1 9 4 8			1 9 4 9 (plan)		
	tonaż	%	Wska- źnik	tonaż	%	Wska- źnik	tonaż	%	Wska- źnik	tonaż	%	Wska- źnik
Produkcja	3.332,—	—	100	4.166,1	—	125,—	4.488,2	—	130,7	5.184,—	—	155,6
1. Cel: produkcyjne . .	1.789,6	45,1	100	2.014,4	46,8	112,6	2.435,8	52,5	136,1	2.693,—	52,—	150,4
2. Komunikacja	89,9	3,3	100	28,8	1,9	92,1	81,4	1,7	90,5	83,—	1,6	92,3
3. Opał	645,3	16,2	100	738,9	17,2	114,5	740,5	16,—	114,7	831,—	16,2	130,3
4. Razem kraj	2.524,8	63,6	100	2.836,1	65,9	112,3	3.257,7	70,2	120,2	3.617,—	69,8	143,2
5. Eksport	1.445,6	36,4	100	1.469,8	34,1	101,7	1.385,5	29,8	95,8	1.567,—	30,2	108,4
6. Ogółem rozchód	3.970,1	100,—	100	4.305,9	100,—	109,5	4.643,2	100,—	116,9	5.184,—	100,—	130,5

nie ogromnego zaniedbania. Wiele włożono już wysiłku i wiele będzie należało dalej włożyć, aby je naprawić i zmodernizować. Najbliższy okres w tym względzie przyniesie już jednak dalszą poprawę.

Wypracowane metody współpracy z odbiorcami, sprawnie działający przewóz i przeładunek, uporządkowany w dużym stopniu aparat dystrybucji paliwa opałowego oraz uregulowane ceny czynią Centralę przygotowaną do zadań gospodarki pogłębionej, rentownej, dokładnie planującej.

WALKA O ZNIŻENIE KOSZTÓW HANDLOWYCH ORAZ AKCJA WSPÓŁZAWODNICTWA.

Opracowany w 1947 r. program zmniejszania kosztów handlowych jest konsekwentnie realizowany.

Zakładał on następujące postulaty:

Przy stałym wzroście produkcji, a więc i zbytu, hamować przyrost personelu, celem zwiększenia wydajności pracy załogi;

przez opracowanie schematów organizacyjnych i obsady etatów działów i oddziałów terenowych wg typów wielkości, znormalizowanie druków, wprowadzanie maszyn różnego typu, racjonalizowanie czynności przy coraz większym stosowaniu metod naukowej organizacji — likwidować przerosty personalne i marnotrawstwo czasu;

prowadzić stałą miesięczną kontrolę i analizę kosztów;

MGR P. LIPKA

Przemiany w dystrybucji produktów naftowych

JESIENIA 1947 roku została CPN wydzielona z Centralnego Zarządu Przemysłu Naftowego i od dnia 1. 1. 1948 rozpoczęła swoją działalność jako samodzielna Centrala Handlowa. Pod kątem więc tej samodzielnej działalności należy ocenić bilans osiągnięć i niedomagań za rok 1948. Na początku roku wynikła najważniejsza sprawa, mająca dalszy wpływ na zapotrzebowanie rynku w produkty naftowe. Była to zmiana cen sprzedażnych, która wg słów ministra przemysłu i handlu miała zapobiec obserwowanej rozrzutności i marnotrawstwu produktów wśród odbiorców rynku krajowego, a poza to zrównać ceny te z poziomem cen innych artykułów przemysłowych oraz poziomem cen światowych, co dla Polski — jako kraju importującego poważne ilości produktów — miało ważne znaczenie.

Ze zmianą cen pozostawało w łączności zarządzenie ministra przemysłu i handlu o cenach ulgowych dla zmechanizowanego rolnictwa, transportu samochodowego i lotniczego oraz dla rybołówstwa, zmierzające do niepowiększania kosztów w tych dziedzinach, mających decydujący wpływ na sytuację aprowizacyjną oraz na warunki komunikacyjne w kraju.

Zarządzenie to nałożyło na CPN poważne obowiązki w przedmiocie kontroli zużycia produktów nabytych po cenach ulgowych, gdyż Ministerstwu zależało na tym, by przyznane ulgi, a tym samym tak znaczne świadczenia Skarbu Państwa na rzecz poszczególnych grup odbiorców, były rzeczywiście wykorzystywane dla celów zgodnych z zarządzeniem.

Pierwsze półrocze upłynęło na poszukiwaniu jak najlepszych form organizacyjnego ujęcia zagadnienia

wprowadzić współzawodnictwo pracy na niektórych odcinkach pracy.

W wyniku powyższej akcji uzyskano w 1947 r. 200 miln. zł oszczędności, a w r. ub. za okres III kwartałów ponad 130 miln. zł.

OSIĄGNIĘCIA.

Roczny plan zbytu, wynoszący 68.180 tys. ton węgla i 4.292 tys. t koksu, wykonała Centrala w zakresie koksu po dzień 3 grudnia, a w zakresie węgla po dzień 16 grudnia.

Podkreślić należy, że, nie zaniedbując potrzeb rynku krajowego, poważny wysiłek skierowano na wzmożenie eksportu. Skutkiem tego będzie on wyższy na przestrzeni 1948 r. o 2 miln. ton węgla i o przeszło 400 tys. ton koksu od zaplanowanego (22.546 tys. ton węgla i 1.100 tys. ton koksu) i osiągnię łącznie 26 miln. ton.

Osiągnięcia te były możliwe jedynie dzięki zbiorowemu i wspólnemu wysiłkowi górników, kolejarzy, pracowników pocztowych i koncentrycznemu opracowaniu tego ogromu zagadnień przez Centralę Zbytu Węgla.

Rok 1949 stawia nas przed jeszcze większymi zagadnieniami racjonalizacji pracy i wysiłku dla naprawy błędów dotychczas popełnianych.

cen ulgowych oraz kontroli zużycia produktów nabytych na podstawie tych cen. W dalszym zaś okresie praca na tym odcinku przybierała formę coraz bardziej zdecydowaną. Można śmiało twierdzić że gdyby nie nastąpiło pokrywające się z ogólnymi założeniami rządowymi zniesienie systemu cen ulgowych z ważnością od 1. 1. 1949, to w roku 1949 praca CPN w tej dziedzinie weszłaby już ściśle na tory zupełnie uregulowane, oparte na praktyce z roku 1948 i zgodne z wszystkimi założeniami i zasadami władz ministerialnych.

Jeśli można tu mówić o pewnych niedociągnięciach, to tylko ze strony grup odbiorców korzystających z ulg, którzy nie potrafili w takim stopniu i zakresie oraz w tak krótkim terminie jak CPN nastawić swego aparatu rozdzielczego na konieczność dokładnej kontroli zgłaszanych zapotrzebowań, a następnie kontroli zużycia produktów na cele przewidziane w zarządzeniu.

Jako najważniejsze osiągnięcie CPN można uważać utrzymanie bazy zaopatrzenia w kraju na takim poziomie, który gwarantował pokrycie zapotrzebowania wszystkich gałęzi gospodarki narodowej w niezbędne i wystarczające ilości produktów naftowych **bez konieczności uciekania się do jakichkolwiek drastycznych form reglamentacji lub ograniczeń zużycia.**

Dużą zasługą było też uzyskanie poważnych kontyngentów importowych ropy, która obok wzrastających ilości ropy wydobywanej w kraju pozwoliła na bardziej rentowne wykorzystanie istniejących urządzeń rafineryjnych w kraju. Dzięki dalszej zapobiegliwości sytuacja na najbliższą przyszłość zapowiada się w tym zakresie również pomyślnie.

Dalsze dodatnie rezultaty uzyskano w dziedzinie technicznej obsługi odbiorców oraz zbiórki starych olejów przepracowanych, przeznaczonych do regeneracji. Na skutek inicjatywy CPN w dniu 1. 6 48 Komitet Ekonomiczny Rady Ministrów powziął uchwałę, zalecającą oficjalnie wszystkim przedsiębiorstwom państwowym lub pod zarządem państwowym prowadzenie oszczędnej gospodarki smarniczej, przestrzeganie właściwego doboru olejów i smarów oraz zwracanie olejów przepracowanych do regeneracji. Uchwała ta zalegalizowała niejako prowadzoną dotychczas samorzutnie przez CPN za pośrednictwem specjalnie utrzymywanych w terenie inspektorów techniczno-olejowych **akcję należytej gospodarki olejowo-smarniczej**. W każdym razie współdziałanie CPN z kierownictwem technicznym poszczególnych zakładów i przedsiębiorstw przynosi obok niewątpliwych oszczędności w samych olejach i smarach także i ten najważniejszy cel, że drogocenne urządzenia techniczne i maszyny, zajmujące poważną pozycję w naszym majątku narodowym, chronione są przed uszkodzeniami oraz mają zapewnioną dłuższą żywotność.

Dział Techniczny CPN zebrał z terenu konieczne informacje co do rozmieszczenia poszczególnych zakładów przemysłowych i dzisiaj inspektorzy techniczno-olejowi CPN docierają systematycznie do każdej fabryki oraz przedsiębiorstwa, udzielając porad technicznych i wskazań co do najbardziej właściwej gospodarki olejowo-smarniczej i konserwacji urządzeń. Wprawdzie jeszcze nie wszędzie inspektorzy CPN spotykają się z należyтым zrozumieniem prowadzonej przez CPN akcji, nie przysparzającej jej żadnych korzyści, a służącej dalszym ważnym celom ogólnopństwowym, jednak te nieznaczne uprzedzenia, czy też niewłaściwe nastawienia powoli zanikają, a ich miejsce zajmuje harmonijna współpraca, gwarantująca jak najlepsze wyniki.

Do osiągnięć w zakresie technicznej obsługi odbiorców zaliczyć można wydanie w roku 1948 jednolitej tabeli zastosowania olejów i smarów dla celów przemysłowych oraz oddzielnej tabeli polecającej dla wszystkich typów pojazdów mechanicznych w kraju. Jeśli chodzi o hasło CPN dotarcia w jak najszerzym zakresie i najkrótszą drogą z towarem wprost do konsumenta, to można zanotować tutaj również dość poważne wyniki. Rozszerzana stale sieć stacji benzynowych zapewnia dzisiaj prawie całemu taborowi samochodowemu na terenie kraju dogodnie zaopatrzenie się w materiały pędne, oleje i smary wprost u głównego dystrybutora, gęsta zaś sieć składów naftowych CPN zezwala wszystkim odbiorcom na zaopatrywanie się także w inne produkty naftowe w najbliższym składzie CPN bez potrzeby wysyłania samochodów na dłuższe tury po odbiór produktów w jednym ze składów głównych lub baz. Odbiorcy, posiadający odpowiednie urządzenia do przyjmowania i wyladunku cystern oraz wagonów, otrzymują towar w takich ładunkach wprost z rafinerii lub baz zaopatrzeniowych.

Nie udało się jeszcze postawić na należyтым poziomie detalicznej dystrybucji nafty świetlnej dla konsumentów miejskich i wiejskich. Ze względu na to, że CPN zajmuje się zasadniczo dystrybucją hurtową z wyjątkiem wspomnianej wyżej detalicznej

sprzedaży benzyny i olejów przez stacje benzynowe, nafta świetlna docierała dotychczas do konsumenta miejskiego za pośrednictwem sklepów detalicznych sektora prywatnego i częściowo składów CPN, zaś obsługą wsi zajmował się sektor spółdzielczy.

Sektor spółdzielczy, obsługujący odcinek wiejski, nie osiągnął jeszcze na skutek dokonanej w tym roku reorganizacji spółdzielczości—takiego poziomu, który mógłby zapewnić konsumentowi wiejskiemu nabycie w najbliższym gminnym sklepie spółdzielczym każdej potrzebnej ilości nafty świetlnej oraz innych produktów naftowych. Istnieją jednak podstawy do przypuszczeń, że w miarę krzepnięcia dystrybucyjnego aparatu spółdzielczego i w tym zakresie nastąpi systematyczna poprawa. Pewien wpływ na tok tego zagadnienia wywrze z pewnością zamierzone przez władze nadrzędne CPN **zasadnicze uregulowanie przyszłej współpracy między CPN i sektorem spółdzielczym dla usprawnienia obsługi rynku wiejskiego produktami naftowymi**.

W dziedzinie rozbudowy i przebudowy składów, ulepszania urządzeń technicznych i ich modernizacji poczyniono duże postępy, uruchamiając dalsze pojemności zbiornikowe, zezwalając na magazynowanie odpowiednich zapasów potrzebnych dla zapewnienia należytej obsługi rynku oraz zapewniające CPN pożądaną w tym wypadku swobodę w przerzucaniu tych zapasów zwłaszcza z uwagi na realizację kontyngentów, wynikających z kontraktów zagranicznych. Uruchomienie dalszych składów portowych w Szczecinie oraz składów w portach rzecznych na Odrze przyczyniło się do wydatnego odciążenia składów portowych w Gdańsku, ułatwiając swobodne przyjmowanie transportów morskich produktów naftowych i ropy importowanej. W roku 1948 wyruszyły pierwsze barki-cysterny, wioząc Odrą do Szczecina ze składów rzecznych Dolnego Śląska produkty przeznaczone do magazynowania i konsumpcji w północnych rejonach kraju.

Wkońcu należy wspomnieć o uchwale Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dnia 15. 10. 48 o przejęciu przez CPN na własność od władz kolejowych taboru cysternowego. Cały okres po ukazaniu się tej uchwały poświęciła CPN i poświęca w dalszym ciągu wyteżonej pracy w kierunku takiego ujęcia tego zagadnienia, by pod względem organizacyjnym zapewnić już na samym początku możliwie największą sprawność i szybkość w przejęciu cystern oraz ich uruchomieniu już w ramach własnego zarządu administracyjnego CPN.

Rok 1948 był również przełomowym w prowadzonej przez CPN walnej rozprawie z nadmiernymi ubytkami (mankami) na składach dystrybucyjnych. Niezależnie od tego, że z inicjatywy CPN zajął się Polski Komitet Normalizacyjny opracowaniem urzędowych norm mank nie tylko dla potrzeb CPN jako głównego dystrybutora produktów naftowych, ale także dla innych instytucji, przedsiębiorstw i zakładów, które z jakichkolwiek powodów z zagadnieniem tym się spotykają, również wewnętrznie poświęcono w CPN wiele starań i wysiłków w kierunku dokładnej analizy powstawania mank oraz ich zwalczania w tych wypadkach, gdy przekraczają poziom normalny. Praca ta jest o tyle utrudniona, że w okresie przedwojennym nie istniały żadne wyraźne przepisy, postano-

wienia czy też normy w tym zakresie i ówczesne firmy naftowe oceniały manka rozmaicie wg własnych potrzeb, kierując się — jeśli chodzi o normy — ogólnie przyjętymi zwyczajami w przemyśle naftowym. Zachodzi więc potrzeba uregulowania tej kwestii obecnie od samych podstaw, co wymaga dłuższych badań i studiów w celu dostosowania norm do specyficznych warunków, istniejących w Polsce.

WYKONANIE PLANU NA ROK 1948 I PERSPEKTYWY DALSZEGO ROZWOJU.

Plan zaopatrzenia na rok 1948 został wykonany z pewną nadwyżką, co świadczy o tym, że został on opracowany na realnych podstawach. Zaopatrzenie rynku w produkty naftowe odbywało się w roku 1948 w ramach zgłaszanego przez odbiorców zapotrzebowania bez specjalnych ograniczeń z wyjątkiem parafiny i asfaltów, które nadal podlegały ścisłej reglamentacji.

Jakkolwiek łączna konsumpcja krajowa w 1948 obracała się zasadniczo w ramach planu zaopatrzenia, to jednak stwierdzono w ciągu roku pewne charakterystyczne przesunięcia w sprzedaży poszczególnych produktów. Daje się zauważyć wzrost konsumpcji oleju gazowego, spowodowany powiększeniem taboru samochodowego (samochody ciężarowe i autobusy) i traktorowego o silnikach dieslowych, które uważane są za motory przyszłości, natomiast zanotować można **lekki spadek konsumpcji benzyny, przyczyną czego mogą być wydane zarządzenia administracyjne o korzystaniu i posługiwaniu się pojazdami służbowymi oraz zarządzenia oszczędnościowe, a także wspomniane wyżej przesunięcia w kierunku zwiększającego się posługiwania silnikiem dieslowym.** Również konsumpcja nafty traktorowej nie osiągnęła poziomu przewidzianego planem, co można przypisać zużyciu i wycofaniu z ruchu starego taboru traktorowego o napędzie naftowym.

Akcje rolne (wiosenna akcja siewna, akcja żniwna i akcja orki jesiennej) otrzymały na czas potrzebne ilości produktów naftowych, jak również zaopatrzono bez trudności zainicjowane w jesieni: akcję buraczaną i akcję ziemniaczaną.

W początkach sezonu naftowego (wrzesień) zanotowano na rynku krajowym nagły wzrost zapotrzebowania na naftę świetlną, przekraczający znacznie normalną konsumpcję w tym okresie. Pozostawało to najprawdopodobniej w związku z zaobserwowaną u ogółu konsumentów tendencją tworzenia nadzwyczajnych zapasów na nadchodzący okres zimowy. CPN zainicjowała specjalną akcję naftową, mającą na celu nasycenie rynku takimi ilościami nafty, by można było pokryć bez trudności nie tylko zapotrzebowanie normalne dla bieżącej konsumpcji, ale także zapotrzebowanie nadzwyczajne, związane z dążnością do tworzenia zapasów. W ciągu września i października rzucono na rynek prawie dwukrotnie większe ilości nafty świetlnej, niż w takim samym okresie roku 1947, co przyczyniło się do opanowania sytuacji i niedopuszczenia do jakichkolwiek objawów spekulacji.

W IV kwartale przystąpiła CPN do odbioru spirytusu bezwodnego, który przewidziany jest jako składnik do sporządzania przeciwstukowych mieszanek napędowych trójskładnikowych: benzynowo-spirytu-

sowo-benzolowych. Sprzedaż tych mieszanek na rynku rozpoczyna się w ograniczonych rozmiarach w styczniu 1949, z nastaniem zaś sezonu benzynowego, tj. w kwietniu 1949, mieszanka ta znajdzie się na wszystkich składach i stacjach benzynowych CPN.

Jeśli chodzi o perspektywy dalszego rozwoju, to plany CPN na lata następne przewidują systematyczny wzrost konsumpcji produktów naftowych, aż do ewentualnego podwojenia tej konsumpcji w ostatnim okresie długofalowego planu sześcioletniego. Postawi to CPN przed dalszymi trudnymi problemami, które trzeba będzie rozwiązać również w skali planowania długofalowego. Część materiałów do tego planu opracowano już w roku 1948, dalsze znajdują się w opracowaniu, byłoby więc trudno wysuwać już obecnie pewne konkretne wnioski, jakoteż prowadzić szczegółową analizę.

ZAGADNIENIE UZBROJENIA TECHNICZNEGO I URZĄDZEŃ POMOCNICZYCH.

Zagadnienie to jest dla CPN bardzo ważne, gdyż od stanu urządzeń pomocniczych zależą w dużej mierze możliwości wykonania przez CPN tych zadań, które postawiły przed nią jako Państwową Centralą Zbytu władze ministerialne. Spuścizna, jaką CPN otrzymała w tym zakresie po byłych przedwojennych firmach naftowych, nie przedstawia się dodatnio, gdyż składy naftowe i urządzenia dystrybucyjne, z wyjątkiem nielicznych odremontowanych obiektów na Ziemiach Odzysk. są typu przestarzałego o mocno zużytych zbiornikach i do tego zniszczone działaniami wojennymi. Nie wszystkie składy odpowiadają obecnym wymogom. Postępująca w szybkim tempie odbudowa kraju, rozwój przemysłu, wzrost taboru samochodowego i mechanizacja rolnictwa wymagały i wymagają od CPN nadążania z zaopatrzeniem tych dziedzin w coraz bardziej wzrastające ilości produktów. Z tych powodów, a poza tym na skutek niemożności uzyskania w pierwszym okresie powojennym tych poważnych kredytów, które byłyby wymagane dla budowy składów nowoczesnych i modernizacji mniej przestarzałych składów, objętych przez CPN po dawnych firmach, CPN posługuje się aparatem takim, jaki zastała, ulepszając go i dostosowując w miarę swoich możliwości technicznych i finansowych do bieżących potrzeb dystrybucyjnych. Budownictwo nowych składów i urządzeń jest również kontynuowane w miarę zatwierdzanych przez władze kredytów inwestycyjnych oraz w ramach planów państwowych.

W jednym i drugim wypadku osiągnięto w roku 1948 poważne wyniki.

ZAGADNIENIE OPANOWANIA DYSTRYBUCJI BRANŻOWEJ.

Dystrybucję branżową opanowała CPN zasadniczo już w początkach swojej działalności. W roku 1948 poświęcała CPN swoje wysiłki w kierunku dalszego usprawnienia dystrybucji w myśl założenia, by docierać z towarem wprost do konsumenta najkrótszą drogą i w najszerszym zakresie. Jeśli są do zanotowania pewne niedociągnięcia, to omówiono je w pierwszej części artykułu.

WADY I ZALETY OBECNEJ STRUKTURY ORGANIZACYJNEJ I WSPÓŁPRACA MIĘDZYSEKTOROWA.

Wychodząc z własnych obserwacji i spostrzeżeń, oraz sądząc z opinii władz przełożonych CPN i większości odbiorców można stwierdzić, że obecna struktura organizacyjna CPN wykazuje więcej zalet niż wad. Wskaźnikiem może być fakt, że przy zatwierdzeniu przez Ministerstwo schematu organizacyjnego CPN poczyniono mało zmian w istniejącym już systemie organizacyjnym, dostosowując go do ogólnych i zasadniczych założeń, opracowanych przez Ministerstwo.

Struktura organizacyjna CPN nie wywodzi się z teoretycznych założeń opracowanych z góry przy utworzeniu przedsiębiorstwa, lecz powstawała systematycznie w ciągu minionego okresu 3-letniego, z praktyki narzuconej przez życie. Stąd brała ona swoją moc do przetrwania niejednej próby ogniowej, które na swej drodze rozwojowej CPN kilkakrotnie przechodziła.

Dystrybucję prowadzi CPN zasadniczo we własnym zakresie na prawach wyłączności, współpracując jedynie przy zaopatrzeniu rynku wiejskiego z sektorem spółdzielczym. Procentowo przedstawia się sprawa w ten sposób, że około 82—85% produktów rozprawdza CPN za pośrednictwem własnej organizacji dystrybucyjnej, około 14—16% dostarcza na wieś przy współpracy sektora spółdzielczego, zaś zaledwie ok. 1% dostaje się na rynek za pośrednictwem sektora prywatnego. Ten ostatni rodzaj dostaw — zwłaszcza nafty świetlnej — zanika, a na jego miejsce wejdą dostawy za pośrednictwem aparatu spółdzielczego lub nawet własnego CPN. Współpraca CPN z sektorem spółdzielczym, oparta dotychczas na doradnych zaleceniach władz przełożonych CPN i doradczych założeniach oraz koncepcjach, ułoży się już na trwałych zasadach z chwilą definitywnego uregulowania jej przez Ministerstwo, zwłaszcza że dokonana reorganizacja spółdzielczości zezwala obecnie na takie załatwienie sprawy.

WALKA O ASORTYMENT I JAKOŚĆ TOWARU.

CPN kładła i kładzie nacisk na to, by nie tylko dotrzeć z towarem bezpośrednio do konsumenta, ale starała się o to także, ażeby konsument otrzymał produkt jakościowo odpowiedni, któryby służył właściwemu celowi.

W tym zakresie osiągnięto w roku 1948 poważne wyniki i CPN, jako Centrala Zbytu, stara się o utrzymanie stałego kontaktu między konsumentem a producentem, ażeby produkcja mogła odpowiedzieć potrzebom rynku, z drugiej strony zaś przez rozpatrywanie i dokładne badanie zgłoszonych reklamacji, usuwać zdarzające się jeszcze pewne niedomagania w produkcji. Należy tu również podkreślić, iż zagadnienie jakości towaru nie jest łatwe do rozwiązania z tego względu, że plan zaopatrzenia kraju oparty jest w dużej mierze na ilościach importowanych z zagranicy na rozmaite kontrakty i z rozmaitych krajów.

Produkty nadchodzące z importu przedstawiają pod względem gatunku jako towar niejednorodny i dlatego czynione są ze strony Działu Technicznego CPN oraz Zarządu rafinerii krajowych energiczne starania w kierunku opracowania odpowiedniego t. zw. „pro-

gramu paliwowego“, przewidującego jeden typ paliwa napędowego dla całego kraju z uwzględnieniem takich komponentów, jak: benzyna syntetyczna, benzyna naturalna z ropy krajowej, benzyna naturalna z ropy importowanej itd., benzol motorowy, spirytus odwodniony, które będą się składały na stworzenie jednolitego typu paliwa.

CPN wywiera również nacisk na producenta krajowego i w łączności z nim na władze przełożone co do przyznania w możliwie szybkim trybie odpowiednich kredytów na uruchomienie urządzeń w rafineriach krajowych dla przeprowadzenia selektywnej rafinacji olejów, mającej na celu dostarczyć CPN do sprzedaży na rynku krajowym gatunki olejów wysokowartościowych, sprowadzanych dotychczas z zagranicy. Istnieją podstawy do przypuszczenia, że już w r.b. względnie w następnym roku będą czynne urządzenia selektywnej rafinacji olejów i w ten sposób zaoszczędzi się wydatkowania dewiz na kupowane dotychczas zagranicą oleje selektywne wysokowartościowe.

Z inicjatywy CPN zwoływane są sporadyczne konferencje z udziałem poważniejszych odbiorców poszczególnych grup produktów (jak np. konferencja z Centralą Zaopatr. Przem. Hutniczego, konferencja z Centralą Przemysłu Węglowego, ze Zjednoczeniem Energetycz. itp.), na których omawiane są wszelkie sprawy związane z należytym zaopatrzeniem rynku przez CPN w odpowiednie gatunki produktów naftowych, przyczem na konferencje te zaprasza się zazwyczaj również przedstawicieli Zarządu rafinerii krajowych.

Na każdej konferencji kwartalnej, odbywanej zgodnie z regulaminem łączącym CZPN z CPN, omawiane są obszernie wszelkie sprawy związane z poprawą gatunku i jakości produktów naftowych, przyczem każda taka konferencja stanowi dalszy krok na drodze do polepszenia asortymentu i jakości produktów, dostarczanych na rynek za pośrednictwem aparatu dystrybucyjnego CPN.

Niezależnie od tego ważną rolę w terenie spełnia pod tym względem inspektorzy techniczno-olejowi CPN, o których pracy i zadaniach była już mowa w pierwszej części niniejszego artykułu.

WALKA O ZNIŻENIE KOSZTÓW HANDLOWYCH.

Sprawie tej poświęca CPN bardzo dużo starań i niezależnie od kontynuowanej normalnej działalności w tym względzie przez Komisarza Oszczędnościowego CPN we wszystkich instrukcjach handlowych, wychodzących z Zarządu Głównego oraz na wszystkich zjazdach i odprawach kierowników placówek CPN sprawa ta jest szeroko omawiana w formie dyskusji i krytyki sprawozdań, przedstawianych przez kierowników poszczególnych placówek CPN.

Opracowana w roku 1948 instrukcja o zasadach premiowania pracowników z tytułu wykonania miesięcznych planów przewiduje m. in. jako jeden z elementów, składających się na wysokość obliczanego współczynnika premiowania, także koszty handlowe, których obniżka wpływa dodatnio, zaś podwyżka ujemnie na wysokość tego współczynnika. Należy również podkreślić, że koszty handlowe stanowią jeden z elementów opracowanych dla całego przedsiębiorstwa CPN norm współzawodnictwa pracy.

Centrala Handlowa Przemysłu Metalowego w 1948 r.

CENTRALA Handlowa Przemysłu Metalowego, jako naczelną instytucję handlową, wiążącą w jedną całość dystrybucję wyrobów przemysłu metalowego, należy do rzędu Centrali stosunkowo młodych. Powstała bowiem w roku 1947, na skutek zarządzenia Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 12 marca 1947 r., polecającego zorganizowanie Centrali Handlowej Przemysłu Metalowego z tymczasową siedzibą w Bytomiu. Zarządzenie wspomniane zapowiadało nadanie jej statutu w ramach dekretu z dnia 3. I. 1947 r. o tworzeniu przedsiębiorstw państwowych.

Przed powołaniem do życia Centrali Handlowej w zakresie dystrybucji artykułami metalowymi działały już wcześniej, bo od roku 1945, Centrale Zbytu. Centrale Zbytu miały charakter samodzielnych jednostek gospodarczych, działających na odcinkach poszczególnych branż. Mimo swej poważnej rozbudowy, powyższy aparat handlowy zorganizowany w branżowych, samodzielnie działających Centralach Zbytu — nie stanowił zwartiej, dostatecznie powiązanej całości i dlatego nie mógł być instrumentem w pełni zdolnym do konsekwentnego wykonywania polityki gospodarczej Państwa, do przeprowadzenia planowych akcji gospodarczych, zmierzających do uporządkowania i uregulowania stosunków panujących na rynku metalowym.

Zcentralizowanie handlu artykułami metalowymi w jednym ośrodku dyspozycyjnym podyktowane zostało przede wszystkim względami porządkowymi wynikającymi z założeń organizacyjnych gospodarki planowej. Tym ośrodkiem dyspozycyjnym dla branży metalowej stała się Centrala Handlowa Przemysłu Metalowego, jako instytucja reprezentująca, sterująca i nadzorująca działalność istniejących aparatów handlowych. Centrala Handlowa Przemysłu Metalowego stała się w pierwszym rzędzie instytucją nadrzędną w stosunku do wszystkich dotychczasowych organów handlowych, istniejących w przemyśle metalowym, a więc tak w stosunku do autonomicznych Centrali Zbytu, jak i w stosunku do Wydziałów Zbytu Zjednoczeń Samodzielnie Sprzedających.

Centrali został początkowo podporządkowany cały zbyt produkcji masowej i seryjnej. Natomiast Centrala Handlowa Przemysłu Metalowego nie objęła w roku 1948 w całej pełni zbytu produkcji przemysłów: maszynowego, obrabiarkowego, kotlarskiego, maszyn włókienniczych i taboru i sprzętu kolejowego, czyli całej puli tzw. przemysłu indywidualnego. Zbyt produkcji tych przemysłów wymagał bowiem nieco odmiennego uregulowania. Odnośne zarządzenia regulujące również ramy i formę organizacyjną zbytu tej produkcji weszły pod koniec roku 1948 w stadium decydujące.

Centrala organizowała i rozbudowywała własne placówki sprzedaży hurtowej i detalicznej artykułów metalowych o charakterze masowego zapotrzebowania. Prace nabrały żywszego tempa w roku 1948. Centrala została przeniesiona do Warszawy. 8 lipca 1948 roku podpisany został przez Ministra Przemysłu i Handlu, Ministra Skarbu i Prezesa C. U. P.-u akt erekcyjny Centrali, która stała się wyodrębnionym przedsiębiorstwem państwowym.

Okres, który wypełnił drugą połowę roku 1948 — cechowała wzmożona praca organizacyjna samej Centrali oraz podległych jednostek, a więc Branżowych Biur Sprzedaży oraz Składow Własnych C. H. P. M., będących placówkami terenowymi handlu wyrobami metalowymi.

SYTUACJA RYNKU METALOWEGO W ROKU 1948.

Już w roku 1946 przemysł państwowy ciężki i średni osiągnął poziom produkcji o wartości 300 miln. dolarów, co równa się wysokości produkcji okresu przedwojennego, a w roku 1947 nawet przewyższył poziom przedwojenny o 50%. Rok 1948 notuje dalszy wzrost produkcji metalowej o ca 25%. Wachlarz artykułów metalowych zaspakajał w 1948 roku potrzeby rynku wewnętrznego, a nawet pozwalał na rzucenie nadwyżek produkcyjnych na rynki zagraniczne. Zjawisko to obserwujemy w całej gamie wyrobów masowych i seryjnych, w jej licznych grupach wyrobów maszyn i narzędzi rolniczych i młynskich, odlewów, gwoździ i drutu, okuć budowlanych, czarnych narzędzi, części kutych itd. Tym niemniej — czy to z przyczyn trudności surowcowych, czy technicznych — tak w roku 1948 jak i poprzednich utrzymywał się brak niektórych typów artykułów. Produkcja nie pokrywała pełnego zapotrzebowania rynku, a deficyt posiadał charakter ciągły. W stosunku do obszernej gamy artykułów masowych i seryjnych, obejmującej kilkaset artykułów, braki w tym dziale stanowiły jednak nieznaczny procent.

W produkcji indywidualnej, w grupie produkcyjnej — obrabiarek, taboru i sprzętu kolejowego, przemysłu maszynowego, maszyn włókienniczych i przemysłu kotlarskiego — pomimo, że produkcja tych artykułów znacznie przewyższała poziom produkcji przedwojennej, a w niektórych, jak np.: w wagonach, przewyższała już kilkakrotnie w okresie 1948 roku produkcję przedwojenną — utrzymywał się stan zapotrzebowania na poziomie znacznie wyższym od produkcji. Wiąże się to z zagadnieniem zniszczeń wojennych oraz znacznie wyższymi obecnie potrzebami przemysłu niż przed wojną. W grupie tych artykułów wysoka chłonność będzie się utrzymywać przez szereg lat, ta grupa produkcji posiada bowiem charakter wyłączenie inwestycyjny.

Jeśli chodzi o ocenę sytuacji rynku metalowego od strony konsumenta, to rok 1948 cechowała zwiększona siła nabywcza ludności miejskiej i wiejskiej, mająca swe główne źródło w coraz bardziej pogłębiającej się dynamice życia gospodarczego.

PLAN NA ROK 1948 I JEGO WYKONANIE.

Plan zbytu C. H. P. M. na rok 1948, którym objęte były — 8 Biur Sprzedaży i 5 Wydziałów Zbytu Zjednoczeń Samodzielnie Sprzedających — wynosił 44,5 miliardów złotych na szczeblu zbytu. Wobec uzyskanej sumy zbytu 51 miliardów złotych — plan zbytu na rok 1948 wykonany został w 115%.

W rozbiciu na wyroby masowe i seryjne oraz produkcję indywidualną, wykonanie planu przedstawiało się następująco: przy planie zbytu dla wyrobów

masowych i seryjnych, wynoszącym 21,3 miliardów złotych, obroty tymi artykułami osiągnęły w roku 1948 — 26 miliardów złotych. Stanowi to przekroczenie planu o 24%.

W grupie wyrobów masowych najpoważniejsze pozycje w obrocie 1948 roku reprezentowały wyroby odlewnicze i blaszane oraz gwoździe, druty i czarne narzędzia. Zbyt tych wyrobów wynosił łącznie 16 miliardów złotych.

Porównując obroty z roku 1948 do uzyskanych w latach poprzednich, należy podkreślić, że osiągnięcia w roku 1948 daleko odbiegają od analogicznych z lat poprzednich. I tak zbyt w roku 1946 osiągnął 10 miliardów, w roku 1947 wzrósł do 31 miliardów, a w roku 1948 — do 51 miliardów złotych.

ZAOPATRZENIE PRZEMYSŁU I RESORTÓW.

W roku 1948 analogicznie jak i w latach poprzednich najpoważniejszy udział w obrotach C. H. P. M. reprezentowały przemysł oraz resorty i instytucje państwowe. Udział tego zespołu odbiorców sięgał 73% ogólnego zbytu całorocznego. W zespole tych odbiorców dominujący był udział przemysłu państwowego, wynoszący 35% oraz Ministerstwa Komunikacji, sięgający 31% ogólnego zbytu. Pozostałe 7% przypadało na instytucje państwowe i samorządowe oraz przemysł prywatny. Powyższe cyfry dobitnie podkreślają charakter przemysłu metalowego, jako podstawowego przemysłu inwestycyjnego.

ORGANIZACJA SPRZEDAŻY NA RYNKU KRAJOWYM.

Wartość masy towarowej, rozprowadzonej w roku 1948 za pośrednictwem aparatu handlowego, wynosiła 22,9% całego obrotu, osiągniętego w tym roku. Rozprowadzenie towarów za pośrednictwem aparatu handlowego w celu zaspokojenia potrzeb szerokich mas ludności wiejskiej i miejskiej — to najbardziej ważki odcinek pracy i działalności Centrali Handlowej Przemysłu Metalowego.

Należy przede wszystkim podkreślić, że gdy w roku 1947 wartość wyrobów metalowych, rozprowadzonych na rynku wewnętrznym przy udziale odsprzedawców, wynosiła 7,6 miliardów zł — to w roku 1948 wzrosła do sumy 11,7 miliardów złotych.

W dystrybucji wyrobów metalowych zarówno na szczęblu hurtu, jak i detalu brały w roku 1948 udział placówki handlowe sektorów uspołecznionych oraz sektora kapitalistycznego. Na odcinku hurtu w okresie rocznym dawało się odczuwać poważne przesunięcie w procentowym udziale poszczególnych sektorów w odsprzedaży hurtowej. W okresie I kwartału handel państwowy partycypował w rozprowadzeniu masy wolnorynkowej w wysokości 30,2%, prywatny 30,4% i spółdzielczy 39,4%. W III kwartale sytuacja przedstawiała się już zgoła inaczej. Udział handlu państwowego wzrósł do wysokości 39,9%, spółdzielczego osiągnął 39,7%, a prywatnego obniżył się do cyfry 20,4%. W okresie kwartału IV nastąpiło dalsze przesunięcie na korzyść handlu uspołecznionego. Udział handlu państwowego podwyższył się do 48%, spółdzielczego do 43%, a prywatnego obniżył się do 9%.

Analizując powyższe dane możemy stwierdzić, że rok 1948 notuje bardzo poważne osiągnięcia uzyskane przez Centralę Handlową Przemysłu Metalowego na odcinku uspołecznienia dystrybucji wyrobami metalowymi na szczęblu hurtu. Wzrósł przede wszystkim w ciągu tego roku udział aparatu państwowego, który pod koniec roku rozprowadzał niemal połowę całej masy wolnorynkowej. Uzyskanie tak poważnych efektów ze strony handlu państwowego było możliwe dzięki podwojeniu w okresie roku stanu ilościowego własnego aparatu hurtowego — tzw. Składow Własnych.

Jeśli chodzi o zilustrowanie ilościowe hurtu państwowego, to zaznaczyć należy, że był on nieliczny, a pod względem rozmieszczenia skoncentrowany przeważnie w ośrodkach przemysłowych, wskutek czego miał ciężkie zadanie w pracy zaopatrzeniowej rynku wewnętrznego.

Państwowy aparat hurtu, działający na odcinku branży metalowej, można ująć w dwie grupy. Jedną z nich stanowiły Składy Własne C. H. P. M., które były zasadniczym instrumentem polityki dystrybucyjnej C. H. P. M. Przez nie przepływało $\frac{3}{4}$ udziału dystrybucyjnego przypadającego na handel państwowy. Na początku 1948 roku czynnych było 11 Składow Własnych, a u schyłku tegoż roku — 24.

Drugą grupę stanowiły placówki hurtowe Centrali Żelaza i Stali, o zmiennej w ciągu roku ilości placówek, rozprowadzających wyroby metalowe, których ilość nie przekraczała cyfry 15 hurtowni, następnie placówki Centrali Handlowej Materiałów Budowlanych w liczbie 24, oraz 6 placówek Centrali Technicznej. Ta grupa hurtowni stanowiła zespół placówek współpracujących z C. H. P. M. i biorących udział w rozprowadzeniu niepełnego w zasadzie asortymentu metalowego, lecz niektórych grup tylko, jak np.: C. H. M. B. — artykułów związanych z budownictwem, a Centrala Techniczna — narzędzi.

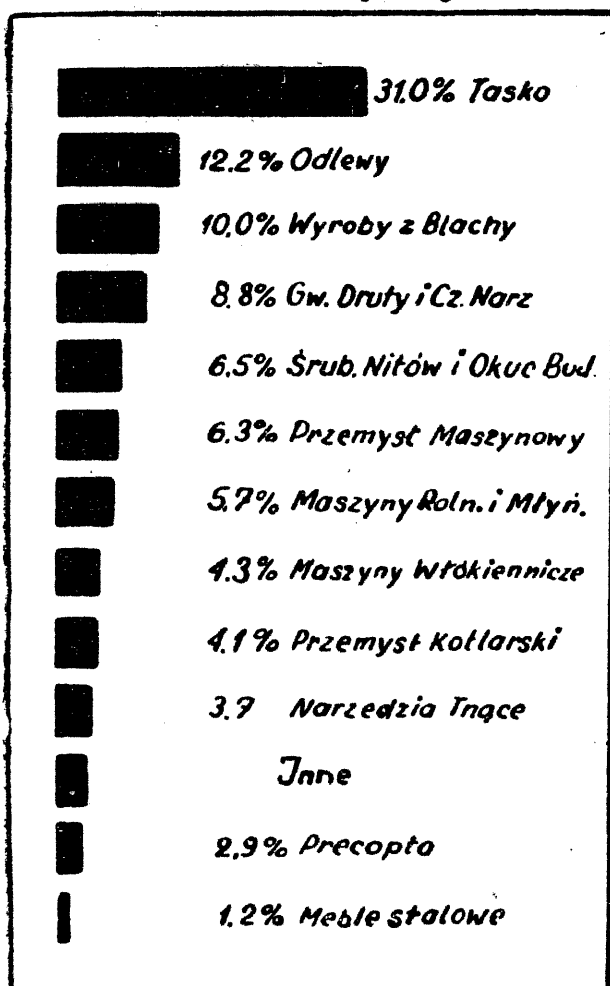
Drugi z dystrybutorów uspołecznionych — spółdzielczość zwiększyła swój udział w dystrybucji masy wolnorynkowej w okresie II półrocza na skutek przejęcia gestii handlu wyrobami metalowymi przez Spółdzielczość Samopomocy Chłopskiej. Rozległa sieć placówek spółdzielczych Samopomocy Chłopskiej, pokrywająca obszar kraju blisko 300 placówkami Pow. Zw. Samopomocy Chłopskiej oraz około 3.000 Gminnych Spółdzielni była najbardziej predystynowanym sojusznikiem państwowego aparatu hurtowego w przejęciu dystrybucji artykułów metalowych.

Trzeci z kolei dystrybutor — sektor prywatny, reprezentujący na początku roku bardzo poważny udział, bo sięgający blisko $\frac{1}{3}$ części rozprowadzenia masy wolnorynkowej, stopniowo zmniejszał swój udział.

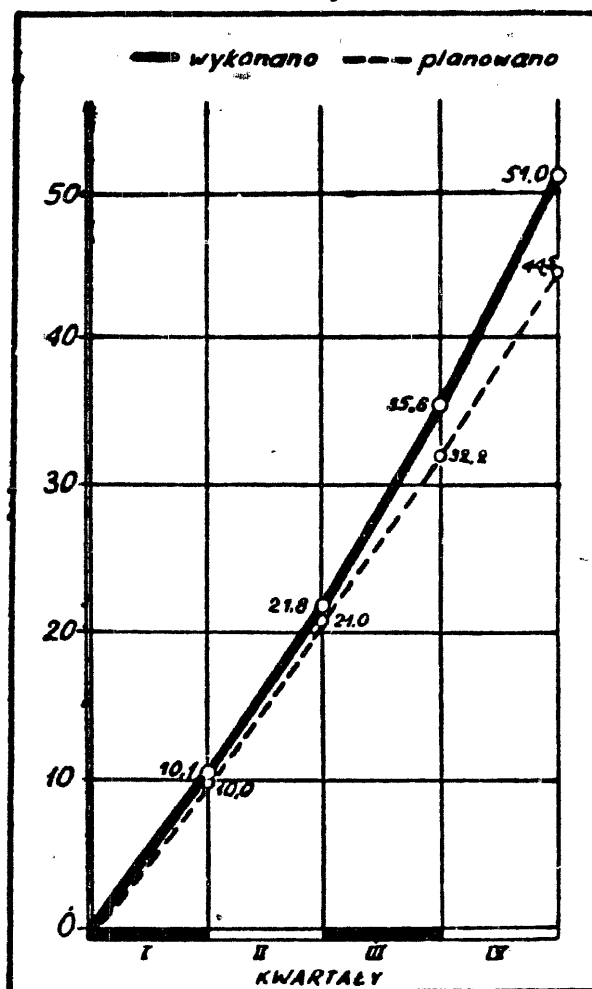
Dla przezwyciężenia biurokratyzmu i marnotrawstwa i przeciwdziałania im — Centrala Handlowa Przemysłu Metalowego włączyła się w nurt współzawodnictwa pracy oraz drogą prac organizacyjnych i zapoczątkowanego szkolenia i oddziaływania wychowawczego podjęła systematyczny wysiłek, warunkujący możliwość opanowania i zwalczania tak biurokratyzmu jak i z nim związanego marnotrawstwa. Efekty tego przeciwdziałania, choćby przykładowo wymienić obniżenie kosztów handlowych, można było w ciągu roku już notować:

OBROTY W POSZCZEGÓLNYCH BRANŻACH I UDZIAŁ GRUP ODBIORCÓW W ROKU 1948

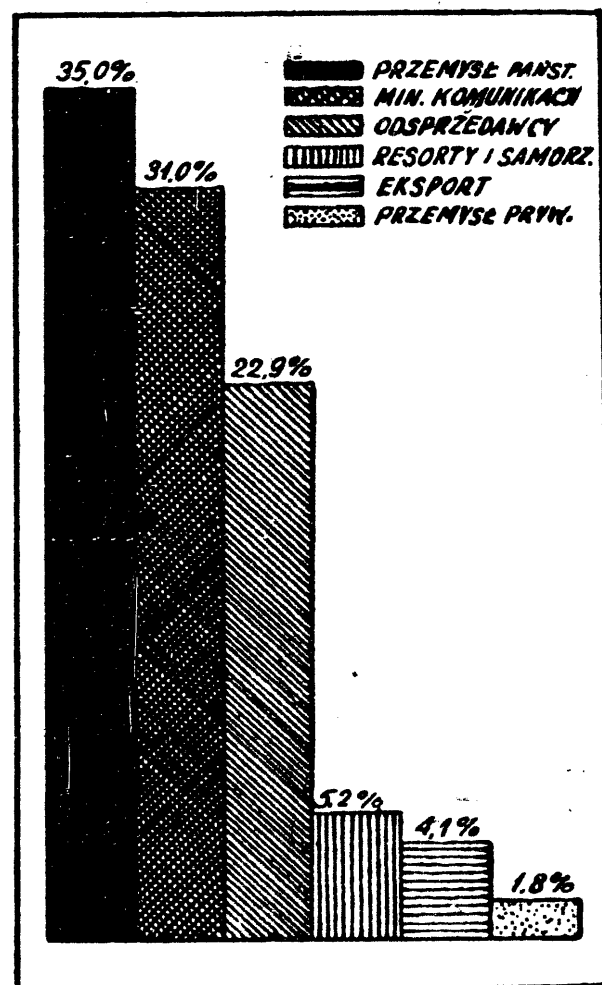
Udział poszczególnych branż w obrocie ogólnym

Obroty ogólne w roku 1948 w miliardach złotych obiegowych

Udział grup odbiorców w obrotach

WALKA O LEPSZE ZAOPATRZENIE RYNKU.

Z charakteru i roli Centrali Handlowej Przemysłu Metalowego, jako ogniwa pośredniczącego między produkcją a konsumentem, spadają na nią dwa zasadnicze zadania:

- ustalenie programu zapotrzebowania rynku wewnętrznego,
- uzgodnienie z produkcją programu produkcyjnego pod względem ilościowym, jakościowym i asortymentowym.

W płaszczyźnie tych zadań i obowiązków C. H. P. M. musi:

- znać dokładnie możliwości produkcji,
- znać i wiedzieć jakie są potrzeby rynku,
- na tej podstawie regulować wzajemne stosunki między popytem a podażą.

Szczególnie obszernym zadaniem jest poznanie i opanowanie potrzeb rynku, na które składają się liczne elementy, jak ilość, jakość, asortyment, struktura gospodarcza rejonu, przyzwyczajenia i upodobania regionalne, gdy o wielkości przyszłych obrotów decydują takie wpływy, jak wzrastanie lub obniżenie się siły nabywczej tej czy innej grupy konsumentów, wzrost czy przesunięcie kierunku inwestycji i wiele innych czynników gospodarczych i pozagospodarczych.

Doceniając fakt, że skuteczność i możliwość wypełnienia tych zadań uzależniona jest od jak najgłębszego wniknięcia w wymagania konsumentów oraz od nawiązania jak najściślejszej współpracy z Centralnym Zarządem Przemysłu Metalowego — jako czynnikiem sterującym produkcją, Centrala Handlowa Przemysłu Metalowego kierunek swej pracy w roku 1948 oparła na tych właśnie płaszczyznach.

Do wykonania tych zadań powołano w ramach schematu organizacyjnego specjalne komórki, które zapoczątkowały pracę analizy rynku. Zgromadzone

i rozpracowane materiały przekazywane były produkcji oraz wykorzystywane w pracach planowania. W ten sposób C. H. P. M. stawała się żywym łącznikiem i ogniwnem, łączącym produkcję z wymaganiami konsumpcji.

Aby być żywym łącznikiem, aby móc sprostać w walce o lepsze zaopatrzenie rynku — C. H. P. M. musi tkwić w terenie, musi swój zasięg terenowy posiadać jak najszerzy, tj. powiązać obszar całego kraju niemi sieci dystrybucyjnej i to nie tylko hurtowej, lecz również bezpośredniego zetknięcia z konsumentem, jakimi są placówki detaliczne.

Dlatego też, reprezentując w roku 1948 poważne osiągnięcia na froncie uspołecznienia sprzedaży hurtowej, stawia sobie za jedno z czołowych zadań na rok 1949 pogłębienie i spotęgowanie wysiłku na odcinku uspołecznienia detalu.

W zagadnieniu lepszego zaopatrzenia rynku tkwi problem ceny i kosztów dystrybucji. Na odcinku cen działalność C. H. P. M. w roku 1948 szła po linii uzyskiwania akceptacji Ministerstwa Przemysłu i Handlu obniżenia cen w odniesieniu do obszernego wachlarza artykułów obniżenia, uzasadnionego interesem konsumentów. Na przestrzeni całego roku notowała C. H. P. M. fakt systematycznego obniżania kosztów handlowych, które kształtując się w pierwszych miesiącach w granicach około 2% od obrotu uległy w drugiej połowie roku obniżce do 1,5%.

ZAOPATRZENIE WSI W NOWEJ STRUKTURZE.

Osobnym odcinkiem walki o lepsze zaopatrzenie rynku, wymagającym oddzielnego i specjalnego omówienia, jest problem zaspokojenia nowych potrzeb wsi, wynikający z programu przebudowy ustroju rolnego. Nie nasuwa dzisiaj żadnych zastrzeżeń twierdzenie, że poziom gospodarki rolnej w Polsce jest zadowolony, że prymitywizm uprawy, mający swe źródło

w strukturze gospodarczej wsi, stały się zagadnieniami wymagającymi pilnego rozwiązania, jeśli wieś ma się dźwignąć na wyższy poziom. Na wsi naszej dominującymi są gospodarstwa drobne i karłowate. Wiadomo zaś, że uprawa roli w gospodarstwach tych odbywa się przy stosowaniu często nieodpowiednich narzędzi, ponieważ gospodarstw tych nie stać na kupno lepszych oraz przy użyciu pracy fizycznej, co w konsekwencji pociąga małą wydajność plonu.

Program przebudowy ustroju rolnego, oparty o założenia budownictwa socjalistycznego, przewiduje uspołecznienie produkcji rolnej. Obok więc majątków państwowych oraz organizacji ośrodków maszynowych — powstaną spółdzielnie produkcyjne. Ośrodki maszynowe i spółdzielczość produkcyjna spotęgują mechanizację uprawy i stworzą realne podstawy do podniesienia poziomu życia i pracy chłopów.

Realizacja tego programu stwarza nowy zespół potrzeb wsi na odcinku maszyn i narzędzi rolniczych, nakłada na Centralę Handlową Przemysłu Metalowego obowiązek dokładnego poznania tych potrzeb, a w konsekwencji przekazania ich produkcji.

Zadania powyższe są problemem bardzo ważnym, wymagającym jak najściślejszej współpracy C. H. P. M. z C. Z. P. M. Przemysł Metalowy będzie musiał dostarczyć nowej strukturze wsi — nowych, większych i lepszych maszyn i narzędzi. Będzie musiał swą produkcję rozszerzyć, powiększyć i przestawić — będzie musiał szybko nowe potrzeby zaspokoić.

O wielkości tych nowych potrzeb mogą zorientować ramowe rozmiary zapotrzebowania na rok 1949. W roku 1949 przewiduje się powstanie spółdzielni produkcyjnych w wysokości około 1% ogólnej ilości gospodarstw rolnych, stanowić to będzie około 500 ośrodków spółdzielczych. Liczba ośrodków maszynowych ma wzrosnąć do 3.000 czyli w roku 1949 ma powstać ponad 1.500 nowych ośrodków maszynowych. Łącznie więc C. H. P. M. będzie musiała zaopatrzyć ponad 2.000 ośrodków spółdzielczych — i maszynowych. Orientacyjny zaś zestaw niektórych maszyn dla wyposażenia tychże wyraża się cyfrą: około 4.000 ciągników z pługami, 16.000 siewników do zbóż, 2.000 siewników do nawozów, 2.000 młocarni czyścących itd. Muszą to być maszyny i narzędzia większe, aby były ekonomiczniejsze w wydajności oraz dostosowane do napędu motorowego.

Mechanizacja rolnictwa, prowadzona dotychczas na odcinku majątków państwowych i ośrodków maszynowych, stanie się zagadnieniem ciągłym, narastającym z roku na rok, wymagającym coraz więcej i coraz lepszych maszyn.

EKSPORT WYROBÓW METALOWYCH.

Głównym zadaniem, jakie nakreślone zostało eksportowi metalowemu na rok 1948 była intensyfikacja obrotów zagranicznych, które w stosunku do

roku 1947 miały wzrosnąć dwukrotnie. Zakreślenie tego zadania oparte zostało na podstawie trzech zasadniczych wskaźników, a mianowicie zdolności produkcyjnych fabryk metalowych, skłonności alokacyjnej rynków zagranicznych oraz zdolności akwizycyjnej przedsiębiorstw handlu zagranicznego.

Wkład przemysłu metalowego i osiągnięte wyniki przedstawiają się następująco: wartość eksportu wyrobów metalowych wynosiła ca 11 miln. dolarów USA., co stanowi około 2% ogólnego eksportu Polski, planowanego na rok 1948.

W roku 1948 wzrósł w porównaniu do roku 1947 wachlarz asortymentowy towarów eksportowanych dwukrotnie. Gdy w roku 1947 posiadał 40 pozycji towarowych — to w roku 1948 osiągnął cyfrę 93. Najmocniejszy udział reprezentowały artykuły odlewnicze, bo blisko 35% ogólnego eksportu metalowego. Wśród artykułów odlewniczych czołowe miejsce zajmowały rury wodociągowe i zlewowe, tubingi i łączniki. Wysoki procent reprezentowały w kolejności następnej gwoździe, drut żelazny, liny stalowe oraz nawierzchnia kolejowa.

W porównaniu do roku 1947 powiększył się udział procentowy artykułów najbardziej uszlachetnionych, a mianowicie z 1% w roku 1947 do 4% w roku 1948. Zasadniczą masę eksportową, stanowiły, podobnie jak w latach poprzednich, wyroby masowe, kurantowe.

Również wachlarz kierunkowy naszego eksportu rozszerzył się w roku 1948 bardzo znacznie. Przechodząc kolejne etapy wzrostu — z 21 krajów i rejonów gospodarczych w roku 1947, osiągnął pod koniec roku 1948 liczbę 35. Eksport nasz cechowała jednak bliskość rynku, około 90% naszego eksportu metalowego pochłaniała Europa, z czego około 40% przypadało na Bałkany. W kolejności głównymi odbiorcami eksportu były: Bałkany, Kraje Skandynawskie, ZSRR., Europa Zachodnia, Lewant, w końcu kraje zamorskie.

PLAN ZBYTU NA ROK 1949.

Na tle omawianych odcinków pracy za rok 1948, poruszone zostały również założenia programowe pracy na rok 1949. Rzucone fragmenty programu na rok 1949 bynajmniej nie wyczerpują całości.

Centrala Handlowa Przemysłu Metalowego w swym marszu do socjalizmu będzie musiała pracę swoją w roku 1949 poszerzyć i pogłębić, umasować i uczynić bardziej dynamiczną na każdym odcinku.

Wzrostowi produkcji w roku 1949 towarzyszyć musi wyteżona praca C. H. P. M. w ułożeniu większej masy towarowej na rynku. Planowany zbyt wyrobów masowych i seryjnych przewiduje uzyskanie obrotów w tych artykułach na sumę 30,5 miliardów złotych według cen zbytu. W stosunku do roku 1948 stanowi to wzrost zadań na tym odcinku o 43%.

ZŁÓŻ DATEK

NA ODBUDOWĘ STOLICY!

Rozwój Centrali Handlowej Przemysłu Chemicznego w 1948 r.

ZARZĄDZENIE Ministerstwa Przem. i Handlu powołujące do życia Centralę Handl. Przem. Chemicznego określało, że działalność jej obejmuje wszystkie artykuły chemiczne produkowane przez zakłady podległe Centralnemu Zarządowi Przemysłu Chemicznego. Jednakże z biegiem czasu okazało się, że wytyczone ramy działalności Centrali okazały się za szczupłe w stosunku do wymagań życia. Nie było innej instytucji, która mogłaby objąć zbyt innych artykułów chemicznych ważnych dla życia gospodarczego kraju, które z tego względu przejęte musiały być przez Centralę Chemiczną. W szczególności w roku sprawozdawczym Centrala przejęła sprzedaż całego szeregu artykułów chemicznych produkowanych przez zakłady podległe innym Centralnym Zarządom, jak Centralnemu Zarządowi Przemysłu Węglowego, Hutniczego, Włókienniczego, Papierniczego, itd.; niektóre chemikalia wytwarzane przez zakłady podległe Departamentowi Przemysłu Miejsowego; chemikalia pochodzące z dostaw reparacyjnych oraz importowane na zwykłej drodze handlowej przez Centralę Importowo-Eksportową Chemikalii, które jednak ze względu na ich charakter konsumpcyjny musiały być rozprowadzone wśród licznych odbiorców detalicznych. Należy podkreślić, że szczególnie duże masy towarowe chemikalii otrzymała Centrala z reparacji, przy czym obejmowały one przede wszystkim farby i lakiery oraz techniczne wyroby gumowe.

Wzmagająca się w okresie roku 1948 intensywność produkcji chemicznej, stawiała nowe wymagania pod adresem państwowego handlu chemicznego. Rosnące nieustannie masy towarowe chemikalii wymagały dla należytej ich dystrybucji powstawania nowych oddziałów Centrali, hurtowni wojewódzkich, powiatowych, magazynów i składów, a wreszcie i wzorcowych sklepów detalicznych. W okresie od września 1945 r. do końca 1947 r. Centrala uruchomiła, prócz 10 branżowych Biur Sprzedaży, 13 Oddziałów (Hurtownie Wojewódzkie), 15 Pododdziałów (Hurtownie Rejonowe obsługujące kilka powiatów) oraz 4 wzorcowe sklepy detaliczne. Jak wspomnieliśmy wyżej, sieć placówek Centrali, którą dysponowała ona z początkiem roku sprawozdawczego, była za szczupła, nie wystarczająca w stosunku zarówno do masy towarowej jak i potrzeb rynku i wreszcie do wygody odbiorców.

W związku z tym główną troską Centrali była dalsza rozbudowa sieci dystrybucyjnej i zagęszczanie placówek. Oczywiście akcja ta ograniczona była wysokością kredytów inwestycyjnych, które przyznane były w roku sprawozdawczym Centrali w wysokości 323 miln. zł. Kredyty te Centrala wykorzystwała w całości, uruchamiając w roku sprawozdawczym jedno nowe Biuro Sprzedaży (B. S. Odczynników), 17 Pododdziałów (Hurtowni Rejonowych), 2 magazyny Centrali o łącznej pojemności ok 15 tysięcy ton, 8 hurtowni apteczno-drogerijnych, wreszcie 6 wzorcowych sklepów detalicznych. W ten sposób bilans Centrali w zakresie rozbudowy sieci dy-

strybucyjnej, wykazuje na dzień 31 grudnia r. ub. 67 placówek.

Rok 1948 wykazał również bardzo szybki wzrost obrotów Centrali.

Centrala osiągnęła następujące obroty w okresie:

1. IX. — 31. XII. 45 r.	850 milionów zł
1946 r.	7.260 „ „
1947 .	27.000 „ „
1948 r.	ponad 60.000 „ „

Już w dniu 1 grudnia r. ub. Centrala przekroczyła roczny plan zbytu cyfrą ok. 104%, w tym samym dniu obroty hurtowni Centrali również wykazały przekroczenie planowej rocznej sprzedaży, osiągając cyfrę 129% planu rocznego.

Udział poszczególnych branżowych grup chemikalii w ogólnym obrocie Centrali, kształtował się następująco (dane za I-sze półrocze 1948 r.):

wyroby gumowe	20,6%
nawozy sztuczne	18,2%
prod. przetwórczo-tłuszcz.	17,4%
chemikalia nieorganiczne	9,7%
prod. węglpochodne	7,7%
farby i lakiery	7,3%
chemikalia organiczne i barwniki	6,5%
art. farmaceutyczne	5,6%
materiały wybuchowe	4,4%
gazy techniczne	2,4%
odczynniki chemicznie czyste	0,2%

Jak z powyższego widać, zakres pracy Centrali jest wyjątkowo obszerny ze względu na bogaty wachlarz produkcji chemicznej i jej duże zróżnicowanie. Ta wielobranżowość handlu chemicznego stawia szczególne wymagania pod adresem zatrudnionego w nim zespołu ludzi. Celem zapewnienia sprawnej dystrybucji chemikalii, Centrala musi dysponować bardzo licznym zespołem fachowców w szczególności: farmaceutami, drogistami, fachowcami w zakresie farb i lakierów oraz barwników, wyrobów gumowych, odczynników, wyszkolonymi branżowo magazynierami i robotnikami magazynowymi itd. Z tego względu jedną z większych trosk Centrali w roku sprawozdawczym było skompletowanie i doszkolenie fachowe personelu. W ramach tej akcji zorganizowany został 6 tygodniowy kurs szkoleniowy dla sprzedawców, który odbył się w Instytucie Administracji Przemysłowej w Gliwicach, obejmując ok. 40 uczestników. Poza tym poszczególne zespoły pracowników doszkalane były, ze względu na niemożność odrywania ich na dłuższy czas od pracy, w kilkudniowych zjazdach (n. p. dla planistów, ref. socjalnych itd). Mimo wysiłków, fachowy poziom pracowników Centrali nie jest zadowalający; zwiększający się zakres obowiązków i dalsza rozbudowa sieci domaga się szybkiego uzupełnienia kadr. Wobec tego w końcu 1948 r. Centrala oraz poszczególne jej placówki przystąpiły do angażowania młodych pracowników, posiadających pewne ogólne przygotowanie, ale bez znajomości branży, którzy są specjalnie doszkalani w poszczególnych działach pracy i po osiągnięciu odpowiedniego poziomu fachowego i zdobyciu praktyki,

kierowani będą na bardziej odpowiedzialne, a nawet i kierownicze stanowiska do nowo powstających placówek.

Bardzo poważny wzrost obrotów wykazały w roku sprzedawczym własne hurtownie Centrali.

w 1945 r. sprzedały one chemikalię za	20 milionów zł
w 1946 r. „ „ „ „	1238 „ „
w 1947 r. „ „ „ „	3300 „ „
w 1948 r. „ „ „ „	ok. 7500 „ „

Placówki sprzedaży terenowej zawierały przeciętnie 30—40 tys. transakcji miesięcznie, przy czym przeciętna wartość jednej transakcji wyniosła 13—17 tysięcy zł. Odbiorcami Centrali (w % ogólnego obrotu) były:

przemysł i instytucje przemysłowe	66,20%
własne hurtownie CHPChem.	10,00%
eksport	7,00%
akcja „przemysł dla wsi“	5,00%
instytucje spółdzielcze	4,00%
P. C. H.	3,00%
instytucje samorządowe	1,00%
wszystkie inne	3,80%

* * *

W roku sprawozdawczym Centrala przeprowadziła eksperymenty w zakresie uruchamiania państwowych sklepów chemicznych o charakterze wzorcowym. Sklepy te zaopatrzone były w pełny asortyment chemikalię produkcji państwowego przemysłu tak, że kupujący zorientowany był co do pełnego wachlarza produkcji państwowej oraz co do obowiązujących cen zatwierdzonych przez Biuro Cen MPiH. Praktyka roku sprawozdawczego wykazała, że państwowe sklepy chemiczne cieszyły się ogromnym powodzeniem wśród odbiorców, w szczególności wśród świata pracy. Obroty poszczególnych sklepów wzrosły w okresie 1948 r. kilkakrotnie. Wobec napływających zewsząd dezyderatów, co do potrzeby uruchamiania nowych tego rodzaju sklepów wzorcowych, Centrala zorganizowała w roku sprawozdawczym 10 sklepów w następujących miastach: Warszawie, Łodzi (4 sklepy), Częstochowie (2 sklepy), Gdyni, Radomiu i Ostrowcu Świętokrzyskim.

Jednym z najbardziej pozytywnych osiągnięć w zakresie organizacji dystrybucji chemikalię jest niewątpliwie nawiązanie przez Centralę ścisłej współpracy z największymi odbiorcami handlowymi — państwowymi i spółdzielczymi. W szczególności dotyczy to „Centralnego Związku Spółdzielni Spożywców „Społem“, „Samopomocy Chłopskiej“, „Państwowej Centrali Handlowej“ i „Powszechnych Domów Towarowych“. W początkach roku sprawozdawczego współpraca między CHPChem a wymienionymi instytucjami i przedsiębiorstwami handlowymi nie zawsze układała się pomyślnie. Ostatnio jednak zrozumienie wzajemnych korzyści, jakie wynikają z harmonijnej współpracy oraz troska o najlepsze obsłużenie odbiorców i równomierne zaopatrzenie rynku w chemikalia, spowodowały stworzenie warunków jak najściślejszej współpracy całego handlu pań-

stwowego i spółdzielczego na odcinku dystrybucji produktów państwowego przemysłu chemicznego. Poprzednio instytucje te zaopatrywane były w chemikalia centralnie za pośrednictwem branżowych Biur Sprzedaży CHPChem. Obecnie, celem skrócenia cyklu obrotu towarowego, usunięcia marnotrawstwa czasu, zmniejszenia kosztów transportu i możliwie szybkiego zaopatrzenia rynku, dotychczasowy system centralnego zaopatrzenia wymienionych instytucji uległ likwidacji. W związku z tym ekspozytury (hurtownie) CHPChem. stają się gospodarzami całego rynku chemicznego w danym rejonie i podejmują odpowiedzialność za należyte jego zaopatrzenie w chemikalia.

W okresie sprawozdawczym Centrala wszczęła energiczną akcję w kierunku ulepszenia jakości produktów chemicznych, należytego ich opakowania oraz odpowiedniego rozszerzenia asortymentu wytwarzanych produktów. Najlepsze wyniki osiągnięte zostały przede wszystkim na drodze bezpośredniego kontaktu z fabrykami, które w miarę możliwości technicznych dokładały wszelkich starań, ażeby usunąć dotychczasowe mankamenty. Poważne rezultaty osiągnięte zostały w szczególności w zakresie artykułów eksportowych, których jakość i opakowanie (poza pewnymi wyjątkami) postawione zostały na odpowiednim poziomie. Jednakże nie można uważać tej akcji za skończoną. Rok 1949 winien przynieść dalsze energiczne wysiłki w kierunku ulepszenia jakości i opakowań artykułów produkcji chemicznej; niezbędna tu jest jak najściślejsza współpraca między Centralą Handlową Przemysłu Chemicznego, która zna wymagania rynku, sygnalizuje błędy i niedociągnięcia produkcyjne itd. a przemysłem reprezentowanym przez Centralny Zarząd Przemysłu Chemicznego, Zjednoczenia branżowe, wreszcie bezpośrednio przez poszczególne zakłady wytwórcze.

Do połowy 1948 r. C. H. P. Chem. była podległa organizacyjnie i personalnie Centralnemu Zarządowi Przemysłu Chemicznego. W związku z realizacją zasady oddzielenia zbytu od produkcji, — minister przemysłu i handlu zarządzeniem z dn. 8 lipca 1948 r. przekształcił Centralę w przedsiębiorstwo państwowe wyodrębnione, — o własnej osobowości prawnej, niezależnie od Centralnego Zarządu, nad którym nadzór państwowy sprawować będzie minister przemysłu i handlu. Z tą datą zaczyna się właściwy, nieskrępowany rozwój Centrali, która mogła rozpocząć elastyczną i sprawną działalność handlową.

* * *

Rok 1949 stawia przed Centralą Handlową Przemysłu Chemicznego nowe poważne problemy, które muszą być rozwiązane ze względu na interesy gospodarcze kraju. Dalszy poważny wzrost zakresu pracy Centrali i jej przyszłych obrotów, reorganizacja i zmiana systemu zaopatrzenia rynku w chemikalia wymaga dalszego szybkiego zwiększenia ilości posiadanych magazynów, ich pojemności, ilości punktów hurtowych, powiększenia personelu fachowego itd. Wszystkie te zamierzenia i plany mogą być wykonane i przynieść odpowiednio pozytywne rezultaty jedynie przy dobrej i sprawnej organizacji całego przedsiębiorstwa. Dlatego też zagadnienie organizacji będzie musiało być wysunięte na pierwsze miejsce.

Dużą „popularność” zyskała sobie u nas opinia, że jakość towarów produkcji państwowej jest zła; to właśnie, że towary wyrabiane są przez fabryki państwowe, ma być przyczyną ich złej jakości.

Opinia ta szerzona jest przede wszystkim w sieci handlowej i bezkrytycznie przyjmowana przez dużą część ludności. Mania plotkarska, która tradycyjnie już stanowiła w Polsce zjawisko nagminne, nie jest jeszcze wyczerpana i znajduje w szerzeniu propagandy przeciwko towarom produkcji państwowej odpowiedni żer.

Skąd się bierze przyczyna tej propagandy? Czy rzeczywiście produkcja przemysłu państwowego jest gorsza od produkcji prywatnej? Czy winą niektórych braków jakościowych nie są pewne trudności surowcowe i zaopatrzeniowe, lecz właśnie to tylko, że lwia część przemysłu jest upaństwowiona?

Rzecz jasna, że istnieją pewne, coraz mniej liczne przeszkody, trudności w zaopatrzeniu produkcji w deficytowe surowce i materiały, dotyczą one jednak zarówno przemysłu państwowego jak i przemysłu prywatnego. Jest jednak rzeczą ustaloną przez fachowców i ogólnie znaną, że jakość produkcji państwowej jest naogół wyższa i to znacznie, od jakości produkcji prywatnej.

Charakterystycznym przykładem tu służyć mogą wyroby włókiennicze. Jeśli porównać gatunek materiałów państwowych i prywatnych, nawet nefachowców rzuca się w oczy gęstość i moc tkaniny wyrobów fabryk państwowych, a rzadkość i słabość tkaniny wyrobu prywatnego.

Nie znaczy to bynajmniej, że produkcja przemysłu państwowego jest już bez zarzutu. Wręcz przeciwnie. Walka o jakość produkcji w przemyśle państwowym dopiero się rozpoczyna. Wzmacnia się kontrola produkcji w fabrykach i zakładach, zaostrza się wymagalność aparatu handlowego przy przyjmowaniu produkcji przemysłowej do rozprowadzenia. Z drugiej znów strony, jakość produkcji staje się czołowym elementem współzawodnictwa pracy oraz systemu płac. Przez współdziałanie wszystkich tych czynników walka o jakość produkcji ogarnia coraz to szersze kręgi i zaczyna przynosić pozytywne wyniki.

To jednak nie rozbraja propagandy przeciwko produkcji państwowej, źródła bowiem tej propagandy są najzupełniej inne i braki jakościowe są dla niej tylko środkiem dla innych zupełnie celów.

Propaganda przeciw produkcji państwowej prowadzona jest przez elementy wrogie naszemu ustrojowi i ma na celu podważenie zaufania do naszego systemu gospodarczego. Umiejętnie szerzona, propaganda ta znajduje swój oddźwięk w aparacie handlowym prywatnym, ale przenika również do mniej uświadomionych jednostek w handlu społecznym. Często się zdarza, że sprzedawca demonstrując dwa artykuły: jeden produkcji państwowej, drugi — produkcji prywatnej, wtrąca taką radę kupującemu: „ten towar jest tańszy, ale wiadomo — produkcja państwowa, współzawodnictwo, plan — ja bym kupił ten towar, choć droższy, ale produkcji prywatnej”.

Takie i podobne „rozmówki” słychać, niezależnie od tego, czy idzie o materiały włókiennicze, czy o płytki elektryczne, o wino owocowe, czy o artykuły chemiczne. Jest to rodzaj zorganizowanej propagandy, szerzonej niekiedy bezmyślnie, ale częściej — celowo.

Nie bez znaczenia jest tutaj fakt, że naogół marże i rabaty, stosowane przez przemysł prywatny dla handlu są wyższe, aniżeli odpowiednie marże stosowane dla produkcji państwowej. Stąd więc często kupiec uważa za swój „interes” propagandę produkcji prywatnej i w konsekwencji wpada w antypropagandę produkcji państwowej, idąc w ten sposób na rękę elementom, wykorzystującym to dla akcji przeciwko naszym osiągnięciom na polu gospodarczym.

Ten stan rzeczy musi ulec radykalnej zmianie. Na obecnym etapie traktujemy przemysł prywatny jako element komplementarny produkcji państwowej. Komplementarność oznacza, że produkcja prywatna winna zapełnić luki w produkcji państwowej, winna głównie zaspokoić potrzeby konsumentów w tych artykułach, na które przemysł państwowy nie jest nastawiony.

Idzie tu przede wszystkim o towary niemasywnej produkcji, albo o sezonowej lub regionalnej specyfice, o towary charakterystyczne i inwencyjne lub oparte o rękodzielnictwo.

Jeśli natomiast idzie o propagandę przeżywkową produkcji państwowej, należy wykryć jej źródła i zdemaskować jej charakter. Kupcy i sprzedawcy, którzy w ten lub inny sposób lansują nieuzasadnione pogłoski o złej jakości towarów państwowych, winni spotkać się ze zdecydowaną akcją samych konsumentów i kontrolerów społecznych. Akcja ta może przybrać nawet formę bardziej ostrą w stosunku do winnych rozpowszechniania publicznie opinii, mogących w oczach nieświadomych konsumentów szkodzić zbytnio produkcji państwowej.

Szczególna rola na odcinku tepienia antypropagandy produkcji państwowej przypada organizacjom kupieckim, które w swych wydawnictwach zbyt mało udzielają miejsca wychowaniu właściwego typu kupca i propagandzie właściwych metod handlu.

Taka obojętność wobec swych czołowych zadań nie może nie budzić pewnych wątpliwości, co do istotnego stosunku organizacji kupieckich do sektora społecznego. Rozwianie tych wątpliwości ma w obecnej chwili duże znaczenie.

„STATYSTYKA”

Ciasnota mieszkaniowa jest, jak powszechnie wiadomo, poważnym problemem nie tylko w miastach zniszczonych przez wojnę, ale również i tam, gdzie potrzeby gospodarcze skupiają znaczne grupy ludności. Tak oczywiście jest i na Górnym Śląsku, gdzie wskutek rozwoju ciężkiego przemysłu, nieodłącznych potrzeb komunikacji oraz rozmiarów usług administracyjnych trzeba się liczyć w planach na przyszłość z koniecznym wzrostem dynamizmu budownictwa mieszkaniowego. Nie buduje się jednak z dnia na dzień osiedli miejskich. A tymczasem panuje atmosfera zageszczenia, którą stara się rozładować jedno z pism codziennych przy pomocy statystyki, jak to widać z takiej notatki:

„Katowice stały się jednym z najruchliwszych miast w Polsce, jako stolica potężnego ośrodka przemysłowego.

Ogromnemu rozmachowi życia w mieście nie może poddać tempo budownictwa mieszkaniowego, hamowanego w dużym stopniu brakiem odpowiednich terenów. Ciasnota daje się Katowicom we znaki bardzo wyraźnie. Świadczą o tym ostatnie dane statystyczne, z których wynika, że miasto liczące 168 tys. mieszkańców zajmuje obszar tylko 4.002 ha. Dowodzi to równocześnie, że Katowice są najbardziej zagęszczonym pod względem ludności miastem w Polsce, gdyż na 1 km kw. przypada 3.900 osób.

Ograniczenia rozbudowy miasta spowodowane są również planami robót górniczych, zwłaszcza w kierunku południowym. Jedynie na niewielkiej przestrzeni dotychczasowego obszaru dopuszczalne jest wznoszenie budynków wyższych, typu miejskiego. Teren ten jest wyjęty spod eksploatacji górniczej i obejmuje 442 ha, czyli zaledwie 10,5 proc. powierzchni miasta.

W tych warunkach pilne zagadnienia osiedleńcze i terenowe, jakie ostatnio wylaniają się przed zarządem miejskim, nie dają się rozwiązać bez uzyskania dla miasta nowych terenów pod zabudowę.

Wyście z tej ciężkiej sytuacji można znaleźć tylko przez włączenie do Katowic trzech sąsiednich gmin, a mianowicie Piotrowic, Panewnika i Welnowca.

Połączenie wspomnianych gmin z Katowicami zwiększyłoby obszar miasta o 2.592 ha, czyli o 61 proc. i podniosłoby wzrost ludności o 32.126 mieszkańców, czyli o 17,7 proc. Dzięki temu nastąpiłby spadek zagęszczenia ludności do 2.900 osób na 1 km kw.”

Żeby nie zatrzymać się w pół drogi, można by objąć granicami Katowic cały powiat. Na 225 kilometrach kwadratowych będziemy mieć wówczas gęstość zaludnienia tylko 15 tys. na 1 km kwadratowy. Gdyby i tego było za mało, można granice miasta rozszerzyć na całe województwo i otrzymać gęstość zaludnienia 184 osoby na kilometr kwadratowy. Tylko, że nie „rozładuje to ciasnoty”, jak twierdzi tytuł omawianej wzmianki, nawet, gdyby porozsadzać ludność po dwie setki na środku każdego kilo-

metra kwadratowego. Poprawę sytuacji przyniesie bowiem planowane budownictwo mieszkaniowe, a nie wolty statystyczne. Przy pomocy bezkrytycznej statystyki można by bowiem twierdzić, na przykład, że w zespole właściciela trzystahektarowego majątku i jego 99 fernali cała setka składa się z przeciętnych, statystycznych trójhektarowych małorolnych.

Ostrożnie ze statystyką!

(r)

„PILNOŚĆ”

Był taki okres — zaraz po wojnie — kiedy zdarzało się, że trudno było złapać urzędnika w urzędzie. „My też jesteśmy ludźmi” — mawiali urzędnicy i biegli na miasto załatwiać swoje sprawy.

Czasy się zmieniły. Ci, którzy szukali „zatrudnienia”, żeby zdobyć mieszkanie lub dla innych względów, odpłynęli z poza biurek, a pozostali rzeczywiści pracownicy administracji i... biurokraci. Biurokrata cieszy się nie załatwieniem sprawy, lecz jej załatwianiem i czyni wszystko, co w jego mocy, aby trwało to jak najdłużej. Jeśli ma do czynienia ze „stronami”, trzyma petentów godzinami i zamawia ich na późniejsze, nie kończące się odwiedziny w urzędzie. Jeśli ma do czynienia tylko z aktami, wtedy dopiero pokazuje wysoką klasę.

Przyjmowanie Klientów bowiem odbywa się tylko przez ograniczoną ilość godzin. Petenci po południu poprostu nie zjawiają się. Natomiast nieszczęsne, martwe akta nie mogą zniknąć o własnej mocy z biurka. Rozłożone tam starannie od rana, leżą cierpliwie przez dzień cały. Referenci snują się wówczas po biurze, po wydziałach, referatach, kancelariach i jak się te wszystkie instancje jeszcze nazywają. A papiery leżą.

Biurokrata szczęśliwy jest dopiero wtedy, gdy biuro zostaje zasadniczo zamknięte, a on sam może zanurzyć się w akta, rozstrzygnąć parę spraw, które mogły być załatwione do dziesiątej rano, siedzieć do wieczora i zapisać sobie nadgodziny. Póki wypłaty za nadgodziny nie były ograniczone, sposobu tego chwytały się niemal wszyscy. Gdy jednak nadgodziny zostały poważnie ograniczone, na placu pozostali jedynie biurokraci czystej i pełnej krwi.

Siedzą i amcą. Siedzą i psują elektryczność mimo ograniczeń w zużyciu prądu, potrzebnego fabrykom na produkcję! Siedzą i kisną wewnątrz, magazynując w sobie narastające złoża hipochondrii i zlej krwi. Korzystają z takich okazji, jak Kongres Zjednoczenia, aby uchwalić rezolucję „o poświęceniu dodatkowo dwóch godzin dziennie pracy”. Godzin pracy, czy godzin siedzenia? Bo to jest różnica.

Ciąż sami skarżą się przed szefami na kolegów, którzy potrafią wykonać całą przydzieloną pracę w określonych godzinach. Jeśli sam szef jest przysięgłym biurokratą, to ceni komparsa, który zaksiegował 30 pozycji od 8 rano do 8 wieczorem, a tępi pracownika, który od 8 rano do 3 po południu zaksiegował pozycji 180.

Ustrój woła o ludzi, którzy pracują sprawnie, wydajnie i wynoszą z zakładu uśmiech spełnionego obowiązku

i radość życia. Biurokracja hoduje śledzienników bez inicjatywy, hamujących bieg życia i noszących w herbie hemoroidy, wysiedziane na urzędowym stolku.

Praktyka zaś codzienna woła o normy pracy w działach administracyjnych.

(r)

ZEGAREK — WAŻNA RZECZ.

Nie ma potrzeby przytaczać nazwy zjednoczenia. Zjawisko jest powszechne. I właściwie wszyscy chcieliby je zlikwidować. Tylko nie wiedzą, od kogo zacząć. A mówić o sobie — na początek — nie mają ochoty. Najpierw — powiadają — niech inni dadzą przykład.

A dotychczasowe doświadczenia nie są przyjemne. Oto, jak wyglądają dwa przedpołudnia w jednym tylko przemysle, jako przykłady najzupełniej wyrwykowe i bynajmniej nie dobierane.

Piątek. Na godzinę 9 rano zwołano naradę wytwórczą zjednoczenia. Jest dyrekcja tegoż zjednoczenia, inżynierowie z zakładów pracy, przedstawiciele rad zakładowych i związku zawodowego. Narada jest przygotowana inteligentnie, bo zaproszono 19 przodowników pracy. Niech ci, którzy mają najlepsze wyniki produkcyjne, podzielą się swymi doświadczeniami ostatniego okresu z resztą.

Tymczasem narada nie zaczyna się. Czekają się bowiem na generalnego dyrektora przemysłu. Ostatecznie dyrektor generalny ma prawo mieć inne zamiwienia, niż udział w całych obradach właśnie tego jednego zjednoczenia i właśnie o tej godzinie. A może musi właśnie rozstrzygnąć jakieś pilne zagadnienie, dotyczące całego przemysłu? I tak pewnie było.

Tymczasem kierownictwo narady zjednoczenia z pełną kurtuazją dla nieobecnego trzyma dwie godziny (osiem kwadransów) cały zespół przodowników pracy (ile mogli by przez ten czas wyprodukować?), inżynierów (ile mogli by przez ten czas zaplanować?) i dyrektorów zakładów (ile im tymczasem narosnie papierów na biurku?). Później oczywiście nad niektórymi zagadnieniami przechodzi się do porządku dziennego, bo nie ma czasu. Ale ten czas był. Został tylko zmarnowany.

Sobota. Sto kilkadziesiąt kobiet tegoż przemysłu zostało awansowanych na wyższe i kierownicze stanowiska. Akcja ta, nie od dziś istniejąca, została wzmożona w związku z Kongresem Zjednoczenia, a pierwsza grupa wysuniętych ma być uroczystie wprowadzona w nowe obowiązki. Zjechały się z poszczególnych zakładów pracy i czekają. Czekają na słowa zachęty, które mają rozproszyc treść, widoczną na niektórych twarzach, które mają wzbudzić pewność siebie na nowym odcinku pracy. I czekają na zaproszonych gości, którym może właśnie wypadł defekt samochodu? Tymczasem zebrane kobiety, które mają wpłynąć na aktywność swoich towarzyszek pracy, uczą się niepunktualności.

Tak, tak. Przydał by się wszędzie w fabrykach, urzędach i świetlicach plakaty, zawierające krótkie trzy słowa: „Zegarek — ważna rzecz”.

(r)

Przemysł państwowy

Robotnicy na kierowniczych stanowiskach w przemyśle. W ciągu czterech lat odbudowy wysunięto w przemyśle państwowym wielu doświadczonych robotników na stanowiska majstrów, kierowników produkcji, dyrektorów poszczególnych zakładów, a nawet dyrektorów zjednoczeń przemysłowych. W chwili obecnej w przemyśle państwowym na stanowiskach kierowniczych pracuje około trzynaście tysięcy robotników, przy czym największy procent tej liczby przypada na przemysł włókienniczy (12%), odzieżowy (11%), węglowy (8,8%), drzewny (8,7 proc.), konserwowy (8,5%). Praktyka dotychczasowa wykazała, że kie-

rowanie produkcją przez dość duży odsetek ludzi o mniejszym wykształceniu teoretycznym, ale posiadających poważne doświadczenie fachowe, odbija się wyjątkowo korzystnie na produkcji i stanowi bodziec dla pogłębienia kwalifikacji zawodowych załóg robotniczych. (bmp.)

ENERGETYKA

Energetyka śląska zwiększyła dostawy energii dla przemysłu. Elektrownie podległe Zjednoczeniu Energetycznemu Okręgu Górnośląskiego pracowały w ostatnich miesiącach ub. r. przy pełnym obciążeniu, osiągając duże rezultaty w walce o produkcję. Ponadto współzawodnictwo

przedkongresowe, które wzmogło wybitnie tempo pracy całego przemysłu, postawiło przed energetyką Górnośląska trudne zadanie — wyprodukowanie dodatkowych milionów kilowatogodzin. Zadania te energetyka górnośląska wypełniła całkowicie. W listopadzie i grudniu 1948 r. elektrownie górnośląskie dostarczyły na potrzeby przemysłu o 15—18 proc. więcej energii aniżeli w tym samym okresie 1947 r. (bmp.)

70 wsi zelektryfikuje ZEOM w roku 1949. Zjednoczenie Energetyczne Okręgu Mazurskiego przewidyuje w 1949 r. doprowadzenie linii przewodów elektrycznych do 70 wsi kosztem 84.800 tys. zł, z czego 33.240

tys. zł ma pokryć Skarb Państwa, a 51.560 tys. zł bezpośrednio zainteresowani. W pierwszym rzędzie elektryfikowane będą wsie posiadające ośrodki maszynowe i produkcyjne oraz wsie biedne, poza tym wsie posiadające przemysł rolniczy i położone w sąsiedztwie z majątkami państwowymi.

PRZEMYSŁ WĘGLOWY

Badania torfowe. W ramach prac Urzędu Pełnomocnika do Spraw Gospodarki Torfem w kwartale IV 1948 r. zostały przeanalizowane i wprowadzane obecnie w stadium realizacji następujące prace o znaczeniu ogólnopolskim, a mianowicie: 1. Rozpracowanie wielkich terenów torfowych „Krowie Bagno” w lubelskim na płaszczyźnie stworzenia kombinatu energetycznego. 2. Rozpracowanie jeszcze większych terenów torfowych „Wizna” w woj. białostockim w kierunku energetyczno - gazowniczym. Obie prace mają znaczenie nie tylko dla wyżej podanych okręgów w celu ich uprzemysłowienia i podniesienia poziomu życiowego zamieszkalej tam ludności, ale również i dla ogólnej gospodarki narodowej. (bmp.)

HUTNICTWO

Szkolenie zawodowe w hutnictwie. Rok szkolny 1948/49 jest czwartym z rzędu rokiem szkolenia zawodowego w hutnictwie. W roku tym zwiększyła się ilość uczniów we wszystkich typach szkół, wzmożła akcja wychowawcza w kierunku pogłębienia i ugruntowania zasad marksizmu-leninizmu, usprawniona została organizacja zajęć warsztatowych i instytucji szkolnych. Do kształca się też masowo na specjalnych kursach kadry młodzieży. W roku tym hutnictwo prowadzi jedno Technicum, 5 liceów przemysłowych, 1 klasę wstępną do liceum, 23 gimnazja przemysłowe, 5 szkół przysposobienia przemysłowego, 1 kurs przygotowawczy do kursu „O” oraz 2 inne kursy. (kmp.)

PRZEMYSŁ METALOWY

Produkcja Przemysłu Metalowego w grudniu 1948 r. Wszystkie działy przemysłu metalowego przekroczyły w znacznym stopniu plan grudniowy. Przemysł taboru i sprzętu kolejowego wykonał produkcję parowozów normalnych w 113 proc., parowozów wąskotorowych w 600 proc., tendrów — w 123 proc., wagonów osobowych w 106 proc., węgliarek w 118 proc., wagonów towarowych specjalnych — w 160 proc. Przemysł obrabiarkowy wykonał plan produkcji tokarek w 104 proc., wytaczarek — w 208 proc., frezarek w 156 proc., wiertarek — w 135 proc., strugarek — w 159 proc., szlifierek — w 134 proc., pras — 200 proc., innych obrabiarek do metali — 266 proc., obrabiarek do drzewa — 100 proc. i traków 200 proc. Przemysł motoryzacyjny wykonał produkcję ciągników — w 140 proc., motocykli w 221 proc., rowerów — w 110 proc. Ponadto w grudniu wykonane zostały jako czyn przedkongresowy pierwsze pol-

skie samochody ciężarowe typu „STAR”. Plan produkcji maszyn i narzędzi rolniczych wykonano w 114 proc. W dziale wyrobów masowych wykonano lin stalowych wydobywczych — 112%, nitów — 102%, wyrobów śrubowych — 114 proc., wkrętów kolejowych — 112 proc., siatek do szkła zbrojonego — 100%, a nadto przeszło 2 miliony sztuk puszek do konserw. Z wyrobów różnych wykonano 100% zespołów zgrzeblnych 2 i 3 maszynowych; 112 proc. części maszyn włókienniczych, 214 proc. — silników S — 60, — 100 proc. — silników gazowych i 100 proc. głowic Eickhoffa do wrębówek dla przemysłu górniczego. Produkcja grudniowa stanowi nadwyżkę planu produkcyjnego dla przemysłu metalowego za r. 1948, albowiem całkowity plan roczny wykonany został przez przemysł metalowy już 26 listopada 1948 r. Sama tylko dodatkowa produkcja w Przemśle Metalowym, wynikająca z zobowiązań przedkongresowych, wynosi co najmniej 120 milionów zł według cen 1937 r. (bmp.)

Przemysł Maszyn i Narzędzi Rolniczych w grudniu 1948 r. W grudniu ub. r. dokonano poważnych przesunięć na polu organizacji fabryk maszyn rolniczych. Zamiast dotychczasowych dwu Zjednoczeń Przemysłu Maszyn Rolniczych w Bydgoszczy i Łodzi, utworzone zostało jedno Zjednoczenie Maszyn Rolniczych z siedzibą w Łodzi, któremu podlegać będą wszystkie większe zakłady, produkujące sprzęt rolniczy. Równocześnie część mniejszych fabryk przekazano Centralnemu Zarządowi Przemysłu Chemicznego. W rb. będą rozbudowane zakłady maszyn rolniczych w Płocku oraz powiększone zostaną przez komasację pozostałe zakłady tak, żeby mogły w rb. rozpocząć seryjną produkcję nowoczesnych maszyn rolniczych jak np.: żniwiarek, kosiarek, snopowiązałek, młockarni folwarcznych, sprzętu rolniczo-traktorowego itd. (bmp.)

PRZEMYSŁ NAFTOWY

Produkcja przemysłu naftowego. W grudniu 1948 roku przemysł naftowy uzyskał dalsząwyżkę, osiągając 112% planu w produkcji ropy, gazu ziemnego 104,2%, gazoliny surowej 114,3%. W wytwórczości poszczególnych produktów naftowych osiągnięto następujące wyniki: gazu płynnego 154,2%, gazoliny stabilizowanej 125,8%, benzyny 124,5%, nafty 134,9%, olei smarowych 140,5%, smarów stałych 201,6%, parafiny 150,5%, wazeliny 128,6%, koksu 191,8%, oraz izbitu 140,6%. (bmp.)

PRZEMYSŁ ELEKTROTECHNICZNY

Wzrost produkcji żarówek oświetleniowych. Plan produkcji żarówek oświetleniowych w 1948 r. wykonano w 119 proc., produkując około 19 miln. szt., w tym żarówek do 15 Wattów ponad 0,5 miln. szt., od 25 do 40 Wattów 4,6 miln. szt., od 60 do 100 Wattów 6,1 miln. szt., resztę zaś powyżej 100 Wattów 6,1 miln. szt.,

resztę zaś powyżej 100 Wattów. Dla porównania podajemy, że w roku 1947 wyprodukowano ogółem 10,9 miln. szt. żarówek. (bmp.)

PRZEMYSŁ CHEMICZNY

Przemysł chemiczny w grudniu 1948 r. Po szczytowych osiągnięciach przemysłu chemicznego w listopadzie ub. r., pozostających w związku z wykonaniem przez załogi zobowiązań przedkongresowych, produkcja rozwijała się nadal pomyślnie. Wyznaczony na grudzień plan wykonany został przez całość zakładów przemysłu chemicznego w 121 proc. Na szczególne podkreślenie zasługuje osiągnięcie szczytowych cyfr produkcji w dwóch kluczowych działach: kwasie siarkowym i w sodzie surowej. Z pośród innych ważniejszych artykułów poważny wzrost w porównaniu z miesiącem poprzednim wykazuje produkcja kwasu solnego, sody kaustycznej, soli glauberskiej, saletrzaku, koksu, elektrod węglowych oraz kwasu solnego. W grudniu ukończono w przemyśle chemicznym kilka ważnych prac inwestycyjnych mających znaczny wpływ na podniesienie zdolności produkcyjnych niektórych działów. W jednej z fabryk kwasu siarkowego uruchomiono 5-ty piec piritowy. w Górnośląskich Zakładach Gazowych w Świętochłowicach uruchomiono nowy piec gazowy w Koksowni „Zabrze” oddano do ruchu dużą sortownię, Zjednoczone Zakłady Kokso - Chemiczne, Wytwórnia Nr 8 uruchomiły przeniesiony dział produkcji sadzy. Zanotowano również rozpoczęcie nowej produkcji w paru działach. (bmp.)

PRZEMYSŁ WŁOKIENNICZY.

Plan produkcyjny przemysłu włókienniczego na r. 1949 przewiduje znaczne zwiększenie wytwórczości w porównaniu z ub. r. Przemysł bawełniany podniesie swą produkcję z 315 miln. mtr. do 370 miln. metr. tkanin; przemysł wełniany z 40 miln. metr. do 46 miln. mtr. tkanin. Poważnie podniesie swą wytwórczość również przemysł dziewiarski, który w br. dostarczy krajowi o 12% więcej wyrobów dziewiarskich niż w r. 1948. Produkcję włókienniczą w br. będzie charakteryzować nie tylko wzrost ilościowy, ale i poprawa jakości. Odsetek tkanin wysokogatunkowych w ogólnej masie towarowej wzrastać będzie znacznie szybciej, aniżeli odsetek tkanin niskogatunkowych. Ogółem biorąc wartość wyprodukowanych wyrobów włókienniczych w r. 1949 wzrośnie w porównaniu z ub. r. o 30%. (bmp.)

PRZEMYSŁ KONSERWOWY

Modernizacja przemysłu konserwowego. W b. r. w przemyśle konserwowym następują poważne zmiany, które będą miały znaczny wpływ

na przebieg procesów produkcyjnych. Najważniejszym dążeniem kierownictwa przemysłu konserwowego w tym roku będzie daleko posunięta mechanizacja produkcji. Dotychczas przeważała praca ręczna, a poszczególne fazy produkcji nie były ze sobą należycie powiązane, co pociągało za sobą marno-

trawstwo siły roboczej. Drugim zasadniczym dążeniem będzie wprowadzenie taśmowego systemu produkcji, jej uproszczenie oraz usprawnienie. Zmiany w aparacie produkcyjnym przemysłu konserwowego obejmą wszystkie gałęzie tego przemysłu. Wszystkie poważniejsze przetwórczo na terenie Polski zosta-

na przejęte przez Centralny Zarząd Przemysłu Konserwowego, który zjednoczy całość tego przemysłu pod jednym kierownictwem. Posunięcie to usprawni planowanie i pozwoli na stosowanie jednolitej i celowej gospodarki. Początkiem tych zmian jest przejmowanie przez C. Z. P. K. fabryk konserw od Centrali Mięsnej.

Planowanie

Wykonanie Narodowego Planu Gospodarczego w 1948 r.

Centralny Urząd Planowania ogłosił następujący komunikat o wykonaniu Narodowego Planu Gospodarczego na r. 1948, podpisany przez prezesa CUP dra T. Dietricha:

Podstawowe zadania Narodowego Planu Gospodarczego na rok 1948 zostały wykonane, a na wielu odcinkach znacznie przekroczone. Szczególnie duża nadwyżka w wykonaniu Narodowego Planu Gospodarczego zaznaczyła się w IV kwartale 1948 r., w związku z Czynem Przedkongresowym.

1. W przemyśle państwowym wykonanie planu produkcji podstawowych artykułów kształtowało się następująco:

	% wykonania planu rocznego na r. 1948	Produkcja w r. 1948 w %/o/0 produkcji 1947 r.
Energia elektryczna (produkcja C. Z. E.	104	113
Ropa naftowa	109	109
Węgiel kamienny	104	119
Koks	108	113
Surówka	105	131
Stal surowa	115	124
Cynk	110	132
Rudy żelaza	106	117
Azotniak	116	131
Saletrzak	112	165
Superfosfat mineralny	104	152
Obrabiarki do metali i drzewa	107	134
Parowozy normalnotorowe	98	120
Wagony osobowe	102	192
Wagony towarowe (węglarki)	113	132
Żarówki oświetleniowe	119	172
Cement portlandzki	109	119
Szkło okienne	111	129
Tkaniny bawełniane	108	133
Tkaniny wełniane	105	129
Tkaniny lniane i pakulane	123	116
Tkaniny jedwabne	124	145
Papier	112	119
Skóry podeszwowe	121	214
Obuwie mechaniczne skórzane	125	157
Olej surowy	107	209
Olej rafinowany	116	151
Sól	108	124
Spirytus 100%	103	155
Papierosy	116	151
Zapałki	114	132

W końcu roku 1948 produkcja przemysłu państwowego osiągnęła 150 proc. produkcji przedwojennej.

W roku 1948 przemysł państwowy podjął produkcję nowych artykułów, dotychczas nie wytwarzanych: nowe typy obrabiarek, nowy typ silników, rudowęglowce, maszyny parowe dla rudowęglowców, parowozy pośpieszne, lokomotywki kopalniańskie elektryczne, supertomasyna, nowe odmiany barwników, pustaki wentylacyjne i słupowe, sztuczna wełna z kazeiny, sztuczna skóra i inne.

2. W rolnictwie ogólna powierzchnia zbiorów w r. 1948 wyniosła ok. 14,3 miln. ha, osiągając 102 proc. przewidywań. Obszar zasiewów jesiennych w roku 1948 wyniósł 6,1 miln. ha, nieznacznie przekraczając przewidywany poziom. Wysokość ogólnej produkcji trzech zbóż chlebowych wyniosła łącznie ok. 9 miln. ton, tj. o 27 proc. więcej od przewidywań oraz o ok. 42 proc. więcej niż w roku poprzednim. Park traktorowy wyniósł w r. 1948 ok. 14,5 tys. traktorów (w przeliczeniu na traktory 30 KM) co stanowi przekroczenie planu o 13 proc. i przekroczenie stanu z roku poprzedniego o 20 proc. Z podanej liczby traktorów przypada na majątki państwowe ok. 13.300, a na ośrodki maszynowe — 1.150. W porównaniu z r. 1947 liczba ośrodków maszynowych wzrosła więcej niż 4-krotnie, zaś ilość traktorów w ośrodkach więcej niż 3-krotnie. Zużycie nawozów sztucznych w sezonie wiosennym 1948 wyniosło razem ok. 500 tys. ton. Stanowi to wzrost w zakresie nawozów azotowych o 36 proc., fosforowych o 20 proc., potasowych o 35 proc. Zużycie nawozów sztucznych w sezonie jesiennym 1948 wyniosło ponad 400 tys. ton, przekraczając dwukrotnie zużycie w sezonie jesiennym roku poprzedniego. Wartość zakontraktowanej produkcji roślinnej wyniosła ok. 33,5 mld. zł, co stanowi przekroczenie planu o 5 proc. i wzrost o 42 proc. w stosunku do roku poprzedniego.

3. W zakresie leśnictwa w r. 1948 produkcja drewna wyniosła 10,5 miln. m sześć., co stanowi przekroczenie planu o ok. 5 proc. Akcja zalesienia objęła ogółem ok. 88 tys. ha, co stanowi przekroczenie planu o 14 proc.

4. W zakresie komunikacji zadania planu na rok 1948 wykonano następująco:

Przewozy towarów dokonane przez PKP osiągnęły:

w tonach — ok. 114 proc. planu,

w tonokm — ok. 95 proc. planu.

Przewozy pasażerów wykonane przez PKP osiągnęły:

w osobach 118 proc. planu,

w osobokm 117 proc. planu.

Przeładunek portów osiągnął 94 proc. planu, a w stosunku do roku poprzedniego 157 proc.

5. W ciągu roku 1948 ze środków państwowych wydano, w trybie finansowania przez banki, na cele inwestycyjne łącznie 168 mld. zł. Uruchomienie powyższych kredytów nastąpiło przy pełnym pokryciu finansowym.

Różne z kraju

Rzemiosło włączone w plan ogólnopństwowy. Rok 1949 będzie pierwszym rokiem, w którym rzemiosło zostanie włączone do ogólnego planu gospodarczego. Na cele zorganizowanej produkcji, któraorealizowana będzie przez Rzemieślniczą Centralę za pośrednictwem spółdzielni cechowych, przyznane są przydziały poważnej ilości surowców. Na t. zw. transakcje związane otrzymała już Centrala na 1949 r. 20 miln. mtr. tkanin bawełnianych, 1,5 miln. m tkanin jedwabnych, 1.250 tys. m tkanin lnianych, 2,4 miln. m tkanin wełnianych. Poza tym Rzemieślnicza Centrala otrzymała do przerobu 4 miln. m resztek. W grupie skórzaney przydział wynosi 1.680 ton skór twardych, nieustaloną jeszcze ilość skór miękkich na obuwie i 300 tys. m kw. skór świńskich. M. in. otrzyma rzemiosło 5 tys. ton żelaza, co znakomicie po-

prawi sytuację rzemiosł metalowych. Rzemieślnicza Centrala będzie organizowała z powyższych przydziałów produkcji wyrobów rzemieślniczych przede wszystkim za pośrednictwem spółdzielni cechowych, których w chwili obecnej jest już 250, a w ciągu r. b. liczba ich wzrośnie do 570. Należy się spodziewać, że tegoroczny obrót Centrali wyniesie kilkanaście miliardów złotych (w r. b. obroty centrali nieznacznie przekroczyły 5 mild. zł). (bmp.)

Podstawowe znaczenie klimatyzacji uwydatnia się szczególnie w następujących przemysłach: w przemyśle włókienniczym w produkcji sztucznego włókna, gdzie klimatyzacja jest zasadniczym warunkiem zaistnienia właściwych procesów produkcyjnych. W bawełnie, gdzie blisko o 30 proc. lepszą produkcję otrzymuje się w sa-

lach klimatyzowanych i w wełnie, gdzie w tych samych warunkach uzyskuje się produkcję lepszą o 20%.

W przemyśle chemicznym klimatyzacja ma szerokie zastosowanie w laboratoriach i salach produkcyjnych specjalnie wymagających statyczności temperatury. W przemyśle spożywczym zabezpiecza klimatyzacja przed zniszczeniem zapasów w magazynach i warunkuje produkcję sztucznych wytworów spożycia. Dalsze zastosowanie znajduje klimatyzacja w przemyśle poligraficznym i w administracji przemysłowej (sale konferencyjne, rysunkowe, wypoczynkowe itp.). Zastosowanie klimatyzacji zautomatyzowanej pozwala także na utrzymanie stałej temperatury bez względu na porę roku np.: + 24° C w zakładach i fabrykach, gdzie temperatura sięgająca nieraz 40° C uniemożliwiała wydajną pracę robotnika.

Współzawodnictwo pracy

Bilans akcji współzawodnictwa pracy w dziale wodno-melioracyjnym. Dzięki coraz bardziej wzrastającemu zrozumieniu roli współzawodnictwa wśród robotników i personelu technicznego działu wodno-melioracyjnego, akcja współzawodnictwa pracy objęła w 1948 r. 500 zespołów robotniczych, t. j. około 25 tys. osób. Do współzawodnictwa indywidualnego stało około 6 tys. osób we wszystkich województwach. Średnie przekroczenie normy przy współzawodnictwie zespołowym wyniosło do 183 proc., zaś maksimum normy do 277 proc. Jeżeli chodzi o przeciętne wykonanie normy we współzawodnictwie indywidualnym to osiągnęło ono 185 proc., maksymalne natomiast przekroczyło 330 proc. Najbardziej rozwinęło się współzawodnictwo wśród zespołów wodno - melioracyjnych wojew.: szczecińskiego i krakowskiego. Najwyższe przekroczenie normy uzyskano w wojew.: wrocławskim i krakowskim. W województwach tych wyrabiano przeciętnie 214—330 proc. normy przy współzawodnictwie indywidualnym i 209—222 proc. normy przy współzawodnictwie zespołowym. Współzawodnictwo pracy w dziale wodno-melioracyjnym objęło tematy: regulację rzek, sypanie obwałowań, konserwację rowów melioracyjnych oraz kopanie nowych rowów, zysypywanie rowów przeciwczołgowych, budowę studzien w miejscowościach przyczółkowych itp. (pg.)

Wyniki współzawodnictwa 4 elektrowni zawodowych na terenie Górnego Śląska przyniosły w grudniu poważne korzyści gospodarcze. Zwiększenie mocy dyspozycyjnej oraz umiejętne wykorzystanie urządzeń pozwoliło przekroczyć ilość zapla-

nowanej do dostawy energii o 4,7%, to jest przeszło 9 milionów kilowatogodzin. Jednocześnie współzawodnictwo w akcji oszczędnościowej doprowadziło do zaoszczędzenia 5% opał. Zmniejszono również zużycie energii na własne potrzeby elektrowni. Jeżeli chodzi o zagadnienie dyscypliny i bezpieczeństwa pracy, to nastąpił niemal zupełny zanik opuszczonych dniówek i zmniejszenie liczby wypadków. (y)

Współzawodnictwo pracy na terenie Zjednoczonych Kopalń Rudy Żelaznej i Topników zapoczątkowane zostało dopiero w marcu 1948 r. Ruch współzawodnictwa ze względu na specyficzny charakter w terenie, mianowicie ze względu na to, że większość górników rekrutuje się spośród młodszych chłopów, znalazł w początkowej fazie małe zrozumienie. W miarę jednak pogłębiania się świadomości społeczno-politycznej, ruch współzawodnictwa wkraczał na drogę właściwego rozwoju. Progresywny wzrost współzawodnictwa pracy w ZKRŻ najlepiej charakteryzują poniższe cyfry, mianowicie, gdy w początkowej fazie przystąpiło do współzawodnictwa zaledwie 1,9% załogi, to w listopadzie 1948 r. było już 23% współzawodników. Przewodzącym w ruchu współzawodnictwa pracy jest rejon Konopiska, w którym liczba współzawodniczących stanowi 50% całej załogi rejonu. Drugim z kolei jest rejon Borek (30%), dalej idąc: Zakłady Wapienne „Eltes” (28%), Wapienniki i Dolomity w Tarnowskich Górach (17%) rejon Staropolski i kopalnia Staszic. (bmp.)

Oszczędności w przemyśle cukrowniczym dzięki współzawodnictwu pracy. Zespołowe i międzyokręgowe

współzawodnictwo pracy w bieżącej kampanii cukrowniczej objęło wszystkich robotników i dało poważne rezultaty. Ogółem dzięki współzawodnictwu pracy przemysł cukrowniczy zaoszczędził ponad 1.600 mln. zł. Na kwotę tą składają się następujące pozycje: obniżenie strat przerobowych — 1.300 mln. zł, skrócenie czasu przerobu buraków — 153 mln. zł i oszczędności na węglu — 67 tys. ton. W ogólnej punktacji pierwsze miejsce zajął okręg dolnośląski, uzyskując 208 punktów, drugie miejsce okręg gdański — 198 punktów, trzecie—okręg poznański — 194 punkty, czwarte—okręg lubelski—169 punktów i piąte — okręg pomorski — 162 punkty. (bmp)

Dyrektorzy stają do współzawodnictwa pracy. Centrala Handlowa Przemysłu Chemicznego była pierwszą centralą branżową państwowego aparatu handlowego, która zainicjowała u siebie i wezwwała pozostałe instytucje handlu państwowego do współzawodnictwa pracy już w dniu 1. IV. ub. r. Obecnie C. H. P. Ch. opracowała wytyczne akcji współzawodnictwa pomiędzy dyrektorami poszczególnych oddziałów Centrali. Do oceny współzawodniczących dyrektorów oddziałów C. H. P. Ch. służyć będą wyniki, jakie osiągną oni przy organizacji nowych placówek handlowych, w pracy poszczególnych hurtowni oddziału, w akcji doszkalania personelu, kontroli podległych pracowników, terminowości sprawozdań, organizacji akwizycji oraz w osiągnięciach właściwego, socjalistycznego stylu kierownictwa i walki z biurokratyzmem. Współzawodnictwo dyrektorów oddziałów C. H. P. Ch. rozpoczęło się z dniem 1. I. 1949 r. (pg.)

Eksport — Import

OSTATNIE UKŁADY HANDLOWE

PRZEŁOM roku 1948 i 1949 przyniósł ożywienie wydarzeń w dziedzinie polityki naszego handlu zagranicznego. Grudzień i styczeń były miesiącami prowadzenia rokowań, kończących się ważnymi układami.

Rzucmy najpierw okiem na obroty handlowe w ubiegłym roku. Ogłoszono dane za dziesięć miesięcy 1948 r., to jest od stycznia do końca października.

W tym czasie przywóz osiągnął wartość 417.635 tys. dolarów, wywóz zaś 403.198 tys. dolarów. Jest to poważny wzrost w porównaniu z rokiem 1947. Dane za dziesięć miesięcy 1947 i 1948 roku po obu stronach obrotów przedstawiają się w zestawieniu następująco:

	I—X 1947 (w tysiącach dolarów)	I—X 1948
Przywóz	232.991	417.635
Wywóz	189.739	403.198

Prowizoryczne obliczenia dotyczące całorocznego eksportu w 1948 r. dają cyfrę 523 miln. dolarów przy planie 518 miln. dolarów, (obroty czysto handlowe, bez obrotów UNRRA, demobilu i reparacji, podobnie, jak w zestawieniu wyżej) podczas gdy całkowity eksport w 1947 roku wyniósł 248 milionów dolarów. Dynamika jest więc wyraźna i odpowiada założeniom „bitwy o handel zagraniczny”.

Powiększanie obrotów dotyczy wszystkich naszych kontrahentów, jeżeli chodzi o wartość bezwzględną. Nieco inaczej wygląda sprawa, gdy traktować obroty handlu zagranicznego w wachlarzu geograficznym pod względem procentowym.

Udział procentowy Związku Radzieckiego i państw demokracji ludowej w naszym handlu zagranicznym posiada ciągłą tendencję rosnącą. Jeżeli wziąć pod uwagę dyskryminację w dziedzinie handlu zagranicznego, stosowaną przez Stany Zjednoczone, co stało się zresztą punktem wyjścia dla wystąpienia min. Modzelewskiego na arenie międzynarodowej, to tendencja do zwiększania obrotów z partnerami gwarantującymi wzrost wysokości i trwałość wymiany, jest tyleż zrozumiała, co rozumna. Udział Związku Radzieckiego i państw demokracji ludowej w naszych obrotach międzynarodowych wynosił w roku 1947 38%, w roku zaś 1948 osiągnął 46%.

Świadome przedstawianie naszego handlu zagranicznego na ścisłą współpracę z państwami o wspólnej z nami drodze rozwojowej nie przeszkadza jednak, że cyfry bezwzględne, obrazujące naszą wymianę z innymi krajami również rosną.

Styczeń 1949 roku przyniósł rozmowy polsko-radzieckie, -angielskie, -albańskie i -holenderskie. Poza rozmowami z delegacją holenderską wszystkie inne skończyły się już podpisaniem układów.

W wyniku prowadzonych w Moskwie w atmosferze przyjaźni i wzajemnego zrozumienia rokowań między Ministerstwem Handlu Zagranicznego ZSRR a polską delegacją handlową podpisany został protokół o wzajemnych dostawach towarowych na rok 1949. Obie strony, kierując się dążeniem do dalszego rozwoju wzajemnych stosunków handlowych, umówiły się co do dalszego rozszerzenia wzajemnych obrotów towarowych w 1949 r. o 35% w porównaniu z poziomem rocznych dostaw przewidzianych przez umowę pięcioletnią z dnia 26 stycznia 1948 r.

Wartość dostaw towarowych w roku bieżącym wyniesie około 715 milionów rubli po każdej stronie, nie licząc wartości dostaw inwestycyjnych dostarczanych przez Związek Radziecki Polsce w ramach umowy kredytowej.

Lista towarów, jakie otrzymamy, obejmuje bawełnę, rudy żelazne, rudy manganowe i chromowe, samochody, traktory, maszyny rolnicze, chemikalia, produkty naftowe i in. Nasze dostawy do Związku Radzieckiego obejmą węgiel, tabor kolejowy, wyroby hutnicze, metale nieżelazne, towary włókiennicze, cukier i in.

Obroty polsko-radzieckie w roku 1945 wynosiły 66 miln. dolarów, w roku 1946 — 141,5 miln. dol., w 1947 — 167,5 miln. dol., w roku 1948 przeszło 225 miln. dol., a w roku bieżącym mają osiągnąć 270 miln. dol.

Początkowe umowy jednoroczne ustąpiły miejsca długoterminowemu układowi ze stycznia 1948 roku, zawartemu na 5 lat. Było to bardzo słuszne dla stosunków dwóch państw, z których jedno prowadzi gospodarkę socjalistyczną, drugie zaś jest krajem demokracji ludowej, a więc oba holdują zasadzie gospodarki planowej, będącej prawem ekonomicznym dla krajów socjalistycznych lub dążących do socjalizmu.

Eliminacja koniunkturalnych wahań na rzecz powiązania, przynoszącego obu stronom przez dłuższy czas korzyści, dała wyniki, zobrazowane w dynamicznym szeregu przytoczonych cyfr. Dynamika ta zwiększa swoje nasilenie, czego dowodem jest przekroczenie planu obrotów w roku 1948 z przewidywanych 170 miln. dol. do 225 miln. dol. i zwiększenie pierwotnego planu na rok 1949 z 200 do 270 miln. dolarów. Osobnym ważnym elementem jest zagadnienie ustalenia cen, wykluczającego niewolniczą zależność od chwilowych wahań notowań giełdowych, będących nie-raz odbiciem spekulacji.

Jeśli zsumować obroty polsko-radzieckie za rok 1948 i planowane na rok 1949, to okaze się, że już w ciągu tych dwóch lat zostanie wykonana w połowie umowa pięcioletnia. To ożywienie wymiany w okresie, gdy państwa zachodnie starają się bezskutecznie osiągnąć intensyfikację swoich obrotów zagranicznych, świadczy o zdrowym charakterze naszej wymiany ze Związkiem Radzieckim.

Przeświadczenie to potęguje jeszcze wgląd w listę artykułów wymiennych, z której wynika, że partner słabszy dostarcza partnerowi silniejszemu produktów gotowych, co pozwala na wzmocnienie tempa naszego rozwoju ekonomicznego. W przeciwieństwie do tego można zauważyć, że stosunki krajów marshallowskich ze Stanami Zjednoczonymi są dalszym i coraz bardziej postępującym uzależnianiem się ich od kontrahenta z za Oceanu.

Nie należy wreszcie zapominać, że, jak wspomniano, planowane wzajemne obroty polsko-radzieckie nie obejmują istniejących poza tym dostaw ściśle inwestycyjnych, kredytowanych nam przez Związek Radziecki i będących niewątpliwie ważnym elementem przyspieszenia uprzemysłowienia Polski.

Umowa polsko-angielska została podpisana w Warszawie. Z ramienia Rządu Polskiego umowę podpisał minister przemysłu i handlu, Hilary Minc, w imieniu Zjednoczonego Królestwa ambasador Wielkiej Brytanii, Gainer. Przy

podpisaniu umowy obecni byli minister skarbu K. Dąbrowski, sekretarz generalny M. S. Z. Wierbłowski oraz członkowie desygnowanych do przeprowadzenia rozmów, które zakończyły się układem, delegacji polskiej i angielskiej. Umowa stanowi dalszą rozbudowę porozumień handlowych, które były zawierane w roku 1947 i 1948, a czas jej trwania ustalony został na 5 lat.

Umowa przewiduje poważny eksport ze strony polskiej, zwłaszcza w zakresie artykułów rolniczo-spożywczo-hodowlanych, przy czym poza produktami dotychczas eksportowanymi umowa ta stwarza dodatkowe możliwości zbytu dla drugorzędnych artykułów spożywczych i rolniczych. Ponadto przewiduje się eksport do Wielkiej Brytanii tarcicy iglastej, mebli i wyrobów z drzewa oraz wyrobów przemysłu mineralnego, metalowego, włókienniczego i chemicznego.

Po stronie importu do Polski umowa przewiduje dostawy surowców, jak: wełny, sizalu, manilli, ropy naftowej, kauczuku, cyny, niklu, półfabrykatów miedzi, ferro-stopów, barwników, opon i detek.

Ponadto umowa przewiduje dostawę dóbr inwestycyjnych na łączną sumę 20 mln. funtów.

Umowa zawiera gwarancję udzielania przez Rząd Brytyjski zezwoleń eksportowych na towary (surowce, dobra inwestycyjne itd.), objęte listą eksportu brytyjskiego do Polski (o ile będą one wymagane przez ustawodawstwo brytyjskie).

Ponadto układ przewiduje powiększenie na rzecz Polski kredytu na zakup wełny do wysokości 2.500 tys. funtów.

Niezależnie od tego, dotychczasowy kredyt na zakup urządzeń inwestycyjnych został zamieniony na kredyt odnawialny z możliwością wykorzystania go do roku 1955 w granicach plafonu 6 mln. funtów.

Jednocześnie w tym samym dniu został podpisany przez Ministra Skarbu K. Dąbrowskiego układ odmrożeniowy, mający na celu umożliwienie zrealizowania zamrożonych należności polskich obywateli na terenie Zjednoczonego Królestwa.

W ramach układu zawarte zostało wstępne porozumienie co do spłaty wierzytelności brytyjskich z tytułu nacjonalizacji przedsiębiorstw w Polsce.

Dalsze rozmowy na ten temat przewiduje się w terminie późniejszym.

Umowa polsko-angielska jest dowodem, że państwa o ustroju socjalistycznym lub dążącym do socjalizmu nie wyrzekają się bynajmniej wymiany handlowej z państwami o ustroju odrębnym, w przeciwieństwie do tych krajów ka-

pitalistycznych- których kół rządzące wiele mówią o wymianie międzynarodowej i jej znaczeniu, w praktyce jednak podporządkowują tę wymianę zupełnie swoistym interesom politycznym.

* * *

Po rokowaniach, które toczyły się początkowo w Tiranie, a następnie w Warszawie, podpisana została polsko-albańska umowa handlowa na rok 1949, która stanowi zapoczątkowanie normalnych stosunków handlowych między obu krajami.

Umowa przewiduje dostawy z Polski do Albanii: taboru kolejowego, statków przybrzeżnych, tekstylii, wyrobów metalowych, maszyn i narzędzi oraz sprzętu elektrotechnicznego. W zamian otrzymamy z Albanii: miedź, piryty, bawełnę, ropę naftową, tytoń i inne artykuły.

Łączne obroty polsko-albańskie przekroczą sumę 4 milionów dolarów. Umowa przewiduje dostawę niektórych towarów z Polski na kredyt, spłacany dostawami towarów albańskich w późniejszym terminie.

* * *

Wreszcie w drugie połowie stycznia rozpoczęły się w Warszawie polsko-holenderskie rokowania, o zawarcie nowej umowy handlowej. Delegacji holenderskiej przewodniczy dr C. W. Insinger, w-dyrektor Dep. w Ministerstwie Spraw Gospodarczych. Przewodniczącym delegacji polskiej jest ob. Antoni Roman, doradca traktatowy w Ministerstwie Przemysłu i Handlu.

* * *

Układ handlowy z Argentyną podpisany ostatnio w Buenos Aires i regulujący wzajemne stosunki handlowe pomiędzy dwoma państwami, oparty jest na zasadzie clearingu towarowego. Układ przewiduje, że Polska dostarczy Argentynie poważniejszych ilości węgla, papieru, cementu i innych produktów. W zamian importować będziemy z Argentyny skóry bydłace, wełnę, tłuszcze, garbnik quebracho i inne artykuły. Układ przewiduje obustronne ułatwienia finansowe natury technicznej. Jednocześnie załatwiono pewne sprawy o charakterze odmrożeniowym, dewizowej w Argentynie nie mogły, zwalniające nasze należności, które na skutek zmian w reglamentacji być ostatnio transferowane do Polski. Momentem istotnym jest, że wzajemne zakupy, które dotychczas musiały być opłacane w dolarach USA, będą obecnie rozliczane w clearingu. Odbija się to niewątpliwie korzystnie na wzmożeniu naszych obrotów z Argentyną.

Z całego świata

SPRAWY MIĘDZYNARODOWE

Węgiel w cyfrach porównawczych. Według danych statystycznych, dotyczących przemysłu węglowego państw, należących do Komitetu Węglowego ECE w Genewie, wydobyte węgla kamiennego wynosiło w poszczególnych krajach jak następuje (dane za sierpień 1948 r. w tys. ton):

Zagłębie Ruhry i Akwizgran	7.455
Polska	6.018
Francja	3.624
Zagłębie Saary	1.112
Belgia	2.180

Czechosłowacja (dane za lipiec ub. r.)	1.405
Holandia	889
Turcja	281
Włochy (Sardynia)	41
Węgry	7
Liczba robotników w kopalniach węgla kamiennego (dół i powierzchnia) wynosiła ostatnio w poszczególnych krajach europejskich, jak następuje:	
Zagłębie Ruhry i Akwizgran	299 tys.
Polska	201 „
Francja	313 „
Zagłębie Saary	61 „

(Francja i Zagłębie Saary wraz z zatrudnionymi w kopalniach węgla brunatnego)	
Belgia	171 „
Holandia	40 „
Turcja	26 „

Srdenia miesięczna wydajność na robotniko-dniówkę pod ziemią wynosiła w Polsce w roku 1937 — 2.413 ton. W innych krajach europejskich wydajność ta w tym okresie była jedynie wyższa w Holandii i wynosiła 2.555, podczas gdy w Wielkiej Brytanii wynosiła 1.510, w Belgii — 1.139.

w Zagłębiu Ruhry — 2.002. Porównując dane dotyczące wydajności na robotniko-dniówkę w lipcu 1948 r. widzimy, że jest ona najwyższa w Polsce i wynosi 1.845 tony, podczas gdy w Zagłębiu Ruhry — 1.270, w Belgii — 0.872, w Zagłębiu Saary — 1.234, w Czechosłowacji — 1.467, w Holandii — 1.649. Głównymi dostawcami węgla do krajów europejskich były następujące państwa: Stany Zjednoczone dostarczyły w ciągu sierpnia ub. r. 1.729 tys. ton, Wielka Brytania 598 tys. ton, Polska 1.029 tys. ton i Niemcy Zachodnie 1.371 tys. ton (bez dostaw z Zagłębia Ruhry). (bmp)

Przed zawarciem nowej konwencji pszenicznej. Stany Zjednoczone podjęły na terenie FAO inicjatywę w kierunku zawarcia nowego światowego układu pszenicznego. Specjalnie powołana komisja, w skład której weszli przedstawiciele 11 krajów, po zbadaniu sytuacji uznała za wskazane zwołanie w I kwartale 1949 roku w Waszyngtonie międzynarodowej konferencji pszenicznej, której celem będzie zawarcie międzynarodowej konwencji pszenicznej. Konwencja a miałaby zastąpić zawarty w marcu 1948 r. pięcioletni układ pszeniczny 36 krajów nadwyżkowych z 33 krajami deficytowymi. Nowy układ opierałby się na tych samych zasadach co dotychczasowy i wszedłby w życie 1 sierpnia 1949 r. Tegoroczny światowy zbiór pszenicy osiągnie 6,29 milrd. buszli, wobec 5,82 milrd. w roku ubiegłym i przewyższy przeciętną z lat 1935/39, wynoszącą 6,01 milrd. Ponadto należy również wziąć pod uwagę wzrost produkcji żyta i kukurydzy oraz zbóż pastewnych, co wpłynie na zmniejszenie się ilości spasanych zbóż chlebowych i przyczyni się do zrównoważenia światowego zapotrzebowania i zużycia pszenicy. W tej sytuacji przewidywać należy, że kraje odbierające pszenicę podejmą walkę o zmianę stosunkowo wysokich cen pszenicy, ustalonych przez dotychczasową konwencję. (k)

Światowa produkcja naturalnego kauczuku w I półroczu 1948 r. wyniosła 728 tys. ton, a według obliczeń Grupy Badań Kauczuku globalna produkcja światowa za cały r. 1948 wyniosła ca 1.400 tys. ton. Ostatnio jednak jakość tego kauczuku znacznie się obniżyła. Przewiduje się, że dotychczasowa produkcja kauczuku syntetycznego utrzymywana w St. Zjednoczonych na wysokim poziomie podniesiona będzie do 600 tys. ton dla potrzeb ogólnych i do 65 tys. ton dla celów specjalnych. Jeśli chodzi o światową konsumpcję kauczuku, to wyniosła ona w I połowie 1948 r. 673 tys. ton kauczuku naturalnego i 239 tys. ton syntetycznego. Produkcja kauczuku naturalnego, jak i syntetycznego pokrywa całkowicie zapotrzebowanie rynku światowego. Największym konsumentem kauczuku są St. Zjednoczone, które wraz z Anglią stale zwiększają swe zakupy dla celów strategicznych. Mimo jednak ciągle wzrastającej konsumpcji kauczuku produkcja jego pokrywa całkowicie zapotrzebowanie, stwarzając nawet pewne zapasy,

które w I półroczu 1948 sięgały 863 tys. ton wobec 850 tys. ton z takiego okresu 1947 r. (bmp.)

AFRYKA POŁUNIOWA

Kryzys finansowy. Pomimo posiadanych kopalń złota, Południowa Afryka przeżywa obecnie ciężki kryzys płatniczy, który zmusił ją po raz pierwszy w historii do wprowadzenia zakazów i ograniczeń importu pewnych artykułów z USA i W. Brytanii. Rezerwy złota tego kraju, który dostarcza 55 proc. ogólnoświatowej produkcji złota, wynosiły z końcem r. 1947 ok. 190 miln. funtów szterl. a w końcu listopada 1948 spadły do 50 miln. funtów. Powodem spadku rezerw złota był: 1) wzrost importu z USA z 57 miln. funtów w r. 1946 do 104 miln. w r. 1947 oraz z W. Brytanii z 75 miln. do 92 miln. funtów, przy czym tendencja ta w ciągu trzech kwartałów r. 1948 jeszcze się bardziej zaostrzyła, 2) w r. ub. Połudn. Afryka przyznała W. Brytanii pożyczkę w złocie w wysokości 80 miln. funtów. By ratować się z kryzysu Połudn. Afryka czyniła zabiegi w USA i W. Brytanii o podniesienie ceny złota oraz o pożyczkę dolarową. Ponieważ zabiegi te nie przyniosły pozytywnych wyników, Poł. Afryka zmuszona została sięgnąć do tak rozpowszechnionego obecnie środka walki z trudnościami płatniczymi, jakim są restrykcje importowe. (pg.)

AUSTRALIA

Zakaz wywozu kukurydzy ze zbiorów tegorocznych wprowadziła Australia. Jak wykazał dokonany szacunek zbiory tegoroczne były nieznacznie, wskutek czego zaopatrzenie kraju w kukurydzę jest niedostateczne. (k)

AUSTRIA

Nowy gatunek nylonu. Fabryka wyrobów chemicznych w Hallein przystąpiła ostatnio do produkcji nowego rodzaju włókien plastycznych czyniąc w ten sposób konkurencję nylonowi amerykańskiemu. Nowe włókno otrzymywane jest w drodze procesów chemicznych z koku, chloru oraz pochodnych węgla. Nowy gatunek włókna nylonowego znajdzie szerokie zastosowanie zarówno w przemyśle włókienniczym, jak też i w wielu innych gałęziach przemysłu. (bmp)

CZECHOSŁOWACJA

Podstawowe wskaźniki 5-letniego Planu w Czechosłowacji przedstawiają się następująco:

	1948 r. w miliardach kor. czechosl.	1953 r.
dochód narodowy	210	310
wartość produkcji przemysłowej	288	454
wartość produkcji rolniczej	90	105
wartość produkcji leśnej	4	3
budownictwo	20	46

	1948 r. w 1.000 ludzi	1953 r.
stan zatrudnienia w przemyśle	1.362	1.616
czynnie i biernie zatrudnieni w rolnictwie i leśnictwie	2 207	2.113
rtali pracownicy rolni	210	245
sobotnicy transportowi i na robotach publ.	210	315
zatrudnieni w transporcie	323	346

	1948 r. w 1000 kor. czechosl.	1953 r.
indywidualny dochód roczny pracownika w przemyśle	211	280
indywidualny dochód roczny w rolnictwie i leśnictwie na głowę	43	51
indywidualny dochód roczny pracownika w budownictwie	95	146

(lis)

Rozbudowa przemysłu zagłębia Ostrawsko-Karwińskiego. Przemysł zagłębia Ostrawsko - Karwińskiego odgrywa decydującą rolę w realizacji pięcioletniego planu gospodarczego Czechosłowacji. Kierownicze role wyznaczono kopalniom i hutom. Wybudowane zostaną dwie kopalnie — giganty o łącznym wydobyciu 2 miln. ton węgla rocznie. Inne kopalnie zostaną w zupełności zrationalizowane. Huty witkowickie, zakłady Klementa Gottwalda, jak również huty Trzynieckie przystąpią do budowy dalszych wielkich pieców, koksowni, odlewni stali i szamotu. Witkowice planują budowę nowej fabryki maszyn, we Frysztaście powstanie wielka fabryka śrub. Zakłady chemiczne wybudują nową fabrykę nawozów azotowych. Fabryka celulozy we Vratimovie będzie znacznie rozszerzona w Gruszowie, zaś powstanie fabryka wyrobów anorganicznych. Jednocześnie czynione są przygotowania do udoskonalenia połączeń kolejowych, które mają być ukończone tak, aby ułatwiały dowóz robotników do pracy i z pracy. Z początkiem planu pięcioletniego Czechosłowacja przystąpi również do budowy czeskiego odcinka projektowanego kanału Odra—Dunaj. (pg.)

Czechosłowackie urządzenie portowe dla Szwecji. Zakł. Skoda wykonał i dostarczył 18 wielkich dźwigów portowych dla Gothenburga oraz przystąpił do budowy dalszych 20 dźwigów. Następnie wpłynęło do Zakładów Skoda dalsze zamówienie na 26 dźwigów portowych i pokładowych dla Sztokholmu oraz 4 dla Helsingborgu. Ponadto Zakłady Skoda eksportują do Szwecji wielkie transformatory, ciężkie instalacje dźwigowe, urządzenia maszynowe dla fabryk cementu i stalowni. (k)

DANIA

Problemy gospodarcze Danii są analogiczne z problemami innych państw kapitalistycznych w zach. Europie, a więc: niedostateczne zaopatrzenie przemysłu w surowce, wysokie ceny artykułów importowanych i niskie ceny artykułów eksportowych, brak dewiz, a w szczególności dolarów itd. Rok 1947 wykazał jednakże pewne polepszenie w stosunku do r. ub. Handel zagraniczny Danii wykazał następujące obroty (w nawiasach cyfry odnośnie r. 1946): import 3.087 miln. koron (2.848), eksport 2.316 miln. koron (1.618) — deficyt handlowy 771 miln. (1.230). Z powyższego widać poważny wzrost eksportu w ciągu roku 1947, podczas gdy wzrost importu jest jedynie wyrazem wzrostu cen produktów importowych. Produkty rolne stanowiły 60 proc. ogólnej sumy eksportu. Jeśli chodzi o kierunek handlu zagranicznego, to w r. 1947 zaznaczył się spadek importu z W. Brytanii i wzrost importu z USA z 256 miln. w r. 1946 na 604 miln. w r. 1947. W rezultacie tego przesunięcia zaostriżył się problem dolarowy, który doznał częściowego załagodzenia dzięki pożyczce 40 miln. dol. przyznanej przez Bank Międzynarodowy. — W bilansie płatniczym strona pasywów wzrosła z 3.203 mil. do 3.571 miln., a strona aktywów z 2.480 miln. do 3.071 miln. tym samym deficyt płatniczy zmniejszył się z 732 miln. do 500 miln. koron. Rezerwy złota i dewiz banku narodowego zmniejszyły się w tym czasie o 265 miln. (w tym rezerwa złota spadła z 280 na 154 miln.) — W rolnictwie dały się odczuć ujemne skutki posuchy, w następstwie czego pogłowie bydła uległo dalszej redukcji przy wzroście produkcji mięsa. Produkcja masła uległa zmniejszeniu, tym nie mniej jego eksport wzrósł o 10 miln. koron, dzięki zastąpieniu przydziałów masła ludności w połowie przez przydziały margaryny. — W przemyśle wskaźnik wzrostu produkcji wykazuje 8—10%. Przemysły uzależnione od surowców zagranicznych wykazują stagnację. Bezrobocie wynosiło 4,9% ogółu zatrudnionych. Poważny czynnik w gospodarstwie Danii stanowi żegluga morska: dochody jej wyniosły w r. 1947 — 500 miln., przyczyniając się wydatnie do redukcji deficytu płatniczego. Marynarka handlowa Danii liczyła na początku r. 1948 — 960 tys. ton. — Wskaźnik cen na przestrzeni r. 1947 stale się podwyższał, wykazując na początku roku 222 (1935 = 100), a na końcu 242. Jest on wynikiem wzrostu cen surowców zagranicznych. (pg.)

Przemysł stoczniowy w Danii wykazuje coraz to poważniejszy rozwój. W r. b. Dania zbuduje 23 statki handlowe o łącznej pojemności 110 tys. BRT. W porównaniu z produkcją zeszłoroczną stanowić to będzie wzrost pojemności o 90 tys. BRT. Wprowadzony zostanie również nowy typ okrętu o turbinie gazowej. bmp

FRANCJA

Koszty utrzymania. Wskaźnik cen kosztów utrzymania we Francji za grudzień w stosunku do listopada podniósł się z 1.870 do 1.928 (1938 r. przyjmujemy za 100) co stanowi 3,1 proc. Wzrost wskaźnika kosztów utrzymania, który w grudniu 1947 r. wyrażał się cyfrą 1.354, stanowi w stosunku do owego okresu 42 proc. Natomiast wzrost cen od grudnia 1944 r. stanowi 526 proc.

Ameryka opanowuje kopalnie w Afryce Zachodniej. Utworzone niedawno francusko-amerykańskie towarzystwo dla eksploatacji złóż rudy żelaznej w Gwinei Francuskiej rozpoczęło prace wydobywcze. Podana przez towarzystwo przewidywana wysokość produkcji wynosi 3 miliony ton rocznie. Część wydobytej rudy ma być dostarczana do Anglii, część do Stanów Zjednoczonych. (k)

Produkcja fosfatów we francuskiej Afryce Północnej osiągnęła w lipcu 1948 r. 467.000 ton, przekraczając średnią miesięczną z 1938 r. o 120.000 ton. Największa w roku ubiegłym produkcja uzyskana była w marcu, osiągnąwszy 516.000 ton. Eksport fosfatów wynosił w lipcu 293.000 ton wobec przeciętnej miesięcznej 226.000 ton w r. 1938. W marcu wysyłka zagranicę wyniosła 395.000 ton. (k)

Nowe cła wwozowe. Rząd francuski wprowadził nowe cła wwozowe ad valorem, od 1.200 artykułów taryfy celnej, tj. od wszystkich niemal ważniejszych artykułów z wyjątkiem niektórych środków spożywczych i wyrobów gotowych, które ze względu na dobro gospodarki francuskiej mogą być sprowadzane bez cła. Wprowadzenie cła ad valorem zamiast dotychczasowego cła ad speciem wskazuje na to, iż gospodarka francuska zmuszona jest do podejmowania środków chroniących ją przed konkurencją zagraniczną oraz iż potrzebuje ona nowych źródeł dochodów publicznych. Przewiduje się, iż nowy system cła da skarbowi państwa 8 do 9 miliardów franków rocznie. Podwyższenie cła przez obliczanie go ad valorem dotknie w największym stopniu import artykułów żelaznych i stalowych, jak drut, pręty, żelazo profilowe i taśmowe, rury, metale nieżelazne i stopy, materiały budowlane, chemikalia organiczne i nieorganiczne, kauczuk i wyroby z niego, obrobione futra, cały szereg produktów drzewnych i włókienniczych. (pg)

HISZPANIA

Budżet państwowy Hiszpanii frankistowskiej na r. 1949, którego preliminarz przedłożony został Cortezom w grudniu, zamyka się deficytem w kwocie 558 miln. pesetów wobec 81 miln. w budżecie poprzednim. Po stronie wydatków figuruje kwota 16.625 miln. (15.196 miln. w r. 1948), a po stronie wpływów 16.070 miln. pes. (15.115 miln.). (pz.)

Handel zagraniczny Hiszpanii od stycznia do sierpnia 1948 r. wykazuje saldo aktywne pod względem

ilościowym, natomiast pod względem wartościowym saldo jest ujemne, jak to wynika z następującego zestawienia:

	w tys. ton	w miln. pes. zł
Import		
I—VIII.		
1948 r.	3289,4	9705
Eksport		
	3800,1	7300

(pz.)

HOLANDIA

Uchylenie subwencji rządu holenderskiego na artykuły żywnościowe spowodowało wzrost cen chleba, masła, węgla, cukru i mięsa wieprzowego, co w konsekwencji przyczyni się do wzrostu utrzymania rodziny składającej się z 4 osób o 1 florena tygodniowo. (bmp)

IZRAEL

Plan kolonizacyjny Izraela na r. 1949. Na początku grudnia 1948 r. istniało na obszarze Palestyny 355 żydowskich osiedli rolnych, przeważnie w postaci komun rolnych lub wsi spółdzielczych. Obecnie został opracowany plan kolonizacyjny na r. 1949, który zostanie wykonany wspólnymi siłami Państwa Izrael oraz Światowej Organizacji Sjonistycznej (Agencji Żydowskiej do Spraw Palestyny). Przewidziane jest założenie 96 nowych osiedli, połowa powstanie w ciągu najbliższych miesięcy. Budżet kolonizacyjny na pokrycie najpotrzebniejszych wydatków wynosi przeszło 7 mln. funtów. Państwo Izrael wydzieli bezpłatnie tereny kolonizacyjne, przy czym koszt ich przysposobienia pod uprawę rolną pokryje żydowski fundusz Narodowy. Kolonizacja będzie realizowana w ramach ogólnopństwowego planu rozwoju rolnictwa. W ten sposób rozwój kolonizacji żydowskiej przyspieszy również rozwój istniejących w sąsiedztwie wsi arabskich. Nowe osiedla zostaną założone w miejscowościach pustynnych wzdłuż górskiej drogi do Jerozolimy, na pustyni Negew, na północnym pograniczu. (y.)

LUKSEMBURG

Stal dla Zagłębia Ruhry. W najbliższym okresie Luksemburg dostarczy 20.600 ton stali walcowanej, żelaza oraz innych materiałów na potrzeby kopalń w Zagłębiu Ruhry ogólnej wartości 2—3 mln. dolarów. Towary te mają być wyprodukowane przez przemysł stalowy Luksemburga na podstawie porozumienia zawartego pomiędzy anglo-amerykańską komisją dla spraw węgla, syndykatami niemieckimi a przemysłem metalowym Luksemburga. Dostawy rozpoczęto w grudniu 1948 r. Trwać one będą do marca 1949 r. Umowa ta jest jednym więcej dowodem faworyzowania Niemiec — przez twórców planu Marshalla.

NIEMCY

Handel zagraniczny radzieckiej strefy okupacyjnej w r. 1949. Plan handlu zagranicznego radzieckiej

strefy okupacyjnej na r. 1949 przewiduje najpoważniejszy udział w obrocie towarowym żelaza i żywności na odcinku importu, natomiast maszyn i ich części w dziedzinie eksportu. Tak więc import żelaza stanowić będzie 23 proc. ogólnego wolumenu importu, import żywności i paszy — 20 proc., przywóz węgla — 17 proc., chemikaliów jak piryt, apatyt, superfosfat itd. — 12 proc. oraz tekstylii i surowcy włókienniczych około 10 proc. Jeśli chodzi o eksport to najpoważniejszą pozycją eksportową są maszyny i ich części stanowiące 30 proc. ogólnej wartości eksportu. Na drugim miejscu znajdują się wyroby przemysłu elektrotechnicznego, przyrządy precyzyjne, optyczne i chemikalia wartości 25 proc. ogólnego eksportu, wyroby tekstylne — 10 proc. oraz wyroby żelazne, stalowe, szkło i ceramika około 10 proc. Ponadto plan eksportu przewiduje również wywóz, aczkolwiek w nieznacznych ilościach, soli, potasu, cukru, złomu itd. (bmp.)

Na przełomie roku 1948 i 1949 Bizonia zakupiła żywność za 2.9 mln. dolarów w Belgii, Danii, Anglii, Holandii, Luksemburgu i Szwajcarii. Gros zakupów stanowiły tłuszcze wartości 2 mln. dolarów, mleko i czekolada, wartości 750 tys. dolarów, mięso wołowe, ser oraz nasiona warzywne, których dostarczyła Holandia. (bmp)

Układ handlowy z Francją. Niemcy Zachodnie zawarły ostatnio z Francją ważny do 30. VI. 1949 r. układ handlowy, przewidujący wzajemną wymianę towarową w wys. 190 miln. dol. z każdej strony. Na podstawie tego układu Niemcy Zachodnie otrzymają z Francji nawozy sztuczne, żywność, rudę żelazną, żelazo i stal, maszyny, surowce i półfabrykaty chemiczne, celulozę oraz korek wzamian za węgiel, koks, energię elektryczną, maszyny i drzewo. Dostawy węgla, koksu i energii elektrycznej nie będą przekraczały dotychczasowych rozmiarów i utrzymane będą w granicach ustalonych przez Europejską Komisję Rozdziału Energii. (pg)

PAKISTAN

Pakistan największym dostawcą juty. Pakistan dostarcza około 75% ogólnoświatowej produkcji juty. Cały ten surowiec był eksportowany do Indii i Anglii. Obecnie rząd Pakistanu projektuje szeroko zakrojoną akcję uprzemysłowienia kraju. W pierwszym rządzie powstaną wielkie przedsiębiorstwa i tkalnie jutowe. Niezależnie od tego Pakistan jest producentem wysokiego gatunku bawełny. Tegoroczne zbiory wyniosły ponad 1 mln. bel. Z ilości tej przerobiono w krajowych przedsiębiorstwach zaledwie 80 tys. bel. Reszta bawełny przeznaczona została na eksport przy czym głównymi odbiorcami są Hindusi, Japonia i ZSRR. (bmp)

RUMUNIA

Majątki ziemskie, będące własnością państwa, odgrywają w Rumunii coraz to poważniejszą rolę w cało-

kształcie gospodarki rolnej. Plan na rok 1939 (272 majątków państwowych, które zajmują łącznie 251.517 ha, z czego 137.066 ha ziemi ornej przewiduje dalszy rozwój produkcji rolnej przy szczególnym uwzględnieniu jakości produkcji oraz zastosowaniu nowych metod rolniczych.

Centrala Żelaza i Metali w Rumunii przekroczyła plan produkcji przemysłowej na r. 1948 o 14 proc. Podobnie przemysł górniczy wykonał plan produkcji w 105 proc., a plan produkcji srebra wykonano w 104 proc. Produkcja ołowiu przekroczyła plan o 5,6 proc. Plan wydobycia grafitu wykonano w 200 proc.

STANY ZJEDNOCZONE

Obroty surowcowe. Eksport Stanów Zjednoczonych wykazuje od dłuższego czasu stałą tendencję zniżkową. Mimo, że Stany Zjednoczone za pomocą dostaw z „planu Marshalla” dążą do sztucznego utrzymania eksportu na wysokim poziomie, to jednak wysyłka towarów do krajów zachodnio-europejskich, biorących udział w „planie Marshalla” zmniejszyła się w pierwszym półroczu 1948 r. o 602 mln. dolarów, w porównaniu z tym samym okresem 1947 r. Eksport Stanów Zjednoczonych wskutek dyskryminacji polityki handlowej do krajów Europy Wschodniej obniżył się o 61 proc., do Kanady zaś o 125 mln. dolarów w porównaniu z pierwszym półroczem 1947 r., a do Ameryki Łacińskiej o 256 mln. dolarów. Eksport tytoniu z USA zmniejszył się w porównaniu z rokiem 1947 o 45 proc., towarów tekstylnych o 40 proc., bawełny o 40 proc. Natomiast import szczególnie surowców dla celów strategicznych Stanów Zjednoczonych ciągle wzrasta. Zakupy metali kolorowych zwiększyły się w pierwszym półroczu 1948 r. w porównaniu z tym samym okresem 1947 r. o 31 proc., ropy i produktów naftowych o 38 proc., wełny o 31 proc. W drugim półroczu 1948 r. nastąpiło dalsze zmniejszenie eksportu i zwiększenie importu surowców strategicznych. (bmp)

Zbiory w U.S.A. Departament rolnictwa ogłosił wyniki zbiorów zbóż w roku 1948. Zbiór kukurydzy osiągnął 3.650.548 tys. buszli w stosunku do 2.383.970 tys. zebranych w r. 1947, zbiór zbóż 1.288.406 tys. buszli w porównaniu z 1.367.186 tys. buszli w r. 1947, zbiór owsa 1.491.752 tys. buszli w stosunku do 1.199.422 tys. buszli w roku 1947 oraz jęczmienia 317.037 tys. w porównaniu do 183.588 tys. w r. 1947. Jak wynika z powyższych danych wzrost zbiorów z r. 1948 w stosunku do roku poprzedniego zanotowano jedynie na odcinku kukurydzy i jęczmienia. Produkcja innych zbóż uległa zmniejszeniu. (bmp)

Trudności eksportowe przemysłu włókienniczego. Eksport wyrobów włókienniczych z USA wykazał w ub. roku prawie zupełny zastój. Niektóre kraje, które do niedawna stanowiły dla USA znakomity rynek zbytu dla tych produktów, wstrzymały swoje zakupy. Np. Południo-

wa Afryka po zmianie rządu zaczyna dążyć do samowystarczalności na odcinku wyrobów włókienniczych, zredukowawszy import tych wyrobów z USA. Kanada importuje obecnie zaledwie 10 proc. tego, co importowała w 1947 r. Zbyt amerykańskich produktów włókienniczych na Dalekim Wschodzie natrafia również na poważne trudności z powodu ogólnego braku dolarów na tym tak bardzo chłonnym rynku. Również Australia i Nowa Zelandia nie przyznały żadnych nowych kontygentów importowych na produkty włókiennicze z USA. (pg)

SZWECJA

Zakłady Forda wybudowały nową fabrykę w porcie w Sztokholmie kosztem 10 miln. koron szwedzkich. Na skutek jednak poważnych ograniczeń importowych w Szwecji, które objęły również części samochodowe, fabryka nie może być uruchomiona. (pg)

TURCJA

Skutki złego urodzaju wywołują w Turcji wielki niepokój. Gdzieś niedługo notowane jest zjawisko głodowania ludności wiejskiej. (bmp)

WIELKA BRYTANIA

Czteroletni Plan Brytyjski (1949—52) opracowany w ramach „planu Marshalla” i opublikowany z końcem 1948 r. nie jest planem sensu stricto. Jest on zbiorem przewidywań i wytycznych, opartych na mniej lub więcej uzasadnionych cyfrach. Powiązany ekonomicznie i terminowo z planem Marshalla, plan 4 letni W. Brytanii ma na celu zwiększenie produkcji w przemyśle kluczowych, podniesienie produkcji rolniczej, uruchomienie większych nakładów inwestycyjnych, wzrost eksportu i ograniczenie w imporcie. Przewiduje on zapotrzebowanie na cudzoziemską siłę roboczą (w rolnictwie np. zachodzi potrzeba dodatkowych 75 tys. robotników rolnych). Plan opiera się na nadziei znacznego powiększenia wydajności pracy robotników w przemyśle. Produkcję nafty zamierza się osiągnąć w 1952 r. w wysokości około 100 miln. ton (wielkie koncerny naftowe brytyjskie i Royal Dutch Shell zamierzają wzmocnić produkcję przede wszystkim w Wenezueli i na Środkowym Wschodzie). W związku z tym ma być wybudowanych 7 rafinerii ropy naftowej na terenie Wielkiej Brytanii kosztem 125 miln. funtów. Produkcja węgla ma osiągnąć w 1952 r. kwotę 250 miln. ton (względnie nawet 260 miln. t), co dało by możliwość eksportowania węgla w ilości 40 miln. t rocznie. Produkcja stali ma przekroczyć 17 miln. ton w 1952 r. Produkcja samochodów ma przekroczyć o 35% produkcję z 1938 r. Zmiany w produkcji przemysłu włókienniczego charakteryzuje zapotrzebowanie na bawełnę 473 miln. ton w 1952 r. (roczna przeciętna przed wojną 610 miln. ton) oraz na wełnę — w tymże roku 232 miln. ton (roczna przeciętna przed wojną 190 miln. ton).

Produkcja włókien syntetycznych ma osiągnąć w 1952 r. około 200 miln. ton przy przeciętnej rocznej produkcji przed wojną 61.2 miln. ton. Co się tyczy zaniedbanego przed wojną rolnictwa (następstwo długoletniego imperializmu), to plan zakreśla znaczne podniesienie produkcji, wyrażające się w następującej tabeli porównawczej:

	prze- cięta 1934-38	rok 1947/48 w mil. ton	rok 1952
zboża chlebowe . . .	1.750	1.710	2.764
zboża inne	2.876	4.853	5.644
mieso i bekony . . .	1.485	958	1.468
produkty mleczne . .	705	939	7.067
ziemniaki	4.951	7.890	7.750
buraki cukrowe . . .	2.785	2.932	3.650

Roczna kwota inwestycji w ciągu realizacji całego planu czteroletniego ma wynosić 2.125 miln. funtów według rozdzelnika:

	%
gazownie i elektrownie	15
transport i komunikacja	18
rolnictwo	2
przemysł	33
budownictwo mieszkaniowe	16
służba społeczna (zdrowie, szkolnictwo)	7
administracja publiczna	5

Całość inwestycji, obejmujących również i tereny kolonialne, ma stanowić około 20% dochodu narodowego. Kolonie krytyjskie są również brane pod uwagę, jeśli chodzi o wzrost produkcji surowców i artykułów kolonialnych. Produkcja np. kauczuku ma osiągnąć w 1952 r. około 830 tys. ton (w 1946 r. 435 tys. t). Plan przewiduje różne dalsze sposoby eksploatacji terenów kolonialnych w oparciu o pomoc finansową innych krajów zainteresowanych (Stany Zjednoczone!). Plan przewiduje kwoty bilansu handlowego i płatniczego w 1952 r. Wyrażają się one w funtach i dolarach (działanie planu Marshalla). Poszczególne pozycje przedstawiają się następująco:

Wydatki z tytułu importu	1947	1952
	w milionach dolarów	
Produkty spożywcze, rol. e, tył.	3.099	3.632
Surowce	1.118	3.350
Nafta	280	564
Produkty gotowe . .	705	494
R a z e m: .	6.306	8.130

Dochody z tytułu eksportu		
Eksport i reeksport .	4.441	7.377
Eksport z niewidoczny	774	1.053
w tym marynarka handlowa	plus 121	plus 359
„u”ystyka	minus 218	minus 165
odsetki i amortyzacje	plus 201	plus 99
rozrod	minus 878	plus 700
R a z e m: .	3.667	8.436

Postawione w nim prognozy zaniepokoiły kraje marshallowskie, w szczególności Francję, która musiała by zrezygnować z intratnych dostaw artykułów luksusowych dla Wielkiej Brytanii. Jak wynika z „planu” W. Brytanii ma zamiar nadal zaciskać pasa w potrzebach spożycia ludności oraz wzmoczyć eksport i politykę imperialistyczną. Odbywać się to może tylko kosztem klasy robotniczej i przy „pomocy” finansowej Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej. (hs.)

Anglia nie wykonała planu wydobycia węgla na rok 1948. Ogłoszony ostatnio bilans osiągnięć przemysłu węglowego w Anglii wykazał, iż plan przewidujący wydobycie 200 mln. ton węgla nie został wykonany, a deficyt wynosi 3.310.800 ton. Globalne wydobycie węgla w Anglii w roku 1948 osiągnęło 196.689.200 ton. Kopalnie na powierzchni dostarczyły w ciągu roku 11.729.300 ton, co daje w sumie łączną produkcję 208.418.500 ton. Ponieważ kopalnie na powierzchni wydobyły 11.729.300 ton zamiast zaplanowanych 11 mln., ogólny deficyt węglowy zmniejszył się z 3.310.800 do 2.581.500 ton.

Dostawy drewna z Z.S.R.R. Zawarta w roku 1948 umowa między Związkiem Radzieckim a Wielką Brytanią na dostawę drewna w roku 1949 będzie znacznie przyspieszona i przewiduje się, iż wykonanie jej nastąpi jeszcze w styczniu r. b. Ilość drewna objęta dostawami wynosić będzie ca 250 tys. stds.

ZWIĄZEK RADZIECKI

Wyniki gospodarki narodowej ZSRR w 1948 r. Centralny Urząd Statystyczny przy Radzie Ministrów ZSRR ogłosił szczegółowy komunikat z wyników gospodarki narodowej ZSRR w 1948 r. Dane obejmują rozwój przemysłu, rolnictwa i transportu, budownictwo kapitałne, obroty towarowe, podwyższenia stanu materialnego i kulturalnego narodów Związku Radzieckiego. Rok 1948, jako trzeci w powojennej pięcioletce stalinowskiej, był decydującym dla rozwoju całokształtu stosunków gospodarczych w ZSRR. Plan globalnej produkcji całego przemysłu wykonano w 1948 r. w 106%. Na wyróżnienie zasługują: przemysł chemiczny (116%), przemysł budowy maszyn budowlanych i drogowych (126%), przemysł samochodowy i traktorowy (115%). W ogólnej charakterystyce produkcji przemysłowej komunikat stwierdza pomyślne opanowanie i wprowadzanie nowych wysoko wydajnych typów maszyn, mechanizmów, aparatów i przyborów, jak również pomyślne opanowanie przodujących procesów technologicznych i produkcyjnych. Komunikat zwraca jednak uwagę, że poszczególne ministerstwa nie wykonały w pełni planu w zakresie niektórych rodzajów produkcji (dyrektywy asortymentowe). A więc Ministerstwo Przemysłu Metalurgicznego nie wykonało rocznego planu produkcji lin stalowych, Ministerstwo Budowy Obrabiarek — niektórych rodzajów obrabiarek. W gospodarce rolnej globalne zbiory roślin zbożowych wyniosły ponad 7 miliar-

dów pudów (pud = 16 kg), osiągając niemal poziom przedwojenny roku 1940. Wzrosła wybitnie hodowla bydła i nierogacizny w kolchozach. Według danych na 1 stycznia 1949 r. w porównaniu do 1 stycznia 1948 r. pogłowie wielkiego bydła rogatego wzrosło w kolchozach o 23%, świń o 75%, owiec i kóz o 16%, a koni o 15%. Zwiększyło się również pogłowie bydła, stanowiącego prywatną własność kolchoźników, robotników i urzędników. Obrót transportu kolejowego w roku 1948 zwiększył się w porównaniu z 1947 r. o 27% i przewyższył poziom przedwojenny. Przewóz ładunków transportem rzeczonym wzrósł odpowiednio o 29%, a transportem morskim o 11%. Nakłady w kapitalnych pracach budownictwa i odbudowy wzrosły w 1948 r. w porównaniu z 1947 r. o 23%, a decydująca większość budowli została uruchomiona w terminach, ustalonych przez plan państwowy. Zastępuje uwagę fakt, że w okresie 3-ech lat wykonywania powojennej pięcioletki stalinowskiej wybudowano i odbudowano w miastach i osiedlach robotniczych mieszkania o gółnej powierzchni około 51 miln. m². W tymże czasie na terenie wsi wybudowano i odbudowano ponad 1,6 miln. domów mieszkalnych. Po zniesieniu systemu kartkowego (koniec 1947 r.) zwiększyła się znacznie w 1948 r. w porównaniu z 1947 r. sprzedaż artykułów zaopatrzenia, a w tym chleba o 56%, cukru — dwukrotnie, wyrobów cukierniczych o 45%, tkanin bawełnianych o 56%, tkanin jedwabnych o 29%, obuwia o 45%. Znacznie rozszerzono w 1948 r. sieć handlową. W tym czasie otworzono w Związku Radzieckim 35 tys. nowych sklepów i kiosków. W wyniku zniesienia systemu kartkowego i udanej reformy walutowej zlikwidowane zostały wysokie ceny handlu komercyjnego i wprowadzone jednolite obniżone (państwowe) ceny detaliczne, które objęły również rynek spółdzielczy i kolchozowy. W związku z tymi reformami, podniosły się jednocześnie płace zarobkowe, których siła nabywcza w 1948 roku wzrosła w porównaniu 1947 r. przeszło dwukrotnie. Stan zatrudnienia robotników i urzędników w Związku Radzieckim podniósł się w 1948 r. w porównaniu w 1947 r. o dwa miliony osób, t. j. o 10%. Fundusz płac robotników i urzędników wzrósł o 10%, w tym fundusz płac robotników w przemyśle o 15%, w budownictwie — o 24%. Jednocześnie wydajność pracy robotników wzrosła w przemyśle o 15% i przewyższyła poziom przedwojenny. Osiągnięcia w sferze materialnej produkcji i rozdziału wpłynęły na dalszy rozwój budownictwa kulturalnego i poziomu kulturalnego mas pracujących Związku Radzieckiego. W wyniku potężnego ogólnonarodowego współzawodnictwa socjalistycznego o przedterminowe wykonanie planu pięcioletki powojennej pomyślnie wykonano i przekroczono państwowy plan roku 1948 i stworzono nieodzowne warunki dla dalszego rozwoju gospodarki narodowej ZSRR; i podwyższenia materialnego i kulturalnego poziomu życia narodu radzieckiego. (pr)

Przegląd wydawnictw

ROCZNIK BIBLIOGRAFICZNY polskich wydawnictw ekonomicznych. Tom I za lata 1945—1946. Wydawnictwo „Gospodarki Planowej”. Pod redakcją dra Stanisława A. Majewskiego. Nakładem Centralnego Urzędu Planowania, Warszawa 1948, str. 196

Pojawienie się na rynku księgarskim bibliografii specjalnej, obejmującej całość wydawnictw z pewnej dziedziny wiedzy, należało w historii naszej bibliografii niestety zawsze do zjawisk rzadkich. W okresie międzywojennym, mimo kilku bezspornie świetnych pozycji z zakresu bibliografii ogólnych (głównie zamkniętych), brak jednak było periodycznych prac bibliograficznych poświęconych wydawnictwom gospodarczym.

Przyszła wojna, a z nią całkowity niemal zanik polskiego słowa drukowanego. Zdawałoby się, że barbarzyńskie metody okupanta tępiące wszelkie przejawy piśmiennictwa uniemożliwią na długie lata jego odbudowę. Stało się jednak inaczej. Żywiołowy rozwój odbudowującej się polskiej gospodarki narodowej, zaakcentowany zmianą struktury gospodarczej kraju, przyniósł również ze sobą odrodzenie myśli ekonomicznej. Na półkach księgarskich pojawiają się w niespotykanej przed wojną ilości wydawnictwa gospodarcze wszelkiego rodzaju. Rzecz oczywista, że bogactwu pod względem ilości nie zawsze towarzyszyło bogactwo pod względem treści. Niemniej jednak, aby ten różnorodny i wartościowy częstokroć materiał mógł być kiedykolwiek odpowiednio wykorzystany, należało go ująć w formę bibliograficzną.

Żmudnego tego zadania podjęło się wydawnictwo „Gospodarka Planowa”, które nieprzerwanie od dwóch lat wydaje „Przegląd Bibliograficzny” polskich czasopism gospodarczych.

Celem **ROCZNIKA BIBLIOGRAFICZNEGO** ma być — jak dowiadujemy się z przedmowy dra St. A. Majewskiego — rejestracja druków zwartych w zakresie ekonomii politycznej, poczynając od roku 1945. Przyjęcie za punkt wyjściowy roku 1945 ma swoje uzasadnienie nie tylko w istnieniu pewnego rodzaju naturalnej granicy chronologicznej, ale także granicy dwóch kategorii myślenia ekonomicznego.

Układ **ROCZNIKA** jest następujący: całość materiału podzielono na 16 działów, przy czym większość z nich poddano dalszemu rozbić na poddziały. Rocznik uzupełniony jest wykazem użytych skrótów, indeksem autorskim i — dla uzyskania pełnego obrazu produkcji wydawniczej — spisem polskich czasopism gospodarczych wychodzących w latach 1945 i 1946.

Nie wnikając w słuszność przyjętego układu z uwagi na fakt, że jego użyteczność będzie mogła być należycie oceniona dopiero po pewnym okresie czasu pragniemy ograniczyć nasze spostrzeżenia do 4 dezyderatów:

1. Rozbicie działu XI (Przemysł) na poddziały tego rodzaju, co „Materiały ogniotrwałe”, Elektro- i radiotechnika” nie jest — naszym zdaniem — zbyt trafne, gdyż można z dużym prawdopodobieństwem przypuszczać, że ilość pozycji bibliograficznych z zakresu ekonomii będzie tutaj znikoma. Przeważająca większość publikacji z tego zakresu będzie posiadać charakter czysto techniczny, a więc wychodzący poza sferę zainteresowań bibliografii ekonomicznej sensu stricto. Należałoby przeprowadzić odpowiednią komasację w kierunku zmniejszenia ilości, poddziałów.

2. Należy dążyć z jednej strony do selekcji w kierunku wyeliminowania pozycji o charakterze wyłącznie technicznym (np. poz. 914: „Kombinowane zatrucie karbidem i fosforiakiem u świń”), z drugiej zaś strony byłoby pożądane równoczesne rozszerzenie zasięgu bibliografii na wydawnictwa z zakresu tematyki społeczno-gospodarczej, będące naturalnym podłożem wszelkiej działalności ekonomicznej.

3. Jeżeli będzie możliwe, przyjąć jednakowy układ działowy zarówno dla wydawnictw nieperiodycznych (**ROCZNIK BIBLIO-**

GRAFICZNY), jak i periodycznych (**PRZEGLĄD BIBLIOGRAFICZNY**).

Raz przyjęty jednakowy układ ułatwiłby znakomicie prace badawcze i zaoszczędził sporo czasu na zbędne zaznajamianie się z układem.

4. W indeksie autorskim należałoby unikać skracania imion autorów.

Nie uważając powyższych uwag za niedociągnięcia natury zasadniczej podkreślamy z całym uznaniem pożyteczną inicjatywę wydania **ROCZNIKA** i oczekujemy na ukazanie się zapowiadanych tomów za lata 1947 i 1948.

ROCZNIK BIBLIOGRAFICZNY stanie się niewątpliwie cennym i niezastąpionym doradcą nie tylko dla osób trudniących się zawodowo pracą naukową, ale dla każdego interesującego się przejawami życia gospodarczego naszego kraju.

Mieczysław Cielecki.

INŻ. JERZY ZAZULAK: — Zarys Elektromechanicznych Urządzeń Bezpieczeństwa Ruchu na Stacjach Kolejowych. Wydawnictwa Techniczne Ministerstwa Komunikacji nr 11, Warszawa 1948, str. 175 i 74 tablice.

Jesteśmy świadkami żywego ruchu w dziale wydawnictw technicznych. Codziennie prawie ukazują się książki z zakresu techniki, służące jako podręczniki do nauki zawodu oraz jako poradniki praktyczne dla już pracujących techników. Pomiędzy wydawcami wybiła się Ministerstwo Komunikacji, które wydało już 9 tomów wartościowych monografii z zakresu komunikacji, a dalsze 3 są w druku.

Omawiany podręcznik inż. Zazulaka dostosowany jest przeważnie do potrzeb służby ruchu. Omawia on nowe ulepszenia i zmodernizowane konstrukcje, jakie w ostatnich czasach wprowadzono w dziedzinie elektromechanicznej urządzeń bezpieczeństwa. Wykład jest treściwy i jasny. Liczne rysunki na załączonych do podręcznika 76 tablicach dają czytelnikom dostateczny pogląd na opisywane urządzenia, a fachowiec zaawansowany będzie mógł korzystać na podstawie tej pracy z oryginalnych rysunków normalnych, na które się autor powołuje.

W szczególności autor omawia nastawcze urządzenia mechaniczne na stacjach kolejowych, urządzenia blokowe, elektromechaniczną blokadę stacyjną, zabezpieczenie drogi przebiegu, elektromechaniczną blokadę liniową na szlaku dwutorowym, elektromechaniczną blokadę liniową na szlakach linii jednotorowych, urządzenia bezpieczeństwa przy odgałęzieniach linii kolejowych na szlaku oraz zabezpieczenie czasowe ruchu jednotorowego na szlaku dwutorowym.

TREŚĆ NUMERU POPRZEDNIEGO:

Ekspozé Premiera. Jerzy Kwejt — W nowych warunkach. Prof. dr A. Szejerson — Zaostrzenie ogólnego kryzysu kapitalizmu na obecnym etapie. Jerzy Lubowicki — Upaństwowianie banków. M. Kościelniak — Rola aparatu bankowego na obecnym etapie. St. O. — Bilans przemysłu hutniczego za rok 1948. Mgr Tadeusz Trawiński — Bilans przemysłu naftowego za rok 1948. Prof. inż. Kaz. Kutarba — Bilans przemysłu papierniczego za rok 1948. Państwowy Przemysł w 1948 r. Inż. Zygmunt Kokeli — Przemysł spożywczy w 1948 r. Stanisław Wojciechowski — Centrala Handlowa Żelaza w 1948 r. Eugeniusz Czechowicz — Centrala Złomu w 1948 r. Dr Edward Wlecko — Wielki radziecki plan zalesień ochronnych. Inż. D. Dziewicki — Inż. J. Wagner — Kapitałne remonty i sposób ich finansowania. Z ukosa. Dr Teofil Bissaga — Nowe połączenia kolejowe. Kronika przemysłu państwowego. Wybrzeże — Żegluga. Eksport — Import. Różne z kraju. Z całego świata.

DWUTYGODNIK „ŻYCIE GOSPODARCZE”. — WYDAWCA: Spółdzielnia Wydawnicza „Życie Gospodarcze”, spółdzielnia z odpowiedzialnością udziałami w Katowicach. — REDAGUJE KOLEGIUM. Redaktor Naczelny: JERZY KWEJT. — Rękopisów niezamówionych Redakcja nie zwraca. Przedruki dozwolone tylko z wyraźnym podaniem źródła.

PRENUMERATA dwutygodnika „Życie Gospodarcze” wynosi (wraz z dodatkami, monografiami gospodarczymi i przesyłką pocztową): półrocznie 1.900,— zł, kwartalnie 900,— zł, miesięcznie 300,— zł.

CENNIK OGŁOSZEŃ: Ogłoszenia na okładce: 1/1 str. 100.000,— zł, 1/2 str. 55.000,— zł, 1/4 str. 30.000,— zł. Ogłoszenia za tekstem: 1/1 str. 75.000,— zł, 1/2 str. 40.000,— zł, 1/4 str. 25.000,— zł, 1/8 str. 15.000,— zł, 1/16 str. 8.000,— zł. Drobnym ogłoszeniom nie przyjmuje się. Za dział ogłoszeń Redakcja nie bierze odpowiedzialności.

REDAKCJA NACZELNA: Warszawa, ul. Młodzieży Jugosłowiańskiej 15, tel. 850-07 i 858-18. **REDAKCJA I ADMINISTRACJA** w Katowicach: ul. 3 Maja 23, tel. 317-71, konta: Bank Gospod. Spółdzielczego, Katowice 179 i PKO Katowice 4391.

Państw. Katowickie Zakł. Graf. Oddz. I — Katowice, ul. Francuska 33, tel. 327-54

118 1-49 R 019519

**ZARZĄD GŁÓWNY
ZWIĄZKU ZAWODOWEGO GÓRNIKÓW W POLSCE**

z siedzibą w Katowicach, ul. Kościuszki 38,

•
**ZAKUPI NATYCHMIAST:
większą ilość sznura
do pakowania gazet
o wymiarze 3 mm.**
•

**ZGŁOSZENIA DO ADMINISTRACJI GŁ. ZARZĄDU
Z.Z.G. W KATOWICACH, UL. KOŚCIUSZKI NR 38**

266

**POWAŻNA INSTYTUCJA
w Katowicach**

**Z A K U P I
jedną maszynę
do księgowania
z licznikiem.**

ZGŁOSZENIA DO ADMINISTRACJI POD „111“

267

**ZARZĄD GŁÓWNY CENTRALNEGO ZWIĄZKU
ZAWODOWEGO METALOWCÓW W POLSCE**

Sprzeda natychmiast okazynie:

1. Samochód ciężarowy marki »Morris«
w dobrym stanie nie na chodzie.
2. Samochód osobowy marki »Opel«
nie na chodzie.
3. Samochód oso-
bowy marki »Hannomag« na chodzie.

Zgłoszenia prosimy kierować do
Wydziału Gospodarczego C. Z. Z. M.
Katowice, ul. Słowackiego 20 — telefon 329-94

265

**SOCIÉTÉ SUISSE POUR LA CONSTRUCTION
DE LOCOMOTIVES ET DE MACHINES
WINTERTHUR**

KOMPRESORY — SILNIKI — POMPY

**GEORGES FISCHER SOCIÉTÉ ANONYME,
SCHAFFHAUSEN:**

MASZyny I URZĄDZENIA
DLA ODLEWNI, STOLARNI

GAZA SZWAJCARSKA MARKI „DUFOUR“

Przedstawicielstwo na Polskę:
Sp. Akc. Przeds. Technicznych
ZABOROWSKI i S-KA, Warszawa, Zgoda 5

210

**ZARZĄD GŁÓWNY CENTRALNEGO ZWIĄZKU
ZAWODOWEGO METALOWCÓW**

w Katowicach, ul. Słowackiego 20, tel. 329-94

ZAKUPI NATYCHMIAST:

1. 6 kompl. oryginalnych tioków o wym. 0,60 do
samochodu ciężarowego marki G. M. C.
2. Dla
samochodu osobowego marki „Citroen“, typ 11 H.P.
przednie zawieszenie kół wraz z wahadłami,
3. 4 amor-
tyzatory,
4. 2 półoski,
5. Kompl. kierownicę z drąż-
kami skrętnymi,
6. reflektor wraz z podstawką

268

S. P. B.

**SPOŁECZNE PRZEDSIĘBIORSTWO BUDOWLANE
KATOWICE, ul. 3 Maja 23**

•
P R Z Y J M I E:

**Monterów i spawaczy
na chłodnie amoniakalne**

269

ZARZĄD GŁÓWNY ZWIĄZKU ZAWODOWEGO GÓRNIKÓW W POLSCE
z siedzibą w Katowicach, ul. Kościuszki 38

ZAKUPI NATYCHMIAST

części do samochodu osobowego marki »Chevrolet«

ZGŁOSZENIA PROSIMY KIEROWAĆ DO Z. G. Z. Z. G. DZIAŁU ADMINISTRACYJNEGO

270

JESZCZE DO NABYCIA!

JESZCZE DO NABYCIA!

Na zlecenie Wydziału Informacji i Propagandy Ministerstwa Przemysłu i Handlu, Spółdzielnia Wydawnicza „Życie Gospodarcze” wydała:

KALENDARZ BIURKOWY MINISTERSTWA PRZEMYSŁU I HANDLU NA ROK 1949

Cena 1 egz. łącznie z podstawą drewnianą wynosi zł 600,-

Zamówienia przyjmuje Administracja „Życia Gospodarczego”, Katowice, 3 Maja 23. Należność wpłacać na konto P. K. O. — III/4391. Katowice, z wyraźnym zaznaczeniem tytułu wpłaty.

W detalicznej sprzedaży Kalendarz otrzymać można:

1. „Życie Gospodarcze”, Oddział Warszawa, Foksal 15
2. Spółdzielnia Wydawnicza „Ingos”, Łódź, 6-go Sierpnia 7
3. Księgarnia „Prasa”, Łódź, Piotrkowska 102 a.
4. Administracja „Życia Gospodarczego”, Katowice, 3 Maja 23
5. Biuro Eksp. Kalendarza Biurkowego M. P. i H. Kraków, Mikołajska 4.

263

Miesięcznik

„Rachunkowość-Podatki”

niezbędny dla księgowych, wydziałów prawnych i podatkowych.

Poza działem artykułowym, przynosi notatki, informacje i wyjaśnienia, głosy ankietowe, zadania konkursowe i dane biograficzne.

Prenumerata wynosi: kwartalnie 375,— zł, półrocznie 750,— zł, numer pojedynczy kosztuje 125,— zł.

Wydawnictwo
Spółdzielnia Wydawnicza

„ŻYCIE GOSPODARCZE”
Katowice, ul. 3 Maja 23.

262

**NIEZBĘDNA DLA PRZEMYSŁU, HANDLU
I RZEMIOSŁA**

„GAZETA GOSPODARCZA”

Jedyny ogólnopolski organ cen krajowych i zagranicznych.

Przynosi 3 razy w tygodniu:

Rozporządzenia i okólniki władz w sprawach przemysłu, handlu i rzemiosła.

Ceny przemysłu państwowego, spółdzielczego i prywatnego,

Marże zarobku brutto w hurcie i detalu na wyroby produkcji państwowej, spółdzielczej i prywatnej.

Ceny wolnorynkowe.

Szczegółowe notowania surowców na rynkach zagranicznych.

„GAZETA GOSPODARCZA”

jest najlepszym informatorem przy kalkulacjach, analizach rentowności, w sprawach podatkowych, rejestracji i prowadzenia przedsiębiorstw.

Oplata kwartalna zł 360,— konto PKO
nr. III-308.

261

USTAWODAWSTWO GOSPODARCZE

Styczeń 1949

M I E S I Ę C Z N I K

Numer 1 (7)

TREŚĆ: **Zbigniew Rzepka**: Rola radcy prawnego w przedsiębiorstwie państwowym. Instrukcja w sprawie radców prawnych / **Ryszard Oleszyński**: Preimiowanie pomysłów pracowniczych / **Zofia Wyrobkowska**: Odszkodowania za wypadki przy pracy / **Czesław Przymusiński**: Przegląd ustawodawstwa gospodarczego / **Orzecznictwo Sądu Najwyższego w sprawach gospodarczych** (opr. s. S. N. Witold Święicki) a) w sprawach lokalowych, b) w sprawach majątków opuszczonych i poniemieckich, c) w sprawach kolejowych / **Orzecznictwo Komisji Specjalnej do walki z nadużyciami i szkodnictwem gospodarczym** (opr. s. J. Kostrzewa) / **Notatnik**: Prawo finansowe (ciąg dalszy). — Likwidacja przedsiębiorstw prywatnych uzależniona od zezwolenia władz? — Aktualizacja aktów normatywnych w zakresie handlu zagranicznego / **Gdzie — szukać?** (O czynszach najmu i wpłatach na F. G. M. Opr. St. Mizera) / **Z ukosa** / **Odpowiedzi Redakcji** / **Przegląd wydawnictw**: Książki.

ZBIGNIEW RZEPKA

Rola radcy prawnego w przedsiębiorstwie państwowym*)

Rozpatrując zagadnienie roli radcy prawnego w przedsiębiorstwie państwowym należy na wstępie sprecyzować zadania i obowiązki radcy prawnego, przy czym pod określeniem „radca prawny“ rozumie się osobę pełniącą funkcje doradztwa prawnego bez względu na jej określenie w schemacie organizacyjnym przedsiębiorstwa, np. referent prawny, doradca prawny itp.

Struktura organizacyjna przedsiębiorstw państwowych oraz ich działalność mają wpływ na ilość i rozmiar pracy radcy prawnego, w ogólnych jednak zarysach praca ta da się sprowadzić do następujących zasadniczych czynności:

- udzielanie opinii prawnych w sprawach związanych z organizacją i działalnością przedsiębiorstwa,
- opracowywanie pod względem prawnym umów i innych aktów prawnych dotyczących przedsiębiorstwa i jego działalności,
- opiniowanie z punktu widzenia prawnego zaciąganych zobowiązań,
- uczestniczenie w konferencjach i rokowaniach dotyczących przedsiębiorstwa,
- reprezentowanie dyrekcji przedsiębiorstwa wobec władz i urzędów,
- prowadzenie spraw przedsiębiorstwa przed sądami powszechnymi, komisjami arbitrażowymi itp.

Powyższe wyliczenie spraw typowych wskazuje, że radca prawny powinien nie tylko posiadać odpowiednie kwalifikacje do wykonywania tych czynności, ale przede wszystkim winien być należycie zorientowany zarówno w organizacji przedsiębiorstwa, jak i w całokształcie działalności przedsiębiorstwa, łączącej się z jego czynnościami, dotyczącymi sytuacji prawnej i zobowiązań przedsiębiorstwa.

Podstawowym założeniem pracy radcy prawnego jest baczenie, by działalność przedsiębiorstwa i jego organów była zgodna z przepisami obowiązującego prawa i by w ramach tych przepisów należycie chronione były interesy przedsiębiorstwa państwowego.

To założenie winno być brane pod uwagę przy rozwiązywaniu sprawy zależności radcy prawnego od poleceń i zarządzeń dyrekcji przedsiębiorstwa. Jak błędne jest przerzucanie przez dyrekcję przedsiębiorstwa decyzji w poszczególnych sprawach na radcę prawnego pod pozorem, że jest to rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego, tak z drugiej strony niewłaściwe jest narzucanie przez dyrekcję przedsiębiorstwa radcy prawnemu opracowywania aktów prawnych lub dokonywania czynności, które są sprzeczne z obowiązującymi przepisami prawnymi.

Zadaniem radcy prawnego jest udzielanie pomocy prawnej przede wszystkim przez opiniowanie z punktu widzenia prawnego aktów dokonywanych przez przedsiębiorstwo i jego organy, na-

*) Uwagi na marginesie instrukcji Min. Przemysłu i Handlu — Departament Ekonomiczno-Socjalny z dnia 31. XII. 1948 r., której tekst podany jest niżej.

to niestety nie jest on powołany do decydowania w sprawach prowadzenia przedsiębiorstwa, gdyż te należą do zakresu działania dyrekcji. Radca prawny jest natomiast obowiązany zwrócić uwagę dyrekcji, jeżeli jej działalność nie jest zgodna z przepisami obowiązującego prawa i to niezależnie od tego, czy sprawa została mu formalnie przekazana do zaopiniowania. Obowiązkiem bowiem wszystkich pracowników przedsiębiorstwa, a tym samym i radcy prawnego, jest strzeżenie interesów przedsiębiorstwa i prawidłowości jego działania. Radca prawny nie powinien ograniczać się tylko do szukania wyjścia z zaistniałej sytuacji, niekorzystnej dla przedsiębiorstwa, ale przede wszystkim winien sytuacjom takim zapobiegać.

Gdy polecenia i zarządzenia dyrekcji przedsiębiorstwa są sprzeczne z przepisami prawnymi, wówczas radca prawny winien w pisemnej opinii wykazać tę niezgodność, a odmowa brania udziału w czynnościach sprzecznych z obowiązującym prawem nie może być mu poczytywana za brak dyscypliny pracy. W praktyce wypadki takie winny być przedmiotem szczegółowego rozpatrzenia przez dyrekcję przedsiębiorstwa, a w razie wątpliwości co do dalszego postępowania należałoby zwracać się o instrukcję do instytucji nadrzędnych nad przedsiębiorstwem.

Jeżeli zaś dyrekcja przedsiębiorstwa podejmuje kroki sprzeczne z opinią prawną radcy prawnego, wówczas decyzja taka winna być stwierdzona podpisem dyrekcji, która w ten sposób bierze pełną odpowiedzialność za dokonane czynności.

Należyte wypełnianie zadań radcy prawnego uzależnione jest w dużym stopniu od jego kwalifikacji zawodowych. Ukończenie studiów prawniczych jest zasadniczo nie wystarczającą kwalifikacją do objęcia stanowiska radcy prawnego, które wymaga rutyny, nabytej drogą praktyki. Zaznaczyć przy tym należy, że zgodnie z art. 12 dekretu z dn. 3. I. 1947 r. o tworzeniu przedsiębiorstw państwowych (Dz. U. R. P. Nr 8, poz. 42) dyrekcja przedsiębiorstwa reprezentuje przedsiębiorstwo wobec osób trzecich, władz i urzędów, a przedsiębiorstwo państwowe jako posiadające osobowość prawną może być stroną w sporach sądowych. Jeżeli zastępstwo w sporach sądowych nie zostało w drodze zarządzeń ministra zlecone Prokuraturii Generalnej R. P. przedsiębiorstwo musi we własnym zakresie zorganizować sobie takie zastępstwo, co zasadniczo powoduje konieczność korzystania z usług adwokackich.

Zatrudnianie zatem w charakterze radców prawnych osób nie posiadających prawa występowania przed sądami powoduje konieczność angażowania adwokatów obok radców prawnych.

Oczywiście w przypadkach, w których rozmiary przedsiębiorstwa i jego charakter wymagają doradztwa prawnego przede wszystkim w sprawach innych niż zastępstwo sądowe, może okazać

się nie tylko celowe, ale i konieczne zatrudnianie radców prawnych niezależnie od ich uprawnień adwokackich.

Wychodząc z tego założenia instrukcja Ministerstwa Przemysłu i Handlu (Departamentu Ekonomiczno-Socjalnego) z dn. 31. XII. 1948 r. (Nr 65 Zbioru wiążących instrukcyj z zakresu warunków płacy i pracy w przedsiębiorstwach i zakładach pracy podległych Ministerstwu Przemysłu i Handlu) przewiduje obok stałych komórek organizacyjnych, mających za zadanie udzielanie pomocy prawnej przedsiębiorstwom państwowym i objętych schematami organizacyjnymi przedsiębiorstwa, również możliwość angażowania przez przedsiębiorstwa (którym przyznano etaty radców prawnych) radców prawnych lub samodzielnych referentów prawnych, określając ich kwalifikacje zawodowe.

Zgodnie z powyższą instrukcją na stanowiska radców prawnych lub samodzielnych referentów prawnych mogą być angażowani albo adwokaci wpisani na listy odnośnych izb adwokackich i posiadający prawo wykonywania swego zawodu, albo osoby posiadające ukończone studia prawnicze i kwalifikowane przez złożenie egzaminu sędziowskiego, prokuratorskiego lub adwokackiego.

Posiadanie tych obiektywnych kwalifikacji nie daje jeszcze gwarancji należytego pełnienia funkcji radcy prawnego w przedsiębiorstwie. Jeżeli radca prawny nie wejdzie w całokształt przedsiębiorstwa, w którym jest zatrudniony, nie będzie należycie zorientowany w jego organizacji, działalności, celach i zadaniach przedsiębiorstwa państwowego, w którym jest zatrudniony oraz w celach i zadaniach przedsiębiorstw państwowych w ogóle, a wreszcie — w podstawowych zasadach ustrojowych obowiązującego porządku społeczno-gospodarczego, wówczas praca jego w przedsiębiorstwie nie będzie należyta.

Niekiedy dają się też słyszeć głosy, że radca prawny w przedsiębiorstwie jest czynnikiem hamującym sprawne i sprężyste działanie przedsiębiorstwa i jego kierownictwa. Zarzut taki, o ile jest słuszny w poszczególnych przypadkach, wynika z wadliwej organizacji pomocy prawnej w przedsiębiorstwie i świadczy albo o braku odpowiednich kwalifikacji radcy prawnego, albo o przeciążeniu pracą jednego pracownika, albo wreszcie tłumaczy się brakiem wciągnięcia radcy prawnego w sprawy przedsiębiorstwa, co powoduje zwracanie się w każdej sprawie o opinię do organów nadrzędnych nad przedsiębiorstwem (centralnych zarządów przemysłu, ministerstwa itp.).

Radca prawny przedsiębiorstwa państwowego nie może traktować przedsiębiorstwa swego jako klienta, zwracającego się o poradę czy zastępstwo przed sądami, lecz winien brać na równi z innymi pracownikami przedsiębiorstwa udział w jego działalności i baczyć, by działalność ta była zgodna z interesem przedsiębiorstwa, interesem ogólnym i przepisami prawa.

Należyte wypełnianie obowiązków przez radcę prawnego wyrabia wśród wszystkich pracowników przedsiębiorstwa poczucie prawa i prawnego postępowania przedsiębiorstwa i jego organów, co nie jest obojętne dla interesu społecznego.

Jeżeli zatem hamowanie zbyt pochopnych decyzji kierownictwa przedsiębiorstwa przez radcę prawnego jest w granicach takich, jak rozważa hamuje odruchy, wówczas uznać należy, że rola radcy prawnego jest należycie wypełniana.

Instrukcja w sprawie radców prawnych

Ministerstwo Przemysłu i Handlu
Departament Ekonomiczno-Socjalny

Warszawa, dn. 31. XII. 1948 r.

Zbiór wiążących instrukcji z zakresu warunków płacy i pracy w przedsiębiorstwach i zakładach pracy podległych Ministerstwu Przemysłu i Handlu Nr 65

Jednostki gospodarcze, podległe zwierzchniemu nadzorowi Ministra Przemysłu i Handlu, o ile nie posiadają komórek prawnych, przewidzianych schematami organizacyjnymi, a mają przyznane etaty radców prawnych, mogą angażować radców prawnych lub samodzielnych referentów prawnych na następujących zasadach:

1. Na stanowiska radców prawnych lub samodzielnych referentów prawnych mogą być powoływani:
 - a) adwokaci, wpisani na listy odnośnych okręgowych izb adwokackich i posiadający prawo wykonywania swego zawodu;
 - b) osoby posiadające ukończone studia prawnicze i kwalifikowane przez złożenie egzaminu sędziowskiego, prokuratorskiego lub adwokackiego.
2. Do obowiązków radców prawnych i samodzielnych referentów prawnych należy:
 - a) opracowywanie i opiniowanie pod względem prawnym wszelkich nietypowych umów i pism, dotyczących zobowiązań zaciąganych przez przedsiębiorstwo;
 - b) współudział przy opracowywaniu i opiniowaniu pod względem prawnym wzorców umów typowych;
 - c) udzielanie opinii prawnych, na żądanie władz przedsiębiorstwa, we wszystkich sprawach związanych z tokiem działalności przedsiębiorstwa;
 - d) branie udziału, na żądanie władz przedsiębiorstwa, w konferencjach i rokowaniach prowadzonych przez przedsiębiorstwo;
 - e) zastępowanie przedsiębiorstwa wobec władz i urzędów na podstawie szczególnego upoważnienia władz przedsiębiorstwa;
 - f) zastępowanie przedsiębiorstwa przed sądami powszechnymi i szczególnymi oraz innymi organami sadzącymi — w sprawach nie zastrzeżonych lub nie poruczonych Prokuratorii Generalnej R. P. — na podstawie szczególnego pełnomocnictwa władz przedsiębiorstwa. Obowiązek ten ciąży na osobach wymienionych pod punktem 1 lit. b) tylko o tyle, o ile przepisy szczególne nie wymagają, by pełnomocnikiem był adwo-

kat, posiadający prawo wykonywania swego zawodu.

3. Opinie prawne, wydawane w sprawach wymienionych w punkcie 2 lit. a), b) i c) winny być sporządzane na piśmie i dołączane do akt sprawy. Jeśli władze przedsiębiorstwa wydadzą decyzję sprzeczną z tą opinią prawną, winny one takie załatwienie danej sprawy uzasadnić i złożyć do akt sprawy odpowiednią, podpisaną przez siebie notatkę.
4. a) Z radcami prawnymi można zawierać umowy o pracę na zasadach ogólnych stosowanych w przedsiębiorstwie, albo też umowy o dzieło. Przy umowach o dzieło należy zastrzec prawo wypowiedzenia w terminie 1-miesięcznym i uzależnić prawo substytucji w sprawach przedsiębiorstwa od każdorazowej zgody władz przedsiębiorstwa.
b) Z samodzielnymi referentami prawnymi należy zawierać wyłącznie umowy o pracę na zasadach ogólnych stosowanych w przedsiębiorstwie.
5. Czas pracy radców prawnych zaangażowanych na mocy umowy o dzieło nie jest ograniczony. Obowiązani są oni jednak przebywać w biurze przedsiębiorstwa w czasie uzgodnionym z władzami przedsiębiorstwa i niezbędnym do terminowego załatwiania powierzonych im czynności.
6. Za wykonywanie swych obowiązków przewidzianych w niniejszej instrukcji radcy prawni i samodzielni referenci prawni, zaangażowani na podstawie umowy o pracę, otrzymują miesięczne wynagrodzenie zryczałtowane, obejmujące całość świadczeń przedsiębiorstwa na rzecz pracownika, w granicach od 15.000.— zł do 30.000.— zł brutto.
Wysokość tego ryczałtu uzależniona jest od ilości i stopnia skomplikowania zagadnień jakie będą zlecane poszczególnym radcom prawnym, wzgl. samodzielnym referentom prawnym.
- W tych samych granicach i na tych samych zasadach ustalać należy wynagrodzenie przysługujące radcy prawnemu w wypadkach, gdy zawarta z nim umowa ma charakter umowy o dzieło.
7. W razie wyjazdu w sprawach przedsiębiorstwa radcy prawni, z którymi zawarto umowę o pracę, oraz samodzielni referenci prawni otrzymują diety na zasadach ogólnych, stosowanych w przedsiębiorstwie, radcy zaś prawni,

działający na zasadzie umowy o dzieło, wynagrodzenieienne wyjazdowe, przewidziane Taryfami Społecznych Biur Pomocy Prawnej właściwych dla siedziby przedsiębiorstwa.

8. Adwokaci, posiadający prawo wykonywania swego zawodu, zatrudnieni dotychczas w komórkach prawnych, mogą na własne żądanie uzyskać charakter radców prawnych i zawrzeć

umowę o dzieło, a wówczas będą miały do nich zastosowanie punkty 2, 4, 5, 6 i 7 niniejszej instrukcji.

9. Instrukcja niniejsza wchodzi w życie z ważnością od dnia 1 stycznia 1949 r.

Dyrektor Departamentu

(—) Cz. Chmielewski

Ryszard Oleszyński

Premiowanie pomysłów pracowników*)

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o ochronie wynalazków, wzorów i znaków towarowych (Dz. U. R. P. z 1928 r. nr 39 poz. 384, z 1933 r. nr 10 poz. 63, z 1945 r. nr 58 poz. 334 oraz z 1948 r. nr 24 poz. 164 i nr 44 poz. 315), zwane popularnie prawem patentowym, czekające na nowelizację, nie może być zastosowane do wszystkich sytuacji, jakie wyłania życie, zwłaszcza, o ile chodzi o pomysły pracownicze, nie mające cech wynalazków. Pomysły takie dotychczas nie są prawnie chronione.

W numerze 24 Dziennika Urzędowego Ministerstwa Przemysłu i Handlu z dnia 30 października 1948 roku ogłoszony został okólnik Ministra Przemysłu i Handlu nr 14 z dnia 21 października 1948 r. w sprawie wykorzystywania i premiowania pomysłów, wprowadzających ulepszenia lub usprawnienia w zakładach pracy, który łącznie z poprzednim okólnikiem Ministra Przemysłu nr 243 z dnia 16 marca 1946 r. w sprawie wykorzystywania i premiowania pomysłów wynalazczych w zakładach pracy (Dz. Urz. M. P. i H. nr 5 poz. 43) reguluje wyczerpująco przedmiotowe zagadnienie w zakładach pracy, podległych Ministrowi Przemysłu i Handlu.

Badając zagadnienie podmiotowego zakresu mocy obowiązującej omawianych okólników należałoby może dojść do przekonania, że przez użycie terminu „załady pracy” mają okólniki te zastosowanie do pracowników wszystkich instytucji podległych Ministrowi Przemysłu i Handlu, nie wyłączając zakładów handlowych a nawet urzędów. Z uwagi jednak na użyty w p. 1 okólnika nr 14 zwrot: „...pomysły, które po wprowadzeniu ich w życie przyniosą przemysłowi korzyść” należy przypuszczać, że obydwa omawiane okólniki obejmują tylko pracowników zakładów wytwórczych i przetwórczych**).

Przedmiotem obydwóch okólników są pomysły pracownicze, które należy podzielić na dwie kategorie:

1. pomysły, mające cechy wynalazków
2. nie mające tych cech.

*) Omówienie norm, obowiązujących w resorcie Ministerstwa Przemysłu i Handlu.

Patrz też w Nrze 2 „Ustawodawstwa Gospodarczego” — artykuł pod tyt. „Wynalazki pracownicze” Władysława Grabowicza.

**) Zdaniem Redakcji powyższa wykładnia Autora nie jest przekonująca, aczkolwiek Autor w dalszym ciągu art. domaga się rozszerzenia okólnika również na handel państwowy.

Pomysły pierwszej kategorii omówione będą w dalszej kolejności.

I.

Pomysły, nie będące wynalazkami, zgłoszone w zakładach pracy podległych Ministrowi Przemysłu i Handlu, podlegają według cytowanych okólników premiowaniu pod warunkiem, że po wprowadzeniu ich w życie przyniosą przemysłowi korzyść, przez to, że:

- a) podniosą jakość produkowanego towaru,
- b) obniżą koszty produkcji za jednostkę,
- c) wprowadzą oszczędności na zużycie surowców, materiałów pomocniczych, narzędzi i urządzeń lub obniżą koszty robocizny,
- d) zwiększą wydajność pracy,
- e) usprawnią organizację pracy,
- f) zwiększą bezpieczeństwo pracy lub jej warunki higieniczne. (okólnik nr 14 p. 1)

Wyliczenie powyższe jest taksatywne, inne pomysły nie podlegają premiowaniu. Na marginesie tego wyliczenia zaznaczyć należy, że nie stoi ono w żadnej sprzeczności z wyliczeniem zawartym w okólniku nr 243 z uwagi na inne kryterium tego wyliczenia. Z wyliczenia powyższego wynika, że premiowaniu podlegają nie tylko pomysły z dziedziny technicznej, lecz również z dziedziny organizacyjnej.

W związku z rozważanym wyżej podmiotowym zakresem mocy obowiązującej omawianych okólników nasuwa się w tym miejscu uwaga, że jeśli chodzi o usprawnienia w dziedzinie organizacyjnej, wymagałaby uregulowania również sprawa wykorzystania pomysłów pracowników zatrudnionych w przedsiębiorstwach handlowych, urzędach i innych instytucjach.

Procedura przy zgłaszaniu, badaniu i premiowaniu pomysłów oraz sposób obliczania premii jest następująca:

Okólnik nr 243 wprowadza do zakładów pracy skrzynki pomysłów. Zgłoszenie zatem przez pracownika pomysłu polega w zasadzie na wrzuceniu opisu pomysłu do skrzynki. Rzecz oczywista, że zgłoszenie pomysłu w inny sposób, zwłaszcza przy braku skrzynki lub trudności dokonania opisu przez autora, nie może stanowić przeszkody do rozpatrzenia pomysłu. Rozpatrują pomysły ustanowione tymże okólnikiem komisje usprawnień, w których skład wchodzi dwaj członkowie rady zakładowej, powołani przez kierownika zakładu fachowcy (spośród pracowni-

ków zakładu lub spoza ich grona) oraz kierownik zakładu lub jego zastępca jako przewodniczący. Członkowie komisji otrzymują za udział w posiedzeniu wynagrodzenie w kwocie 500 zł. Ze względu na udział fachowców należy przypuszczać, że skład komisji przy rozpatrywaniu różnego rodzaju pomysłów może ulegać zmianom. Powstaje pytanie, jak należy postąpić w przypadku zgłoszenia pomysłu, gdy komisja usprawnień nie została jeszcze ustanowiona. Odpowiedź nasuwa się jedyna, że w takim przypadku należy powołać odnośną komisję chociażby dla rozpatrzenia tego jednego zgłoszonego pomysłu.

Komisja usprawnień orzeka we wstępnej ocenie o przydatności pomysłu, po czym następuje jego badanie i obliczenie rocznej wartości korzyści wypływającej z zastosowania pomysłu w zakładzie pracy.

Z punktu 3 okólnika nr 14 należy wysnuć wniosek, że w przypadku, gdy w zakładzie pracy, w którym pomysł został zgłoszony nie można przeprowadzić właściwego badania, badanie to winno być przeprowadzone w innym zakładzie, a w szczególności w tym, w którym pomysł ma być wykorzystany.

Stosownie do p. 11 okólnika nr 14 kierownictwo zakładu pracy winno w ramach swych możliwości udzielić wszelkiej pomocy tak technicznej, jak i warsztatowej osobom zgłaszającym pomysły, zakwalifikowane przez komisję usprawnień do wykonania.

Roczna wartość korzyści ma decydujący wpływ na obliczenie wysokości premii autora pomysłu. Premię tę oblicza się według następującego wzoru:

$$P = 200 \times X (\sqrt{R - 50})$$

gdzie **P** oznacza premię, **X** — współczynnik samodzielności, a **R** — wysokość oszczędności rocznej. Współczynnik samodzielności wynosi — 1, gdy pomysł zgłoszony został z inicjatywy własnej pracownika, 0,9 do 0,7 — gdy wynikł z rozwiązania problemu sugerowanego przez zwierzchność wnioskodawcy i wreszcie 0,6 do 0,2 gdy przedstawiony do realizacji pomysł był znany poza zakładem pracy, w którym został zgłoszony (ok. nr 14 p. 5). Przy obliczaniu premii dla osób, zajmujących stanowiska kierownicze, stosuje się zamiast współczynnika samodzielności współczynnik stanowiska, który wynosi dla kierowników wydziałów lub majstrów 0,5 do 0,3 a dla kierowników kategorii wyższej od 0,3 do 0,1 (ok. nr 14 p. 6).

Na przykładzie rozwiązanie równania stanowiącego powyższy wzór wyglądać może następująco:

Pracownik rozwiązał sugerowany mu przez kierownictwo zakładu problem i w związku z tym zgłosił pomysł, po którego zastosowaniu osiągnięto korzyść wartości rocznej 1.000.000 złotych. Przyjmując średni współczynnik samodzielności 0,8 otrzymamy równanie następujące:

$$P = 200 \times 0,8 \times (\sqrt{1.000.000 - 50}) = 200 \times 0,8 \times x (1000 - 50) = 200 \times 0,8 \times 950 = 152.000. — \text{zł.}$$

Kategoryczne brzmienie p. 5 okólnika nr 14 winno rozproszyć wątpliwości, jakie mogłoby wprowadzić zdanie zawarte w okólniku nr 243, że „w wypadku realizacji pomysłu także w innych zakładach przemysłowych, należy wypłacić projektodawcy sumę ryczałtową, ustaloną przez centralny zarząd przemysłu od każdego następnego zakładu“. Jak wyżej zaznaczono, odmienne uregulowanie sposobu obliczania premii w późniejszym okólniku nr 14, uchyliło to zdanie, zawarte we wcześniejszym okólniku nr 243. Z tych też względów należy przyjąć, że **R** oznacza korzyść osiągniętą wskutek zastosowania zgłoszonego pomysłu tylko w jednym zakładzie przemysłowym. Za taką interpretacją przemawia również pkt 7 okólnika nr 14.

Gdy chwilowo nie można obliczyć wysokości rocznej korzyści zakładu, należy najpóźniej w ciągu 10 dni od dnia ostatecznego przyjęcia zgłoszonego pomysłu wypłacić pracownikowi zgłaszającemu pomysł zaliczkę na premię w wysokości dwumiesięcznych poborów pracownika w gotówce brutto, o ile suma ta nie będzie większa od przewidywanej premii (ok. nr 14 p. 4).

Wypłacona pracownikowi premia lub zaliczka podlega zwrotowi jedynie w tym przypadku, gdy udowodniony będzie pracownikowi zgłaszającemu pomysł zamiar świadomego wprowadzenia kierownictwa zakładu w błąd z chęci zysku (ok. nr 14 p. 9).

Punkt 2 okólnika nr 14 przewiduje przypadek zgłoszenia pomysłu przez grupę osób. Zgłoszenie takie winno być w zasadzie podpisane przez wszystkich członków grupy z zaznaczeniem stopnia aktywności poszczególnych osób dla ustalenia podstawy do stosownego podzielenia premii. W związku ze zgłoszeniem grupowym powstać może wątpliwość, jaki należy stosować współczynnik **X**, skoro różne okoliczności odnoszą się do poszczególnych członków grupy. Zdaniem autora, w przypadku takim należy ustalić współczynnik **X** dla całej grupy, uwzględniając przy tym wszelkie okoliczności odnoszące się do poszczególnych jej członków. Dla należytego i jednolitego rozwiązania tego zagadnienia wskazana byłaby interpretacja autentyczna.

Po wypłaceniu premii centralny zarząd przemysłu, w którego ramach działalności zgłoszony został pomysł nie noszący cech wynalazku, ma prawo do korzystania z pomysłu i rozporządzania nim (p. 7 okólnika nr 14). W ten sposób pomysł niejako zostaje sprzedany za cenę w postaci premii. Pracownik jednakże ma zawsze prawo występowania w charakterze twórcy, co wyraża się w przepisie ustępu drugiego p. 7 okólnika nr 14: „Na żądanie autora pomysłu premiowanego centralny zarząd przemysłu, w ramach działalności którego pomysł został zgłoszony, wyda bezpłatnie świadectwo stwierdzające autorstwo pomysłu“.

II.

Sprawa pomysłów noszących cechy wynalazków uregulowana jest w cytowanych okólnikach nieco odmiennie. Na wstępie powstaje pytanie,

co to jest wynalazek, zwłaszcza w odróżnieniu od innych pomysłów, o których traktują omawiane okólniki. Odpowiedzi na to pytanie nie znajdziemy ani w omawianych okólnikach, ani też w obowiązującym prawie patentowym. W każdym razie w rozumieniu okólnika nr 14 wynalazkiem jest pomysł, który może być zgłoszony w Urzędzie Patentowym celem uzyskania patentu w odróżnieniu od innych pomysłów (usprawnienia czy ulepszenia), które nie nadają się do opatentowania.

W tym miejscu nawiasowo należy wyjaśnić, że patent polega na prawie wyłącznego korzystania z wynalazku w sposób przemysłowy i handlowy na obszarze Rzeczypospolitej przez lat piętnaście od zgłoszenia wynalazku w Urzędzie Patentowym R.P. (art. 1 pr. patentowego w brzmieniu ostatniej noweli z 15 września 1948 r.).

W okólniku nr 14 pomysłem noszącym cechy wynalazku poświęcony jest p. 8 oraz załącznik do tegoż okólnika. Ponadto jednak zastosowanie tutaj mają przepisy cytowanego na wstępie prawa patentowego, a w szczególności art. 17 tegoż prawa.

Sposób zgłoszenia pomysłu i jego wstępnej oceny jest taki sam, jak przy innych pomysłach. Te jednak pomysły nie podlegają premiowaniu, a to z tego względu, że w tym przypadku pracownikowi przysługują uprawnienia wynikające z prawa patentowego i wypływające z nich korzyści materialne.

Art. 17 prawa patentowego przewiduje dwa stany faktyczne, jeśli chodzi o stosunek pracodawcy do pracownika — wynalazcy: pierwszy — pracodawca zawarł umowę z pracownikiem o pracę nad wynalazkami i drugi — między pracodawcą a pracownikiem nie ma tego rodzaju umowy, lecz tylko zwykły stosunek pracy.

W pierwszym przypadku prawo do uzyskania patentu do wynalazku dokonanego przez pracownika w ramach umowy służy pracodawcy, chyba że umowa stanowi inaczej. Stosunki między pracodawcą a pracownikiem reguluje umowa z tym jednakże zastrzeżeniem, że w razie gdy wynagrodzenie w umowie ustawione okaże się rażąco niskie w stosunku do korzyści, osiągniętych przez pracodawcę dzięki temu wynalazkowi, pracownik może żądać godziwego podwyższenia wynagrodzenia. Ponadto postanowienia umowy, pozbawiające wynalazcę prawa występowania w charakterze twórcy, są z mocy prawa nieważne.

W drugim przypadku, gdy między pracodawcą a pracownikiem jest zwykły stosunek pracy, prawo do uzyskania patentu na wynalazek dokonany przez pracownika przysługuje z mocy prawa temu ostatniemu. Uprawnień pracownika w tym zakresie nie zmieniają tego rodzaju okoliczności, jak to, że wynalazek został dokonany w zakładzie pracodawcy, w czasie pracy lub przy pomocy maszyn i narzędzi pracodawcy.

Pracownik nie może być pozbawiony swych praw do wynalazku, może jednak je odstąpić w drodze umowy każdej osobie, a więc i praco-

dawcy. Sposób dobrowolnego odstąpienia praw do korzystania z wynalazku jest trojaki:

1. odstąpienie patentu (np. w drodze sprzedaży),
2. ustanowienie licencji,
3. odstąpienie praw do wynalazku przed uzyskaniem patentu.

Ad 1) Odstąpienie patentu następuje już po jego uzyskaniu i polega na przeniesieniu własności patentu. Umowa tego rodzaju wymaga podpisu uwierzytelnionego i wpisania do rejestru patentów (art. 19 pr. patentowego).

Ad 2) Licencja polega na udzieleniu przez właściciela patentu innej osobie prawa korzystania z wynalazku (licencja dobrowolna — art. 20 pr. patentowego). Własność patentu nie przechodzi na licencjanta. By prawo licencjanta stało się rzeczowym i miało skutek wobec Urzędu Patentowego i osób trzecich, umowa wymaga wpisania do rejestru patentów. Własność patentu pozostaje w tymże rejestrze przy pierwotnym właścicielu.

Ad 3) Trzeci wymieniony wyżej sposób odstąpienia praw do wynalazku, nie uregulowany przez prawo patentowe, polega na wyrażeniu przez wynalazcę zgody na to, by patent na jego wynalazek uzyskała inna osoba. Umowa taka możliwa jest przed uzyskaniem patentu, a ściślej przed zgłoszeniem wynalazku w Urzędzie Patentowym (ochrona z patentu przysługuje bowiem od chwili zgłoszenia wynalazku, przy czym należy przyjąć, że w okresie od zgłoszenia wynalazku do udzielenia patentu prawa wynalazcy są niejako zawieszone). Umowa tego rodzaju jest zbliżona w swej istocie do umowy o pracę nad wynalazkami z tą jednakże różnicą, że dotyczy wynalazku już dokonanego.

Tyle, jeśli chodzi o dobrowolne przeniesienie praw płynących z wynalazku.

Możliwe jest jednak i uzyskanie prawa do korzystania z wynalazku w drodze przymusowej. Prawo to przysługuje pracodawcy odnośnie do wynalazku dokonanego przez jego pracownika, jeżeli wynalazek leży w zakresie produkcji przedsiębiorstwa. Prawo to uzyskuje się przez licencję przymusową na podstawie orzeczenia Urzędu Patentowego R. P. O wysokości wynagrodzenia za licencję orzeka również Urząd Patentowy z tym, że strona niezadowolona z tego ostatniego orzeczenia może w ciągu dwóch miesięcy żądać ponownego oznaczenia wysokości wynagrodzenia przez Sąd Okręgowy w Warszawie. Własność patentu jak i przy licencji dobrowolnej pozostaje przy pierwotnym właścicielu (art. 17, 20 i 67 pr. patentowego).

Nie ma miejsca w niniejszym artykule na rozważanie innych przepisów prawa patentowego, jak np. unieważnienie, umorzenie lub wywłaszczenie patentu, i należy powrócić do obowiązującego państwowe zakłady przemysłowe podległe Ministrowi Przemysłu i Handlu okólnika nr 14.

Traktujący o wynalazkach p. 8 tegoż okólnika zawiera na wstępie polecenie, że w przypadku zgłoszenia pomysłu noszącego cechy wynalazku, należy go opatentować zgodnie z przepisami roz-

porządzenia z 22. III. 1928 r. Chodzi tu o artykuły 35 i 36 tegoż rozporządzenia, które reguluje sposób zgłoszenia, treść wniosku i jego udokumentowanie. W dalszym zdaniu tego punktu okólnik nr 14 powierza dokonanie zgłoszenia centralnemu zarządowi przemysłu, w którego ramach działalności pomysł został zgłoszony. Nadmienić tutaj należy, że ilekroć wyżej była mowa o pracodawcy, należy przez niego rozumieć właściwe przedsiębiorstwo państwowe, a w szczególności centralny zarząd.

Okólnik nr 14 nie zajmuje się przypadkiem, kiedy z pracownikiem została zawarta umowa o pracę nad wynalazkami, gdyż wynikające stąd kwestie reguluje z wyżej podanymi zastrzeżeniami sama umowa. Natomiast w przypadku braku takiej umowy i dokonania wynalazku przez pracownika okólnik nakazuje zabezpieczenie praw centralnego zarządu jeszcze przed zgłoszeniem wynalazku do Urzędu Patentowego przez zawarcie z pracownikiem umowy przedwstępnej według wzoru, stanowiącego załącznik do okólnika. Załączona do okólnika umowa wzorcowa jest umową, o jakiej była mowa wyżej, tj. umową o nabycie praw do wynalazku przed jego zgłoszeniem i polegającą na wyrażeniu przez pracownika zgody na opatentowanie wynalazku na rzecz centralnego zarządu za opłatą odpowiedniego wynagrodzenia z warunkiem zakładającym jednak, że wynalazek zostanie opatentowany. Poza tym umowa wzorcowa nie wymaga komentarzy i szczegółowo precyzuje prawa i obowiązki stron.

W braku zgody wynalazcy na odstąpienie praw do wynalazku centralny zarząd ma obowiązek za zgodą Departamentu Technicznego Ministerstwa Przemysłu i Handlu wykrczysać uprawnienia wynikające z art. 17 i 20 prawa patentowego i wystąpić do Urzędu Patentowego R. P. o ustanowienie licencji przymusowej.

III.

Omawiając okólnik nr 14 należy wspomnieć o obowiązku centralnych zarządów przemysłów wynikającym z p. 12—14. Centralne zarządy mają obowiązek czuwać nad tym, by usprawnienie czy ulepszenie produkcji, będące wynikiem wynalazku lub innego pomysłu, zastosowane w jednym zakładzie, było wprowadzone we wszystkich zakładach, w których nadają się do zastosowania. Centralne zarządy winny przysyłać do Departamentu Technicznego Ministra Przemysłu i Handlu

co miesiąc wykazy i opisy pomysłów przyjętych, odrzuconych i wprowadzonych z podaniem wysokości przyznanej premii i jej uzasadnieniem. Ma to doniosłe znaczenie dla skoncentrowania spraw wynalazczości pracowniczey w fachowym departamencie i utrzymania przez to jednolitej polityki w tym zakresie. Centralne zarządy mają ponadto obowiązek opracowania projektów szczegółowych instrukcji, które niewątpliwie będą uwzględniały właściwości poszczególnych gałęzi przemysłu. Instrukcje te podlegają zatwierdzeniu przez Departament Techniczny Ministerstwa Przemysłu i Handlu.

Należy wreszcie wspomnieć o wynikającym z okólnika nr 243 obowiązku podania okólnika do wiadomości pracowników i wyjaśnienia na ogólnym zebraniu załogi oraz wywieszenia na widocznym miejscu w zakładzie pracy. Dotyczy to również okólnika nr 14 jako stanowiącego uzupełnienie okólnika nr 243. Ponadto okólnik nr 14 przewiduje opublikowanie w zakładach pracy instrukcji centralnych zarządów, o których była wyżej mowa. Także rozpowszechnienie przepisów odnoszących się do pomysłów pracowniczych ma swoje pełne uzasadnienie.

Jeśli chodzi o kwestię finansową zagadnienia wynalazczości pracowniczey, to kwestia ta rozwiązana została przez utworzenie w centralnych zarządach przemysłów „Funduszu Racjonalizacji Przemysłu”, którego celem jest popieranie wynalazczości, udoskonaleń technicznych i pomysłów z zakresu racjonalizacji, a którego zasady reguluje instrukcja F 25 Departamentu Finansowego M. P. i H., opublikowana w „Biuletynie Finansowym Ministerstwa Przemysłu i Handlu” nr 3 za miesiąc wrzesień 1948 r.

Kończąc powyższe rozważania należy nadmienić, że uregulowanie zagadnienia wynalazczości pracowniczey w zakładach przemysłowych podległych Ministerstwu Przemysłu i Handlu jest niewątpliwie dużym postępem w tej dziedzinie, lecz uregulowanie to jest prowizoryczne i w nie wystarczającym zakresie. To właśnie zagadnienie jest między innymi przedmiotem prac Komisji do opracowania projektu nowego prawa patentowego, powołanej zarządzeniem Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 10 kwietnia 1948 r. Należy zatem wyrazić nadzieję, że uregulowanie zagadnienia wynalazczości pracowniczey generalne i trwałe znajdzie swój wyraz w nowym prawie patentowym.

ZOFIA WYROBKOWA

Odszkodowania za wypadki przy pracy

Każde użycie sił przyrody grozi w większym lub mniejszym stopniu niebezpieczeństwem dla otoczenia, zwłaszcza otoczenia najbliższego. Powstaje więc konieczność ochrony każdego przed tym niebezpieczeństwem. Ponieważ z natury rzeczy osobą najbardziej narażoną na niebezpieczeństwo jest pracownik obsługujący tego ro-

daju urządzenia, przeto on właśnie winien być otoczony szczególną ochroną i opieką.

Dla urzeczywistnienia tej ochrony najsilniejszy nacisk należy położyć na stosowanie środków prewencyjnych, zmierzających do zapobiegania powstaniu niebezpieczeństwa. Wiedza techniczna winna skierować swój wysiłek nie tylko

w kierunku udoskonalenia środków produkcji czy komunikacji, ale i dla wynalezienia czy zastosowania takich środków (urządzeń), które uniemożliwiłyby powstanie niebezpieczeństwa. Głos tu więc mają przede wszystkim technicy. Lecz i prawo spełnia swą rolę przez wydawanie odpowiednich przepisów, nakazujących wprowadzenie środków ochronnych czy zakazujących pewnych rodzajów działalności, regulujących działanie itp.

Niemożliwość przewidzenia każdego niebezpieczeństwa, niemożliwość zapobieżenia mu w drodze przepisów prawnych, w końcu naruszenie tych przepisów czy niestosowanie się do nich zrodziło konieczność uregulowania odpowiedzialności przedsiębiorstw i osób, posługujących się siłami przyrody, w stosunku do poszkodowanych.

Dziedziną odszkodowania za wypadki zajmuje się duży dział prawa, zawierający cały szereg przepisów szczegółowych.

Kodeks zobowiązań — niezależnie od odpowiedzialności za szkodę, wyrządzoną z winy osoby zobowiązanej do odszkodowania (czyli odpowiedzialności na tak zwanych zasadach ogólnych) — w art. 152 i nast. reguluje odpowiedzialność za szkodę, wyrządzoną w związku z użyciem sił przyrody. Są to przepisy szczególne, gdyż nakładają na właściciela przedsiębiorstwa, poruszanego za pomocą sił przyrody lub wytwarzającego środki wybuchowe itp., czy na osobę prowadzącą takie przedsiębiorstwo na swój rachunek — odpowiedzialność tak zwaną z tytułu ryzyka. (Taka sama odpowiedzialność ciąży na właścicielach mechanicznych środków komunikacji poruszanych za pomocą sił przyrody lub osobach użytkujących je na swój własny rachunek).

Odpowiedzialność „z tytułu ryzyka“ polega na tym, że wszystkie te osoby, o których wyżej mowa, a które dalej nazywać będziemy zobowiązanymi do odszkodowania, odpowiadają za szkodę na osobie lub mieniu, wyrządzoną komukolwiek przez ruch przedsiębiorstwa lub środka komunikacji, bez względu na fakt, czy szkoda powstała z ich winy. Od tej odpowiedzialności mogą się uwolnić wykazaniem, że szkoda powstała z winy samego poszkodowanego, osoby trzeciej lub na skutek działania siły wyższej. Inaczej mówiąc, w razie procesu o wynagrodzenie szkody, jakiej doznał poszkodowany na skutek wypadku, ma on obowiązek wykazać tylko, że ten wypadek powstał w związku z ruchem przedsiębiorstwa czy środka komunikacji. Nie musi on natomiast udowadniać, że wypadek spowodowała ze swej winy osoba, zobowiązana do odszkodowania czy też jej podwładny.

Wyrządzenie szkody przez ruch przedsiębiorstwa czy środka komunikacji należy rozumieć jak najszerszej, a nie tylko literalnie. Będzie nim np. zranienie przechodnia skutkiem wybuchu paliwa w zbiorniku stojącego samochodu. Od odpowiedzialności więc za tak wyrządzoną szkodę będzie mógł zobowiązany do odszkodowania uwolnić się jedynie w razie udowodnienia, że wypadek

miał miejsce skutkiem działania siły wyższej, winy samego poszkodowanego lub osoby trzeciej.

To zaostrzenie odpowiedzialności jest następstwem rozwoju urządzeń poruszanych za pomocą sił przyrody i wzmożoną w związku z tym możliwością niebezpieczeństwa.

Jak przedstawia się rozmiar odszkodowania?

A) W razie uszkodzenia ciała czy rozstroju zdrowia poszkodowanemu należy się zwrot kosztów leczenia. W razie, gdy utracił on skutkiem wypadku w całości lub w części zdolność zarobkowania lub zmniejszyły się jego widoki zarobkowania w przyszłości, zobowiązany do odszkodowania winien mu wypłacać rentę. Ponadto poszkodowany może się domagać stosownej sumy pieniężnej jako zadośćuczynienia za krzywdę moralną lub cierpienia fizyczne. Oczywiście należy się poszkodowanemu także równowartość za szkody materialne (np. zniszczenie ubrania), powstałe skutkiem wypadku.

B) W razie śmierci poszkodowanego oprócz zwrotu kosztów leczenia, pogrzebu itp. należy się renta osobom, które zmarły był obowiązany utrzymywać i które rzeczywiście utrzymywał, a nadto osobom bliskim zadośćuczynienie za krzywdę moralną.

W ten sposób, pokrótce rzecz ujmując, przedstawia się odpowiedzialność zobowiązanego do odszkodowania w stosunku do każdej osoby, która w związku z ruchem przedsiębiorstwa, samochodu itp. poniosła szkodę.

II.

Od tej ogólnej zasady jednakże zachodzi zasadniczy wyjątek. Inaczej bowiem kształtuje się odpowiedzialność właściciela przedsiębiorstwa czy środków komunikacji (lub osób prowadzących przedsiębiorstwo czy użytkujących środki komunikacji na swój rachunek) w stosunku do pracowników, którzy w związku z pracą ulegli wypadkowi.

Zasady tej odpowiedzialności uregulowane są przepisami ustawy z dnia 28. III. 1933 r. o ubezpieczeniu społecznym — tak zwanej scalenkowej (Dz. U. R. P. nr 51 poz. 396 wraz z późniejszymi zmianami).

W myśl tych przepisów pracodawca nie ma obowiązku wynagrodzenia szkody, wywołanej chorobą, niezdolnością do zarobkowania lub śmiercią pracownika, podlegającego obowiązkowi ubezpieczenia, chyba że poszkodowany udowodni, iż szkoda została wywołana przez pracodawcę lub jego zastępcę rozmyślnie albo przez zaniechanie obowiązków, wynikających z przepisów o ochronie życia i zdrowia pracownika. Ponieważ obowiązkowi ubezpieczenia podlegają wszystkie osoby bez różnicy płci i wieku, pozostające w stosunku pracy najemnej lub stosunku służbowym, przeto pracodawca nie odpowiada za szkodę wywołaną wypadkiem, jakiemu ulegnie pracownik w związku z pracą, oczywiście poza przypadkami wymienionymi wyżej. Uchylenie odpowiedzialności pracodawcy odnosi się także do rodziny zmarłego skutkiem wypadku pra-

cownika, uprawnionej do świadczeń z tytułu ubezpieczenia zmarłego. Pracownik, ewentualnie jego rodzina, w razie jego choroby, niezdolności do pracy czy śmierci wywołanej wypadkiem w zatrudnieniu, mają prawo tylko do świadczeń z tytułu ubezpieczenia, należnych im z instytucji ubezpieczeń społecznych, chyba że — jak wyżej wspomniano — wykaza, iż wypadek spowodował pracodawca rozmyślnie lub na skutek nieprzestrzegania przepisów o ochronie życia i zdrowia pracownika.

Kiedy mowa o wynagrodzeniu szkód, wywołanych wypadkiem w zatrudnieniu, należy wyjaśnić, jak szerokie jest to pojęcie. Przez wypadki w zatrudnieniu należy rozumieć nie tylko zachodzące przy samej pracy, ale także przy zajęciach domowych czy innych, do których pracownik ubezpieczony został użyty przez pracodawcę, dalej wypadki przy przenoszeniu narzędzi pracy i w końcu takie, którym ulegnie pracownik w drodze z pracy lub do pracy. Z powyższego dobitnie wynika rozległość tego pojęcia.

Jak już przedstawiono, pracodawca odpowiada za szkodę pracownika, wywołaną wypadkiem w zatrudnieniu, jedynie w razie rozmyślnego działania jego samego lub jego zastępcy, względnie nieprzestrzegania przepisów o ochronie życia i zdrowia zatrudnionych. W tych przypadkach pracownik będzie mógł zatem domagać się odszkodowania w rozmiarach opisanych wyżej w rozdz. I, jakie przewiduje kodeks zobowiązań czy inne ustawy, niezależnie od świadczeń otrzymanych z tytułu ubezpieczenia. Pracodawca może jednakże potrącić od sum należnych jako odszkodowanie kwoty otrzymane przez pracownika tytułem ubezpieczenia. Pracodawca bowiem w takim wypadku obowiązany jest zwrócić instytucji ubezpieczeń społecznych wszystkie sumy wypłacone przez tę instytucję pracownikowi tytułem ubezpieczenia.

Przechodząc do omówienia podstaw odpowiedzialności pracodawcy należy rozważyć, co należy rozumieć przez rozmyślność działania, oraz, jakie osoby należy uważać za zastępcę pracodawcy w rozumieniu ustawy regulującej tę odpowiedzialność.

Pojęcie rozmyślności jest ujęte wyczerpująco w kodeksie karnym. Rozmyślność zachodzi nie tylko wtedy, gdy sprawca chce czyn popełnić, lecz i wtedy, gdy możliwość skutku swego czynu przewiduje i na skutek ten się godzi. Oczywiście, w praktyce, będzie niesłychanie rzadkim zdarzeniem, by pracodawca rozmyślnie wywołał chorobę, niezdolność do zarobkowania lub śmierć pracownika.

Kogo należy rozumieć przez zastępcę pracodawcy?

Wydaje się, że przez zastępcę należy rozumieć nie tylko osobę, która stale pełni obowiązki kierownicze zastępczo, na zasadzie umowy o pracę, lecz i tę osobę, której doraźnie zostały przez pracodawcę powierzone jakieś funkcje kierownicze, jakkolwiek normalnie nie leżą one w granicach jej obowiązków. W każdym razie za-

stępca ten musi wykonywać tego rodzaju funkcje, które dają wgląd w całość przedsiębiorstwa oraz możliwość kierowania nim.

Gdy chodzi o odpowiedzialność pracodawcy, wpływającą z nieprzestrzegania przepisów o ochronie życia i zdrowia pracownika, to podkreślić należy, że to nieprzestrzeganie może zajść tylko wtedy, gdy przepisy takie istnieją w odniesieniu do danego rodzaju pracy. Jest niestety cały szereg takich rodzajów prac, co do których nie ma przepisów o ochronie życia i zdrowia pracownika. Omawianie ich nie mieści się oczywiście w ramach tego artykułu. W każdym razie rozp. Prez. R. P. z dnia 16. III. 1928 o bezpieczeństwie i higienie pracy (Dz. U. R. P. nr 35 poz. 325) jest ustawą raczej ramową i — poza przypadkami nałożenia na pracodawcę konkretnych obowiązków — nie stanowiącą przepisów o ochronie życia i zdrowia pracownika w rozumieniu ustawy z dnia 28. III. 1933 o ubezpieczeniu społecznym.*)

W związku z powyższymi rozważaniami nasuwa się zagadnienie, jak przedstawia się odpowiedzialność pracodawcy za wypadki w zatrudnieniu, jeżeli nie dopełnił on obowiązku ubezpieczenia pracownika. Nie ubezpieczony pracownik nie będzie miał prawa pobierania świadczeń z instytucji ubezpieczeniowej, nie można zaś przyjąć, by pozostał on bez jakiegokolwiek zaopatrzenia. W takim więc razie pracownikowi służyć będzie roszczenie do pracodawcy o zwrot tych wszystkich świadczeń, które byłby z instytucji ubezpieczeniowej otrzymał, gdyby do ubezpieczenia był zgłoszony — nie zaś odszkodowanie oparte na przedstawionych wyżej zasadach kodeksu zobowiązań. Na takie ograniczenie roszczeń pracownika wskazuje interpretacja przepisów cytowanej ustawy o ubezpieczeniu społecznym, w szczególności art. 196, stanowiącego, że pracodawca odpowiada tylko w razie rozmyślności lub nieprzestrzegania przepisów o ochronie życia i zdrowia. (por. O. S. N. 5. IV. 1938 C. II. 2674/37 Przegl. Pr. i Admin. poz. 212/38).

III.

Reasumując należy stwierdzić, że tak poszkodowany skutkiem wypadku w pracy pracownik, jak i w razie jego śmierci — rodzina pracownika, mają prawo domagania się tylko tych świadczeń, jakie przewiduje wyżej cytowana ustawa o ubezpieczeniu społecznym, tj. renty wypadkowej, ewentualnie z dodatkami na dzieci, zasiłku chorobowego, oczywiście leczenia na koszt ubezpieczalni społecznej; w razie zaś śmierci poszkodowanego rodzina jego ma prawo do renty wypadkowej (sierocej, wzgl. wdowiej itp.) oraz do jednorazowej zapomogi pośmiertnej. W żadnym razie wysokość renty wypadkowej nie może przekraczać wysokości ostatniego przeciętnego zarobku poszkodowanego. Jeżeli skutkiem śmierci ubezpieczonego rodzinie jego, a więc żonie, dzieciom itd. wypłacane są renty, to suma ich rów-

*) Autorka nie bierze pod uwagę b. szczegółowego rozporządzenia wykonawczego (Dz. U. R. P. z r. 1946 Nr 62 poz. 344) do rozp. P. R. z 16. III. 1928 r. o bezpieczeństwie i higienie pracy.

niez nie może przekroczyć wysokości ostatniego przeciętnego zarobku zmarłego.

Prawo zaś do domagania się od pracodawcy odszkodowania w zakresie przewidzianym kodeksem zobowiązań, a więc np. zadośćuczynienia za cierpienia fizyczne czy krzywdę moralną, przysługuje tylko w razie udowodnienia, że szkoda wywołana została przez pracodawcę rozmyślnie lub na skutek nieprzestrzegania przepisów o ochronie życia i zdrowia pracownika.

Celem niniejszego artykułu jest nie tylko przedstawienie odpowiedzialności pracodawcy za szkody pracownika, powstałe skutkiem wypadku w pracy, lecz także porównanie ewentualnych roszczeń odszkodowawczych każdego, kto w związku z ruchem przedsiębiorstwa ulegnie wypadkowi i powstałym z analogicznych przyczyn ewentualnych roszczeń pracownika danego przedsiębiorstwa.

Porównanie zasady roszczeń pracownika i jakiegokolwiek innej osoby poszkodowanej daje następujący obraz: Pracownikowi ubezpieczonemu, który uległ wypadkowi w związku z pracą (lub w razie jego śmierci — jego rodzinie) należą się zawsze świadczenia z instytucji ubezpieczeniowej. Rodzaj świadczeń zależeć będzie od rozmiarów skutku wypadku (śmierć, niezdolność do zarobkowania itd). Tylko w jednym wypadku, poza przedawnieniem roszczenia, pracownikowi nie należą się świadczenia z tytułu ubezpieczenia, a mianowicie, jeżeli pracownik sam rozmyślnie wywołał chorobę, niezdolność do zarobkowania itp. dla uzyskania świadczeń z tytułu ubezpieczenia. To samo odnosi się do rodziny pracownika, która traci prawo do świadczeń, jeżeli przyczyniła się do jego śmierci dla uzyskania korzyści.

Poszkodowany natomiast, który doznał szkody nie w związku z pracą, traci prawo do odszkodowania — poza przedawnieniem — o ile wypadek nastąpił z jego winy, winy osoby trzeciej lub skutkiem działania siły wyższej.

Pracownik otrzymuje świadczenia bez względu na przyczynę wypadku, o ile tylko sam rozmyślnie go nie wywołał. Odszkodowanie każdej

innej osobie uzależnione jest od przyczyny wypadku, w każdym razie od większej ilości tych przyczyn. Jeżeli przyczyną tą będzie np. nieumyślna wina poszkodowanego (niedołóżenie należytej staranności czy uwagi), to fakt ten już zwalnia właściciela przedsiębiorstwa od zapłaty odszkodowania.

Sytuacja więc pracownika w odniesieniu do zasady roszczenia jest korzystniejsza niż sytuacja każdej innej osoby poszkodowanej.

Inaczej jednak rzecz się ma, gdy chodzi o rozmiar odszkodowania. Osoba poszkodowana, nie pracownik, w związku z ruchem przedsiębiorstwa, poza roszczeniami o zwrot kosztów leczenia, renty itd. ma prawo do nawiazki za ból fizyczny lub krzywdę moralną. Nawiazka stanowi z reguły bardzo poważną pozycję odszkodowania. Pracownik i jego rodzina domagać się mogą od pracodawcy nawiazki tylko wówczas, kiedy — jak to wyżej omówiono — wypadek spowodował pracodawca lub jego zastępcę rozmyślnie lub skutkiem nieprzestrzegania przepisów o ochronie życia i zdrowia pracownika. Z wyżej przeprowadzonej analizy wynika, że zdarzenia te w praktyce zachodzą rzadko. W razie procesu — przeprowadzenie dowodu na fakt, że zdarzenia te miały miejsce, obciąża dochodzącego odszkodowania, a więc pracownika. Udowodnienie zaś faktów wykazujących np. rozmyślność jest w procesie cywilnym bardzo trudne, o ile już w procesie karnym wina umyślna nie została ustalona.

Praktycznie więc rzecz oceniając pracownik czy jego rodzina poszkodowani skutkiem wypadku pracownika w pracy bardzo rzadko domagać się mogą skutecznie odszkodowania w postaci nawiazki.

Sytuacja zatem pracownika, o ile chodzi o rozmiar odszkodowania, jest gorsza od sytuacji jakiegokolwiek innej osoby poszkodowanej.

Czy takie rozwiązanie zagadnienia jest słuszne?

Problem poruszony w niniejszym artykule jako dotyczący sprawy życia i zdrowia ludzkiego winien znaleźć właściwe zainteresowanie ustawodawcy.

Czesław Przymusiński

Przegląd ustawodawstwa gospodarczego

ZA CZAS OD DNIA 1 — 31 GRUDNIA 1948 R. (DZ. U. R. P. NR 55 DO 63 WŁĄCZNIE) Z UWZGLĘDNIENIEM WAŻNIEJSZYCH ZARZĄDZEŃ I INSTRUKCJI OGŁOSZONYCH W MONITORZE POLSKIM I DZIENNIKACH URZĘDOWYCH.

I. CZŁOWIEK I STOSUNKI SPOŁECZNE.

GOSPODARKA USPOŁECZNIONA.

1. Dziennik Ustaw R. P. Nr 57 poz. 456 zawiera ustawę z dnia 18. XI. 48 r. o przejściu na własność Państwa niektórych lasów i innych gruntów samorządowych.

Z mocy tej ustawy przeszły na własność Państwa:

- las i grunty leśne, stanowiące własność związków samorządu terytorialnego,
- nieużytki i grunty rolne stanowiące własność związków samorządu terytorialnego, jeżeli w planach zagospodarowania przestrzennego przeznaczone będą pod zalesienie.

Nie przechodzą jednakże na własność Państwa lasy i inne grunty, znajdujące się w granicach administracyjnych miast i poza obrębem, jeżeli w planach zagospodarowania przestrzennego są one przeznaczone na zaspokojenie potrzeb zdrowotnych i kultury społecznej miast, ośrodków przemysłowych, miejscowości uzdrowiskowych oraz innych osiedli.

2. W Dzienniku Urzędowym Min. Adm. Publ. Nr 42 z dnia 27. XI. 1948 r. poz. 315 jest zamieszczony okólnik Nr 91 z dnia 13. XI. 1948 r. w sprawie wydzierżawiania lokali handlowych sektorowi uspołecznionemu.

Stojąc na stanowisku, że należyta i dogodna dyslokacja placówek handlowych sektora uspołecznionego (państwowego i spółdzielczego) jest jednym z podsta-

wowych elementów akcji mającej na celu regulację cen i walkę ze spekulacją, Ministerstwo Administracji Publicznej zarządziło, aby związki samorządowe, będące właścicielami lub zarządcami nieruchomości:

- a) w razie oddania już w najem (dzierżawę) pomieszczeń i lokali handlowych, jak sklepy, składy, place składowe itp. osobom fizycznym lub prawnym sektora prywatnego, nie przedłużały z nimi umów bez uprzedniego zaoferowania takich pomieszczeń przedsiębiorstwom państwowym lub spółdzielczym,
- b) na życzenie takich przedsiębiorstw, o ile przepisy obowiązujące lub warunki umowy na to pozwalają wypowiadały umowy najmu (dzierżawy), zawarte z przedsiębiorstwami sektora prywatnego.

W każdym przypadku przedsiębiorstwom państwowym i spółdzielczym służy pierwszeństwo najmu (dzierżawy) przed przedsiębiorstwami sektora prywatnego.

3. Zmiany nastąpiły w organizacji urzędów likwidacyjnych powołanych do zabezpieczania majątków poniemieckich, opuszczonych, porzuconych, skonfiskowanych itd.

W szczególności:

- a) na podstawie ustawy z dnia 18. XI. 48 r. o zmianie organizacji i zakresie działania urzędów likwidacyjnych (Dz. U. R. P. Nr 57, poz. 454) Główny Urząd Likwidacyjny oraz okręgowe urzędy likwidacyjne zostają zniesione. Dotychczasowe uprawnienia tych urzędów przechodzą na nowo powołane do życia rejonowe — jako władze pierwszej — oraz okręgowe urzędy likwidacyjne — jako władze drugiej instancji.

Urzędy likwidacyjne poddano pod bezpośredni nadzór Ministerstwa Skarbu. Dotychczasowe uprawnienia Prezesa G. U. L. przeszły na Ministra Skarbu. Ustawa weszła w życie z dniem 1. I. 49 r.

Ustawa, wyżej omówiona, z dnia 8. XI. 48 r. jest nowelą do dekretu z dnia 8 marca 1946 r. o majątkach opuszczonych i poniemieckich;

- b) na podstawie tejże znowelizowanej ustawy z 8. III. 1946 r. Minister Skarbu wydał nowe rozporządzenie z dnia 27 grudnia 1948 r. o organizacji i zakresie działania urzędów likwidacyjnych (Dz. U. R. P. Nr 62, poz. 485).

Rozporządzenie to normuje zagadnienia, objęte do tej pory rozp. Prezesa Rady Ministrów z dnia 10 maja 1946 r. w sprawie statutu organizacyjnego urzędów likwidacyjnych i rozp. Prez. Rady Ministrów z dnia 7 listopada 1946 r. w sprawie organizacji i zakresu uprawnień urzędów likwidacyjnych.

Wymienione rozporządzenia tracą moc obowiązującą z dniem wejścia w życie nowego rozporządzenia z dnia 27 grudnia 1948 r., tj. z dniem 1 stycznia 1949 r.;

- c) zarządzeniem z dnia 23 grudnia 1948 r. (Monitor Polski Nr 86 poz. 962) Minister Skarbu ogłosił nowy wykaz okręgowych i rejonowych urzędów likwidacyjnych.

4. Zmian dokonano również w organizacji aparatu skarbowości. Mianowicie:

- a) wydano nowe rozp. Min. Skarbu z dnia 27 grudnia 1948 r. (Dz. U. R. P. Nr 62, poz. 489) o organizacji i zakresie działania komisji odwoławczych przy izbach skarbowych.

Równocześnie utraciło moc obowiązującą rozp. Min. Skarbu w tej materii z dnia 18 stycznia 1947 r. oraz § 14 rozp. z 24. 6. 1948 r. w sprawie wykonania ustawy o obywatelskich komisjach podatkowych i lustratorach społecznych.

Rozporządzenie tworzy w okręgach każdej izby skarbowej komisję odwoławczą, której celem jest rozpatrywanie i rozstrzyganie odwołań:

- 1) osób fizycznych i spadków nie objętych od wymiarów podatków: obrotowego, dochodowego i nadzwyczajnego podatku od wzbogacenia wojennego, dokonanych przez urzędy skarbowe bądź przez komisje obywatelskie,

- 2) podatników od decyzji urzędów skarbowych i urzędów rewizyjnych, ustalających wysokość zobowiązania podatkowego na podstawie orzeczeń obywatelskich komisji podatkowych.

Komisje takie mają składać się z przewodniczącego oraz 36 członków i tyluż zastępców, z których połowa powinna być podatnikami podatku obrotowego i dochodowego.

Komisje odwoławcze powołane są na okres trzyletni z tym, że Minister Skarbu może tę kadencję przedłużyć na następne 3 lata.

Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1949 r.

Nowe rozp. nie różni się zasadniczo od poprzednio obow. rozporządzenia;

- b) zmieniono zakres działania urzędów rewizyjnych (okólnik Min. Skarbu z dnia 22 grudnia 1948 r. Dz. Urz. Min. Sk. Nr 101, poz. 475). **Nowe zarządzenie wyłącza spod właściwości rzeczowej urzędów rewizyjnych podatników sektora społecznego (?) oraz prywatnego.**

PRACA.

W Dzienniku Urz. Min. Adm. Publ. Nr 50, poz. 359 jest ogłoszony tekst okólnika Prezesa Rady Ministrów Nr 36 z dnia 3. XII. 48 r. w sprawie rozplanowania urlopów wypoczynkowych na rok 1949.

Okólnik zaleca równomierne rozłożenie urlopów wypoczynkowych na wszystkie miesiące, celem uniknięcia koncentrowania urlopów w okresie letnim, powodującego zahamowanie prawidłowego biegu zajęć urzędowych i narastanie zaległości jak również ze względu na właściwy rozwój akcji wczasów.

II. RZECZY.

ROLNICTWO.

Ustawa z dnia 18. XI. 48 r. o pomocy sąsiedzkiej przy odbudowie wsi (Dz. U. R. P. Nr 58, poz. 461) wprowadza obowiązek sąsiedzkiej pomocy przy odbudowie wsi, polegający na dostarczaniu koni z uprzężą, wozem i obsługą bądź tylko koni z uprzężą i obsługą, bądź tylko wozów lub też samochodów ciężarowych — do przewożenia materiałów budowlanych, maszyn, narzędzi i potrzebnego przy budowie sprzętu oraz do przewożenia pracowników, zatrudnionych przy budowie.

Do świadczeń z tytułu pomocy sąsiedzkiej są obowiązani oczywiście tylko posiadacze gospodarstw rolnych zaopatrzeni w konie, wozy, względnie samochody ciężarowe.

Do korzystania ze świadczeń uprawnieni są posiadacze gospodarstw rolnych, którzy nie mają budynków mieszkalnych lub gospodarczych, bądź też których budynki są uszkodzone lub zniszczone, a którzy nie są w stanie własnymi środkami zwieźć materiałów budowlanych czy sprzętu potrzebnego przy budowie.

Do korzystania ze świadczeń uprawnione są również rolnicze spółdzielnie produkcyjne i osadniczo-parcelacyjne oraz instytucje prowadzące odbudowę nie obsadzonych gospodarstw rolnych.

Czas świadczeń z tytułu pomocy sąsiedzkiej nie może przekraczać 14 dni w roku (łącznie z czasem świadczeń wynikającym z dekretu z dnia 12. IX. 47 r. Dz. U. R. P. Nr 59, poz. 320).

Wymiaru świadczeń dokonuje zarząd gminy — są one odpłatne. Opłatę pokrywa uprawniony, na rzecz którego świadczenia wykonano.

Udział majątków państwowych oraz zakres wykonywania świadczeń z tytułu pomocy sąsiedzkiej określone zostaną rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych.

Ustawa weszła w życie z dniem ogłoszenia i obowiązuje jedynie do dnia 31. XII. 1949 r.

KOMUNIKACJA I ŁĄCZNOŚĆ.

Pojazdy mechaniczne.

1. W Dz. Urz. Min. P. i H. Nr 27 z dnia 30. XI. 1948 r. ogłoszono zarządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 19 listopada 1948 r. w sprawie używania służbowych ciężarowych pojazdów mechanicznych, będących w dyspozycji jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Przemysłu i Handlu.

Zarządzenie jest wydane w związku z okólnikiem Nr 27 Prezesa Rady Ministrów w tejże sprawie z dn. 18 sierpnia 1948 r. (Monitor Polski Nr A—69 poz. 546), omówionym w Nrze 5 „Ustawodawstwa“ str. 87.

Zarządzenie nie dotyczy Zarządu Centralnego Ministerstwa P. i H., wydziałów przemysłu i handlu urzęd-

dów wojewódzkich i zarządów miejskich w Warszawie i Łodzi, referatów p. i h., starostw powiatowych i grodzkich oraz przedsiębiorstw „C. Hartwig” i „Spe-dytor”.

2. W Dzienniku Urz. Min. Skarbu Nr 100 poz. 466 jest opublikowane zarządzenie Ministrów: Przemysłu i Handlu, Komunikacji oraz Skarbu z dnia 18 listopada 1948 r. **w sprawie trybu postępowania przy sprzedaży nietypowych, nadetatowych lub zbędnych pojazdów mechanicznych, użytkowanych przez urzędy, przedsiębiorstwa i instytucje państwowe.**

Budownictwo i planowanie przestrzenne.

Dziennik Urzędowy Min. Skarbu Nr 98 poz. 445 podaje pismo okólne Zakładu Osiedli Robotniczych z dnia 23 października 1948 r. **w sprawie uzgadniania z ZOR akcji budownictwa mieszkaniowego, prowadzonego w ramach Państwowego Planu Inwestycyjnego na rok 1949.**

Na podstawie dekretu z dnia 26. IV. 48 r. o Zakładzie Osiedli Robotniczych (Dz. U. R. P. Nr 24, poz. 166) Zakład jest powołany do spełniania wszelkich czynności, związanych z budownictwem osiedli i mieszkań pracowniczych, w szczególności do prowadzenia akcji budownictwa pracowniczego, finansowanego ze środków przeznaczonych na ten cel w Państwowym Planie Inwestycyjnym.

Zgodnie z dekretem — Zakład Osiedli Robotniczych przejmuje inwestycje budowlane na rok 1949 i lata następne jako naczelny i bezpośredni inwestor i wykonawca P. P. I. w zakresie budownictwa mieszkaniowego.

Z. O. R. realizować będzie swe zadania przez:

1. Prowadzenie budownictwa we własnym zakresie, tj. opracowywanie dokumentacji prawnej i technicznej, zlecenie budowy, kontrolę wykonawstwa oraz oddawanie wybudowanych mieszkań pracownikom zakładów i instytucji, wymienionych w Planie Inwestycyjnym.

2. Wykonywanie nadzoru finansowego i technicznego nad budownictwem mieszkaniowym, prowadzonym bezpośrednio przez instytucje, urzędy, zakłady pracy itp. ze środków będących w dyspozycji Zakładu w ramach Planu Inwestycyjnego (budownictwo nadzorowane przez ZOR).

Podział inwestycji mieszkaniowych na budownictwo prowadzone bezpośrednio przez Z. O. R., względnie nadzorowane przez Z. O. R., ustalony będzie w rozdziale „Budownictwo Z. O. R.” w części 21 projektu Państwowego Planu Inwestycyjnego na rok 1949 — w zależności od rodzaju inwestycji.

Dokończenie poszczególnych budów, rozpoczętych w roku 1948 poza Z. O. R. należeć będzie w zasadzie do budownictwa nadzorowanego przez Z. O. R. po wyrażeniu zgody przez Z. O. R.

W celu szybkiego uzgodnienia akcji Z. O. R. z programami wnioskodawców do Planu Inwestycyjnego na r. 1949 oraz dla właściwego opracowania i przygotowania inwestycji budowlanych na rok 1949 i lata następne, zarząd Zakładu Osiedli Robotniczych prosi, aby wszystkie instytucje, urzędy, zjednoczenia przemysłowe, zakłady pracy itp., które złożyły wnioski inwestycyjne w ramach przyznanych im limitów, weszły niezwłocznie w porozumienie z właściwymi organami terenowymi Z. O. R. z Centralą Zakładu w Warszawie.

OBRÓT TOWAROWY I GOSPODARKA MATERIAŁOWA.

1. Ustawa z dnia 18. XI. 1948 r. **o dostawach, robotach i usługach na rzecz Skarbu Państwa, samorządu oraz niektórych kategorii osób prawnych** (Dz. U. R. P. Nr 63, poz. 494).

Przepisy ustawy mają zastosowanie do dostaw, robót i usług, dokonywanych na rzecz Skarbu Państwa, zakładów, instytucji, przedsiębiorstw państwowych, przedsiębiorstw pod zarządem państwowym, przedsiębiorstw pod nadzorem państwowym, przedsiębiorstw państwowo-spółdzielczych, central spółdzielczo-państwowych, związków samorządu terytorialnego i przedsiębiorstw samorządowych lub przez samorząd zarządzanych, związków międzykomunalnych oraz spółek prawa cywilnego i handlowego, w których Skarb Państwa, przedsiębiorstwa państwowe, samorządowe albo osoby prawne prawa publicznego, posiadają udział, wynoszący ponad 50% kapitału zakładowego.

Ustawa nakłada na wszystkie powyższe zakłady i instytucje obowiązek udzielania zamówień na dostawy, roboty i usługi wyłącznie przedsiębiorstwom pań-

stwowym, przedsiębiorstwom pod zarządem państwowym, przedsiębiorstwom samorządowym, przedsiębiorstwom pozostającym pod zarządem związków samorządu terytorialnego, przedsiębiorstwom państwowo-spółdzielczym i centralom spółdzielczo-państwowym.

Zamówień tym przedsiębiorstwom udzielać należy bezprzetargowo.

Wszelkim innym przedsiębiorstwom ustawa zezwala udzielać zamówień tylko wówczas, jeżeli przedmiot zamówienia nie jest objęty działalnością wyżej wymienionych, uspołecznionych przedsiębiorstw, albo jeżeli te przedsiębiorstwa nie mogą się podjąć wykonania zamówień w ilości i terminach koniecznych dla zamawiającego.

W tym wypadku zamówienia można udzielić w zasadzie w drodze pisemnego przetargu nieograniczonego.

Ustawa upoważnia właściwych ministrów do czynienia w drodze zarządzeń (wydanych w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu) koniecznych odchyśleń od jej postanowień.

Ustawa zleca dalej Radzie Ministrów wydanie rozporządzeń szczegółowo regulujących udzielanie zamówień, przeprowadzanie przetargów, zawieranie i wykonywanie umów, przyjmowanie dostaw, robót i usług, udzielanie zaliczek oraz — określających przypadki, w których dopuszczalne będzie udzielanie zamówień w drodze pisemnego przetargu ograniczonego, ustnego przetargu nieograniczonego i w trybie bezprzetargowym.

Ustawa wchodzi w życie po upływie miesiąca od dnia ogłoszenia, tj. z dniem 31. I. 1949 r.

Równocześnie tracą moc obowiązującą wszelkie przepisy w przedmiocie unormowanym powyższą ustawą, a w szczególności ustawa z dnia 15. II. 1933 o dostawach i robotach na rzecz Skarbu Państwa, samorządu oraz instytucji prawa publicznego (Dz. U. R. P. Nr 19, poz. 127).

2. Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 30. XII. 1948 r. wydane w porozumieniu z Min. Adm. Publ. i Ziem Odzyskanych **o zaopatrywaniu ludności pracującej w tłuszcze** (Dz. U. R. P. Nr 63, poz. 495) wprowadza z dniem 1. 1. 1949 r. bony tłuszczowe dla ludności pracującej w okręgach przemysłowych celem zagwarantowania należytego zaopatrzenia jej w słoninę, smalec, masło i margarynę.

3. Rozp. Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 10 grudnia 1948 r. **w sprawie zniesienia ograniczeń spożycia pieczywa i tłuszczów zwierzęcych** (Dz. U. R. P. Nr 60, poz. 476).

4. W Dzienniku Urzędowym Ministerstwa Ziem Odzyskanych Nr 24 z dnia 30. X. 1948 r., poz. 205, ogłoszono rozporządzenie Ministra Ziem Odzyskanych z dnia 14. IX. 48 r. **o zmianie rozporządzenia z dnia 17. II. 48 r. w sprawie zakazu wywozu mienia ruchomego z obszaru Ziem Odzyskanych.**

Nowela uzupełnia wykaz przedmiotów, których wywóz z Ziem Odzyskanych nie wymaga zezwolenia, jak: wełna, świnie, drób, niektóre farby ceramiczne, barwniki, emalie, lak, korek, esencje, gwoździe i wyroby z drutu, drzewo, żywica, terpentyna, węgiel, pojazdy mechaniczne itp. Ponadto nowe rozporządzenie upoważnia wojewodów na Z. O. do uchylania na terenie województwa lub określonej jego części na stałe lub czas ograniczony zakazu wywozu zwierząt rzeźnych i hodowlanych z wyjątkiem krów i koni.

Rozporządzenie weszło w życie z dniem ogłoszenia.

HANDEL ZAGRANICZNY.

W Dzienniku Urz. Min. Skarbu Nr 99 poz. 459 jest ogłoszony okólnik z dnia 6 grudnia 1948 r. **w sprawie pozwoleń przywozu i wywozu związanych z obrotem towarowym z zagranicą.**

Ministerstwo Skarbu komunikuje, iż w związku z obowiązującą reglamentacją obrotu towarowego z zagranicą odprawa celna towarów, poza przypadkami zwolnień od ograniczeń gospodarczych, przewidzianymi w prawie celnym oraz ustalonymi w specjalnych zarządzeniach, może odbywać się na podstawie pozwoleń przywozu, względnie wywozu, wydanych przez Mi-

nisterstwo Przemysłu i Handlu, lub zaświadczeń celnych przywózowych i wywózowych, wystawianych przez instytucje uprawnione do wystawiania takowych.

Okólnik obejmuje wykaz instytucji uprawnionych do wystawiania zaświadczeń celnych. Okólnik wyjaśnia ponadto niektóre przepisy w sprawie trybu postępowania przy wystawianiu zezwoleń, względnie zaświadczeń celnych przywózowych i wywózowych.

III. PIENIĄDZ.

PLAN (budżet).

Dziennik Ustaw R. P. Nr 57 poz. 457 ogłasza ustawę z dnia 18. XI. 1948 r. **o dodatkowych kredytach do budżetu na okres od 1 stycznia do 31 grudnia 1948 r.**

SYSTEM FINANSOWY.

1. W Dz. Urz. Min. P. i H. Nr 28 z dnia 10 grudnia 1948 r., poz. 346 zamieszczono pismo okólne Min. P. i H. z dnia 13. XI. 48 r. **w sprawie sposobu rozliczeń za dostawy i usługi między państwowymi przedsiębiorstwami budowlanymi a innymi przedsiębiorstwami państwowymi lub pod zarządem państwowym oraz jednostkami budżetu państwowego.**

Ministerstwo wyjaśnia, że do tych rozliczeń mają zastosowanie postanowienia uchwały Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dnia 20. V. 1947 r. Postanowienia te rozciągają się na państwowe przedsiębiorstwa budowlane podległe zarówno Centralnemu Zarządowi Państwowych Przedsiębiorstw Budowlanych jak i Centralnemu Zarządowi Budownictwa Przemysłowego. Ministerstwo P. i H. komunikuje dalej, że jeśli chodzi o S. P. B. to przy rozliczeniach za dostawy towarów i usługi między tym przedsiębiorstwem a przedsiębiorstwami podległymi Ministerstwu P. i H. należy:

1. stosować warunki i ceny materiałów takie, jak dla państwowych przedsiębiorstw budowlanych,
2. żądać:
 - a) 50% należności przy zamówieniu,
 - b) 50% w drodze inkasa bankowego lub w drodze przelewu na odpowiednie konto bankowe wskazane przez dostawcę po uskutecznieniu dostawy i po otrzymaniu przez odbiorcę faktury.

2. Min. Odbudowy w porozumieniu z Centralnym Urzędem Planowania w okólniku z dnia 25 listopada 1948 r. (Dz. Urz. Min. Skarbu Nr 101, poz. 471) wyjaśnił, że wszelkie czynności o charakterze techniczno-prawnym i wydatki z tym związane **ze środków własnych** mogą być dokonywane poza planem inwestycyjnym, tj. poza ramami limitowanych inwestycji. Do tych czynności należy zaliczyć pomiary terenu pod inwestycje, prace związane z uzgadnianiem zamierzonych inwestycji z władzami planowania przestrzennego, przewłaszczenie, parcelacje, scalenie lub przekształcenia działek budowlanych oraz czynności dokumentacyjne i katastralne. Wg okólnika wszystkie wymienione czynności nie mają charakteru inwestycji.

OBRÓT BEZGOTÓWKOWY.

Minitor Polski z dnia 28. X. 48 r. Nr 77 poz. 681 przynosi zarządzenie Ministra Skarbu **o ustaleniu dodatkowego wykazu spółdzielni kredytowych, uprawnionych do prowadzenia rachunków bieżących w obrocie bezgotówkowym.**

DEWIZY.

Na podstawie art. 3 ust. (2) dekretu Prezydenta R. P. z dnia 26 kwietnia 1936 r. **w sprawie obrotu pieniężnego z zagranicą oraz obrotu zagranicznymi i krajowymi środkami płatniczymi** w brzmieniu obwieszczenia Ministra Skarbu z dnia 7 listopada 1938 r. (Dz. U. R. P. Nr 86, poz. 584), zmienionego dekretem Prezydenta R. P. z dnia 2 września 1939 r. (Dz. U. R. P. Nr 87, poz. 549) i w związku z § 20 rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 24 lipca 1936 r. o obrocie pieniężnym z zagranicą oraz o obrocie zagranicznymi i krajowymi środkami płatniczymi w brzmieniu rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 20 stycznia 1939 r. (Dz. U. R. P. Nr 7, poz. 40) — Komisja Dewizowa wezwala **osoby fizyczne i prawne, mające miejsce zamieszkania lub siedzibę w kraju, będące w stosunkach handlowych i usługowych z zagranicą, do wylegitymowania się z odsprzedaży Narodowemu Bankowi Polskiemu lub bankowi dewizowemu wszelkich należności od zagranicy, przypadających**

im z tytułów prowizji, wynagrodzeń itp. **powstałych po 13 czerwca 1947 r.**

W tym celu należało nadesłać w terminie do dnia 15. I. 1949 r. do Komisji Dewizowej zestawienia — z podziałem na kraje — obejmujące okres od 13. VI. 1947 r. do 31. XII. 1948 r. — zawierające następujące dane:

1. daty powstania należności,
2. tytuły należności,
3. daty odsprzedaży należności zagranicznych oraz nazwy banków dewizowych, do których należności zostały odprowadzone.
4. kwoty odsprzedanych walut.

W przypadku niedokonania odsprzedaży należało podać powody, dla których nie została przeprowadzona. Przypomina się jednocześnie, że — zgodnie z § 20 ust. (3) cyt. rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 24 lipca 1936 r. i okólnikiem Ministra Skarbu z dnia 22 grudnia 1947 r. (Dz. Urz. Min. Skarbu Nr 1 z dnia 8 stycznia 1948 r.) — zagraniczne środki płatnicze otrzymane na całkowite lub częściowe zaspokojenie należności od zagranicy należy zaofiarować do skupu Narodowemu Bankowi Polskiemu lub bankowi dewizowemu w terminach płatności tych należności oznaczonych w fakturach, w umowach o dostawę towarów, o ubezpieczenie, o świadczenia usług, o udzielenie pożyczek i w tym podobnych tytułach a w razie braku oznaczenia terminu płatności — w terminach ich wymagalności.

PODATKI.

1. Podatek obrotowy i dochodowy.

Zarządzenie Min. Skarbu z dnia 29 grudnia 1948 r. (Dz. Urz. Min. Sk. Nr 102, poz. 479) wprowadza pobór tzw. jednokrotnego (zamiast jak dawniej „scalonego“) podatku obrotowego od przedsiębiorstw objętych centralnymi zarządami przemysłów Min P. i H.

Na uwagę zasługuje okólnik Min. Sk. z dnia 25 listopada 1948 r. **w sprawie obowiązku podatkowego w zakresie podatków obrotowego i dochodowego pracowników technicznych z tytułu prac technicznych wykonywanych na zasadzie umów o dzieło lub umów zlecenia** (Dz. Urz. Min. Sk. Nr 98, poz. 450). Z uwagi na specjalny charakter omawianych prac i ich znaczenie dla odbudowy kraju Min. Skarbu zwalnia te osoby od podatku obrotowego za r. 1948. Okólnik dotyczy prac na terenie Ziemi Odzyskanych. Z przywileju korzystają tylko osoby zatrudnione jako pracownicy w przedsiębiorstwach państwowych i wykonujące poza tym prace techniczne na rzecz przedsiębiorstw państwowych z tytułu wymienionych na wstępie umów.

2. Podatek od nabycia praw majątkowych.

Wyszły przepisy wykonawcze do dekretu z dnia 3 lutego 1947 r. **o podatku od nabycia praw majątkowych** (Dz. U. R. P. Nr 59, poz. 468).

3. Opłata skarbową.

Wyszły również przepisy wykonawcze do dekretu z dnia 3 lutego 1947 r. o opłacie skarbowej (Dz. U. R. P. Nr 59, poz. 469).

4. Podatki komunalne.

W Dz. Urz. Min. Adm. Publ. jest zamieszczony okólnik Min. Adm. Publ. Nr 92 z dnia 24. XI. 48 r. **w sprawie wpłat zaliczek na podatek od nieruchomości.**

Jak wiadomo obowiązek wpłacania zaliczek na podatek od nieruchomości (wprowadzony rozporządzeniem Ministrów Adm. Publ. i Ziemi Odzyskanych z dnia 24. IX. 48 r. Dz. U. R. P. Nr 45, poz. 336) ciąży na wszystkich podatnikach tego podatku, z tym jednak, iż w roku 1948 obowiązek ten odnosi się tylko do tych budynków lub ich części, za które czynsz lub wartość czynszową ustala się wg nowych stawek czynszowych, wprowadzonych dekretem o najmie lokali.

Okólnik wyjaśnia powstałe na tle tych przepisów wątpliwości.

SPOŁECZNE OSZCZĘDZANIE.

Dziennik Urz. Min. Skarbu Nr 99, poz. 457 drukuje okólnik z dnia 2. XII. 1948 r. **w sprawie interpretacji art. 20 ustawy o obowiązku społecznego oszczędzania oraz § 30 rozp. wykonawczego Ministra Skarbu z dnia 12 marca 1948 r.**

Ministerstwo wyjaśnia, iż łączna wysokość sum, jakie z mocy art. 20 cyt. ustawy mogą ulec zwrotowi w ciągu roku, nie może przekraczać zł 50.000,— przy czym suma ta nie może również przekraczać połowy wkładu oszczędnościowego uczestnika SFO. Ministerstwo ustala również normy zwrotów części wkładów oszczędnościowych w poszczególnych wypadkach, jak śmierć członka rodziny, narodziny dziecka, ślub uczestnika SFO, klęska żywiołowa itp.

CŁO.

Ukazało się w Dzienniku Ustaw Nr 60 poz. 472 rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 7. XII. 48 r. o zmianie przepisów wykonawczych do prawa celnego.

WEKSLE.

W Dzienniku Ustaw R. P. Nr 57, poz. 451 ustawa z dnia 18. XI. 48 r. o zmianie dekretu z dnia 28 paź-

dziernika 1947 r. o dochodzeniu roszczeń z weksli wystawionych przed dniem 9. V. 1945 przesuwają termin, od którego biegnie przedawnienie roszczeń z weksli wystawionych przed 9. V. 1945 r. i płatnych przed 1 stycznia 1948 r. (o ile nie uległy one przedawnieniu do dn. 25. VIII. 39), do dnia 1 stycznia 1950 r. — jeżeli uprawnionymi z tych weksli są osoby prawne prawa publicznego i ich przedsiębiorstwa, mające osobowość prawną, związki samorządu terytorialnego, przedsiębiorstwa bankowe lub inne instytucje kredytowe albo centrale spółdzielczo-państwowe, przedsiębiorstwa państwowo-spółdzielcze lub spółdzielnie, a z weksli zobowiązane są bądź wyłącznie, bądź między innymi: fundusz, zakład lub przedsiębiorstwo państwowe bądź samorządowe, jak również przedsiębiorstwo, podlegające przejęciu na własność Państwa na podstawie ustawy z dnia 3 stycznia 1946 r.

Orzecznictwo Sądu Najwyższego w sprawach gospodarczych

(opr. s. S. N. Witold Świąciecki)

a) W sprawach lokalowych

1. CZYNSZ NAJMU ZA LOKALE UŻYTKOWE

Uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 25. IX. 1948 C. Prez. 331/48.

Sąd Najwyższy w składzie 7 sędziów Sądu Najwyższego rozpoznawał na posiedzeniu jawnym dnia 25 września 1948 r. przedstawione do rozstrzygnięcia składowi 7 sędziów pytania prawne, wynikłe w sprawie z powództwa Gustawa P. przeciwko Feliksowi R. o eksmisję:

1. Czy w związku z przepisem art. 10 ust. 1 dekretu o publicznej gospodarce lokalami i kontroli najmu wygasają z chwilą wprowadzenia publicznej gospodarki istniejące umowy najmu?
2. Czy przepis art. 10 ust. 2 powołanego dekretu dotyczy także przypadków, kiedy przydział lokalu otrzymuje osoba, zajmująca lokal na podstawie poprzednio zawartej umowy najmu?
3. Na jakich zasadach winien być określony czynsz najmu lokalu użytkowego, gdy stosunek najmu powstał na podstawie przepisów art. 10 ust. 2 powołanego dekretu?

Po wysłuchaniu sprawozdania sędziego sprawozdawcy i wniosku prokuratora S. N.

Sąd Najwyższy uchwalił następujące zasady prawne:

1. W związku z przepisem art. 10 ust. 1 dekretu o publicznej gospodarce lokalami i kontroli najmu z dnia 21 grudnia 1945 r. (Dz. U. R. P. 1946 r. Nr 4 poz. 27) istniejące umowy najmu nie wygasają z chwilą wprowadzenia w danej miejscowości publicznej gospodarki lokalami.

2. Przepis art. 10 ust. 2 powołanego dekretu nie dotyczy przypadków zajmowania przez osobę lokalu na podstawie umowy najmu, zawartej przed wprowadzeniem w danej miejscowości publicznej gospodarki lokalami.

3. W przypadku powstania stosunku najmu na podstawie art. 10 ust. 2 pomienionego dekretu czynsz za lokal użytkowy, w braku umowy stron w tym przedmiocie, określa sąd powszechny kierując się przeciętnymi czynszami za podobne lokale w danej miejscowości i uwzględniając przy tym interesy obu stron oraz stosunki społeczne i gospodarcze.

Uzasadnienie.

1. Wydany w dniu 7 września 1944 r. przez Komitet Wyzwolenia Narodowego — w celu uregulowania sposobu zajmowania pomieszczeń mieszkalnych w związku z masowym przesiedleniem ludności, usuwaniem jej z mieszkań i zniszczeniem miast i wsi — dekret o komisjach mieszkaniowych (Dz. U. R. P. Nr 4/44 poz. 18) został rozwinięty i pogłębiony przez dekret z dnia

21 grudnia 1945 r. o publicznej gospodarce lokalami i kontroli najmu (Dz. U. Nr 4/46 poz. 21), który dotyczy zarówno lokali mieszkalnych, jak lokali użytkowych.

Cel tego dekretu wyraźnie określa art. 1 tegoż, a mianowicie: racjonalne wykorzystanie uszczuplonego wskutek wojny zapasu lokali oraz uregulowanie publicznych potrzeb lokalowych.

W ten sposób dekret z dnia 21 grudnia 1945 r. wprowadza do stosunków najmu czynnik publiczny, wyłączający z chwili wprowadzenia dekretu w danej miejscowości swobodę zawierania umów najmu, poza wyjątkami przewidzianymi w art. 3 dekretu.

Wprowadzenie czynnika publicznego do stosunków najmu tym samym wyłącza zasadę, wyrażoną w art. 50 i 370 k. z., że dla powstania stosunku najmu potrzebna jest zgoda stron, ponieważ art. 5 pkt 1 dekretu wyraźnie stanowi, że poza wyjątkami wynikającymi z dekretu, prawo zajmowania samodzielnego mieszkania lub lokalu użytkowego w całości lub części przysługuje jedynie na podstawie przydziału, wydanego przez właściwą władzę kwaterunkową, której zakres działania określa art. 25 dekretu; art. 10 ust. 2 dekretu przewiduje zawiązanie się między właścicielem mieszkania lub głównym lokatorem o osobą trzecią, której lokal przydzielono, stosunku najmu; ustęp wreszcie 1 tegoż artykułu dekretu stanowi, że „wszelkie umowy o najem lokali, zawarte wbrew przepisom niniejszego dekretu, są zabronione i nieważne“.

Powstaje w związku z tym wątpliwość, czy nieważność ta dotyczy również umów, istniejących w chwili wprowadzenia w danej miejscowości dekretu z dn. 21. XII. 45 r.

Zasadą jest, że ustawa działa jedynie na przyszłość. Zasada ta zwykle jest w odnośnych przepisach prawa wyrażona, jak np. w art. 2 k. c. K. P., w art. 4 ogólnych przepisów prawa cywilnego. Prawodawca może jednak zmienić tę zasadę przepisem szczególnym; jeżeli zaś prawodawca w związku z wydaniem nowej ustawy takiego przepisu szczególnego nie wydał, działanie wsteczne ustawy może mieć miejsce jedynie ze względów porządku publicznego lub też wobec wyraźnego celu ustawy, w związku z jej treścią. Pogląd ten przyjęła również Komisja, powołana przez Ministra Sprawiedliwości, projektując art. 3 części ogólnej kodeksu cywilnego w brzmieniu: „ustawa nie ma mocy wstecznej, chyba że co innego wynika z jej brzmienia i celu“.

Jasne jest, że gdyby prawodawca wydając ustawę tak wielkiej wagi chciał nadać jej moc wsteczną, to chociażby ze względu na przepis art. 5 ust. 1 dekretu oraz na oczywiste w tym przypadku wielkie zamieszanie w stosunkach lokalowych i nader niepożądany wstrząs w życiu gospodarczym ludności, niewątpliwie by to wyraźnie zaznaczył. Ale i z brzmienia dekretu bynajmniej nie wynika, by miał on na względzie wsteczne działanie.

Przeciwnie, ze sformułowania art. 10 ust. 1 dekretu, stanowiącego, że „wszelkie umowy o najem lokali, zawarte wbrew przepisom niniejszego dekretu” są zabronione i nieważne, wynika, że chodzi o zakaz na przyszłość zawierania takich umów najmu, których dekret nie dopuszcza, np. zawarcia umowy podnajmu, w której wbrew art. 5 ust. 2 zastrzeżono możliwość zajmowania przez sublokatora pomieszczenia niezależnie od potwierdzenia umowy przez władzę kwaterunkową.

Potwierdza to również przepis art. 37 dekretu, w myśl którego karze grzywny lub aresztu podlega ten, kto wchodzi w posiadanie lokalu bez uzyskania przydziału, gdyby bowiem art. 10 ust. 1 dekretu miał na względzie wygaśnięcie wszystkich umów, ważnie zawartych, i art. 5 dekretu uzasadniał konieczność uzyskania przydziału przez wszystkich lokatorów, przepis art. 37 dekretu miałby inne brzmienie.

Z tych względów należy uznać, że umowy ważnie zawarte przed wprowadzeniem w danej miejscowości dekretu o publicznej gospodarce lokalami i kontroli najmu zachowują nadal moc, odpowiedź przeto na pierwsze pytanie musi wypaść przecząco.

2. Rozstrzygnięcie w sensie przeczącym pierwszego pytania rozstrzyga tym samym również postawione w związku z nim pytanie drugie. Skoro bowiem dochodzi się do wniosku, że umowy najmu ważnie zawarte w miejscowości objętej następnie dekretem o publicznej gospodarce lokalami i kontroli najmu zachowują moc pomimo objęcia danej miejscowości przepisami dekretu, tym samym uzyskanie przez lokatora przydziału, przewidzianego w art. 5 dekretu, nie może powodować wygaśnięcia poprzednio zawartej umowy najmu, w tym przeto przypadku przepis art. 10 ust. 2 dekretu nie ma zastosowania.

3. Kwestia wysokości czynszu za lokale użytkowe nie została uregulowana w dekreście o publicznej gospodarce lokalami i kontroli najmu. Nie rozstrzyga jej również obowiązujący od 1 września 1948 r. dekret z dnia 28 lipca 1948 r. o najmie lokali (Dz. U. R. P. Nr 36/48 poz. 259), pod którego działaniem w zasadzie zachowują moc przepisy dekretu o publicznej gospodarce lokalami i kontroli najmu.

Przepisy art. 23 ust. 1 pomienionego dekretu z dn. 28 lipca 1948 r., głoszącego, że od lokali użytkowych wynajmujący uiszcza na rzecz Funduszu Gospodarki Mieszkaniowej wpłatę w wysokości określonej w tabeli 2. stanowiącej załącznik do dekretu, i art. 30 ust. 2 tegoż dekretu, stanowiącego, że do czasu obliczenia powierzchni użytkowej lokalu najemcy dokonywać będą wpłaty na rzecz Funduszu Gospodarki Mieszkaniowej od lokali użytkowych według tabeli 4. dają jedynie podstawę do określenia wysokości wpłat na Fundusz Gospodarki Mieszkaniowej niezależnie od wysokości czynszu za lokale użytkowe; w tych przeto warunkach kwestia czynszu za te lokale pozostaje nadal otwarta.

Ponieważ przepisy art. 25 dekretu o publicznej gospodarce lokalami i kontroli najmu, określające zakres działania władzy kwaterunkowej, nie przewidują ustalenia przez tę władzę czynszu za lokale, należy uznać, że prawodawca pozostawił stronom swobodę określenia czynszu za lokale użytkowe w drodze umowy, która pod tym względem podpada pod działanie przepisów kodeksu zobowiązań.

Jeżeli zaś taka umowa nie dojdzie do skutku, to na ogólnej zasadzie, wyrażonej w art. 2 k. p. c., właściwym do rozstrzygnięcia sporu co do określenia wysokości czynszu za lokal użytkowy będzie sąd powszechny, który powinien kierować się przeciętnymi czynszami za podobne lokale w danej miejscowości z uwzględnieniem interesów obu stron oraz stosunków społecznych i gospodarczych.

Potwierdza to przepis art. 2 ustawy z dnia 25 lutego 1948 r. o moratorium dla spółdzielni (Dz. U. R. Nr 12/48 poz. 959), który w przypadku, gdy umowa najmu nie została zawarta, nakłada na spółdzielnię obowiązek wystąpienia przed właściwy sąd grodzki z wnioskiem o ustalenie wysokości czynszu i terminów jego płatności.

2. WYPOWIEDZENIE UMOWY NAJMU BEZ WSKAZANIA PRZYCZYŃ ROZWIĄZANIA NAJMU.

Uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego.

Sąd Najwyższy w składzie 7 sędziów na posiedzeniu w dn. 21 czerwca 1948 r. rozpoznawał przedstawione do rozstrzygnięcia składowi 7 sędziów pytanie prawne, wynikłe w sprawie z powództwa Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego i inn. przeciwko Zygmuntowi B. o eksmisję:

„Czy w stosunkach najmu lokali, nie podlegających ustawie o ochronie lokatorów i nie objętych przepisami o publicznej gospodarce lokalami, zwłaszcza lokali handlowych i przemysłowych — wynajmujący ma prawo na zasadzie art. 389 § 2 i 390 k. z. wypowiedzieć umowę najmu bez wskazania jakichkolwiek przyczyn rozwiązania stosunku najmu, czy też wobec wejścia w życie przepisów ogólnych prawa cywilnego, w szczególności art. 5, wynajmujący przy wypowiedzeniu ma obowiązek wskazać przyczyny, uzasadniające to wypowiedzenie z punktu widzenia celu społecznego i wymagań dobrej wiary“.

Po wysłuchaniu sprawozdania sędziego sprawozdawcy i wniosku prokuratora Sądu Najwyższego

Sąd Najwyższy uchwalił i postanowił wpisać do księgi zasad prawnych następującą zasadę prawną:

„Wynajmujący, któremu służy prawo rozwiązania umowy przez wypowiedzenie, nie jest obowiązany przy wypowiedzeniu wyjaśniać najemcy pobudek wypowiedzenia. Jednak Sąd ze względu na art. 5 przep. og. pr. cyw. nie uzna wypowiedzenia za rozwiązujące stosunek najmu, jeżeli rozwiązanie takie nie odpowiada celowi społecznemu prawa, służącego wynajmującemu albo wymaganiom dobrej wiary“.

Uzasadnienie.

Z treści przedstawionego składowi 7 sędziów pytania tudzież z okoliczności sprawy, które wywołały przedstawienie tego pytania prawnego, wynika, że chodzi o wyjaśnienie stosunku art. 5 przep. ogóln. pr. cyw. do przepisów kodeksu zobowiązań, w szczególności do art. 389 i 390 k. z.

Stosunek ten określa art. 1 przen. og. pr. cyw., stanowiący, że art. 2 — 12 tych przepisów uzupełniają przepisy wszystkich działów prawa cywilnego, a między nimi także przepisy kodeksu zobowiązań. Z tego wynika, że art. 5 przep. og. pr. cyw. należy stosować także do wszelkiego rodzaju umów i wypływających z nich praw, nie wyłączając praw wypływających z umowy o najem.

Przepis art. 5 przep. og. pr. cyw., — stanowiący, że prawa prywatne należy wykonywać zgodnie z ich treścią w sposób odpowiadający ich celowi społecznemu i wymaganiom dobrej wiary, oraz że działania sprzeczne z tym przepisem nie mogą być uważane za wykonywanie prawa i nie korzystają z ochrony — nie wprowadza do kodeksu zobowiązań nowych zasad. Art. 189 k. z. stanowi, że strony powinny wykonywać zobowiązania zgodnie z ich treścią w sposób odpowiadający wymaganiom dobrej wiary i zwyczajom uczciwego obrotu, z czego wynika, że wierzyciel, któremu służy prawo żądania wykonania zobowiązania, nie może żądać wykonania go w inny sposób, nie odpowiadający wymaganiom dobrej wiary. Z art. 135 k. z. wynika, że prawa należy wykonywać w granicach, które określa dobra wiara i cel uzasadniający prawo („cel, ze względu na który prawo służy“). Kto umyślnie albo wskutek nieumyślności wykraczając poza te granice wyrządzi drugiemu szkodę, jest obowiązany do jej naprawienia. Wykonywanie zatem swego prawa z przekroczeniem wyżej oznaczonych granic jest czynem niedozwolonym, którego popełnienie zobowiązuje do naprawienia szkody, wyrządzonej takim wykonywaniem prawa, nazywanym w literaturze i w innych ustawodawstwach „nadużyciem prawa“.

Art. 5 przep. og. pr. cyw. rozciąga powyższe zasady kodeksu zobowiązań na wszystkie przypadki wykonywania prawa podmiotowego, unormowane w jakimkolwiek dziale prawa cywilnego, przy czym podkreślił, że przy ustalaniu granic wykonywania prawa ze względu na cel uzasadniający prawo należy mieć na uwadze

charakter społeczny celu prawa, innymi słowy, że prawo należy i można wykonywać tylko w sposób odpowiadający celowi społecznemu prawa. To podkreślenie celu społecznego prawa było konieczne ze względu na zmiany zaszłe w poglądach na cel i wykonywanie praw podmiotowych.

Z powyższych rozważań wynika, że wejście w życie art. 5 przep. og. pr. cyw. ani nie uchyliło, ani w niczym nie zmieniło przepisów kodeksu zobowiązań, które nadal pozostały w mocy: art. 5 powołanych przepisów tylko potwierdził zasady art. 189 i 135 k. z., podnosząc je do mocy ogólnych i podstawowych zasad prawa cywilnego. Pozostały więc także w mocy nie zmienione art. 389 i 390 k. z. na podstawie tych przepisów wynajmujący, jeżeli szczególny przepis nie stanowi inaczej, może rozwiązać umowę najmu na czas nie oznaczony przez wypowiedzenie z zachowaniem terminu wypowiedzenia umownego, jeżeli termin wypowiedzenia był w umowie oznaczony, w przeciwnym razie — zwyczajowego, a w braku zwyczaju — ustawowego. Ustawa nie wymaga, żeby wypowiedzenie zawierało wskazanie pobudek, które skłaniają wynajmującego do wypowiedzenia. Nie ma przeto podstawy prawnej do uzależniania skuteczności wypowiedzenia od wyjaśnienia najemcy tych pobudek przy wypowiedzeniu. Wynajmujący nie jest do tego obowiązany. Ale rozwiązanie najmu przez wypowiedzenie jest wykonaniem przez wynajmującego służącego mu prawa rozwiązania w ten sposób najmu i żądania wydania przedmiotu najmu. Wykonanie prawa nie może być sprzeczne z przepisem art. 5 § 1 przep. og. pr. cyw. Gdy jest sprzeczne z tym przepisem, nie może być uważane za wykonanie prawa, nie korzysta z ochrony prawa, jest bezskuteczne. Sąd w takim przypadku nie może uznać wypowiedzenia za rozwiązujące najem.

Należy tu zaznaczyć, że tak samo jak nie domniemywa się złej wiary, lecz — przeciwnie — domniemywa się istnienie dobrej wiary (art. 8 przep. og. pr. cyw.), nie można domniemywać w wykonaniu prawa istnienia sprzeczności z przepisem art. 5 przep. og. pr. cyw. Pytanie ogólne, kiedy i w jakich warunkach wykonanie prawa rozwiązania najmu jest sprzeczne z wymaganiami art. 5 przep. og. pr. cyw., wykracza poza granice postawionego pytania. W każdym konkretnym przypadku rozwiązania najmu przez wypowiedzenie sąd — po rozważeniu wszystkich okoliczności sprawy, w szczególności podniesionych przez stronę pozwaną zarzutów i wyjaśnień strony powodowej oraz wskazanych przez obie strony dowodów — rozstrzygnie, czy wykonanie prawa przez stronę powodową jest lub nie jest sprzeczne z celem społecznym tego prawa i wymaganiami dobrej wiary.

Powyższe rozważania uzasadniają uchwaloną odpowiedź na postawione przez skład orzekający pytanie. (C. Prez. 114/48).

b) W sprawach majątków opuszczonych i poniemieckich

POJĘCIE MAJĄTKU OPUSZCZONEGO LUB PONIEMIECKIEGO

3. Orzeczenie Sądu Najwyższego 5. 8. 1948 r. C. Prez. 128/48.

Sąd Najwyższy w składzie 7 sędziów na posiedzeniu w dniu 5 sierpnia 1948 r. po rozpoznaniu przedstawionego do rozstrzygnięcia składowi 7 sędziów pytania prawnego wynikłego w sprawie z nowództwa Kazimierza C. pko Skarbowi Państwa o prawo własności pianina:

1. Czy majątek ruchomy (np. pianina, konie, meble itp.), przywieziony przez żołnierzy (oficerów) radzieckich z terenów niemieckich, które nie weszły w skład Państwa Polskiego, sprzedany przez tych żołnierzy obywatelom polskim na obszarze Państwa Polskiego, ma charakter majątku poniemieckiego w rozumieniu art. 2 ust. 1 dekretu z 8 marca 1946. Dz. Ust. nr 13, poz. 87?

2. Jaki charakter przypisać majątkowi, sprzedawanemu przez żołnierzy (oficerów) radzieckich,

w przypadku, gdy brak ustaleń, skąd sprzedany majątek pochodzi?

3. Czy domniemanie z art. 8 przep. ogóln. prawa cywilnego (dekr. z 12. 11. 1946, Dz. Ust. nr 67, poz. 369) przemawia za dobrą wiarą nabywców przedmiotów, o których mowa w pytaniach 1—2?

uchwalił następującą zasadę prawną:

„1. Majątek ruchomy, przywieziony do Polski przez żołnierzy (oficerów) radzieckich z terenu Rzeszy Niemieckiej, nie ma charakteru majątku poniemieckiego w rozumieniu przepisu art. 2 ust. 1 dekretu z dnia 8 marca 1946 r. o majątkach opuszczonych i poniemieckich (Dz. U. R. P. nr 13 poz. 87).“

2. Sama okoliczność, że majątek ruchomy został sprzedany na obszarze Państwa Polskiego przez żołnierza (oficera) radzieckiego, nie stwarza żadnego domniemania w kierunku, iż jest on majątkiem poniemieckim w rozumieniu pomienionego art. 2 ust. 1 dekretu z dnia 8 marca 1946 r.

3. Czy domniemanie dobrej wiary, wynikające z art. 8 przepisów ogólnych prawa cywilnego (Dz. U. R. P. nr 67 poz. 369), zostało w konkretnym przypadku obalone dowodem złej wiary, zależy od okoliczności faktycznych sprawy.“

4. Orzeczenie Sądu Najwyższego 5. V. 1948, C. I. 98/48.

Dotyczy: art. 1 dekretu z dnia 8 marca 1946 r. o majątkach opuszczonych i poniemieckich (Dz. U. R. P. nr 13, poz. 87).

Teza.

O tym, czy dany majątek jest opuszczony, decydują okoliczności sprawy, a nie fakt, czy dany majątek jest lub nie jest ujęty w ewidencji urzędu likwidacyjnego.

Z uzasadnienia:

Prokuratoria Generalna zarzuca Sądowi Apelacyjnemu naruszenie przepisu art. 1 dekretu z dnia 8 marca 1946 r. o majątkach opuszczonych i poniemieckich (Dz. U. R. P. nr 13, poz. 87) wywodząc, że dla ustalenia, czy majątek jest opuszczony w rozumieniu przytoczonego dekretu, istotne jest, czy zachodzą przesłanki z art. 1 wspomnianego dekretu — a nie, jak stwierdza zaskarżony wyrok, czy majątek figuruje w ewidencji O. U. L.

Ten zarzut jest słuszny. Ani to, że majątek jest w ewidencji O. U. L., ani to, że majątek nie jest w ewidencji O. U. L., nie stanowi, że majątek jest opuszczony albo nie jest opuszczony w rozumieniu dekretu z dnia 8 marca 1946 r. O charakterze majątku opuszczonego rozstrzyga, czy zachodzą w sprawie warunki z art. 1 wspomnianego dekretu — a mianowicie, czy jest to majątek osób, które w związku z wojną rozpoczętą dnia 1 września 1939 r. utraciły jego posiadanie, a następnie go nie odzyskały.

Sąd Apelacyjny rozstrzygając o charakterze spornego majątku na podstawie okoliczności, że majątek nie figuruje w ewidencji O. U. L., naruszył przepis art. 1 dekretu z dnia 8 marca 1946 r.

5. Orzeczenie Sądu Najwyższego 15. XII. 1947, C. I. 466/46.

Dotyczy: art. 2 ust. 5 lit. b) dekretu z d. 8. III. 1946 r. o majątkach opuszczonych i poniemieckich (Dz. U. poz. 87) oraz art. 43 kod. zob.

Tezy.

1. W przypadku, gdy zbycie majątku nastąpiło po dniu 1 września 1939 r. na rzecz Rzeszy Niemieckiej pod wpływem groźby, zbędne jest zawiadomienie Skarbu Państwa ze strony zbywcy o uchyleniu się od skutków prawnych jego oświadczenia woli.

2. Skuteczność uchylenia się od skutków prawnych oświadczenia woli, złożonego pod wpływem groźby, nie jest uzależniona od równoczesnego zwrotu otrzymanego świadczenia.

Z u z a s a d n i e n i a :

Łucja S. wystąpiła w dniu 13 września 1945 roku z powództwem przeciwko Skarbowi Państwa o uznanie umowy notarialnej sprzedaży nieruchomości (parceli gruntowej), zawartej z b. Generalnym Gubernatorstwem w dniu 7 lutego 1941 roku — za nieważną i zezwolenie na wykreślenie odnośnych wpisów hipotecznych dokonanych na podstawie tej umowy. Powódka wyjaśniła, że umowa została jej narzucona przez władze niemieckie pod groźbą użycia przemocy w okresie okupacyjnego terroru. Pismem z dnia 30 czerwca 1945 r. powołując art. 43 k. z. powódka zawiadomiła Prokuratorię Generalną R. P. o uchyleniu się od skutków prawnych oświadczenia woli złożonego pod wpływem groźby.

Prokuratoria Generalna domagając się oddalenia powództwa podniosła, że zawiadomienie o uchyleniu się od skutków prawnych oświadczenia woli złożone zostało, wbrew art. 43 k. z., nie wobec strony, którą jest Skarb Państwa, ale wobec jej zastępcy procesowego. Nadto pozwana Prokuratoria analizując zeznania wskazanych przez powódkę i zbadanych przez Sąd Okręgowy świadków zarzuciła, że w sprawie brak jest dowodów, by okupant uciekł się przy zawieraniu umowy do bezprawnej groźby.

Sąd Okręgowy powództwo w całości uwzględnił, a Sąd Apelacyjny wyrok pierwszej instancji zatwierdził.

Na rozprawie przed Sądem Apelacyjnym Prokuratoria Generalna zgłosiła zarzut dodatkowy utrzymując, że powództwo jest przedwczesne, gdyż powódka wbrew swemu obowiązкови nie zwróciła Skarbowi Państwa wszystkiego, co otrzymała z mocy umowy.

Zarzuty skargi kasacyjnej Prokuratorii Generalnej są niesłuszne. Sąd Apelacyjny trafnie stwierdza, że Skarb Państwa mógł powziąć wiadomość o skierowanym do Prokuratorii Generalnej zawiadomieniu o uchyleniu się od skutków oświadczenia woli — wobec czego i zgodnie z art. 30 k. z. uznać należy, że zawiadomienie to dokonane zostało prawidłowo. Przede wszystkim jednak zauważyć należy, że z mocy art. 2 ust. 5 p. b. dekretu z dnia 8 marca 1946 r. o majątkach opuszczonych i poniemieckich (Dz. U., 1946 r., poz. 87) majątek, którego wyzbycie się na rzecz Rzeszy Niemieckiej nastąpiło po dniu 1 września 1939 r. pod wpływem groźby uprawniającej właściciela zbywającego majątek do uchylenia się od skutków prawnych oświadczenia woli — z mocy samego prawa nie przechodzi na własność Skarbu Państwa. Wszelkie zatem zawiadomienie ze strony zbywcy o uchyleniu się od skutków prawnych jego oświadczenia woli było zbędne.

Nie jest także trafny zarzut przedwczesności powództwa. Prokuratoria Generalna nie zgłosiła roszczenia o zasądzenie od powódki na rzecz Skarbu Państwa sumy, otrzymanej przez nią od rządu tzw. Generalnego Gubernatorstwa — skuteczność zaś uchylenia się od skutków prawnych oświadczenia woli złożonego pod wpływem groźby nie jest uzależniona od równoczesnego zwrotu świadczenia otrzymanego w związku z umową przez stronę powołującą się na wadę oświadczenia woli.

Gdyby zaś zgłoszony przez Prokuratorię Generalną na rozprawie przed Sądem Apelacyjnym zarzut zmierzał do realizacji prawa zatrzymania (art. 219 k. z.) — mógł on być z mocy art. 403 k. p. c. pominięty.

6. Orzeczenie Sądu Najwyższego 29. IV. 1948. C. 256/48.
Dotyczy: art. 12 ust. 4 dekretu z d. 8. III. 1946 r. o majątkach opuszczonych i poniemieckich (Dz. U. poz. 87).

T e z a.

Przepis art. 12 ust. 4 dekretu z dnia 8. III. 1946 r. (Dz. U. poz. 87) o niewzruszalności dokonanej przez O. U. L. sprzedaży, może dotyczyć tylko przedmiotów, które w chwili sprzedaży były jeszcze majątkiem opuszczonym lub poniemieckim; w przypadku natomiast, gdy rzeczy w momencie sprzedaży były już zwolnione spod zajęcia, o czym O. U. L. było wiadomo, nie można uznać, by sprzedaż nastąpiła w trybie art. 12 cyt. de-

kretnu i przepisów wykonawczych z dnia 11 lipca 1946 r., 27 sierpnia 1946 r. i 16 listopada 1946 r.

U z a s a d n i e n i e.

Sąd Apelacyjny w Toruniu zatwierdził wyrok Sądu Okręgowego w Toruniu, zasądzający pozwanego Skarb Państwa na uznanie własności oraz wyrażenie zgody na wydanie do rąk powódki ruchomości (urządzenia domowego) bliżej w wyroku opisanych. Sąd Apelacyjny ustalił, że powódka jest właścicielką spornych przedmiotów, że jednak przedmioty te znajdują się w posiadaniu osób trzecich — pozwany Skarb Państwa przydzielił część ich pod dozór adw. dra M., a pozostałą część adw. S., że powódka wezwała pozwanego Skarb Państwa do wydania tych przedmiotów, a pozwany Skarb po otrzymaniu wezwania sprzedał je wyżej wspomnianym adw. S. i adw. drowi M.

Prokuratoria Generalna zaskarżyła ten wyrok w trybie kasacji i wniosła o jego uchylenie i o odesłanie sprawy do ponownego rozpoznania bądź też o jego zmianę i o oddalenie powództwa.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Prokuratoria Generalna zarzuca, że zaskarżony wyrok narusza przepis art. 12 ust. 4 dekretu z dnia 8. III. 1946 o nieruchomościach opuszczonych i poniemieckich.

Prokuratoria Generalna wywodzi, że wobec sprzedaży spornych ruchomości w trybie cytowanego dekretu powódka nie może domagać się już wydania ich, lecz może co najwyżej zgłosić pretensje do uzyskanej ceny kupna.

Zarzut ten byłby niewątpliwie słuszny, gdyby w chwili dokonania sprzedaży spornych przedmiotów przez O. U. L. były one jeszcze mieniem opuszczonym lub poniemieckim. Według ustaleń zaskarżonego wyroku rzecz miała się jednak przeciwnie, gdyż O. U. L. sprzedał ruchomości, które w tym momencie były już zwolnione spod zajęcia, o czym O. U. L. było wówczas wiadomo; nie można więc w tych warunkach uznać, by sprzedaż nastąpiła w trybie art. 12 cyt. dekretu i przepisów wykonawczych z 11. VI. 1946 r., 27. VIII. 1946 r. i 16. XI. 1946 r., a tym samym nie można uznać słuszności zarzutu, jakoby zaskarżony wyrok naruszał ten przepis.

7. Orzeczenie Sądu Najwyższego 12. X. 1948 C. 561/48.

Dotyczy: rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dn. 11. VII. 1946 r. w sprawie zbywania niektórych ruchomości opuszczonych i poniemieckich (Dz. U. poz. 206).

T e z a.

Nie może się powoływać na swą dobrą wiarę nabywca od O. U. L. rzeczy, które nie były ani majątkiem poniemieckim, ani majątkiem opuszczonym, lecz stanowiły własność zrehabilitowanego obywatela polskiego, o czym pomieniony nabywca wiedział, nielegalność bowiem sprzedaży wynikała jasno z samych przepisów ustawy, a niezajomością ustawy nikt tłumaczyć się nie może.

Z u z a s a d n i e n i a.

Powód, który w czasie wojny był wpisany do drugiej grupy niemieckiej listy narodowej, został zrehabilitowany prawomocnym postanowieniem Sądu Grodzkiego w M. z dn. 8 stycznia 1946 r., przy czym sąd nakazał zwolnienie spod zajęcia, dozoru i zarządu majątku powoda. Z powołaniem się na fakt rehabilitacji powód żądał w pozwie nakazania Skarbowi Państwa i M. W. wydania mebli bliżej w pozwie oznaczonych, przy czym w uzasadnieniu tego żądania twierdził, że meble zostały zajęte przez T. Z. P. i oddane w zarząd pozwanemu W., a następnie, mimo że powód tak O. U. L., jak i pozwanego zawiadomił o rehabilitacji i zwolnieniu rzeczy spod zajęcia oraz domagał się ich wydania, sprzedane przez O. U. L. pozwanemu.

Sąd Okręgowy uwzględnił powództwo.

Od wyroku Sądu Okręgowego założył skargę apelacyjną tylko pozwany W.

Sąd Apelacyjny zatwierdził wyrok Sądu Okręgowego. W uzasadnieniu wyroku Sąd Apelacyjny ustalił, że pozwany był wzywany przez powoda po rehabilita-

cji o zwrot spornych ruchomości i wiedział o tym, że sąd zarządził zwolnienie ich spod zajęcia i że ruchomości te nie mogą być sprzedawane, mimo to jednak wśród „podejrzanego pośpiechu”, spowodowanego „przez tego, komu na spisany nabyciu spornych rzeczy zależało”, kupił meble od O. U. L. w listopadzie 1946 r. Wobec tego stanu rzeczy Sąd Apelacyjny przyjął, że nabycie mebli przez pozwanego nastąpiło „w złej wierze i nie przeniosło na niego własności przedmiotów, które nie stanowiły ani majątku opuszczonego, ani poniemieckiego.

Skarga kasacyjna pozwanego od wyroku Sądu Apelacyjnego nie jest uzasadniona. Przejście własności na rzecz pozwanego byłoby możliwe tylko przy zachowaniu przepisów dekretu z dnia 8 marca 1946 r. o majątkach opuszczonych i poniemieckich oraz rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 11 lipca 1946 r. w sprawie zbywania niektórych ruchomości opuszczonych i poniemieckich (poz. 206). Jak zasadnie przyjął Sąd Apelacyjny, przedmioty sporne, które stanowią własność powoda zrehabilitowanego obywatela polskiego, nie były ani majątkiem poniemieckim, ani majątkiem opuszczonym i prawnie nie mogły być sprzedawane.

Nabycie przez pozwanego własności od nie uprawnionego do rozporządzania rzeczą — na zasadzie przepisu § 932 k. c. n. nie wchodzi w grę, skoro Sąd Apelacyjny ustalił, że pozwany był w złej wierze, to jest wiedział o tym, że nabywane przezeń przedmioty nie są mieniem opuszczonym ani poniemieckim, tylko stanowią własność powoda. Powoływanie się skarżącego w skardze kasacyjnej na to, że rzekomo „miał wszelkie dane do przypuszczenia, że Urząd nie rozporządza rzeczami, do których nie ma prawa”, znajduje odparcie w ustaleniach Sądu Apelacyjnego, stwierdzających, że właśnie pozwany swym świadomym działaniem doprowadził do aktu nielegalnej sprzedaży ze strony O. U. L. Zresztą nielegalność ta wynikała jasno z samych przepisów ustawy, a nieznajomością ustawy nikt tłumaczyć się nie może.

c) W sprawach kolejowych

8. Orzeczenie Sądu Najwyższego 8. X. 1948 C. 577/48.

Dotyczy: § 43 i 67 regulaminu przewozu osób, bagażu i przesyłek ekspresowych na kolejach żelaznych (rozporządzenie Ministra Komunikacji z d. 11. XII. 1935 r. Dz. U. poz. 580).

Teza

Zasądzenie przez sąd w przypadku utraty lub uszkodzenia przesyłki ekspresowej przewiezionej koleją peł-

nego odszkodowania według cen rynkowych, istniejących w czasie wydania wyroku, z powołaniem się na zasady ogólne, a z pominięciem przepisów regulaminu przewozu osób, bagażu i przesyłek ekspresowych na kolejach żelaznych, określających wysokość odszkodowania, stanowi naruszenie powyższych przepisów prawa.

Z uzasadnienia:

Powód wniósł o zasądzenie od Polskich Kolei Państwowych 11.250 zł z odsetkami tytułem odszkodowania za utratę części przesyłki bagażowej, którą w grudniu 1945 r. nadał w Bydgoszczy do Przemyśla.

Prokuratoria Generalna wniosła o oddalenie powódzwa, powołując się na § 67 regulaminu przewozu osób i bagażu i rozporządzenie Ministra Komunikacji z dn. 30 września 1939 r. poz. 578 i przyznając, że powodowi należy się tytułem odszkodowania 739 zł 60 gr.

Sąd Okręgowy w Krakowie zasądził na rzecz powoda 2924 zł, a dalej idące żądanie powoda oddalił... Sąd Apelacyjny ze skarg apelacyjnych obu stron zmienił wyrok Sądu Okręgowego i zasądził od Polskich Kolei Państwowych na rzecz powoda 11.250 zł z odsetkami, ustalając, że rzeczywiście poniesioną przez powoda szkodę należy obliczyć według cen rynkowych z czasu, kiedy sprawa znajdowała się „w apelacji”, a żądana przez powoda suma nie dosięga nawet 1/5 rzeczywistej szkody.

W skardze kasacyjnej Prokuratoria Generalna wniosła o uchylenie w całości wyroku Sądu Apelacyjnego i o zasądzenie na rzecz powoda 1479 zł 20 gr.

Skarga kasacyjna jest uzasadniona.

W sprawach o odszkodowanie za utratę lub uszkodzenie przesyłek ekspresowych przewożonych koleją należy stosować przepisy regulaminu przewozu osób, bagażu i przesyłek ekspresowych na kolejach żelaznych, określające wysokość odszkodowania. Przepisy te zastępują umowę stron, gdyż każda osoba, powierzająca kolei do przewozu przesyłkę, zawiera z koleją umowę na warunkach ustalonych w tym regulaminie. (por. art. 71, 72 i 242 k. z. oraz art. 614 kod. handl.)

Sąd Apelacyjny pomijając postanowienia wyżej wspomnianego regulaminu i zasądzając pełne odszkodowanie według cen rynkowych, istniejących w czasie wydania wyroku, z powołaniem się na zasady ogólne, naruszył powyższe przepisy prawne.

Na podstawie § 67 regulaminu można żądać wyższego odszkodowania tylko w przypadkach, w tym postanowieniu regulaminu oznaczonych, stosownie do § 43 tegoż regulaminu. Sąd więc może przekroczyć oznaczoną w regulaminie wysokość odszkodowania, jeżeli ustali przesłanki § 67, lecz tylko do wysokości określonej w § 43...

Orzecznictwo Komisji Specjalnej do walki z nadużyciami i szkodnictwem gospodarczym

ORZECZENIE KOMISJI SPECJALNEJ W WARSZAWIE Z 13. 9. 1948 R.

Nr 6 p. 1093/48

Teza:

1. Związek Zrzeszeń Prywatnego Przemysłu Włókienniczego jako organizacja, której statutowo przekazano działalność popierania rozwoju przemysłu włókienniczego z uwzględnieniem potrzeby wykonania państwowego planu gospodarczego oraz pozyskiwanie zagranicznych rynków zbytu pod kontrolą Ministerstwa Przemysłu i Handlu, jest organizacją mającą zlecone czynności w zakresie zarządu państwowego w rozumieniu art. 46 § 1 dekretu z 13 czerwca 1946 r. nr 30 poz. 192 Dz. U. R. P. tzw. małego kodeksu karnego, a urzędnicy tego Związku podlegają w tym zakresie odpowiedzialności karnej przewidzianej dla urzędników zgodnie z powołanym art. 46 § 1 małego kodeksu karnego.

2. Niedopełnienie zobowiązań eksportowych przyjętych przez Związek wobec Ministerstwa Przemysłu i

Handlu stanowi nadużycie odpowiedzialnych organów Związku w rozumieniu art. 286 K. K.

3. Sprzedaż towarów wyprodukowanych na eksport na rynku krajowym bez zgody Ministerstwa Przemysłu i Handlu co do samej sprzedaży i ceny może stanowić przestępstwo z art. 14 ustawy z 2. 6. 1947 nr 43 poz. 218 Dz. U. R. P. o zwalczaniu drożyzny i nadmiernych zysków w obrocie handlowym.

Z uzasadnienia:

Wynikami przeprowadzonych dochodzeń ustalono, że w połowie roku 1947 na podstawie uchwalonego i zatwierdzonego przez Ministerstwo Przemysłu i Handlu statutu powstał w Łodzi Związek Zrzeszeń Prywatnego Przemysłu Włókienniczego jako organizacja, której przekazano między innymi działalność popierania rozwoju przemysłu branży włókienniczej pod względem technicznym i gospodarczym z uwzględnieniem potrzeby wykonania planu gospodarczego oraz między innymi pozyskiwania zagranicznych rynków zbytu oraz surowców i środków produkcji. Do wykonania tych zadań Zwią-

zek wedle statutu miał dążyć między innymi przez współdziałanie z organami rządowymi w zakresie gospodarczego planowania i wykonania zadań gospodarki planowej. W wyżej ustalonym zakresie stał się więc Związek Zrzeszeń Prywatnego Przemysłu Włókienniczego organizacją mającą zlecone czynności także w zakresie zarządu państwowego, skoro Związek ten miał powierzona sprawę współdziałania w wykonaniu państwowego planu gospodarczego i poszukiwania zagranicznych rynków zbytu. W wykonaniu tych zadań działalności gospodarczej Państwa Związek Zrzeszeń zawarł w lipcu 1947 r. aktem notarialnym umowę z Centralnym Zarządem Przemysłu Włókienniczego, w której określono wzajemny stosunek współpracy i ustalono prawa i obowiązki tego Związku w stosunku do Centralnego Zarządu Przemysłu Włókienniczego. Określono też w ust. 9 możliwość powołania przez Związek do życia organizacji gospodarczej zajmującej się handlem z zagranicą. Związek Zrzeszeń istotnie powołał w łonie swego zarządu komisję eksportową. Przewodniczącym Związku Zrzeszeń był N. P., członkami zarządu tegoż związku byli: T. S., E. M. G. był kierownikiem komisji (referatu eksportowego), a R. i Ch. byli członkami tejże komisji eksportowej.

Według statutu Związek Zrzeszeń miał między innymi za zadanie otrzymywane surowce do wyrobu dla zrzeszonych przedsiębiorstw przekazywać zrzeszeniom terytorialnym już istniejącym. Zrzeszenia te skupiały wszystkich przedsiębiorców tkackich danego terenu. Zasadniczo więc Związek Zrzeszeń był pomyślany jako organizacja zbiorcza dla wszystkich zrzeszeń i powstała do pewnego stopnia dwustopniowość organizacji w ten sposób, że prywatni przedsiębiorcy należeli do zrzeszenia, zrzeszenia zaś należały do Centralnego Związku Zrzeszeń w Łodzi.

To stanowisko prawne i gospodarcze Związku spowodowało, że Ministerstwo Przemysłu na skutek starań Związku poza normalnymi przydziałami surowca przeznaczonymi do przerobu przez prywatne przedsiębiorstwa, a które były rozdzielane na zrzeszenia i przez zrzeszenia na poszczególne przedsiębiorstwa, przydzieliło też Związkowi w lipcu 1947 r. 10 ton surowca na cele eksportowe i specjalne oraz w grudniu 1947 r. dalsze 16 ton na te same cele. Zamierzeniem Ministerstwa zresztą ujawnionym w konferencjach z przedstawicielami Związku Zrzeszeń było wciągnąć przedsiębiorstwa prywatne do produkcji towarów eksportowych, by tą drogą uzyskać dewizy i w dalszym ciągu za te dewizy nabywać potrzebne surowce. W ten sposób zamierzano odciążyć sektor przemysłu państwowego od obowiązku obdzielania surowcem także prywatnych przedsiębiorstw. Tę inicjatywę Związek Zrzeszeń podjął o tyle, iż przedstawił Ministerstwu istniejące możliwości eksportowe, składał zapewnienia o pomyślnym rozwoju transakcji eksportowych i stwarzając takie pozory spowodował, że Ministerstwo powyższe surowce (10 i 16) istotnie przydzieliło.

Wynikami dochodzeń stwierdzono wprawdzie, że Związek Zrzeszeń zawarł dwie umowy eksportowe, a mianowicie z firmą angielską i belgijską, w szczególności na kilkadziesiąt tysięcy metrów podszewki. Jednakże z całokształtu sprawy wynika, że Związek Zrzeszeń, o ile nie zawarł tych umów tylko dla pozorów, by uzyskać surowiec, to w każdym razie nie przedsięwziął żadnych kroków realnych, by jakieś transakcje eksportowe w rzeczywistości zrealizować. Poza ustaleniem zdolności eksportowej niektórych firm, rzekomo z uwagi na lepszy park maszyn i lepsze warunki eksportowe, co niewątpliwie też miało miejsce raczej pod kątem zaspokojenia interesów przede wszystkim członków zarządu Związku Zrzeszeń, Związek Zrzeszeń nie wykazywał żadnej realnej działalności. Przede wszystkim nie zainteresował się chłonnością rynków zagranicznych, nie zainteresował się, jakie towary winny być produkowane, aby miały możliwość zbytu za granicą, nie przedsięwziął żadnych kroków do zbadania opłacalności. Przedsięwzięcie tych wszystkich czynności przygotowawczych dałoby dopiero Związkowi Zrzeszeń podstawę do realnej oceny możliwości eksportowych i do wy-

stąpienia do Ministerstwa Przemysłu i Handlu z żądaniem przydziału na te cele surowca.

Działalność Związku Zrzeszeń, wykazana wynikami dochodzeń, wskazuje, że Związek ten nie zainteresował się zupełnie, jakie towary z tego surowca będą wyprodukowane i doszło do tego, że szereg przedsiębiorstw produkowało np. pończochy, które — jak aktami dochodzeń stwierdzono — z góry powodzenia za granicą mieć nie mogły.

Wynikiem takiego sposobu postępowania było to, że po wyprodukowaniu towaru rzekomo na eksport z otrzymanych pierwszych 10 ton surowca, związek stanął przed koniecznością zrealizowania, tj. sprzedaży wyprodukowanych towarów i oczywiście samowolnie zarządził sprzedaż tych towarów na rynku krajowym.

Biorąc pod uwagę, iż ceny eksportowe zależne od cen rynku światowego kalkulują się w zasadzie niżej, a Związek Zrzeszeń otrzymał surowiec dla celów eksportowych lepszy, przynajmniej w części, jasne jest, iż sprzedając te towary na rynku krajowym osiągnęli przedsiębiorcy korzystający z tego surowca nadmierne zyski w stosunku do zysków zamierzonych, gdyby towar ten został rzeczywiście eksportowany.

Wynikami dochodzeń stwierdzono, że zezwolenia na sprzedaż tych towarów na rynku krajowym udzielił Związek bezprawnie, bez porozumienia się z Ministerstwem Przemysłu i Handlu, z tym tylko, iż polecił ten towar rozprzedać za pośrednictwem hurtowni przez Związek wyznaczonych.

Mimo iż ta pierwsza transakcja eksportowa w zupełności się nie udała, Związek Zrzeszeń ponownie stara się o surowiec eksportowy i otrzymuje w grudniu 1947 r. dalsze 16 ton, z widocznym celem nieeksportowania wyprodukowanego towaru, a cała akcja eksportowa miała na celu jedynie wydobycie od Państwa poza normalnymi przydziałami dalszych przydziałów surowca i przysporzenie w ten sposób dochodów przedsiębiorcom przez Związek uprzywilejowanym.

Wynikami dochodzeń stwierdzono, że po wyprodukowaniu towarów rzekomo eksportowych z tych 16 ton surowca Związek Zrzeszeń ponownie samowolnie bez porozumienia z Ministerstwem daje zezwolenie na zbycie 50% wyprodukowanych towarów na rynku krajowym, co też niektórzy przedsiębiorcy skwapliwie wykonali. Sprzedaży dalszych 50% tych towarów położyło kres wkroczenie i zarządzenie Ministerstwa, że towary te winny być sprzedawane do central handlowych.

Wynikami przeprowadzonych dochodzeń stwierdzono, iż największą aktywność w całej powyższej działalności wykazał przewodniczący Związku Zrzeszeń N., który kierował całą działalnością i polityką Związku.

Stwierdzono, że wszyscy skazani z wyjątkiem skazanego P. są bądź bezpośrednimi udziałowcami, wzgl. współnikami przedsiębiorstw tkackich, bądź też są zainteresowani w takich przedsiębiorstwach przez udziały swych żon, stwierdzono też, że pokaźne ilości przydziału surowcowego na rzekomy eksport otrzymywały przedsiębiorstwa, reprezentowane bezpośrednio lub pośrednio przez skazanych tak dalece, że podczas gdy normalne przedsiębiorstwa tkackie pracowały najwyżej na jedną zmianę, często nawet niepełną, to uprzywilejowane przedsiębiorstwa, szczególnie reprezentowane przez skazanych, pracowały na dwie, a nawet jak przedsiębiorstwo reprezentowane przez skazanego T. na trzy zmiany, mając poza tym zapas surowca nawet na około 6 miesięcy.

Biorąc pod uwagę wyżej poczynione ustalenia, że sprawa eksportowa stanowiła tylko w istocie pokrywkę dla zwiększenia zysków, że skazani przydzielali surowiec eksportowy ze szczególnym uprzywilejowaniem swoich przedsiębiorstw, dalej biorąc pod uwagę, że skazani byli przedstawicielami, wzgl. pracownikami organizacji, mającej czynności zlecone w zakresie zarządu państwowego, należy przyjąć, że skazany N. jako przewodniczący Związku Zrzeszeń, skazani T., E. i D. jako członkowie zarządu Związku, skazany P. jako dyrektor Związku, skazani G., Ch. i R. jako członkowie statutu i regulaminem powołanej do życia sekcji eksportowej tego Związku, przekraczając swą władzę i nie do-

pełniając obowiązków działali na szkodę interesu publicznego w celu przysporzenia sobie i innym korzyści majątkowej w ten sposób, że w czasie od lipca 1947 r. do marca 1948 samowolnie zadysponowali surowcem przeznaczonym na eksport na rzecz poszczególnych przedsiębiorstw, że następnie samowolnie zarządzili sprzedaż wyprodukowanego towaru z surowca eksportowego na rynek krajowy bez zgody Ministerstwa, że więc zadysponowali towarem na inne cele, niż pierwotnie był przeznaczony, a to w celu osiągnięcia korzyści przez uzyskanie wyższych cen, a więc nadmiernego zysku. Tak więc czyn skazanych wyczerpuje znamiona art. 286 § 2 w związku z art. 46 § 1 m. k. k. przy czym działanie skazanych stanowiące do pewnego stopnia podważanie planu gospodarczego Państwa stworzyło niebezpieczeństwo popełniania nadużyć i dopuszczania się szkodnictwa gospodarczego (art. 101 ust. 1 dekretu nr 23 poz. 149 Dz. U. R. P. z r. 1946). Niezależnie od tego działanie skazanych stanowi też przestępstwo z art. 14 ust. 1 ustawy nr 43 poz. 218 Dz. U. R. P. z r. 1947, w szczególności przez

samowolne dysponowanie surowcem na rzecz niektórych uprzywilejowanych przez nich przedsiębiorstw, ze szczególnym uwzględnieniem przedsiębiorstw przez siebie reprezentowanych i przez użycie tego surowca niezgodnie z jego przeznaczeniem eksportowym. A wreszcie skazani gromadząc te towary w stosunkowo nadmiernych ilościach dopuścili się nieuczciwych czynności, które mogły wywołać zamieszanie w zakresie prawidłowego kształtowania się cen, w szczególności nawet zwyżkę cen na te towary.

Należało więc zastosować sankcje z art. 101 ust. 2 dekretu nr 23 poz. 149 z r. 1946 przy zastosowaniu art. 102 ust. 2 tegoż dekretu zarazem po myśli art. 17 ustawy nr 43 poz. 218 Dz. U. R. P. z r. 1947 przy zastosowaniu art. 36 k. k., przy czym przy określaniu wymiaru czasu trwania skierowania do obozu pracy oraz wysokości grzywny wzięto pod uwagę udział w czynie karygodnym każdego ze skazanych, osiągnięte korzyści i stosunki majątkowe.

NOTATNIK

PRAWO FINANSOWE (ciąg dalszy)

W „Ustawodawstwie Gospodarczym“ Nr 6 z r. 1948, str. 124, omówiono Nry 1 — 3 drukowanego Biuletynu Finansowego Ministerstwa Przemysłu i Handlu, zwracając uwagę na aktualność zamieszczonych i komentowanych w „Biuletynie“ norm z zakresu prawa finansowego i przytaczając ważniejsze artykuły tam opublikowane.

Poniżej przytacza się dalsze tematy ważne dla praktyki prawnej w przedsiębiorstwie państwowym, omówione w Nrach 4, 5 i 6 „Biuletynu Finansowego“:

4. W artykule pt. **„Instrukcje finansowe o wykonaniu umów gospodarczych z zagranicą“**, zamieszczonym w Nrze 4 str. 74 — 76, wyjaśnione są **zasady finansowania** obrotów handlowych Polski z:

- a) Czechosłowacją,
- b) Francją,
- c) Włochami,
- d) Wielką Brytanią.

5. Notatka pt. **„Automatyzm w inkasie faktur“** (Nr 4 str. 83 — 84) podaje treść dyrektyw, wydanych przez Narodowy Bank Polski swoim oddziałom w sprawie faktur, które mogą być inkasowane w trybie automatycznego inkasa.

6. **Zasady finansowania importu** są omówione w artykule pod tym tytułem w Nrze 5 str. 109 — 110.

7. **O rozliczeniach pomiędzy przedsiębiorstwami państwowymi a jednostkami budżetu państwowego** — patrz Nr 5 str. 115 — 116.

8. **O częściowej zmianie wysokości diet przy podróżach zagranicznych** — patrz Nr 5 str. 117.

9. W Nrze 6 str. 135 — 137 podany jest tekst uchwały Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dnia 7 grudnia 1948 r. w sprawie **finansowania inwestycji i rozliczeń z tytułu dostawy i robót inwestycyjnych przedsiębiorstw objętych systemem finansowym oraz zniesienia zaliczkowania przedsiębiorstw budowlanych i montażowych**. Wg uchwały znosi się z dniem 1 stycznia 1949 r. zaliczkowanie przedsiębiorstw budowlanych i montażowych z tytułu umów o wykonanie robót inwestycyjnych.

LIKWIDACJA PRZEDSIĘBIORSTW PRYWATNYCH UZALEŻNIONA OD ZEZWOLENIA WŁADZ?

Wojewoda Gdański wydał 4 grudnia zarządzenie w sprawie zapobiegania samowolnemu zamykaniu placówek handlowych następującej treści:

Na podstawie dekretu z dnia 13 czerwca 1946 r. o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy Państwa (Dz. U. R. P. Nr 30 poz. 129) zarządzam:

1. Właściciele przedsiębiorstw handlowych (osoby fizyczne i prawne), zamierzający zlikwidować swe przedsiębiorstwo, winni przed zwrotem karty rejestracyjnej władzom skarbowym wystąpić do Urzędu Wojewódzkiego Gdańskiego — jako władzy przemysłowej II instancji — o zezwolenie na likwidację.

2. Likwidacja przedsiębiorstwa dopuszczalna jest dopiero po uzyskaniu odnośnego zezwolenia.

3. Władza przemysłowa II instancji przydzieli odnośne przedsiębiorstwo — w razie potrzeby — do dalszego jego prowadzenia innej instytucji.

Przedsiębiorca ustępujący ze swej placówki handlowej nie może uzależniać oddania przedsiębiorstwa wskazanej przez Urząd Wojewódzki instytucji od poprzedniej zapłaty za remanenty towarowe, urządzenia zakładu handlowego i inwestycje. Kwestia rozliczenia musi być odłożona do późniejszego terminu i nie może być powodem zahamowania ciągłości pracy w danej placówce handlowej.

4. Sprawa ustalenia czynszu dzierżawnego, wzgl. sporządzenia umowy najmu nie może być powodem wstrzymania przejęcia przedsiębiorstwa przez instytucję wskazaną przez Urząd Wojew. Umowa najmu wzgl. dzierżawne mogą zostać sporządzone po przejęciu przedsiębiorstwa.

5. Wszelkie wykroczenia przeciwko niniejszemu zarządzeniu będą karane zgodnie z art. 41 wyżej cytowanego dekretu z dnia 13 czerwca 1946 r., który brzmi:

„Kto działa na szkodę interesu publicznego w zakresie planowego rozdziału towarów między ludność przez niedopełnienie zleconych mu czynności albo przez rozporządzenie towarami niezgodnie ze zleceniem lub obowiązującymi przepisami, podlega karze więzienia“.

AKTUALIZACJA AKTÓW NORMATYWNYCH W ZAKRESIE HANDLU ZAGRANICZNEGO

Stosownie do zarządzenia Podsekretarza Stanu do Spraw Handlu Zagranicznego z dnia 4. 10. 48, została powołana w Dziale Handlu Zagranicznego Komisja Prawnicza.

Zadaniem Komisji Prawniczej jest zebranie wszystkich zarządzeń, okólników, instrukcji itp. aktów normatywnych, dotyczących Działu Handlu Zagranicznego, wydanych zarówno przez b. Ministerstwo Żeglugi i Handlu Zagranicznego, jak też przez poszczególne Departamenty Działu Handlu Zagranicznego oraz inne Departamenty Ministerstwa Przemysłu i Handlu; usystematyzowanie tych aktów i zaopiniowanie, które z nich praktycznie przestały obowiązywać, a które wymagają uzupełnienia, wzgl. zaktualizowania; przygotowanie ewentl. projektów nowelizacji lub generalnych zarządzeń w zakresie ujednolicenia i usprawnienia działalności elementów handlu zagranicznego.

Dla wykonania wyżej określonych zadań Komisja Prawnicza:

1. opracuje wspólną i jednolitą nomenklaturę wspomnianych aktów normatywnych,
2. zaktualizuje zebrane akty i przygotowuje projekty zarządzeń, odnośnie do uchylenia aktów, które faktycznie lub na skutek wydania późniejszych aktów przestały obowiązywać, lub w miarę potrzeby przygotowuje projekty odnośnie do ich nowelizacji,
3. przygotowuje projekty nowych aktów normatywnych, których konieczność wydania Komisja Prawnicza uzna za pożądaną, w świetle nowych wymogów i potrzeb handlu zagranicznego.

G D Z I E — S Z U K A C ?

(„Indeks zagadnień“)

O czynszach najmu i wpłatach na Fundusz Gospodarki Mieszkaniowej

opr. St. Mizera

Ogół przepisów, których źródłem jest dekret z dnia 28 lipca 1948 r. o najmie lokali (Dz. U. R. P. Nr 36 poz. 259) podzielić można na grupy następujące:

- I. Dekret z dnia 28 lipca 1948 r. oraz nowele do tegoż dekretu.
- II. Rozporządzenia wykonawcze.
- III. Uchwały Rady Ministrów.
- IV. Uchwały Rady Państwa i rad narodowych.
- V. Zarządzenia i instrukcje.

ad I. (Dekret z dnia 28 lipca 1948 r. i nowele).

Dekret z dnia 28 lipca 1948 r. o najmie lokali (Dz. U. R. P. Nr 36 poz. 259) wszedł w życie z dniem 1 września 1948 r. Został on zmieniony dekretem z dnia 25 października 1948 r. (Dz. U. R. P. Nr 50 poz. 383). Nowela wyjaśniła poważne wątpliwości interpretacyjne pierwotnego tekstu, a mianowicie:

- a) wykluczyła stosowanie zwyczajki czynszu w stosunku do pracowników najemnych (państwowych i samorządowych) — nawet w wypadkach opłacania przez nich podatku obrotowego — o ile wymiar podatku ma za podstawę dochód z tytułu pełnienia obowiązków w publicznej służbie wymiaru sprawiedliwości (np. notariusze) albo z tytułu umów o dzieło, zawartych za zgodą pracodawcy z władzą lub przedsiębiorstwem państwowym lub samorządowym,
- b) ustaliła uprawnienie wynajmujących lokale użytkowe, za które czynsz umówiony był przed 1. IX. 1948 r., do żądania jego uzupełnienia przez najemców o sumę wpłaty, należnej od takich lokali na rzecz Funduszu Gospodarki Mieszkaniowej, przy zachowaniu niektórych warunków prawnych,
- c) rozstrzygnęła, że potrącenie wzajemnych roszczeń, dokonane między wynajmującym a najemcą, nie wstrzymuje przymusowego ściągania wpłat na Fundusz Gospodarki Mieszkaniowej,
- d) zobowiązała najemców, pociągniętych dekretem do uiszczania podwyższonych

4. opracuje i przygotowuje do ewentl. wydania zbiór aktualnych przepisów, dotyczących Działu Handlu Zagranicznego, a mieszczących się w poszczególnych aktach normatywnych.

Ponadto do kompetencji Komisji Prawniczej należy opiniowanie projektów aktów normatywnych, aktualnie wydawanych przez poszczególne komórki handlu zagranicznego, pod względem formalno-prawnym, a przede wszystkim uzgadnianie ich z innymi aktami w tym zakresie, wydanymi uprzednio, ustalanie ostatecznego tekstu tych projektów oraz klasyfikowanie ich pod względem prawno-organizacyjnym; prowadzenie ewidencji aktów po ich wydaniu (podpisaniu); skierowanie ich do ewentl. powielenia i wysyłki.

czynszów, do dokonywania dopłat do czynszów uiszczonych z góry za czas po 1. IX. 1948 r., o ile stawka czynszu zapłaconego była niższa od stawki dekretowej.

ad II. (Rozporządzenia wykonawcze).

1. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 29 września 1948 r. w sprawie zwolnień i ulg w opłacaniu czynszu za najem lokali mieszkalnych oraz zwolnień od wpłat na Fundusz Gospodarki Mieszkaniowej (Dz. U. R. P. Nr 49 poz. 374). Reguluje ono sprawę zwolnień i ulg w opłacaniu czynszu za najem lokali mieszkalnych oraz zwolnień od wpłat na F. G. M. rozszerzając grono osób, uprawnionych do opłacania czynszu w dotychczasowej wysokości lub stawek ulgowych ze względu na piastowane godności (posłowie) bądź sytuację materialną (np. uczniowie szkolni) lub miejsce wykonywanej pracy zawodowej (np. lekarze w gminach wiejskich). — Od wpłat na F. G. M. zwalnia lokale użytkowe zajmowane przez przedsiębiorstwa państwowe, samorządowe, spółdzielcze, państwowo-spółdzielcze, centrale spółdzielczo-państwowe, osoby prawne prawa publicznego, stowarzyszenia wyższej użyteczności itp. Obniża wysokość wpłat na F. G. M. od lokali użytkowych, których powierzchnia użytkowa nie pozostaje w gospodarczo uzasadnionym stosunku do dochodowej intensywności jej wykorzystania, co winna stwierdzić władza czynszowa I instancji.
2. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 29 września 1948 r. o właściwości władz i postępowaniu przy ustalaniu wysokości czynszu oraz przy wymiarze i ściąganiu wpłat na F. G. M. (Dz. U. R. P. Nr 49 poz. 375).

Rozporządzenie to określiło zasadnicze dla wykonania dekretu zagadnienie właściwości władz i postępowania. Uznało ono dopuszczalność pobierania oprócz czynszu tzw. świadczeń domowych (za zgodą najemcy), podkreśliło wyłączność stosowania jego przepisów dla ustalania wysokości czynszu i opłat na F. G. M.

według zasad dekretu oraz dla rozstrzygnięcia sporów w tej dziedzinie, stworzyło obowiązek wynajmujących ustalania podstawy prawidłowego obliczania i pobierania czynszu za najem lokali mieszkalnych, powołało władze czynszowe I instancji (zarządy miejskie i gminne) i czynszowe komisje odwoławcze jako władze czynszowe II instancji, określiło ich skład oraz kompetencje, ustaliło władze nadzoru bezpośredniego (starostowie w stosunku do gmin wiejskich i miast nie wydzielonych, wojewodowie i prezydenci miast Warszawy i Łodzi w pozostałych wypadkach) oraz nadało Ministrowi Odbudowy uprawnienia władzy sprawującej naczelny nadzór nad postępowaniem władz czynszowych. — Rozporządzenie to określiło jednocześnie procedurę ubiegania się o stosowanie zwolnień i ulg czynszowych (oświadczenia najemców na piśmie), zobowiązało wynajmujących do przeprowadzenia pomiarów lokali i opisu urządzeń technicznych i sporządzenia na tej podstawie list wymiarów czynszowych za lokale mieszkalne oraz zestawień wpłat na F. G. M. Rozporządzenie wskazało jednocześnie, że w postępowaniu władz czynszowych mają zastosowanie odpowiednie przepisy o postępowaniu podatkowym, a dla ściągania zaległych wpłat na F. G. M. właściwe są organa wykonawcze gmin wiejskich i miejskich (tryb egzekucji administracyjnej świadczeń pieniężnych). — Zbiornicami wpłat na F. G. M. ustalono komunalne kasy oszczędności, których sieć terenową wymieniło pismo okólne Związku K. K. O. z dnia 17 września 1948 r.

3. Rozporządzenie Ministrów: Odbudowy, Administracji Publicznej, Ziem Odzyskanych i Skarbu z dnia 23 października 1948 r. w sprawie wykonania dekretu o najmie lokali, wydane co do § 18 po porozumieniu z Prezesem Centralnego Urzędu Planowania (Dz. U. R. P. Nr 50 poz. 398). —

Zawiera ono zasadnicze przepisy dotyczące określenia osób pozostających w stosunkach najmu, podpadających pod przepisy dekretu, dalej postanowienia interpretacyjne co do pojęcia lokali mieszkalnych i użytkowych, izby, powierzchni użytkowej lokali itp. Rozporządzenie ustala ważną zasadę, że wynajmujący nie są obowiązani do uiszczania wpłat na F. G. M. od lokali użytkowych, nie wymienionych w tabeli Nr 2 do dekretu oraz od lokali próżno stojących, natomiast winni wpłaty te dokonywać od lokali oddanych do bezpłatnego użytkowania i od lokali przez siebie użytkowanych. — Rozciąga ono poza tym obowiązek ustalenia powierzchni użytkowej lokali mieszkal-

nych zajmowanych również przez najemców, nie objętych podwyżką czynszu według dekretu. — Ustala wreszcie, że podnajemca (sublokator) obowiązany jest, o ile podnajem obejmuje wyłączone używanie co najmniej jednej izby, opłacać czynsz bezpośrednio właścicielowi lub użytkownikowi nieruchomości, choć utrzymuje nadal jako nienaruszone inne wzajemne prawa i obowiązki lokatora i sublokatora, wynikające z zawartej umowy podnajmu.

ad III. (Uchwały Rady Ministrów).

W oparciu o niektóre przepisy dekretu, zawierające odnośną delegację, Rada Ministrów uprawniona jest w drodze uchwały uregulować szczególne zagadnienia.

Wypada na marginesie zaznaczyć, że akty wykonawcze do dekretu (rozporządzenia, zarządzenia, uchwały) wydane będą za zgodą Rady Państwa, co jest wyjątkowym w normalnej technice prawodawczej przepisem (art. 32 dekretu).

Do rzędu uchwał Rady Ministrów należy zaliczyć uchwałę Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dn. 15 października 1948 r. o uchyleniu uchwały z 4 marca 1947 r. w sprawie obciążania opłatami amortyzacyjnymi lokatorów nie będących pracownikami sektora publicznego, zamieszkających w nieruchomościach naprawionych z funduszków państwowych. Uchwała zgodnie z art. 1 ust. 2a dekretu znosi odrębne obciążenie opłatami amortyzacyjnymi osób, zajmujących lokale w domach naprawianych z funduszków Skarbu Państwa, a nie pozostających w stosunku pracy najemnej w sektorze publicznym.

ad IV. Uchwały Rady Państwa i rad narodowych.

Na podstawie delegacji dekretu Rada Państwa może postanowić na wniosek wojewódzkiej rady narodowej po wysłuchaniu opinii właściwych ministrów, że osiedle, określone w tabeli Nr 1 do dekretu jako osiedle kategorii II, zaliczone będzie do kategorii I lub III.

Wojewódzkie rady narodowe mogą na wniosek powiatowych rad narodowych lub z własnej inicjatywy zaliczyć do kategorii II osiedla, określone w tabeli Nr 1 jako osiedla kategorii I.

Uchwały tego rodzaju dotychczas nie zostały powzięte.

Natomiast miejskie rady narodowe upoważnione zostały na podstawie art. 9 ust. 1 dekretu do dokonania podziału miasta na dzielnice dla zastosowania właściwych stawek czynszowych w myśl tabeli Nr 1 do dekretu (czynsz według metrażu).

Uchwały te w miastach, liczących ponad 20 tysięcy mieszkańców, zostały powszechnie powzięte, różniczkując stawki czynszowe w zależności od położenia budynków w mieście (strefy czynszowe).

ad V. Zarządzenia i instrukcje.

W dzienniku Urzędowym Ministerstwa Ziem Odzyskanych z dnia 10 grudnia 1948 r. (Nr 25 poz. 223) opublikowane zostało zarządzenie, ustalające wykaz miejscowości na terenie Ziem Odzyskanych, w których wprowadza się generalne ulgi w uiszczaniu czynszów od lokali mieszkalnych o 25%, względnie o 50% stawek podstawowych.

Zarządzenie Ministra Odbudowy z dnia 18 listopada 1948 r. o stosowaniu obniżek wpłat na F. G. M. od lokali-użytkowych (Dz. Urzęd. Min. Odbud. Nr 13 z 26. XI. 1948 r. poz. 96) ustala zasady, według których władze czynszowe I instancji mają udzielać ulg przy wpłatach na rzecz F. G. M. od lokali użytkowych na obszarze całego Państwa oraz oddzielnie na obszarze Ziem Odzyskanych oraz m. Gdańska i powiatu gdańskiego. Zarządzenie wylicza przypadki, które w myśl § 7 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 września 1948 r. (poz. 374) mogą być podstawą dla władz czynszowych I instancji obniżenia wpłat na F. G. M., np. gdy lokale użytkowe zajmowane są przez drobne zakłady rzemieślnicze, które ze względu na charakter swej wytwórczości potrzebują lokalu o znacznej powierzchni, a pełne wpłaty stawki na F. G. M. wpływałyby na konieczność rewizji cen danych produktów, lub gdy np. duży odsetek powierzchni użytkowej lokalu zajmują pomieszczenia na cele socjalne (stółki, żłóbki, świetlice). Na obszarze Ziem Odzyskanych i terenu gdańskiego system ulg w podobnych przypadkach jest dalej idący niż na terenie ziem dawnych.

Oplaty na F. G. M. mogą być obniżone: dla lokali handlowych na ziemiach dawnych 30%, na Ziemach Odzyskanych 50%, dla innych lokali użytkowych - 50 bądź 70%.

Obniżenie wpłat obowiązuje na okres nie dłuższy niż jeden rok.

Celem sprawnej realizacji i ułatwienia w praktyce wykonania postanowień dekretu Ministerstwo Odbudowy wydało:

1. „Wytyczne o ustalaniu wysokości czynszów i pobieraniu wpłat na F. G. M.” Wytyczne te wskazują wynajmującym, w jaki sposób ma nastąpić ustalenie zobowiązanych do płacenia czynszów według stawek dekretu, jak dokonać pomiarów lokali i opisu urządzeń technicznych, jak przeprowadzić podział lokali między lokatorów i sublokatorów, tryb stosowania zwolnień i ulg, rozliczenia czynszów pobranych zaliczkowo itp. praktyczne wskazówki.

Jednocześnie wydane zostały odpowiednio druki wzorcowe (oświadczenie najemcy, protokół pomiarów, lista wymiaru czynszów, lista obciążeń wpłatami na F. G. M.).

Z drugiej strony wydane zostały instrukcje wykonawcze dla zarządów miejskich i gminnych jako władz czynszowych

I instancji, zawierające wskazówki potrzebne dla prawidłowego postępowania tych władz.

2. I Instrukcja wykonawcza z dn. 18 października 1948 r. (Dziennik Urzędowy Min. Odbudowy Nr 13 poz. 98) formułuje szczegółowo podstawowe zadania władz czynszowych I instancji, zawierające liczne przepisy przeważnie natury proceduralnej.
3. II Instrukcja wykonawcza z dn. 15 listopada 1948 r. (Dz. Urzęd. Min. Odbudowy Nr 13 poz. 99) wskazuje, w jaki sposób nowelizacja dekretu o najmie lokali, omówiona wyżej, ma być w praktyce stosowana, oraz wyjaśnia wątpliwości podniesione w toku wykonywania dekretu w pierwszym okresie jego obowiązywania (m. in. stwierdza, że lokale związków zawodowych zwolnione są od wpłat na FGM, a domy wczasów nie podlegają przepisom dekretu).
4. Instrukcja z dn. 6 grudnia 1948 r. (Dz. Urz. Min. Odbudowy Nr 14) dla Banku Gospodarstwa Krajowego i K. K. O. w sprawie wpłat na F. G. M. (przekazy i księgowania wpłat oraz informacje o saldach wpłat).
5. Okólnik Ministra Odbudowy z dn. 25 XI. 1948 r. (Dz. Urz. Min. Odbudowy Nr 14) o powołaniu i trybie funkcjonowania czynszowych komisji odwoławczych (przepisy proceduralne, opłaty w postępowaniu odwoławczym, przepisy kancelaryjne).

Dalsze przepisy wykonawcze uzupełniają całokształt zagadnień dekretem o najmie lokali normowanych, tworząc obszerny dział prawa o najmie lokali, którego znacznie staje się coraz to bardziej istotne w praktycznym życiu gospodarczym.

Podany wyżej konspekt aktów prawnych obejmuje okres do dnia 31 grudnia 1948 r. Dalsze rozporządzenia czy zarządzenia zajmą się przede wszystkim zagadnieniami związanymi z rolą i zadaniami Funduszu Gospodarki Mieszkaniowej.

Do grupy przepisów w tym zakresie należeć będą:

1. Powołanie przymusowych zrzeszeń prywatnych właścicieli nieruchomości bądź nadanie istniejącym zrzeszeniom charakteru organizacji przymusowych oraz określenie sposobu ich powołania, organizacji, zadań i uprawnień (art. 16).
2. Nadanie w drodze rozporządzenia Rady Ministrów statutu organizacyjnego Funduszu Gospodarki Mieszkaniowej (art. 27 ust. 5).
3. Wydanie przepisów o składzie i sposobie powołania komitetów funduszy lokalnych.
4. Wydanie przepisów w sprawie trybu zgłaszania i opracowania planów kapitalnych remontów.

Z ukosa

Przepustkomania

Wchodzę do nowego gmachu Ministerstwa Przemysłu i Handlu na Placu Trzech Krzyży.

Woła ktoś za mną, żeby się zatrzymać, i wywiązuje się następujący dialog:

— Czy pan masz legitymację?

— Mam.

— To proszę. (Tu mówiący czyni gest wskazujący, żeby mu wręczyć „legitymację”).

— Po co?

— Przecież po to tu jestem — otrzymałem zdecydowaną odpowiedź. Sic.

Zrozumiałem... i doręczyłem „legitymację”, która z należnym szacunkiem powędrowała za okienko i przy wyjściu powrotnym z gmachu szczęśliwie znowu znalazła się w moim posiadaniu.

O, jak biedne są inne instytucje, jak C. U. P., Min. Skarbu i... Komisja Specjalna na Krakowskim Przedmieściu, które prawdopodobnie dla braku etatów nie mogą sobie pozwolić na... „Biuro Przepustek”.

A może by tak założyć Biuro Nieodebranych Legitymacji?

(c. p.)

Odpowiedzi Redakcji

ST. W. Z SOSNOWCA pyta:

Czy w przypadku przejęcia przedsiębiorstwa na własność Państwa na podstawie ustawy z dnia 3. I. 1946. (Dz. U. R. P. Nr 3 poz. 17) pracownik zatrudniony w tym przedsiębiorstwie traci nabyte z tytułu długoletniej pracy uprawnienia do odprawy pośmiertnej?

Odpowiedź:

Z brzmienia art. 42 rozporządzenia Prezydenta R. P. z dn. 28. III. 1928 r. o umowie o pracę pracowników umysłowych (Dz. U. R. P. Nr 35 poz. 323) stanowiącego, że w razie rozwiązania umowy wskutek śmierci pracownika pracodawca bez względu na ubezpieczenie emerytalne pracownika powinien, jeżeli pracownik pracował co najmniej 10 lat w przedsiębiorstwie, wypłacić jego rodzinie odprawę, wynika, że obowiązek wypłaty odprawy jest związany z **pracą w określonym przedsiębiorstwie**, a nie u takiego czy innego pracodawcy (przedsiębiorcy). Z treści tego postanowienia wynika zatem, że ewentualna zmiana osoby właściciela przedsiębiorstwa nie może wpływać na utratę nabytych praw.

Jeżeli przedsiębiorstwo w zastosowaniu przepisów ustawy z dn. 3. I. 1946 r. o przejęciu na własność Państwa podstawowych gałęzi gospodarki narodowej (Dz. U. R. P. Nr 3 poz. 17) zostało przejęte na własność Państwa, to nie przestaje być zespołem składników majątkowych, zachowującym cechy gospodarcze przedsiębiorstwa, nawet jeżeli z wymogami organizacji przedsiębiorstw państwowych ulega przekształceniu. Zmienia się zasadniczo tylko osoba pracodawcy oraz społeczno-gospodarczy charakter przedsiębiorstwa.

Związany z przedsiębiorstwem obowiązek wypłaty odprawy pośmiertnej jest niewątpliwie zobowiązaniem publicznoprawnym i wynikającym ze stosunku pracy wobec czego zgodnie z przepisem art. 6 ustawy z dn. 3. I. 1946 r. przechodzi wraz z przedsiębiorstwem na Państwo.

W konkluzji zatem należy dojść do wniosku, że Państwo jest zobowiązane do wypłaty odprawy po-

śmiertnej, jeżeli pracownik umysłowy przepracował w tym samym przedsiębiorstwie co najmniej 10 lat, wliczając w ten okres zarówno czas, przepracowany w przedsiębiorstwie przed przejęciem go na własność Państwa, jak i po przejęciu.

Przegląd wydawnictw

KSIAŻKI

Biblioteka Zrzeszenia Prawników Demokratów.
Prof. M. Bogolepow. **Radziecki system finansowy.**
Wyd. Książka, r. 1948, str. 104. Przekład Al. Szpakowicza.

Książka wprowadza w podstawowe zagadnienia radzieckiej gospodarki finansowej. Istnieją następujące źródła wpływów budżetowych: 1) podatek obrotowy, 2) przelewy z zysków przedsiębiorstw państw., 3) podatek doch. od kołchozów, 4) podatek od dochodów indywidualnych kołchoźników, chłopów prowadzących gospodarstwa prywatne oraz innych obywateli żyjących na wsi i prowadzących prywatne gospodarstwa, (tj. podatek „rolny”, oparty na normach dochodowości), 5) podatek dochodowy od zarobków robotników, urzędników, literatów, rzemieślników itp. Przy opodatkowaniu płac stosowana jest progresja od 2,5% przy dochodzie 200 rb., do 8,2% przy dochodzie 1000 rb. Powyżej 1000 rb. progresja ustaje, a stopa podatkowa wynosi 13%, 6) cła, 7) pożyczki państwowe.

Cena zbytu towarów wyprodukowanych w państwowych przedsiębiorstwach składa się z reguły z trzech elementów: 1. kosztów własnych, 2. podatku obrotowego, 3. zysku. Układ tych trzech elementów bywa różny, tak np. przedsiębiorstwa handlowe nie odpłacają podatku obrotowego. Również gdy chodzi o przedsiębiorstwa wytwórcze, podatek obrotowy niejednokrotnie nie jest pobierany, np. przy produkcji narzędzi i środków produkcji. W niektórych przypadkach cena pokrywa za ledwie koszt własny, a czasami wyznaczona jest poniżej kosztów i niedobór musi być pokryty z budżetu.

Zysk planowy stanowi dla przedsiębiorstw państwowych źródło, z którego czerpane są środki na uzupełnienie własnych funduszy obrotowych i rozszerzenie produkcji, jeśli tak jest przewidziane w planie rocznym. Przeciętnie 50 % zysku wszystkich przedsiębiorstw przelewane jest do budżetu państwowego.

2% zysków planowanych i 50% zysków ponadplanowych stanowi tzw. fundusz dyrektorski. Połowa funduszu obracana jest na budownictwo mieszkaniowe (nie objęte planem inwestycyjnym), a druga na poprawę bytu materialnego robotników (żłobki, świetlice itp.). Ogólna suma wpływów w radzieckim budżecie państwowym za 3 lata (1938—1940) wyniosła 450 miliardów rubli. Na sumę tę składało się 283 miliardy z tytułu podatku od obrotu a 48 miliardów z tytułu zysków, przelanych przez przedsiębiorstwa.

Oprócz „źródeł finansowych” w książce omawiane są następujące zagadnienia: „Ustrój państwowy Z. S. R. R. a system finansowy”, „Zarząd finansowy”, „Bank Państwowy”, „Rola finansów w dobie ofiarnej pracy Związku Radzieckiego”, „Finanse radzieckie w czasie wojny”. Pracę nie żyjącego prof. Bogolepowa Aleksandra Szpakowicza uzupełnił „posłowiem”, w którym omówił przyczyny i skutki reformy walutowej z grudnia 1947 r. W wyniku tej reformy już w I kwartale 1948 realne płace wzrosły o 51%, a siła nabywcza rubla o 41%.

Czy złożyłeś datek na odbudowę Warszawy?

Komitet Redakcyjny „Ustawodawstwa Gospodarczego”: Librowicz Antoni, Mayzel Jerzy, Przymusiński Czesław, Rzepka Zbigniew.

Redaktor: Przymusiński Czesław. Adres Redakcji: Warszawa, ul. Fraeseati 4, m. 2. Redaktor przyjmuje w poniedziałki

i czwartek, godz. 17—18. Druk: Państ. Kat. Zakł. Graficzne, Katowice, ul. Gliwicka 3.

R - 019523